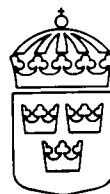

Regeringens proposition

1994/95:23

Ett effektivare brottmålsförfarande

Prop.
1994/95:23

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 1 september 1994

Carl Bildt

Gun Hellsvik
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en rad åtgärder som syftar till att effektivisera brottsbekämpningen. En utgångspunkt för reformen är att resurserna för denna verksamhet skall kunna användas på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt.

Åklagarens roll skall renodlas på så sätt att åklagare befrias från de flesta uppgifter han i dag har som inte har någon anknytning till förfarandet i brottmål. Det innebär att åklagare inte längre skall ha som uppgift att föra talan om vissa viten och avgifter samt om handräckning.

Propositionen innehåller flera förslag om avkriminalisering av förfaranden som kan motverkas på annat sätt än genom att resurserna för brottsbekämpningen tas i anspråk. Regeringen uttalar i samband med detta att kriminalisering som sanktionsform bör användas med försiktighet.

Vidare föreslås bl.a. att strafföreläggande skall kunna utfärdas för fler typer av brott än vad som gäller i dag och att det även skall kunna omfatta enskilda anspråk. Förfarandet vid brottsutredning föreslås dessutom bli mer flexibelt.

Därutöver behandlas vissa frågor som har att göra med åtalsplikens utformning samt förundersökningens inledande och ledningen av denna.

Lagändringarna såvitt avser förslagen om renodling av åklagarrollen och avkriminalisering m.m. föreslås träda i kraft den 1 januari 1995. De ändrade reglerna om strafföreläggande föreslås träda i kraft den dag regeringen bestämmer. I övrigt föreslås lagändringarna träda i kraft den 1 april 1995.

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till lag om ändring i brottsbalken	6
2.2	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	8
2.3	Förslag till lag om ändring i utsökningsbalken	14
2.4	Förslag till lag om ändring i checklagen (1932:131)	16
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1939:608) om enskilda vägar	17
2.6	Förslag till lag om ändring i trafikbrottslagen (1951:649)	18
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.	19
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1016) om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.	21
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling	23
2.10	Förslag till lag om ändring i naturvårdslagen (1964:822)	24
2.11	Förslag till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64)	26
2.12	Förslag till lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift	27
2.13	Förslag till lag om ändring i vapenlagen (1973:1176)	29
2.14	Förslag till lag om ändring i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.	30
2.15	Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10)	33
2.16	Förslag till lag om ändring i jaktlagen (1987:259)	34
2.17	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.	36
2.18	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel	37
2.19	Förslag till lag om ändring i ordningslagen (1993:1617)	38
3	Ärendet och dess beredning	40
4	Allmänna utgångspunkter	41
5	Renodling av åklagarverksamheten	44
5.1	Inledning	44

5.2	Ärenden angående tilläggsavgifter för olovligt byggande	45
5.3	Ärenden angående handräckning	49
5.4	Ärenden angående viten	51
6	Frågor om avkriminalisering	52
6.1	Allmänna överväganden	52
6.2	Allmänna förutsättningar för avkriminalisering	55
6.3	Vårdslöshet i trafik	57
6.4	Ägar- och föraransvaret vid överlast	62
6.5	Brott enligt checklagen	65
6.6	Brott mot jaktlagen	66
6.7	Olovliga förfaranden med förhyrd egendom	69
6.8	Kontokortsbedrägerier och andra s.k. övertras-seringsfall	71
7	Förundersökningsförfarandet	72
7.1	Inledning	72
7.2	Förundersökningsplikten	74
7.3	Förundersökningens inledande	76
7.4	Förundersökningsledning	79
7.5	Förundersökningsprotokollet	82
8	Åtalsplikens utformning och förundersökningsbegrän-sning	86
8.1	Åtalsplikten	86
8.2	Åtalsunderlåtelse	90
8.3	Förundersökningsbegränsning	94
9	Strafföreläggande och ordningsbot	97
9.1	Inledning	97
9.2	Strafföreläggande	98
9.3	Ordningsbot	104
9.4	Sammanslagning av strafföreläggande- och ordnings-botsinstituten	108
10	Förverkande och beslag	109
10.1	Rätt för åklagare och polis att förordna om förverk- ande	109
10.2	Förlängning av beslag	114
11	Kostnader	115
12	Ikraftträdande m.m.	116
13	Författningskommentar	117
13.1	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken	117
13.2	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	118
13.3	Förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken	121

13.4	Förslaget till lag om ändring i checklagen (1932:131)	121	Prop. 1994/95:23
13.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1939:608) om enskilda vägar	121	
13.6	Förslaget till lag om ändring i trafikbrottslagen (1951:649)	122	
13.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.	122	
13.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1016) om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.	123	
13.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling	123	
13.10	Förslaget till lag om ändring i naturvårdslagen (1964:822)	123	
13.11	Förslaget till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64)	123	
13.12	Förslaget till lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift	124	
13.13	Förslaget till lag om ändring i vapenlagen (1973:1176)	124	
13.14	Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.	124	
13.15	Förslaget till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10)	125	
13.16	Förslaget till lag om ändring i jaktlagen (1987:259) .	126	
13.17	Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.	126	
13.18	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel	126	
13.19	Förslaget till lag om ändring i ordningslagen (1993:1617)	126	

Bilagor

1	Sammanfattning av betänkandet Ett reformerat åklagarväsende (SOU 1992:61)	127
2	Lagförslagen i betänkandet Ett reformerat åklagarväsende .	136
3	Förteckning över de remissinstanser som har yttrat sig över betänkandet Ett reformerat åklagarväsende	170
4	Förteckning över de remissinstanser som har yttrat sig över Rapport av Parlamentariska kommissionen med anledning av mordet på Olof Palme (SOU 1988:18)	172
5	Lagrådsremissens lagförslag	173
6	Lagrådets yttrande	205
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 1 september 1994	206

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i rättegångsbalken,
3. lag om ändring i utsökningsbalken,
4. lag om ändring i checklagen (1932:131),
5. lag om ändring i lagen (1939:608) om enskilda vägar,
6. lag om ändring i trafikbrottslagen (1951:649),
7. lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker,
8. lag om ändring i lagen (1994:1016) om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.,
9. lag om ändring i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling,
10. lag om ändring i naturvårdslagen (1964:822),
11. lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64),
12. lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift,
13. lag om ändring i vapenlagen (1973:1176),
14. lag om ändring i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.,
15. lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10),
16. lag om ändring i jaktlagen (1987:259),
17. lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,
18. lag om ändring i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,
19. lag om ändring i ordningslagen (1993:1617).

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Häri genom föreskrivs att 9 kap. 12 § och 10 kap. 10 § brottsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Vad i 8 kap. 13 § sägs om inskränkning i åklagares åtalsrätt skall äga motsvarande tillämpning beträffande annat i detta kapitel omförmäلت brott än grovt bedrägeri.

Bedrägligt beteende som avses i 2 § andra stycket må ej åtalas av åklagare, med mindre åtal finnes påkallat ur allmän synpunkt.

Föreslagen lydelse

9 kap. 12 §¹

Vad som föreskrivs i 8 kap. 13 § om inskränkning i åklagares åtalsrätt skall gälla även de brott som angetts i detta kapitel, dock inte grovt bedrägeri.

Bedrägeri eller bedrägligt beteende, som består i att någon gjort avtalsstridigt uttag på eget kredit- eller tillgångskonto, och bedrägligt beteende, som avses i 2 § andra stycket, får åtalas av åklagare endast om åtal är påkallat från allmän synpunkt.

10 kap. 10 §²

Vad i 8 kap. 13 § sägs om inskränkning i åklagares åtalsrätt skall äga motsvarande tillämpning beträffande annat i detta kapitel omförmäلت brott än grov förskingring och sådan trolöshet mot huvudman som är att anse som grov.

Olovligt förfogande över egendom, som kommit i gärningsmannens besittning genom avtal, enligt vilket äganderätten skall övergå först sedan betalning erlagts, eller som gärningsmannen

Vad som föreskrivs i 8 kap. 13 § om inskränkning i åklagares åtalsrätt skall gälla även de brott som angetts i detta kapitel, dock inte grov förskingring och sådan trolöshet mot huvudman som är att anse som grov.

Undandräkt, olovligt förfogande eller olovligt brukande beträffande egendom, som kommit i gärningsmannens besittning genom avtal om hyra av egendomen eller avtal enligt vilket äganderätten skall

¹ Senaste lydelse 1976:1139.

² Senaste lydelse 1978:597.

eljest innehar på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt, *må ej* åtalas av åklagare, *med mindre* åtal av särskilda skäl *finnes* påkallat *ur* allmän synpunkt.

övergå först sedan betalning erlagts, eller som gärningsmannen *annars* innehar på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt, *får* åtalas av åklagare *endast om* åtal av särskilda skäl *är* påkallat *från* allmän synpunkt.

Prop. 1994/95:23

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken
dels att 23 kap. 1, 3, 8 och 22 §§, 27 kap. 7 § och 48 kap. 2, 4, 5, 6,
 9 och 10 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i 48 kap. skall införas en ny paragraf, 5 a §, av följande
 lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

23 kap.

1 §¹

Förundersökning skall inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats. *Detta gäller, om inte något annat följer av 4 a § eller 22 §.*

Förundersökning skall inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats.

Förundersökning behöver dock inte inledas, om det är uppenbart att brottet inte går att utreda. Att förundersökning inte behöver inledas i vissa andra fall följer av 4 a § och 22 §.

Om det krävs angivelse för att brottet skall höra under allmänt åtal, får förundersökning trots det inledas utan angivelse, om det innebär fara att avvakta en angivelse. I så fall skall målsäganden underrättas snarast. Om denne då inte anger brottet till åtal, skall förundersökningen läggas ned.

3 §²

Förundersökningen inleds av polismyndighet eller åklagaren. Har den inletts av polismyndighet och är saken ej av enkel beskaffenhet, skall ledningen övertagas av åklagaren, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet. Åklagaren skall ock eljest övertaga ledningen, när det finnes påkallat av särskilda skäl.

Beslut att inleda en förundersökning skall fattas av polismyndighet eller åklagaren. Har förundersökningen inletts av polismyndighet och är saken inte av enkel beskaffenhet, skall ledningen av förundersökningen avseende brottet övertas av åklagaren, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet. Åklagaren skall också i annat fall överta ledningen när det är påkallat av särskilda skäl.

¹ Senaste lydelse 1982:184.

² Senaste lydelse 1969:588.

Åklagaren äge, då undersökningen ledes av polismyndighet, meddela anvisningar rörande undersökningens bedrivande.

Då förundersökningen ledes av åklagaren, äge han vid undersökningens verkställande anlita biträde av polismyndighet så ock uppdraga åt polisman att vidtaga särskild till undersökningen hörande åtgärd, om dess beskaffenhet tillåter det.

Innan förundersökning hunnit inledas, må polisman hålla förhör och vidtaga annan åtgärd i syfte att utreda brottet, om åtgärden icke kan uppskjutas utan olägenhet.

När förundersökningen ledes av åklagaren, får han vid undersökningens verkställande anlita biträde av polismyndigheten. Han får också uppdra åt polisman att vidta en viss åtgärd som hör till förundersökningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet.

Innan förundersökning hunnit inledas, får polisman hålla förhör och vidta andra utredningsåtgärder som är av betydelse för utredningen.

8 §³

På tillsägelse av en polisman är den som befinner sig på den plats, där ett brott förövas, skyldig att medfölja till ett förhör som hålls omedelbart därefter. Vagrar han utan giltig orsak, får polismannen ta med honom till förhöret.

Vad som sägs i första stycket gäller också den som befinner sig inom ett område i anslutning till den plats där ett brott nyligen förövats, om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år. Detta gäller också vid försök till ett sådant brott.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller även innan förundersökning hunnit inledas.

22 §⁴

Förundersökning enligt detta kapitel är, om tillräckliga skäl för åtal ändock föreligga, ej erforderlig beträffande brott, för vilket icke svårare påföljd än böter är stadgad, eller beträffande brott, som avses i 45 kap. 2 § första eller andra stycket. Ej heller är förundersökning erforderlig i mål om brott, som avses i 3 kap. 3 § och 7 kap. 4 § andra stycket, med mindre anledning förekommer till ådöm-

Förundersökning enligt detta kapitel behöver inte genomföras, om det ändå finns tillräckliga skäl för åtal och det gäller ett brott som inte kan antas föranleda någon annan påföljd än böter eller ett sådant brott som avses i 45 kap. 2 § första eller andra stycket.

³ Senaste lydelse 1991:666.

⁴ Senaste lydelse 1975:670.

ande av annan påföljd än böter.

Vill åklagaren utvidga väckt åtal, må det ske, utan att förundersökning enligt detta kapitel ägt rum.

Vill åklagaren utvidga väckt åtal, får det ske, utan att förundersökning enligt detta kapitel ägt rum.

27 kap.

7 §⁵

Då rätten förordnar om beslag eller fastställer verkställt beslag, skall, om *ej* åtal redan väckts, rätten utsätta den tid, inom vilken åtal skall väckas. *Denna må ej bestämmas längre, än som finnes ondgängligen erforderligt.*

I annat fall än som avses i första stycket skall åtal väckas inom en månad från det att beslaget verkställdes, om inte den beslagtagna egendomens värde understiger en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes.

Finnes tid, som avses i första eller andra stycket, otillräcklig, må rätten om framställning därom göras före tidens utgång, medgiva förlängning av tiden.

Då rätten förordnar om beslag eller fastställer verkställt beslag, skall, om *inte* åtal redan *har* väckts, rätten utsätta den tid, inom vilken åtal skall väckas. *Tiden får inte sättas längre, än vad som är nödvändigt.*

Om den tid som avses i första stycket är otillräcklig, får rätten medge förlängning av tiden, om framställning om detta görs före tidens utgång.

48 kap.

2 §⁶

Föreläggande enligt detta kapitel innebär att den misstänkte till godkännande omedelbart eller inom viss tid föreläggs ett bötesstraff, fastställt vid strafföreläggande efter vad åklagaren anser att brottet bör föranleda och vid föreläggande av ordningsbot efter vad som bestäms enligt 14 §.

Är brott förenat med egendoms förverkande, annan sådan särskild rättsverkan eller särskild rättsverkan i form av avgift enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond, skall också denna föreläggas den misstänkte till godkännande.

Är brott förenat med egendoms förverkande, annan sådan särskild rättsverkan eller särskild rättsverkan i form av avgift enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond, skall också denna föreläggas den misstänkte till godkännande. *Av 5 a § framgår att ett strafföre-*

⁵ Senaste lydelse 1989:650.

⁶ Senaste lydelse 1994:420.

läggande också får omfatta ett enskilt anspråk som avser betalningsskyldighet.

4 §⁷

Strafföreläggande får utfärdas beträffande brott, för vilket inte föreskrivs svårare straff än böter, dock inte normerade böter, och beträffande brott, för vilket föreskrivs böter eller fängelse i högst sex månader. Om dagsböter skall användas som påföljd för brottet, får dock strafföreläggande utfärdas endast när brottet ensamt eller tillsammans med annat sådant brott som nu har nämnts bör föranleda högst etthundratjugo dagsböter.

Strafföreläggande får utfärdas beträffande brott, för vilket böter ingår i straffskalan, dock inte normerade böter.

Det finns särskilda bestämmelser om strafföreläggande för brott som har begåtts av någon som är under arton år.

5 §⁸

Strafföreläggande får inte utfärdas,

om förutsättningar för allmänt åtal inte föreligger,

om i föreläggandet inte tas upp alla brott av den misstänkte, vilka enligt åklagarens vetskap föreligger till bedömning,

om målsägande förklarar, att han ämnar föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet, eller begärt, att åtal skall väckas,

om målsäganden förklarar, att han avser att föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet som avser annat än betalningsskyldighet eller

om talan om företagsbot skall föras i anledning av brottet.

5 a §

Har målsäganden anmält enskilt anspråk i anledning av brottet som avser betalningsskyldighet och är omständigheterna sådana att åklagaren enligt 22 kap. 2 § första stycket är skyldig att utföra målsägandens talan, skall också det enskilda anspråket föreläggas den misstänkte till godkännande.

⁷ Senaste lydelse 1993:200.

⁸ Senaste lydelse 1986:649.

6 §⁹

Strafföreläggande avfattas skriftligen och undertecknas av åklagaren.

Föreläggandet skall innehålla uppgift om

1. den misstänkte,
 2. brottet med angivande av tid och plats för dess begående samt övriga omständigheter som *fordras* för att känneteckna det,
 3. *det* eller de *lagrum* som äro tillämpliga,
 4. det straff och den särskilda rättsverkan, som *föreläggas* den misstänkte.
2. brottet med angivande av tid och plats för dess begående samt övriga omständigheter som *behövs* för att känneteckna det,
 3. *den* eller de *bestämmelser* som är tillämpliga när *det* gäller brottet,
 4. det straff och den särskilda rättsverkan, som *föreläggs* den misstänkte,
 5. *det* enskilda *anspråk* som *föreläggs* den misstänkte med uppgift om *målsäganden* och de omständigheter som *anspråket* grundar sig på.

9 §¹⁰

Strafföreläggande *godkännes* genom att den misstänkte undertecknar och tillställer *vederbörlig* mottagare förklaring, att han erkänner gärningen och *godtager* det straff och den särskilda rättsverkan som upptagits i föreläggandet. Närmare bestämmelser om vem som skall *mottaga* sådan förklaring meddelas av regeringen.

Godkännande, som tecknas på annan handling än föreläggandet, är *gällande* endast om det klart framgår vilket föreläggande som avses.

Strafföreläggande *godkänns* genom att den misstänkte undertecknar och tillställer *behörig* mottagare *en* förklaring, att han erkänner gärningen och *godtar* det straff och den särskilda rättsverkan *samt det* enskilda *anspråk* som upptagits i föreläggandet. Närmare bestämmelser om vem som skall *motta* sådan förklaring meddelas av regeringen.

Godkännande, som tecknas på annan handling än föreläggandet, *gäller* endast om det klart framgår vilket föreläggande som avses.

10 §¹¹

Skriftligt godkännande av strafföreläggande får i den misstänktes ställe lämnas av ombud för honom, om till åklagaren inges fullmakt i *huvudskrift vilken*, utöver vad som

Skriftligt godkännande av strafföreläggande får i den misstänktes ställe lämnas av *den som är* ombud för honom, om *det* till åklagaren inges fullmakt i *original*. Full-

⁹ Senaste lydelse 1968:193.

¹⁰ Senaste lydelse 1976:1137.

¹¹ Senaste lydelse 1976:1137.

följer av 12 kap., innehåller

förklaring att ombudet *äger* godkänna strafföreläggande på den misstänktes vägnar,

uppgift om det brott som godkännandet får avse, varvid skall anges brottets art samt tid och plats för dess begående,

uppgift om den högsta bötespåföljd som den misstänkte är villig att godtaga,

uppgift om särskild rättsverkan som är i fråga och som den misstänkte är villig att godtaga.

Har sådan fullmakt *ingivits* till åklagaren, får ombudet *mottaga* handlingar i saken på den misstänktes vägnar.

makten skall, utöver vad som följer av 12 kap., *innehålla*

1. förklaring att ombudet *har rätt att* godkänna strafföreläggande på den misstänktes vägnar,

2. uppgift om det brott som godkännandet får avse, varvid skall anges brottets art samt tid och plats för dess begående, *samt*

3. uppgift om den högsta bötespåföljd, *den särskilda rättsverkan och det enskilda anspråk* som den misstänkte är villig att *godta*.

Har sådan fullmakt *getts in* till åklagaren, får ombudet *motta* handlingar i saken på den misstänktes vägnar.

Prop. 1994/95:23

Denna lag träder i kraft, i fråga om 23 kap, 1, 3, 8 och 22 §§ och 27 kap. 7 § den 1 april 1995, och i övrigt den dag regeringen bestämmer.

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 2 och 15 §§ utsökningsbalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 kap.

2 §¹

Sökanden skall ange den åtgärd som han yrkar.

Vid ansökan skall inges den exekutionstitel på grund varav verkställighet söks. Grundas anspråket på löpande skuldebrev eller annan handling, vars företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning eller påkalla fullgörande av annan förpliktelse, skall den handlingen inges.

Exekutionstiteln skall inges i huvudskrift eller, om kronofogdemyndigheten anser det tillräckligt, i bestyrkt avskrift. Handling som avses i andra stycket andra meningen skall inges i huvudskrift. Annan handling bör inges i huvudskrift eller bestyrkt avskrift.

Görs ansökan på medium för automatisk databehandling behöver exekutionstiteln inte inges, om den är ett utslag i mål om betalningsföreläggande, som har meddelats tidigast tre år innan verkställighet söks.

Om exekutionstiteln är en dom som har översänts från en domstol till kronofogdemyndigheten på grund av föreskrift i lag eller annan författning, behöver sökanden inte ge in den.

Sökanden behöver inte ge in exekutionstiteln, om denna är en dom eller ett strafföreläggande som på grund av föreskrift i lag eller annan författning har översänts till kronofogdemyndigheten från en domstol eller en myndighet.

15 §²

När kronofogdemyndigheten enligt 4 kap. 14 eller 15 § eller 16 kap. 9 eller 12 § eller 13 § jämförd med 4 kap. 14 och 15 §§ förelägger svaranden eller tredje man att fullgöra eller underlåta något, får myndigheten föreskriva vite till belopp som finnes behövligt.

Fråga om utdömande av vite som har förelagts enligt första stycket prövas, på talan av *allmän åklagare eller kronofogdemyndigheten*, av en tingsrätt i det län där kronofogdemyndigheten finns. Har ändamålet med vitet förfallit, får det ej dömas ut.

Fråga om utdömande av vite som har förelagts enligt första stycket prövas, på talan av kronofogdemyndigheten, av en tingsrätt i det län där kronofogdemyndigheten finns. Har ändamålet med vitet förfallit, får det ej dömas ut.

Om föreläggande vid vite ej iakttas, kan kronofogdemyndigheten ge nytt vitesföreläggande utan hinder av att det förra ej har vunnit laga kraft.

¹ Senaste lydelse 1994:421.

² Senaste lydelse 1988:385.

Denna lag träder i kraft, i fråga om 2 kap. 15 § den 1 januari 1995, och i övrigt den dag regeringen bestämmer. I fråga om 2 kap. 15 § gäller äldre bestämmelser om talan väckts före ikraftträdandet.

2.4 Förslag till lag om ändring i checklagen (1932:131)

Prop. 1994/95:23

Härigenom föreskrivs att 74 § checklagen (1932:131)¹ skall upphöra att gälla vid utgången av år 1994.

¹ Senaste lydelse 1991:248.

Härigenom föreskrivs att 106 § lagen (1939:608) om enskilda vägar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

106 §¹

Länsstyrelsen får vid vite förelägga den som uppfört byggnad eller vidtagit annan åtgärd i strid mot förbud enligt 100 § att undanröja eller ändra det utförda. Kronofogdemyndigheten får meddela särskild handräckning till rättelse i vad olagligen skett. Ansökan om handräckning får göras av *dels allmän åklagare, dels* en nämnd som avses i 39 § första stycket, *dels* en ägare eller innehavare av fastighet, som får begagna vägen. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Länsstyrelsen får vid vite förelägga den som uppfört byggnad eller vidtagit annan åtgärd i strid mot förbud enligt 100 § att undanröja eller ändra det utförda. Kronofogdemyndigheten får meddela särskild handräckning till rättelse i vad olagligen skett. Ansökan om handräckning får göras av en nämnd som avses i 39 § första stycket *samt* av en ägare eller innehavare av fastighet, som får begagna vägen. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Efterkoms ej föreläggande, som meddelats med stöd av 101 §, skall på anmodan av länsstyrelsen kronofogdemyndigheten föranstalta om att åtgärden vidtages.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995. Har ansökan gjorts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 1991:1676.

Härigenom föreskrivs att 1 § trafikbrottslagen (1951:649) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Brister vägtrafikanter, den som för spårvagn eller den som *annorstädes* än på väg för motordrivet fordon i den omsorg och varsamhet, som till förekommande av trafikolycka betingas av omständigheterna, *och är ej oaktamheten ringa, dömes* för vårdslöshet i trafik till böter.

Där någon vid förande av motordrivet fordon eller spårvagn ådagalägger grov oaktamhet eller visar uppenbar ligkiltighet för andra människors liv eller egendom, dömes för grov vårdslöshet i trafik till fängelse i högst två år.

Föreslagen lydelse

1 §¹

Brister vägtrafikanter, den som för spårvagn eller den som *någon annanstans* än på väg för motordrivet fordon *i väsentlig mån* i den omsorg och varsamhet som till förekommande av trafikolycka betingas av omständigheterna, döms för vårdslöshet i trafik till dagsböter.

Om någon vid förande av motordrivet fordon eller spårvagn gör sig skyldig till grov oaktamhet eller visar uppenbar ligkiltighet för andra människors liv eller egendom, döms för grov vårdslöshet i trafik till fängelse i högst två år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

¹ Senaste lydelse 1975:611.

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Angående beslag av egendom som avses i 1 § skall vad i allmänhet är stadgat om beslag i brottmål äga motsvarande tillämpning med följande avvikelser:

1. Beslagtagen egendom må bevisligen förstöras om dess värde är ringa eller egendomens förstörande eljest måste anses försvarligt. I annat fall må egendomen försäljas, spritdrycker, vin eller starköl till det i lagen (1977:293) om handel med drycker omnämnda partihandelsbolaget, öl till tillverkare av sådan vara och annan egendom på sätt som med hänsyn till egendomens beskaffenhet finnes lämpligt. Belopp, som erhållits vid försäljning av beslagtagen egendom, tillfaller kronan.

Beslut om förstörande eller försäljning meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren. I fall som avses i 23 kap. 22 § första stycket första punkten rättegångsbalken får sådant beslut meddelas även av polismyndigheten.

Går beslag åter och är egendomen jämlikt denna paragraf förstörd eller såld, skall ersättning av allmänna medel utgå med belopp, som motsvarar egendomens pris vid försäljning till allmänheten eller eljest finnes skäligt. Beslut om ersättning meddelas av åklagaren. Är den som drabbats av beslaget missnöjd med beslut om ersättning, äge han inom en månad från det han erhöll del av beslutet påkalla rättens prövning därav. Ansökan härom göres vid den domstol, som ägt upptaga fråga om beslagets bestånd. Ersättning utbetalas av länsstyrelsen efter framställning av åklagaren.

2. Vad i 27 kap. 7 § rättegångsbalken är stadgat om att åtal skall väckas inom viss tid skall ej gälla i annat fall än då rätten utsatt sådan tid.

3. Har förverkande av beslagtagen egendom ej förelagits och godkänts i samband med strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot och väckes ej åtal, prövar åklagaren, huruvida egendomen skall vara förverkad enligt 1 §. Förordnande därom meddelas skriftligen. Den, från vilken be-

¹ Senaste lydelse 1980:582.

slaget skett, äger hos åklagaren anmäla missnöje med förordnandet inom en månad från det han erhöll del därav. Anmäles missnöje, har åklagaren att, om ej beslaget finnes böra hävas, väcka talan om egendomens förverkande. Sker det ej inom en månad från det anmälan gjorts, skall beslaget gå åter.

4. Om polisman verkställer beslag och förelägger förverkande av den beslagtagna egendomen i föreläggande av ordningsbot, skall anmälan om beslaget göras hos polismyndigheten.

5. I fråga om spritdrycker, vin eller starköl, som i strid mot gällande bestämmelser medföres vid offentlig tillställning, har den som tjänstgör som ordningsvakt vid tillställningen samma rätt att taga egendomen i beslag som enligt rättegångsbalken tillkommer polisen.

Ordningsvakt som verkställt beslag skall skyndsamt till polismyndigheten göra anmälan härom och överlämna den beslagtagna egendomen.

2. Om polisman verkställer beslag och förelägger förverkande av den beslagtagna egendomen i föreläggande av ordningsbot, skall anmälan om beslaget göras hos polismyndigheten.

3. I fråga om spritdrycker, vin eller starköl, som i strid mot gällande bestämmelser medföres vid offentlig tillställning, har den som tjänstgör som ordningsvakt vid tillställningen samma rätt att taga egendomen i beslag som enligt rättegångsbalken tillkommer polisen.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1016) om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.

Prop. 1994/95:23

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:1016) om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, vilka påträffas hos den som brutit mot 4 § eller 4 a § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott, 30 § järnvägssäkerhetslagen (1990:1157), 13 kap. 1 § luftfartslagen (1957:297) eller 20 kap. 4 § eller 5 § sjölagen (1994:1009) skall förklaras förverkade, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Detsamma skall gälla om sådana drycker eller berusningsmedel påträffas hos den som medföljt vid tillfället, om berusningsmedlen kan antas ha varit avsedda även för den som begått gärningen.

Medför någon i strid mot gällande bestämmelser spritdrycker, vin eller starköl vid en offentlig tillställning, skall dessa också förklaras förverkade, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Spritdrycker, vin eller starköl, som påträffas hos den som förtär eller förvarar sådana drycker i strid med villkor enligt 2 kap. 16 § andra stycket första meningen eller med 2 kap. 18 § ordningslagen (1993:1617) eller med lokal ordningsföreskrift skall, oavsett vem dryckerna tillhör, förklaras förverkade, om inte särskilda skäl talar mot det. Detsamma skall gälla alkoholdrycker som påträffas hos den som förtär sådana drycker i strid med 4 kap. 4 § ordningslagen eller med 25 a § järnvägssäkerhetslagen.

Vid som har sagts i tredje stycket gäller också i fråga om sådana drycker som avses där och som påträffas hos någon som vid tillfället var i sällskap med den som bröt mot bestämmelsen, om det är sannolikt att dryckerna var avsedda även för den senare.

Denna lag träder i kraft den
dag regeringen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1
januari 1995.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling

Prop. 1994/95:23

Härigenom föreskrivs att 16 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §

När beslag lagts å egendom, som kan antagas vara enligt denna lag förverkad, skall åklagaren antingen så snart ske kan väcka åtal för brott, som föranlett beslaget, eller talan vid domstol med yrkande om egendomens förverkande eller ock förfara på sätt i 21 § sägs.

Vad i rättegångsbalken är stadgat om den tid, inom vilken åtal sist skall hava väckts, skall ej äga tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

Härigenom föreskrivs att 39 § naturvårdslagen (1964:822) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

39 §¹

Har någon överträtt beslut eller föreskrift som avses i 37 § första stycket 1, 2, 4, 6 eller 8 får länsstyrelsen förelägga honom att åstadkomma rättelse. Har i fråga om en viss fastighet eller byggnad, anordning eller anläggning på annans mark ägaren till egendomen begått överträdelsen och övergår egendomen till ny ägare, får denne föreläggas att vidta rättelse, om det inte är oskäligt. Är fråga om överträdelse av beslut eller föreskrift över vars efterlevnad kommunal nämnd med stöd av överlåtelse enligt 18 b § utövar tillsyn, tillkommer det i stället nämnden att meddela sådant föreläggande. I beslut om föreläggande får vite sättas ut. Vidare får kronofogdemyndigheten meddela särskild handräckning för att åstadkomma rättelse. Ansökan om handräckning får göras av *allmän åklagare*, Statens naturvårdsverk, länsstyrelsen, den kommunala nämnden som handhar naturvårdsfrågor eller, i fall där kommunal nämnd har att meddela föreläggande, av den nämnden. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Har någon överträtt beslut eller föreskrift som avses i 37 § första stycket 1, 2, 4, 6 eller 8 får länsstyrelsen förelägga honom att åstadkomma rättelse. Har i fråga om en viss fastighet eller byggnad, anordning eller anläggning på annans mark ägaren till egendomen begått överträdelsen och övergår egendomen till ny ägare, får denne föreläggas att vidta rättelse, om det inte är oskäligt. Är fråga om överträdelse av beslut eller föreskrift över vars efterlevnad kommunal nämnd med stöd av överlåtelse enligt 18 b § utövar tillsyn, tillkommer det i stället nämnden att meddela sådant föreläggande. I beslut om föreläggande får vite sättas ut. Vidare får kronofogdemyndigheten meddela särskild handräckning för att åstadkomma rättelse. Ansökan om handräckning får göras av Statens naturvårdsverk, länsstyrelsen, den kommunala nämnden som handhar naturvårdsfrågor eller, i fall där kommunal nämnd har att meddela föreläggande, av den nämnden. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Vid meddelande av föreläggande eller förbud enligt 17 § första stycket, 20 § eller 22 § andra stycket får länsstyrelsen utsätta vite. Efterkoms ej

¹ Senaste lydelse 1991:1697.

sådant föreläggande eller förbud, skall på anmodan av länsstyrelsen kronofogdemyndigheten föranstalta om att föreläggande eller förbud följs. Har någon påbörjat utförandet av ett arbetsföretag som omfattas av samrådsplikt enligt 20 § innan samråd skett, får länsstyrelsen meddela vitesförbud mot verksamheten till dess att samrådsärendet har avgjorts.

En sådan nämnd som avses i 17 § får utsätta vite vid meddelande av föreläggande enligt 17 § tredje stycket. Detsamma gäller den nämnd som svarar för frågor enligt 24 §. Efterkoms inte föreläggandet, får nämnden låta genomföra åtgärden på den försumliges bekostnad.

I beslut om föreläggande som avses i första, andra eller tredje stycket får förordnas att beslutet skall gälla utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995. Har ansökan gjorts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

Härigenom föreskrivs att 7 § narkotikastrafflagen (1968:64) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Angående beslag av egendom, som kan antagas vara förverkad enligt 6 §, gäller bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken med följande avvikelser.

Bestämmelsen att åtal skall väckas inom viss tid gäller ej i annat fall än då rätten utsatt sådan tid.

Bestämmelserna i 2 § 1 och 3 samt 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall tillämpas på motsvarande sätt då beslag har skett av narkotika eller egendom som avses i 6 § tredje stycket denna lag. Tiden för att anmäla missnöje skall dock räknas från dagen för förordnandet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om förfarandet med narkotika som tagits i beslag.

Bestämmelserna i 2 § 1 och 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall tillämpas på motsvarande sätt då beslag har skett av narkotika eller egendom som avses i 6 § tredje stycket denna lag. Tiden för att anmäla missnöje skall dock räknas från dagen för förordnandet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om förfarandet med narkotika som tagits i beslag.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

¹ Senaste lydelse 1983:363.

Härigenom föreskrivs att 2 och 3 §§ lagen (1972:435) om överlastavgift skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

2 §¹

Har högsta tillåtna axeltryck, boggitryck eller trippelaxeltryck överskridits, avrundas överlasten för varje axel, boggi eller trippelaxel till närmast lägre, hela hundratal kilogram. Vidare dras för varje axel av 500 kilogram.

För återstående överlast (avgiftspliktig överlast) *beräknas* överlastavgift för varje axel, boggi eller trippelaxel på följande sätt.

Del av överlasten	Överlastavgift
100–2 000 kg	200 kr. per 100 kg
2 100–4 000 kg	400 kr. per 100 kg
4 100–6 000 kg	600 kr. per 100 kg
6 100–8 000 kg	800 kr. per 100 kg
8 100 kg och däröver	1 000 kr. per 100 kg

Föreslagen lydelse

2 §

Har högsta tillåtna axeltryck, boggitryck eller trippelaxeltryck överskridits, avrundas överlasten för varje axel, boggi eller trippelaxel till närmast lägre, hela hundratal kilogram. Vidare dras för varje axel av 1 000 kilogram.

För återstående överlast (avgiftspliktig överlast) *tas* överlastavgift *ut med ett grundbelopp om 2 000 kr samt därutöver med ett belopp beräknat* för varje axel, boggi eller trippelaxel på följande sätt.

Del av överlasten	Överlastavgift
100–2 000 kg	400 kr per 100 kg
2 100–4 000 kg	600 kr per 100 kg
4 100–6 000 kg	800 kr per 100 kg
6 100 kg och däröver	1 000 kr per 100 kg

¹ Senaste lydelse 1990:14.

Har högsta tillåtna bruttovikt överskridits i fråga om ett fordon som inte ingår i ett fordonståg, fördelas överlasten lika på fordonets axlar. Överlasten för varje axel avrundas därefter till närmast lägre, hela hundratal kilogram och minskas sedan med 300 kilogram. För varje axel beräknas härefter överlastavgift med tillämpning av tabellen i 2 § andra stycket.

Bestämmelserna i första stycket äger motsvarande tillämpning i fråga om fordon, som ingår i fordonståg, när den för tåget tillåtna bruttovikten ej överskridits.

Har högsta tillåtna bruttovikt överskridits i fråga om ett fordon som inte ingår i ett fordonståg, fördelas överlasten lika på fordonets axlar. Överlasten för varje axel avrundas därefter till närmast lägre, hela hundratal kilogram och minskas sedan med 500 kilogram. För varje axel beräknas härefter överlastavgift med tillämpning av tabellen i 2 § andra stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995. Har den avgiftsgrundande färden ägt rum före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser.

² Senaste lydelse 1990:14.

Härigenom föreskrivs att 41 § vapenlagen (1973:1176) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Angående beslag av egendom, som kan antas vara förverkad enligt 40 §, gäller bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken med följande *avvikelser*.

1. Av länsstyrelsen förordnade jakttillsynsmän samt personal vid Kustbevakningen och Tullverket eller särskilt förordnade tjänstemän vid länsstyrelsen har samma rätt att ta egendom i beslag som tillkommer en polisman.

2. *Bestämmelsen att åtal skall väckas inom viss tid gäller inte i annat fall än då rätten utsatt sådan tid.*

Föreslagen lydelse

41 §¹

Angående beslag av egendom, som kan antas vara förverkad enligt 40 §, gäller bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken med följande *avvikelse*.

Av länsstyrelsen förordnade jakttillsynsmän samt personal vid Kustbevakningen och Tullverket eller särskilt förordnade tjänstemän vid länsstyrelsen har samma rätt att ta egendom i beslag som tillkommer en polisman.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

¹ Senaste lydelse 1992:1088.

2.14 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.

Prop. 1994/95:23

Härigenom föreskrivs att 2-4 §§ lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande skall ha följande lydelse

Nuvarande lydelse

En fråga som avses i 1 § prövas av tingsrätten efter särskild talan. Om inte annat framgår av denna lag, gäller för sådan talan i tillämpliga delar reglerna i rättegångsbalken om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare straff än böter.

3 §

Om talan avser förverkande av beslagtagna egendom, får kungörelsedelgivning av stämningen ske enligt de förutsättningar som anges i 15 § delgivningslagen (1970:428). Dessa regler får också tillämpas, om den mot vilken talan förs är okänd.

Om värdet av den beslagtagna egendomen uppskattas till mindre än tvåtusen kronor, får delgivning ske genom att stämningen anslås på rättens kansli.

I stämningen skall den mot vilken talan riktas föreläggas att inställa sig till huvudförhandling vid påföljd att egendomen annars får förklaras förverkad. Uteblir han, skall egendomen förklaras förverkad, om det inte framgår att talan är ogrundad.

Föreslagen lydelse

2 §

En fråga som avses i 1 § prövas, om inte annat följer av 3 §, av tingsrätten efter särskild talan. Om inte annat framgår av denna lag, gäller för sådan talan i tillämpliga delar reglerna i rättegångsbalken om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare straff än böter.

(4 § första stycket)

(4 § andra stycket)

Utfärdas stämning, skall den mot vilken talan riktas föreläggas att inställa sig till huvudförhandling vid påföljd att egendomen annars kan förklaras förverkad. Uteblir han, skall egendomen förklaras förverkad, om det inte framgår att talan är ogrundad.

4 §¹

Om värdet av beslagtagn egendom uppskattas till mindre än en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes, får åklagaren pröva frågan om förverkande. Ett beslut om förverkande skall meddelas skriftligen. Den från vilken beslaget har skett får hos åklagaren anmäla missnöje med förverkandebeslutet inom en månad från det han fick del av det. I fall som anges i 3 § första stycket får beslutet delges genom att det anslås på rättens kansli.

Anmäls missnöje, skall beslutet om förverkande inte vidare gälla. Om beslaget inte hävs, skall åklagaren väcka talan om egendomens förverkande. Har detta inte skett inom en månad från det anmälan kom in till åklagaren, skall beslaget gå åter.

3 §

Avser saken förverkande av beslagtagn egendom, får frågan om förverkande prövas av åklagaren. Om värdet av det som skall förverkas uppgår till betydande belopp eller om det finns andra särskilda skäl, skall dock frågan om förverkande prövas av rätten.

Åklagarens beslut i fråga om förverkande skall meddelas skriftligen. Den som drabbas av beslaget får hos åklagaren anmäla missnöje med förverkandebeslutet inom en månad från det att han fick del av det.

Anmäls missnöje, skall beslutet om förverkande inte vidare gälla. Om åklagaren inte häver beslaget, skall han väcka talan om egendomens förverkande. Har talan inte väckts inom en månad från det anmälan kom in, skall beslaget gå åter.

Uppgår värdet av det som skall förverkas till mindre än en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes eller saknar egendomen saluvärde, får också polisman besluta om förverkande, om det är uppenbart att förutsättningarna för ett förverkande är uppfyllda. Därvid gäller andra och tredje styckena. Missnöjesanmälan skall dock inges till polismyndigheten. Finns polismyndigheten att talan om förverkande bör föras, skall ärendet överlämnas till åklagare.

Närmare föreskrifter om polis-mans rätt att besluta om förverkande meddelas av Rikspolisstyrelsen.

¹ Senaste lydelse 1989:653.

4 §

(3 § första stycket)

Avser saken förverkande av beslagtagna egendom, får kungörelsedelgivning av beslutet eller stämningen ske enligt de förutsättningar som anges i 15 § delgivningslagen (1970:428). Dessa regler får också tillämpas, om den från vilken förverkande sker är okänd.

(3 § andra stycket)

Om värdet av den beslagtagna egendomen uppskattas till mindre än en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes eller om egendomen saknar saluvärde, får delgivning ske genom att beslutet eller stämningen anslås på rättskansli.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 8 § plan- och bygglagen (1987:10) skall ha följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

8 §

Frågor om byggnadsavgift och särskild avgift prövas av byggnadsnämnden.

Finner byggnadsnämnden att förutsättningar föreligger att ta ut tilläggsavgift på grund av bestämmelserna i 7 § första och andra styckena, skall nämnden anmäla förhållandet till allmän åklagare.

Frågor om tilläggsavgift prövas av *allmän domstol* på talan av *åklagaren*. Talan får väckas endast om byggnadsnämnden har gjort anmälan enligt andra stycket. I fråga om sådan talan tillämpas bestämmelserna i rättegångsbalken om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare straff än böter och om kvarstad i brottmål.

Frågor om tilläggsavgift prövas av *allmän förvaltningsdomstol* på talan av *byggnadsnämnden*.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995. Har talan väckts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

Härigenom föreskrivs att 41, 43, 45, 46 och 48 §§ jaktlagen (1987:259) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

41 §

För att främja viltvården eller andra liknande ändamål som är förenliga med syftet med denna lag får regeringen meddela föreskrifter om skyldighet för den som jagar

1. att betala en årlig avgift (jaktvårdsavgift),	
2. att betala en avgift för vissa slag av vilt som fälls.	2. att betala en avgift för vissa slag av vilt som fälls,
	3. att betala en särskild avgift för vilt som fällts i strid mot vad som bestämts i en för jakt meddelad licens.

Avgifter som avses i första stycket 1 skall bilda en fond (jaktvårdsfonden) som efter regeringens bestämmande får användas för angivna ändamål.

43 §

För *jaktbrott* döms till böter eller fängelse i högst sex månader den som

1. med uppsåt eller av grov oaktsamhet olovligen jagar på annans jaktområde eller där tillägnar sig vilt eller vid jakt som sker med stöd av licens bryter mot en för jakten väsentlig bestämmelse i licensen eller	
2. med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot 3 §, 31 § första stycket, 32 § eller mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 25 §, 29 § 1 eller 30 § första stycket.	2. med uppsåt eller av grov oaktsamhet bryter mot 3 §, 31 § första stycket, 32 § eller mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 25 §, 29 § 1 eller 30 § första stycket.

45 §¹

Till böter döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet	Till böter döms den som med uppsåt eller av grov oaktsamhet
--	---

1. bryter mot 5 § andra stycket, 6 § första stycket eller 13 §,	
2. underlåter att fullgöra anmälningsskyldighet som har föreskrivits med stöd av 26 §, om ansvar för gärningen inte kan ådömas enligt lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott,	
3. bryter mot 27 §, om ansvar för gärningen inte kan ådömas enligt brottsbalken,	
4. underlåter att fullgöra skyldighet enligt 28 § eller vad som åligger honom enligt 38 § andra stycket,	

¹ Senaste lydelse 1991:310.

5. bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 6 § andra stycket, 29 § 4, 30 § tredje stycket eller 31 § tredje stycket eller

6. bryter mot 35 § eller mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 36 §, 37 §, 38 § första stycket, 40 § första stycket eller 41 § första stycket.

Den som med uppsåt bryter mot 34 § döms till böter.

Den som i annat fall än som avses i 43 § 1 med uppsåt eller av oaktsamhet åsidosätter vad som bestämts i en för jakt meddelad licens döms till penningböter.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar enligt denna paragraf.

46 §

Den som obehörigen tar befattning med vilt som han vet eller har skälig anledning anta har dödats eller åtkommits genom jaktbrott *eller brott som avses i 45 § tredje stycket*, döms för jakthäleri till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som obehörigen tar befattning med vilt som han vet eller har skälig anledning anta har dödats eller åtkommits genom jaktbrott, döms för jakthäleri till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är att anse som grovt, döms till fängelse i högst två år. Vid bedömande av om brottet är grovt skall särskilt beaktas sådana omständigheter som anges i 44 § andra stycket 1 och 2.

48 §

Om någon har begått jaktbrott, jakthäleri *eller brott som avses i 45 § tredje stycket*, skall vilt som han kommit över genom brottet förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för viltet kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Om någon har begått jaktbrott *eller jakthäleri*, skall vilt som han kommit över genom brottet förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för viltet kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Det som förverkats tillfaller jakträttshavaren i de fall som föreskrivs av regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 17 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.
17 §¹

Om ett byggnadsminne har ändrats i strid mot meddelade skydds-föreskrifter, får länsstyrelsen förelägga ägaren att återställa ändringen om det är möjligt. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Kronofogdemyndigheten får meddela särskild handräckning för att avbryta pågående förstörelse av ett byggnadsminne eller för att återställa det. Även i annat fall får handräckning beslutas, om det behövs för att bestämmelse i detta kapitel skall efterlevas.

Ansökan om handräckning får göras av länsstyrelsen *eller allmän åklagare*. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Ansökan om handräckning får göras av länsstyrelsen. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995. Har ansökan gjorts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 1991:872.

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Angående beslag av egendom som kan antas vara förverkad enligt 5 § gäller bestämmelserna i rättegångsbalken, *med den avvikelsen att bestämmelsen om att åtal skall väckas inom viss tid inte gäller i annat fall än då rätten utsatt sådan tid.*

Bestämmelserna i 2 § 1 och 3 samt 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall tillämpas på motsvarande sätt då beslag har skett av medel som avses i 1 § denna lag. Tiden för att anmäla missnöje skall dock räknas från dagen för förordnandet.

Föreslagen lydelse

6 §

Angående beslag av egendom som kan antas vara förverkad enligt 5 § gäller bestämmelserna i rättegångsbalken.

Bestämmelserna i 2 § 1 och 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall tillämpas på motsvarande sätt då beslag har skett av medel som avses i 1 § denna lag. Tiden för att anmäla missnöje skall dock räknas från dagen för förordnandet.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

2.19 Förslag till lag om ändring i ordningslagen
(1993:1617)

Prop. 1994/95:23

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 31 § och 3 kap. 25 § ordningslagen (1993:1617) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

31 §

Om en anordnare av en allmän sammankomst eller offentlig tillställning har gjort sig skyldig till en överträdelse som avses i 29 §, får vad som har uppburits i avgifter eller i någon annan ersättning för att bevista sammankomsten eller tillställningen förklaras förverkat efter vad som kan anses skäligt. Om ersättningen har utgått i något annat än pengar och om den inte finns i behåll, får i stället värdet förklaras förverkat.

Angående beslag av egendom som kan antas vara förverkad enligt första stycket, gäller bestämmelserna i rättegångsbalken *om beslag med den avvikelsen att bestämmelsen om att åtal skall väckas inom viss tid inte gäller i annat fall än då rätten har satt ut sådan tid.*

Angående beslag av egendom som kan antas vara förverkad enligt första stycket, gäller bestämmelserna *om beslag* i rättegångsbalken.

3 kap.

25 §

Har en offentlig plats tagits i anspråk för varor eller någon annan egendom i strid med bestämmelserna i 1 §, får egendomen förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga fortsatt överträdelse och förverkandet inte är oskäligt.

Vapen som har använts i strid med 6 § första eller andra stycket och ammunition som är avsedd för vapnet, får förklaras förverkade efter vad som kan anses skäligt.

Angående beslag av egendom som kan antas vara förverkad enligt första eller andra stycket, gäller bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken *med den avvikelsen att bestämmelsen om att åtal skall väckas inom viss tid inte gäller i annat fall än då rätten har satt ut sådan tid.*

Angående beslag av egendom som kan antas vara förverkad enligt första eller andra stycket, gäller bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken.

I fråga om beslag och förverkande av spritdrycker, vin eller starköl hos den som förtär sådana drycker i strid med lokala föreskrifter finns bestämmelser i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

År 1990 tillkallades en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att utreda åklagarverksamheten och brottmålsförfarandet. Kommittén antog namnet Åklagarutredningen -90. I juni 1992 avgav utredningen (Ledamöter: biträdande riksåklagaren Axel Morath, ledamöterna av riksdagen Sigrid Bolkeus, John Bouvin, Bertil Fiskesjö, Hans Göran Frank, Jerry Martinger, Liisa Rulander, Lotti Ryberg, Bengt-Ola Rytter, Allan Stutzinsky och Lars Sundin samt biträdande rikspolischefen Bengt Frih) betänkandet Ett reformerat åklagarväsende (SOU 1992:61).

Förslagen i betänkandet tar sikte på åklagarväsendets organisation, åklagarnas uppgifter och brottmålsförfarandet. En sammanfattning av betänkandet och utredningens lagförslag finns i *bilaga 1* respektive *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr 92-2972).

Vid sin översyn av åklagarväsendets organisation analyserade Åklagarutredningen flera organisationsmodeller. Utredningen fann härvid att endast två kan komma ifråga - den nuvarande ordningen eller den s.k. regionmodellen. Mot bakgrund av de överväganden om organisationen som Åklagarutredningen gjort beträffande den lokala och regionala nivån inom åklagarväsendet gav regeringen, som gjorde bedömningen att regionmodellen inte är lämplig som organisatorisk uppbyggnad för åklagarväsendet, i november 1993 Riksåklagaren i uppdrag att bl.a. se över indelningen i åklagardistrikt. Den 14 april 1994 gav regeringen Riksåklagaren tilläggsuppdraget att se över bl.a. frågor rörande arbetsfördelningen mellan lokala och regionala åklagarmyndigheter. Dessa uppdrag skall redovisas senast den 3 oktober 1994. Den 14 april 1994 uppdrog regeringen även åt Riksåklagaren att tillsammans med Rikspolisstyrelsen och Riksskatteverket utarbeta ett förslag till fördjupat samarbete mellan berörda myndigheter vid bekämpning på central nivå av ekonomisk brottslighet. Resultatet skall presenteras i en rapport senast den 1 september 1994.

Åklagarutredningen föreslog vidare att det borde göras en översyn av Riksåklagarens verksamhet och organisation samt ansvarsförhållandena för ADB-frågor inom åklagarväsendet. Mot bakgrund härav gav regeringen i juli 1992 Statskontoret i uppdrag att se över åklagarväsendets centrala organisation. Uppdraget redovisades i februari 1993 i rapporten Riksåklagarens framtida roll och organisation. Rapporten har remissbehandlats. I regleringsbrevet för budgetåret 1992/93 uppdrog regeringen åt Riksåklagaren att analysera den hittillsvarande omfattningen av Riksåklagarens tillsynsverksamhet. Uppdraget redovisades i mars 1993 i promemorian Tillsynsverksamheten i Riksåklagarens kansli. Regeringens överväganden i dessa frågor har redovisats i årets budgetproposition (prop. 1993/94:100 bil. 3 s. 35 ff).

I detta ärende tar regeringen med ett undantag upp betänkandets förslag i fråga om åklagarens uppgifter och brottmålsförfarandet.

Åklagarutredningen har föreslagit att polisens och åklagarnas befattning

med ärenden angående felparkeringsavgifter skall upphöra och att ett enhetligt sanktionssystem, som bygger på det nuvarande systemet för uttagande av kontrollavgift vid s.k. tomtmarksparkering, införs på parkeringsområdet. En följd av detta skulle bli att kommunerna i stort tar över hela ansvaret för parkeringsövervakningen. Förslaget syftar främst till att polis- och åklagarväsendets resurser i än större utsträckning skall kunna användas för brottsbekämpning. Förslaget har statsfinansiella konsekvenser som inte blivit belysta under beredningen. Det kräver i den rådande ekonomiska situationen därför ytterligare överväganden. Regeringen har för avsikt att ta upp denna fråga i lämpligt sammanhang.

I avsnitt 7.4 behandlas en fråga som, förutom av Åklagarutredningen, har berörts i Rapport av Parlamentariska kommissionen med anledning av mordet på Olof Palme (SOU:1988:18). Även denna rapport har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 4*. En sammanställning av vad remissinstanserna anför i den fråga som tas upp nu finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr 88-1545).

Här bör också nämnas att regeringen i propositionen Handläggning av ungdomsmål (prop. 1994/95:12) tar upp en rad frågor om brottmålsförfarandet i ungdomsmål.

Regeringen har uppmärksammat att 1 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. erhållit en felaktig lydelse genom lagen (1994:1016) om ändring i nämnda lag vilken ändring dock ännu inte trätt i kraft. Felaktigheten består i att en tidigare ändring av paragrafen inte beaktats vid den slutliga formuleringen av ändringsförfattningen. I detta ärende har därför även tagits in ett förslag till ändring i lagen (1994:1016) om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker. Regeringen har inte ansett det erforderligt att inhämta Lagrådets yttrande över denna redaktionella justering.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 26 maj 1994 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 5*.

Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 6*.

Vissa redaktionella ändringar har gjorts i lagtexten.

4 Allmänna utgångspunkter

Rättsväsendet har – liksom andra delar av den offentliga sektorn – ställts inför uppgiften att med begränsade resurser klara av en växande arbetsmängd. Brottmålen har generellt sett blivit mera komplicerade och svårutredda. Denna utveckling innebär att ökade krav måste ställas på att rättsväsendets resurser används på ett ändamålsenligt och effektivt sätt. Rättsväsendet måste vara organiserat på ett sätt som ger förutsättningar

för en optimal användning av tillgängliga resurser. Vidare skall polis- och åklagarväsendet kunna koncentrera sig på sina centrala uppgifter. Det regelsystem som styr brottmålsförfarandet måste vara flexibelt och lämna utrymme för förenklade förfaranden i de fall då sakens beskaffenhet är sådan att det t.ex. inte krävs att en fullständig förundersökning genomförs eller att saken förs till rättegång.

Åklagaren har viktiga uppgifter i samhällets kamp mot brottsligheten. En förundersökning skall ledas av åklagaren så snart någon är skäligen misstänkt för ett brott och saken inte är av enkel beskaffenhet. Åklagaren har initiativrätt och i allmänhet beslutanderätt i fråga om tvångsmedel som kan bli aktuella under en förundersökning. Sedan förundersökningen slutförts, beslutar åklagaren om åtal skall väckas eller inte. Om åtal väcks så utför åklagaren talan vid domstol. I viss utsträckning kan rättegång ersättas av att åklagaren utfärdar ett strafföreläggande.

Åklagarens uppgifter förutsätter att åklagarna är välutbildade och omdömesgilla. Men för att åklagarna skall kunna fullgöra sina uppgifter på ett bra sätt krävs också ett ändamålsenligt och till dagens krav anpassat regelverk. Det finns mot denna bakgrund anledning att undersöka i vilken utsträckning de regler som styr åklagarens arbete svarar mot de behov som finns i dag och i framtiden. En sådan genomgång bör dock inte vara så begränsad att den endast omfattar åklagarens egna uppgifter. Åklagaren har en central roll för ledningen av polisens brottsutredande verksamhet. Vidare kommer domstolarnas prövning i brottmål att starkt påverkas av hur åklagarna utför sitt arbete. Det finns på flera punkter skäl att uppmärksamma åklagarnas uppgifter i ett sådant bredare perspektiv.

I arbetet med att effektivisera brottmålsförfarandet måste det hela tiden hållas i minnet att systemet skall uppfylla kraven på rättssäkerhet. Regelverket skall alltså vara utformat på ett sådant sätt att det uppfyller högt ställda krav på ett rättssäkert förfarande.

En naturlig utgångspunkt för övervägandena är att åklagare skall kunna koncentrera sina insatser på brottsbekämpningen. Åklagarna har numera ganska få uppgifter vid sidan av sin huvudfunktion. Enligt en del författningar har dock åklagare fortfarande att föra talan om vissa viten och avgifter samt om handräckning. Det är inte säkert att de skäl som en gång i tiden ledde till att dessa uppgifter skulle fullgöras av åklagare har bärkraft i dag. Det finns därför anledning att gå igenom och pröva om sådana sidouppgifter bör behållas inom åklagarväsendet eller om de kan läggas på andra myndigheter. Utgångspunkten är därvid att åklagarväsendet skall ha sådana uppgifter endast om starka skäl talar för detta.

Att belasta åklagare och polis med sådant som har litet eller rentav inget straffvärde rimmar illa med det nutida synsättet på hur samhällets resurser för brottsbekämpningen bör användas. Kriminalisering är inte det enda och inte alltid det mest effektiva medlet som samhället har för att motverka oönskade beteenden. Frågan om ett beteende bör vara kriminaliserat måste ses utifrån en avvägning mellan bl.a. straffvärdet och resursinsatserna. Åklagar- och polisväsendets insatser bör koncentreras på sådana förfaranden som utan tvivel framstår som straffvärda. Avkriminalisering och alternativ till kriminalisering har övervägts i skilda

sammanhang. Det finns anledning att överväga dessa frågor ytterligare.

Grundvalen för den brottsutredande verksamheten är förundersökningen. Den utgör dessutom en viktig grund för åklagarens verksamhet i övrigt. Förundersökningen utgör t.ex. underlag för åklagarens beslut om åtal skall underlåtas och om ett beteende kan beivras genom ett strafföreläggande. En förundersökning skall i regel inledas så snart det finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har begåtts. En effektiv förundersökning är av stor betydelse för åklagarsväsendet och självfallet också för polisväsendet. En utgångspunkt för övervägandena om förundersökningen är att regelsystemet måste vara flexibelt. Brottsutredningar ställer olika krav på vilka åtgärder som behöver vidtas och vilken dokumentation av resultatet av åtgärderna som är nödvändig. För att effektivt ta till vara resurserna bör systemet vara utformat på ett sådant sätt att åtgärder inte behöver vidtas och dokumentation inte behöva ske endast av formella skäl. Det finns mot bakgrund av detta anledning att undersöka om det är nödvändigt att genomföra en fullständig förundersökning i den utsträckning som gäller i dag. Vidare har utvecklingen inom bl.a. elektronikens område medfört helt nya möjligheter att dokumentera utredningen. Man bör därför överväga om man bättre kan utnyttja modern teknik för att förenkla förundersökningsförfarandet och förbättra förutsättningarna för åtalsbeslut och rättegång. Ett mål för översynen av förundersökningsreglerna är att skapa ett effektivare förfarande som leder till snabbare åtalsbeslut och en förkortad tid mellan brott och straff.

Ett mycket viktigt instrument för prioriteringar vid brottsbekämpningen är reglerna om åtalsplikten och förundersökningsplikten. I Sverige gäller till skillnad från många andra länder den principen att åklagaren har en absolut åtalsplikt. Detta innebär att åklagaren, om inte annat är föreskrivet, är skyldig att väcka åtal för alla brott som hör under allmänt åtal och där han på objektiva grunder kan förvänta sig en fällande dom. På motsvarande sätt är polisen i princip skyldig att utreda alla sådana brott. Principen är dock inte på något sätt undantagslös. Den inskränks genom regler om s.k. förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse samt genom de särskilda åtalsprövningsreglerna i brottsbalken och annan strafflagstiftning. Området för åtalsunderlåtelse utvidgades senast 1985. Samtidigt infördes anknytande regler om förundersökningsbegränsning. Syftet med begränsningarna av den absoluta åtalsplikten är att koncentrera rättsväsendets resurser till de mest angelägna uppgifterna. Samtidigt har 1985 års lagändringar satts i fråga, bl.a. från kriminalpolitiska utgångspunkter. Det har hävdats att de innebär ett principiellt otillfredsställande avsteg från principen om en absolut åtalsplikt. Den åsikten har också framförts att den absoluta åtalsplikten har så många undantag att den i sak inte skiljer sig särskilt mycket från ett system med relativ åtalsplikt. Det nuvarande systemet bör granskas med hänsyn till detta. Därvid bör ställning tas till om reglerna utgör en lämplig avvägning mellan de delvis motstående intressen som gör sig gällande på denna punkt. Ett strikt system med en grundläggande princip om absolut åtalsplikt är ägnat att främja allas likhet inför lagen och motverkar misstankar om att polis och åklagare tar obehöriga hänsyn vid brotts-

utredningar och åtalsprövning. Å andra sidan är det i praktiken orealistiskt att alla brott skall kunna utredas och beivras på samma sätt. Regelsystemet måste därför vara utformat på ett sådant sätt att rättsväsendets resurser inte tas i anspråk i onödan.

Ett annat viktigt inslag i ett effektivt brottmålsförfarande är möjligheten till förenklade reaktionsformer för förseelser och mindre allvarliga brott i form av strafföreläggande och föreläggande av ordningsbot. De båda instituten gör det möjligt att snabbt och med förhållandevis begränsade insatser beivra den mindre allvarliga brottsligheten. En utvidgning av möjligheterna att använda dessa reaktionsformer skulle medföra att de befintliga resurserna för brottsbekämpningen i större utsträckning kan användas på de områden där de bäst behövs. Samtidigt måste beaktas att polis och åklagare vid dessa förfaranden fullgör såväl den brottsutredande som den dömande funktionen. Det finns därför en gräns för i vilken utsträckning man kan utvidga användningen av dessa reaktionsformer.

Ett annat område som bör uppmärksammas i detta sammanhang är reglerna om förverkande och beslag. I fråga om förverkande, som sker utan samband med att åtal väcks, är huvudregeln att saken skall prövas av domstol. Rör det sig om ett föremål av mindre värde får dock åklagare själv besluta om förverkande. Om beslag sker innan åtal har väckts, måste åklagaren hos domstol begära att tiden för väckande av åtal skall förlängas i de fall åtal inte väcks inom en månad från det beslaget gjordes. Det kan ifrågasättas om inte förfarandet i dessa frågor kan förenklas.

Regeringen kommer i det följande att på var och en av de nu nämnda punkterna överväga vilka regelförändringar som kan göras i syfte att med bibehållen rättssäkerhet förenkla och effektivisera brottmålsförfarandet. Därutöver tas vissa frågor om inledande av förundersökning och ledningen av denna upp.

5 Renodling av åklagarverksamheten

5.1 Inledning

En av utgångspunkterna för att åstadkomma ett effektivare brottmålsförfarande måste vara att åklagarna skall kunna koncentrera sina insatser på sådant som kräver åklagarkompetens. En strävan bör vara att förenkla hanteringen av mindre betydelsefulla uppgifter för att frigöra resurser för de från kriminalpolitisk synpunkt viktigare uppgifterna. Endast om starka skäl talar för det skall åklagarväsendet handha uppgifter som inte har anknytning till förfarandet i brottmål.

Åklagarna har numera ganska få uppgifter vid sidan av sin huvudfunktion inom brottmålsområdet. Det finns dock kvar ett antal sådana uppgifter som fortfarande sköts av åklagare. Till dessa hör ärenden om tilläggsavgift vid olovligt byggande och olika ärenden om handräckning.

Antalet handlagda ärenden inom dessa områden är relativt sett få. Några stora vinster ur resurssynpunkt kan därför i och för sig knappast stå att vinna om åklagarväsendets befattning med den här typen av ärenden upphör. Detta är dock inte i sig något skäl till att bevara nuvarande ordning. I tider av resursknapphet är varje förändring som medför att åklagarna kan ägna mer tid åt sin huvuduppgift inom brottmålsområdet av värde. Om ärenden av en viss typ förekommer endast någon enstaka gång, kräver deras handläggning ofta dessutom oproportionerligt stora resurser, eftersom någon erfarenhet av rättsområdet av naturliga skäl då inte finns. Åklagaren måste ofta i varje enskilt fall skaffa sig kunskaper om gällande rätt på området. Detta kan inte vara rationellt om det finns andra myndigheter som får anses kompetenta att utföra en sådan talan. Vid prövningen av om dessa uppgifter skall förbli en uppgift för åklagarväsendet måste också ställas det kravet att en alternativ ordning framstår som minst lika effektiv som den nuvarande utan att kraven på ett rättssäkert förfarande åsidosätts.

5.2 Ärenden angående tilläggsavgifter för olovligt byggande

Regeringens förslag: Uppgiften att föra talan om tilläggsavgift för olovligt byggande förs över från åklagare till byggnadsnämnderna. Talan skall föras vid länsrätt i stället för vid allmän domstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen har dock inte behandlat frågan om det skall krävas prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrar sig på denna punkt tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Plan- och bygglagen (1987:10) innehåller bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. I 10 kap. plan- och bygglagen finns det bestämmelser om påföljder och ingripanden vid överträdelse m.m. av bestämmelserna i plan- och bygglagen. Byggnadsnämnden i en kommun kan förbjuda fastighetsägaren att vidta vissa åtgärder och förena förbudet med vite. Byggnadsnämnden får också förelägga denne att utföra vissa åtgärder. Även ett sådant föreläggande får förenas med vite. Frågan om vitets utdömande prövas av länsrätten på talan av byggnadsnämnden.

Enligt 10 kap. 4 och 5 §§ plan- och bygglagen kan vissa åtgärder av en fastighetsägare medföra att denne påförs en byggnadsavgift eller särskild avgift. Det är byggnadsnämnden som prövar om en sådan avgift skall tas ut.

Enligt 10 kap. 7 § kan i vissa fall en tilläggsavgift tas ut från fastighetsägaren. Detta skall ske om någon utan lov utför en åtgärd som kräver bygglov, rivningslov eller marklov, om åtgärden innebär att en byggnad

uppförs, en tillbyggnad görs eller om en byggnad helt eller delvis tas i anspråk eller inreds för ett väsentligen annat ändamål än det för vilket byggnaden eller byggnadsdelen senast har använts, eller för vilket bygglov har lämnats. Tilläggsavgift skall också tas ut om en sådan åtgärd innebär att en byggnad rivs.

Tilläggsavgift skall inte tas ut om rättelse sker innan frågan om påföljd eller ingripande enligt bestämmelserna i 10 kap. plan- och bygglagen tas upp vid sammanträde med byggnadsnämnden. Avgift skall inte heller tas ut om åtgärden gäller rivning av en byggnad och rivningen har skett med stöd av lag eller annan författning, eller annars varit nödvändig för att avvärja eller begränsa omfattande skada på annan egendom eller därför att byggnaden till stor del hade skadats genom eldsvåda, eller någon annan liknande händelse. Om den olovliga åtgärden gäller ett utrymme som inte är större än 10 kvadratmeter skall inte heller någon avgift tas ut.

Tilläggsavgift tas ut med ett belopp om 500 kronor för varje kvadratmeter som åtgärden omfattat med avdrag för 10 kvadratmeter. Avgiften får i vissa fall bestämmas till ett lägre belopp eller efterges helt.

Frågan om tilläggsavgift skall tas ut prövas enligt 10 kap. 8 § av allmän domstol på talan av åklagare. Talan får väckas endast om byggnadsnämnden gjort en anmälan till åklagaren.

Under 1990 inkom vid åklagarmyndigheterna i Sverige 230 ärenden angående tilläggsavgifter för handläggning.

Då en anmälan från byggnadsnämnden om att nämnden anser att det finns förutsättningar att ta ut tilläggsavgift kommer in till allmän åklagare bifogas regelmässigt den utredning och skriftväxling som förekommit i nämnden och mellan nämnden och den som berörs av frågan. Denna utredning innehåller för det mesta en grundlig dokumentation av vad som förekommit i sak. Åklagaren kan ofta fatta beslut och väcka talan redan på grundval av detta material. Ibland behöver utredningen kompletteras genom att ytterligare material hämtas in från byggnadsnämnden. I en del fall håller polisen på uppdrag av åklagaren ett förhör med den person som saken berör. Tingsrättens avgörande av saken sker genom dom. Denna kan på vanligt sätt överklagas till hovrätt och Högsta domstolen.

Fram till den 1 juli 1985 förde allmän åklagare även talan i allmän domstol om bl.a. utdömmande av viten som byggnadsnämnden förelagt enligt de dåvarande bestämmelserna i lagen (1976:666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m.m. Numera, sedan den nya lagen (1985:206) om viten trätt i kraft, förs en sådan talan i länsrätt på talan av byggnadsnämnden. I propositionen 1984/85:96 med förslag till lag om viten m.m. fann föredragande departementschefen att såväl tingsrätt som länsrätt i och för sig var lämpliga organ för handläggning av de mål som det där gällde. Departementschefen ansåg att den lösningen borde väljas som innebar att arbetskapaciteten hos de inblandade myndigheterna togs till vara på bästa sätt. Han anförde vidare (s. 38 ff).

Av stor betydelse för bedömningen blir därvid om man anser att det innebär övervägande fördelar från rättssäkerhets- och effektivitetssynpunkter att allmän åklagare har att föra talan om vitets utdömmande. Den

alternativa ordning som närmast förtjänar övervägas och som också har förespråkats av flera remissinstanser skulle innebära att talan i stället förs av den myndighet som har förelagt vitet. Sistnämnda ordning förekommer som framgått redan i dag i en hel del fall. På ett speciellt område av intresse i det här sammanhanget - byggnadslagstiftningens, se prop. 1975/76:164 s. 57-58 - har en sådan lösning diskuterats men av skilda skäl inte ansetts böra genomföras. När det som nu är fråga om en generellt inriktad lagstiftning bör frågan emellertid bedömas förutsättningslöst.

Vid en sådan bedömning finner jag det till en början klart att rättssäkerhetsskäl inte kan åberopas mot en ordning som innebär att den ansvariga myndigheten i stället för åklagaren får till uppgift att föra en fråga om utdömande av vite under domstols prövning. Myndigheten har ju i de fall som diskuteras här tillagts den långt viktigare och för den enskilde mera betydelsefulla frågan att utforma själva föreläggandet. I realiteten är det f.ö. redan nu fackmyndigheten som initierar processen genom att anmäla frågan till åklagaren. Om myndigheten i stället får uppgiften att göra ansökan hos domstol, synes detta inte vare sig från rättssäkerhets- eller resurssynpunkt i sak innebära någon avgörande skillnad. / - - - /När det gäller de effektivitetssynpunkter som här gör sig gällande kan som rättegångsutredningen har påpekat en fördel med den nuvarande ordningen sägas vara att åklagaren, enligt vad tillgänglig statistik utvisar, i praktiken sällar bort en del av de ärenden som de olika förvaltningsmyndigheterna har anmält. I en del fall beror väl detta på att preskription hinner inträda, men det kan antas att det i viss utsträckning också gäller ärenden där åklagaren bedömer att en process om vitets utdömande blir resultatlös. Om man väljer en ordning enligt vilken åklagaren inte längre skall föra talan, skulle därmed sannolikt domstolarna i en del fall belastas med vad som kan vara onödiga processer. Mot detta står å andra sidan att åklagarväsendet f.n. är och under överskådlig tid kommer att vara synnerligen arbetsbelastat. I praktiken upplevs inte sällan omgången via åklagare från fackmyndigheters och kommunala nämnders sida som en flaskhals i de ärenden som det här gäller. Klart är också att ju fler myndigheter som blir inblandade i ett visst ärende om utdömande av vite desto längre tid tar förfarandet. Det innebär uppenbarligen en rationalisering, om man kan minska antalet myndigheter som har att ta befattning med dessa ärenden. I det sammanhanget bör särskilt beaktas att åklagaren i praktiken får hämta in de uppgifter som behövs för talans utförande från den myndighet som förelagt vitet. Jag kan inte se några avgörande olägenheter med att övergå till en ordning enligt vilken den myndighet som har förelagt vitet i flertalet fall också får uppgiften att föra talan om vitets utdömande. De vinster som man härigenom skulle göra i fråga om att tillgodose kraven på snabbhet och därmed effektivitet i proceduren och att minska åklagarväsendets arbetsbörda är som jag ser det så stora att jag anser att den lösningen bör väljas.

Justitiekommittén instämde i sitt betänkande i departementschefens bedömning att rättssäkerhetsskäl inte talade mot en ordning som innebar att den myndighet som utfärdat föreläggandet fick till uppgift att föra talan inför domstol (bet. 1984/85:JuU22 s. 19 f). Utskottets slutsats blev att man genom att lägga uppgiften att föra talan på de myndigheter som hade utfärdat föreläggandet skulle göra sådana vinster i fråga om snabbhet och effektivitet att förslaget borde genomföras.

Vad som anfördes som skäl för den nya ordningen i fråga om viten kan till övervägande del också användas som argument för att befria

åklagaren från skyldigheten att föra talan om tilläggsavgift inför domstol och i stället anförtro byggnadsnämnden den uppgiften. Ett system som det nuvarande är inte rationellt. Ytterligare en person – åklagaren – måste avsätta tid till att sätta sig in i saken. Sedan uppgiften att föra talan om utdömande av viten, förelagda med stöd av bestämmelserna i plan- och bygglagen, fördes över från åklagaren till byggnadsnämnden, har nämnden att antingen självständigt handlägga och fatta beslut i ärenden enligt plan- och bygglagen eller att föra talan i dessa inför domstol med undantag av frågan om tilläggsavgift. Byggnadsnämnden torde vara den instans som har den största sakkunskapen inom ämnesområdet. Det finns enligt regeringens mening inte några betänkligheter från rättssäkerhetssynpunkt mot att föra över uppgiften att föra talan om uttagande av tilläggsavgifter till byggnadsnämnden. Genom detta vinner man den fördelen att endast en myndighet är inblandad i den primära handläggningen av denna typ av ärenden. Detta måste i sig totalt sett innebära en resursbesparing. Till detta kommer att åklagarväsendet slipper den belastning som denna uppgift innebär. Sammantaget anser regeringen därför att skälen för att föra över ärendena angående tilläggsavgifter från åklagarväsendet till byggnadsnämnden överväger. Enligt regeringens mening bör som en konsekvens av detta talan i dessa ärenden föras i allmän förvaltningsdomstol, dvs. länsrätten, och inte som nu i allmän domstol.

Genom en lagändring, som träder i kraft den 1 oktober 1994, har regler om prövningstillstånd i kammarrätt införts (prop. 1993/94:133, bet. 1993/94:JuU24, rskr. 1993/94:319, SFS 1994:436). Reglerna är utformade efter mönster av vad som gäller för prövningstillstånd i hovrätt. Det innebär att prövningstillstånd får beviljas om det finns anledning att ändra länsrättens avgörande (ändringsdispens), om det är av vikt för ledningen av rättstillämpningen att överprövning görs (prejudikatdispens) eller om det annars finns synnerliga skäl att pröva talan (extraordinär dispens).

Sedan en tid krävs prövningstillstånd i hovrätten för bl.a. bötesmål. Tilläggsavgift enligt plan- och bygglagen har stora likheter med böter. Såvitt avser frågan om prövningstillstånd finns inte anledning att behandla mål om tilläggsavgift på annat sätt än bötesmål. Regeringen föreslår därför att en regel om prövningstillstånd införs i fråga om mål om tilläggsavgift enligt plan- och bygglagen. Regeringen kommer i annat sammanhang ta upp frågorna om instansordningen och prövningstillstånd i övriga byggmål.

Regeringens förslag: Åklagare skall inte längre ha som uppgift att föra talan om handräckning enligt lagen (1939:608) om enskilda vägar, naturvårdslagen (1964:822) och lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Åklagares uppgift att föra talan om handräckning enligt den i bilaga B till gränsälvöverenskommelsen den 16 september 1971 mellan Sverige och Finland intagna stadgan för fisket inom Torne älvs fiskeområde behålls oförändrad.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrar sig i denna fråga tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Allmän åklagare kan enligt ett begränsat antal författningar göra framställning om handräckning i olika hänseenden.

Lagen (1939:608) om enskilda vägar innehåller bestämmelser som i olika avseenden reglerar frågor som har samband med enskilda vägar. I femte kapitlet finns bestämmelser om trafiksäkerheten. Enligt 100 § får länsstyrelsen, där det är påkallat för att trafiksäkerheten på enskild väg eller del av en sådan skall tillgodoses, förordna att det inom ett avstånd av högst tolv meter från vägbanans mitt inte utan tillstånd från länsstyrelsen får uppföras byggnader. Länsstyrelsen får också förordna att vissa andra åtgärder, som kan inverka negativt på trafiksäkerheten, inte får vidtas. Enligt 106 § får länsstyrelsen vid vite förelägga den som gjort något i strid mot ett förbud enligt 100 § att undanröja eller ändra det utförda. Kronofogdemyndigheten får meddela handräckning för rättelse av det som skett olagligt. Ansökan om handräckning får göras av allmän åklagare, av nämnd som fullgör uppgifter inom plan- och byggnadsväsendet samt av ägare eller innehavare av fastighet, som får använda vägen. Lagen innehåller inte några straffbestämmelser.

Enligt 2 § *naturvårdslagen (1964:822)* skall länsstyrelsen verka för naturvården i länet. Statens naturvårdsverk har överinseende över naturvården i landet. I naturvårdslagen finns det bestämmelser om nationalparker, naturreservat, naturminnen, särskilda bestämmelser till skydd för växt- och djurarter, friluftslivet och mot nedskräpning m.m. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela beslut och föreskrifter i olika avseenden enligt vad som anges närmare i lagen. Om någon har överträtt ett beslut eller en föreskrift enligt 39 § får länsstyrelsen förelägga denne att företa rättelse. I vissa fall får en kommunal nämnd meddela ett sådant föreläggande. Föreläggandet får förenas med ett vite. Vidare får kronofogdemyndigheten meddela handräckning för att åstadkomma rättelse. En ansökan om handräckning får göras av allmän åklagare, Statens naturvårdsverk, länsstyrelsen, den kommunala nämnd som har hand om naturvårdsfrågor eller, i de fall kommunal nämnd får meddela föreläggande, av den nämnden. I propositionen 1994/95:10 Miljöbalk föreslås att en ansökan om handräckning i de angivna situationerna i stället skall göras av en särskild

tillsynsmyndighet.

I Kungl. Maj:ts kungörelse (1971:1018) om tillämpning av stadgan för fisket inom Torne älvs fiskeområde anges att den i *bilaga B till gränsälvsöverenskommelsen av den 16 september 1971 mellan Sverige och Finland intagna stadgan för fisket inom Torne älvs fiskeområde* skall gälla fr.o.m. den 1 januari 1972 och så länge som gränsälvsöverenskommelsen är i kraft. I 39 § stadgan anges att om det är uppenbart att fiskeredskap har satts ut eller annan anordning vidtagits i strid mot vad som gäller enligt vissa angivna artiklar i gränsälvsöverenskommelsen och rättelse inte sker, får den som lider skada hos utmätningsmannen på orten ansöka om handräckning. Om ett allmänt fiskeintresse berörs kan även åklagare, statens fiskeritjänsteman eller fisketillsynsman som förordnats av en statlig myndighet ansöka om handräckning.

I *lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.* finns det bestämmelser om fornminnen, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen samt om utförelse av kulturföremål ur landet. Enligt 1 kap. 2 § har länsstyrelsen tillsyn över kulturminnesvården i länet. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer har överinseende över kulturminnesvården i landet. Enligt 3 kap. 17 § får länsstyrelsen, om ett byggnadsminne har ändrats i strid mot meddelade skyddsföreskrifter, förelägga ägaren att återställa ändringen om det är möjligt. Ett sådant föreläggande får förenas med vite. Kronofogdemyndigheten får enligt samma lagrum besluta om handräckning för att avbryta en pågående förstörelse av ett byggnadsminne eller för att återställa det. Även i annat fall får handräckning beslutas, om det behövs för att bestämmelserna skall efterlevas. Ansökan om handräckning får göras av länsstyrelsen eller av allmän åklagare.

I samtliga de författningar med vilkas stöd åklagaren kan föra talan om handräckning kan sålunda talan även föras av någon sakmyndighet och/eller av en enskild som berörs av förhållandet. I fråga om kulturminneslagen gäller dessutom att åklagaren vid sidan av länsstyrelsen får föra talan om handräckning enligt 3 kap. 17 § men inte om handräckning enligt 2 kap. 22 §. I detta fall förs talan av Riksantikvarieämbetet eller länsstyrelsen.

Enligt regeringens mening finns det inte något sakligt skäl till att uppgiften att föra talan om handräckning i vissa fall fortfarande skall finnas kvar som en uppgift för allmän åklagare. Uppgiften kan utan några olägenheter skötas av respektive sakmyndighet eller av den som berörs av saken. Regeringen föreslår därför att uppgiften att föra talan i dessa ärenden med ett undantag inte längre skall åligga allmän åklagare. Den i 31 § i stadgan till gränsälvsöverenskommelsen föreskrivna ordningen att bl.a. åklagare kan söka handräckning om ett allmänt fiskeintresse berörs är tillkommen genom en överenskommelse mellan Sverige och Finland. Det är därför inte möjligt att från svensk sida ensidigt avskaffa åklagarens möjlighet att föra sådan talan om handräckning.

Om regeringens förslag till miljöbalk antas av riksdagen kan det bli inaktuellt att genomföra ändringar i naturvårdslagen.

Regeringens förslag: Åklagarnas befattning med ärenden om generella viten behålls. Åklagare skall inte längre ha som uppgift att föra talan om utdömande av vite enligt 2 kap. 15 § utsökningsbalken.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrar sig på denna punkt tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Den 1 juli 1985 trädde lagen (1985:206) om viten i kraft. Viteslagen gäller enligt 1 § för viten som enligt lag eller annan författning får föreläggas av myndigheter. I stora delar gäller lagen dock inte för sådana viten som riktar sig till var och en, s.k. generella viten. Lagen skall inte heller tillämpas om annat följer av vad som är särskilt föreskrivet.

Som en följd av att viteslagen tillkom upphörde i stort sett åklagarnas befattning med viten. Enligt den huvudregel som finns i 6 § skall frågor om utdömande av viten prövas av länsrätt på ansökan av den myndighet som har utfärdat vitesföreläggandet. I fråga om viten som har förelagts en part eller annan för att något skall fullgöras i en rättegång eller i ett annat motsvarande förfarande gäller att frågor om utdömande av viten prövas utan särskild ansökan av den myndighet som har utfärdat föreläggandet. Enligt 7 § skall tingsrätt pröva frågor om utdömande av generella viten. Tingsrätten skall vidare pröva frågan i de fall viten avser ett säkerställande av ett enskilt anspråk eller om i något annat fall tingsrätten själv eller, efter talan mot rättens beslut, högre rätt har förelagt viten. Om det i en särskild lag eller författning finns avvikande bestämmelser gäller i stället dessa.

Enligt 8 § skall, då frågan om utdömande av vite prövas av en tingsrätt, målet i tillämpliga delar handläggas enligt reglerna i rättegångsbalken för bötesbrott. Av viteslagen framgår dock inte att åklagare skall föra talan i några mål om utdömande av viten. Detta regleras i stället i de respektive författningar där den aktuella vitesregeln finns. I de fall ett generellt vite är föreskrivet finns det inte några bestämmelser som säger att åklagaren skall föra talan om vitets utdömande. Som rättsläget var före viteslagens tillkomst ansågs det att frågan om vitets utdömande ankom på allmän domstol om inte annat var föreskrivet. Talan fördes då, om inte annat var föreskrivet, av allmän åklagare. Viteslagens bestämmelser gäller förutom 7 och 8 §§ inte för generella viten. Mot bakgrund av detta, och då det generella viten till sin natur är mycket likt ett bötesstraff, kan den slutsatsen dras att någon ändring av rättsläget i fråga om de generella viten inte har skett genom viteslagens tillkomst och inte heller har varit avsedd. Det får därför även i dag anses ankomma på allmän åklagare att föra talan om utdömande av generella viten.

Enligt 2 kap. 15 § utsökningsbalken får kronofogdemyndigheten, när den enligt vissa bestämmelser i balken förelägger en svarande eller tredje man att fullgöra eller underlåta något, föreskriva vite. Enligt andra

stycket i 15 § skall frågan om utdömande av ett sådant vite prövas av tingsrätt på talan av allmän åklagare eller kronofogdemyndigheten.

I 2 kap. 9 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. ges länsstyrelsen rätt att meddela föreskrifter till skydd för en fast fornlämning. Länsstyrelsen får också under vissa förutsättningar fridlysa en plats där fornynd påträffats till dess platsen har undersökts. Sådana föreskrifter och fridlysningar får förenas med ett vite. Detta är ett generellt vite, dvs. det riktar sig till var och en.

Ärenden angående generella viten är till sin natur närmast jämförbara med bötesstraff. Utredning bör i dessa fall rimligen ske på samma sätt som görs i motsvarande situationer där böter är stadgat. Enligt regeringens mening är det därför ändamålsenligt att talan om utdömande av generella viten även fortsättningsvis ankommer på allmän åklagare.

I fråga om vite enligt 2 kap. 15 § utskökningsbalken anser vi att åklagarnas befattning därmed bör avskaffas. Kronofogdemyndigheten kan självklart på egen hand ha ansvaret för talan om utdömande av vite. Några ärenden enligt denna bestämmelse inkom under år 1990 inte till åklagarmyndigheterna för handläggning. Även detta talar för att åklagarens formella rätt att föra sådan talan upphävs.

6 Frågor om avkriminalisering

6.1 Allmänna överväganden

Regeringens bedömning: Kriminalisering som en metod för att söka hindra överträdelse av olika normer i samhället bör användas med försiktighet. Rättsväsendet bör inte belastas med sådant som har ringa eller inget straffvärde. Kriminalisering är heller inte det enda och inte alltid det mest effektiva medlet för att motverka oönskade beteenden. Det allmännas resurser för brottsbekämpning bör koncentreras på sådana förfaranden som kan föranleda påtaglig skada eller fara och som inte kan bemötas på annat sätt.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrar sig över utredningens bedömning tillstyrker denna eller lämnar den utan erinran.

Skälen för regeringens bedömning: Brottsligheten har under de senaste årtiondena ökat på ett sätt som inger oro. Särskilt gäller detta den allvarligare brottsligheten. Visserligen förefaller det som om trenden i vart fall tillfälligt har brutits då de två senaste årens statistik uppvisar i stort sett oförändrade siffror vad gäller det totala antalet anmälda brott. Fortfarande är dock nivån sådan att den inte kan accepteras. Rättsväsendet har inte kunnat tillföras resurser som svarar mot utvecklingen av brottsligheten. Tvärtom framgår av tillgänglig statistik att antalet lagförda brott totalt sett inte ökat under senare år.

Det kan på goda grunder antas att rättsväsendets resurser i viss utsträckning tas i anspråk för relativt bagatellartade och föga straffvärda förseelser samtidigt som allvarliga och av statsmakterna prioriterade brott kan förbli outhärliga på grund av att resurser för utredningen saknas. Dessa omständigheter ger anledning att pröva olika möjligheter att begränsa tillämpningen av olika straffbestämmelser vad avser den mindre allvarliga brottsligheten. Lagstiftningens normerande och informerande syfte kan i många fall tillgodoses även utan kriminalisering.

Kriminalisering innebär att straff föreskrivs för en viss handling. Bakom kriminaliseringen ligger ett politiskt ställningstagande att gärningen i fråga är så förkastlig att den bör vara straffsanktionerad. Därutöver innebär kriminaliseringen en grund för polis, åklagare och domstolar att inom ramen för sina respektive roller i rättsväsendet se till att ett straff eller annan påföljd fastställs för den som gjort sig skyldig till det kriminaliserade förfarandet.

Syftet med kriminaliseringen är naturligtvis ytterst att människor skall avhålla sig från det straffsanktionerade beteendet. Straffet är i sig repressivt. Avsikten är att det skall verka avskräckande. Särskilt vid allvarligare brottslighet som riktar sig mot enskilda kan straffet också fungera som en form av upprättelse för brottsoffret. Det kan vidare innebära att den brottslige i vart fall under en tid förhindras att begå nya brott. Även om givetvis ett behandlingsinriktat innehåll av verkställighet av straff alltid bör eftersträvas saknar emellertid straffet till skillnad från vissa andra tvångsingripanden från det allmännas sida i princip reparativ funktion. Straffet är i denna bemärkelse ett uttryck för ensidig maktutövning från det allmännas sida. Att belägga ett förfarande med straff är sålunda en drastisk åtgärd, vilken bör föregås av ingående överväganden från den normgivande maktens sida.

Emellertid har vad som kan betecknas som en straffrättslig inflation under många år varit betydande. Straffbestämmelser, särskilt inom specialstraffrätten, har införts i mängd. Detta har ofta skett utan att det i lagstiftningsärendena förts någon principiell diskussion om lämpligheten av att kriminalisera olika typer av beteenden. Tillräcklig uppmärksamhet har vidare sällan ägnats åt frågan om det allmänna har tillräckliga resurser för att upptäcka och utreda överträdelser av straffbudet samt att lagföra eventuella gärningsmän.

Beträffande vissa förfaranden, såsom t.ex. misshandel och stöld, har kriminaliseringen en djup och traditionell folklig förankring, vilken har sin grund i människors etiska och moraliska värderingar. Sådana gärningar, vilka vanligen är straffbelagda genom bestämmelser i brottsbalken, utgör kärnan av det område som bör vara kriminaliserat. Det kan antas att upprätthållandet av straffansvar för sådana beteenden utgör en viktig grund för att brott i allmänhet anses som en klandervärd handling. Begreppet brott kopplas sålunda samman med handlingar vilka det sedan gammalt råder enighet om att de är förkastliga. En föreskrift om straffansvar blir därigenom en signal som talar om att det straffbelagda förfarandet inte endast kan föranleda en negativ reaktion från det allmännas sida utan att det också är socialt oacceptabelt. Detta sociala ogillande har säkerligen stor betydelse för efterlevnaden av straffsanktionerade be-

stämmelser, i vissa fall större än straffhotet som sådant.

Vid en straffrättslig inflation kan emellertid denna funktion av kriminaliseringen urvattnas. Utöver det nyss nämnda kärnområdet är det inte en gång för alla givet vad som skall vara brottsligt. Straffansvar stadgas för olika gärningar från en tid till en annan, beroende på vilka övriga regler och värderingar som råder i samhället. Om straff föreskrivs för helt bagatellartade förseelser finns en risk att straffhotet inte längre får den tyngd som det är avsett att ha. Människor börjar skapa sig sina egna handlingsregler enligt vilka det är tillåtet att bryta mot sådana bestämmelser som ur den enskildes perspektiv inte framstår som sakligt motiverade. Denna risk förstärks om antalet straffbestämmelser blir så stort att rättsväsendets resurser inte räcker till för att beivra ens tillnärmelsevis alla överträdelser. Straffbestämmelserna får då inget verkligt innehåll, utan framstår endast som tomma hot. Eventuellt utdömda påföljder kan komma att upplevas som orättfärdiga därför att de drabbar slumpartat och till synes godtyckligt.

Kriminalisering av ett visst förfarande leder inte automatiskt till att den som gör sig skyldig till förfarandet i fråga drabbas av straff. Detta är beroende av flera faktorer. För det första måste överträdelsen komma till myndigheternas kännedom. Sedan måste det finnas resurser för att utreda brottet och att identifiera en gärningsman. Vidare skall det vara möjligt att bevisa brottet inför en domstol. Slutligen måste det när straffet väl dömts ut finnas resurser för att verkställa det. Om någon länk i denna kedja brister, blir följden att det förfarande som straffbestämmelsen var avsedd att förhindra i praktiken förblir osanktionerad. Hela det straffrättsliga reaktionssystemet kan då skadas. Vid varje ny kriminalisering bör därför övervägas om rättsväsendet verkligen förmår göra allvar av straffhotet. Därvid måste särskilt beaktas att rättsväsendet vid brist på resurser bör prioritera bekämpningen av den allvarligare brottsligheten på bekostnad av sådana förseelser som har ringa straffvärde. Om överträdelser av en straffbestämmelse på grund härav eller av annan anledning kan antas komma att lämnas utan åtgärd måste övervägas om bestämmelsen alls bör gälla.

Kriminaliseringen måste också präglas av legalitet och förutsebarhet. Straffbestämmelser måste ges ett sådant innehåll att det blir möjligt för den enskilde att undvika att göra sig skyldig till straffbara gärningar och att påföljden vid en överträdelse i någon mån går att förutse. Om straffbestämmelserna blir så många att den enskilde, trots de bästa föresatser, riskerar att begå brott måste gränsen för användningen av kriminalisering såsom metod för att styra medborgarnas beteende ha passerats. Särskild uppmärksamhet bör i detta sammanhang ägnas det subjektiva rekvisitet. Beträffande brottsbalksbrott gäller med några enstaka undantag att endast uppsåtliga brott är straffbara. Inom specialstraffrätten har det varit mycket vanligt att det inte uttryckligen angetts vilket subjektivt rekvisit som krävs för straffansvar. I sådana fall har straffbestämmelserna tolkats så att det för ansvar räckt med oaktsamhet. Nyligen har emellertid beslutats att huvudregeln i brottsbalken, att det alltid skall krävas uppsåt för ansvar om inte annat angetts, skall utvidgas till att även omfatta specialstraffrättsliga bestämmelser (prop. 1993/94:130, bet. 1993/94:JuU27,

Inom specialstraffrätten har i vart fall vid lindrigare förseelser ibland mycket ringa oaktsamhet krävts för att straffansvaret skall slå till. Vid vissa bagatellartade förseelser, särskilt om händelsen inträffat i näringsverksamhet, har ansvaret bedömts vara i det närmaste strikt. Det kan enligt regeringens mening starkt ifrågasättas om en straffsanktion skall användas på detta sätt. Som ovan framhållits är syftet med en kriminalisering att människor skall avhålla sig från det straffsanktionerade beteendet. För att straffhotet skall fylla någon funktion måste det därför vara möjligt att undgå att göra sig skyldig till det straffbara förfarandet. En kriminalisering där straffansvaret inträder oberoende av vållande hos gärningsmannen brister med avseende på denna grundläggande funktion. Det sagda innebär att strikt ansvar i princip inte bör förekomma inom straffrätten.

Inte heller bör såsom princip hur lindrig oaktsamhet som helst vara straffbar. Också här gör sig de allmänna principerna om legalitet och förutsebarhet gällande. För att ett straffanspråk skall uppfattas som befogat bör i princip krävas att gärningsmannen gjort sig skyldig till medvetet risktagande eller att vårdslösheten framstår som särskilt klandervärd i något annat avseende. Det skall alltså ha varit möjligt för gärningsmannen att genom ett positivt och rationellt handlande sett utifrån hans egen kapacitet undvika den straffbara händelsen.

Vad nu anförts talar för att kriminalisering som en metod för att söka hindra överträdelse av olika normer i samhället bör användas med försiktighet. Enligt Åklagarutredningen bör, för att en kriminalisering skall framstå som befogad, följande faktorer föreligga

1. ett beteende kan föranleda påtaglig skada eller fara
2. alternativa sanktioner står inte till buds, skulle inte vara rationella eller skulle kräva oproportionerligt höga kostnader
3. straffsanktion krävs med hänsyn till gärningens allvar
4. straffsanktion skall utgöra ett effektivt medel för att motverka det icke önskvärda beteendet
5. rättsväsendet skall ha resurser att klara av den eventuellt ytterligare belastning som kriminaliseringen innebär.

Regeringen kan i allt väsentligt ställa sig bakom utredningens sålunda formulerade krav, vilka också godtagits av remissinstanserna.

6.2 Allmänna förutsättningar för avkriminalisering

Utrymmet för avkriminalisering borde med de ovan angivna utgångspunkterna i och för sig vara betydande. Det går emellertid inte att med ett slag avskaffa stora mängder straffbestämmelser. Det som måste

övervägas är i stället en avkriminalisering av enskilda straffbelagda beteenden. Det teoretiska utrymmet för avkriminalisering borde vara störst inom specialstraffrätten. Uppbyggnaden av de straffrättsliga reglerna på detta område skiljer sig åt i mycket hög grad. Det som är gemensamt för de flesta specialstraffrättsliga regler är dock att ansvarsbestämmelserna är avsedda att sanktionera överträdelser av förbud eller föreskrifter som getts i författning eller med stöd av författning. Det är alltså de materiella reglerna som ger innehåll åt straffbestämmelsen. Vid övervägande av om ett förfarande kan avkriminaliseras tvingas man ta ställning inte bara till straffbestämmelsen som sådan utan även till de materiella reglerna. Ur principiell synpunkt bör nämligen inte i lag eller annan författning givna föreskrifter lämnas osanktionerade. Den riktiga åtgärden bör i sådant fall vara att föreskriften som sådan utmönstras eller ges ett annat innehåll. För att ta ställning till denna typ av åtgärder krävs i regel ingående kunskap om det ämnesområde som regleringen avser. Det skulle således krävas en analys inte bara av straffsanktionen utan också av behovet över huvud taget av den materiella regleringen på det aktuella fackområdet. Endast i begränsad utsträckning har sådana analyser varit möjliga att utföra inom ramen för Åklagarutredningens arbete.

Vad nu anförts innebär att endast ett fåtal konkreta förslag till avkriminaliseringar kan läggas fram i detta sammanhang. I det följande presenteras förslag till begränsning av användningen av strafflagstiftning på olika områden, dels genom avkriminalisering, dels genom införande av särskild åtalsprövning. I ett fall föreslås i stället begränsning av möjligheten att ta ut avgift.

Några remissinstanser har ifrågasatt om de av utredningen framlagda förslagen till avkriminalisering innebär annat en marginell besparing åt det allmänna. Det är självfallet svårt att finna lämpliga förslag till avkriminalisering som vart och ett medför stora besparingar. De nu framlagda förslagen skall emellertid ses som exempel på fall där det är möjligt att begränsa användningen av strafflagstiftning. Exempelen bör kunna följas av flera i samband med att de regelsystem som innehåller specialstraffrättsliga bestämmelser efter hand ses över. En konsekvent strategi hos lagstiftaren att försöka undvika sådan kriminalisering som inte uppfyller de krav som angetts ovan kan på längre sikt antas frigöra inte obetydliga resurser inom rättsväsendet. Vinsterna med en sådan strategi skall emellertid inte räknas i enbart ekonomiska termer. Som tidigare antytts kan en minskad straffrättslig inflation också bidra till att upprätthålla respekten för lagstiftningen på de områden där kriminaliseringen är befogad.

Regeringens förslag: Det straffbara området vid vårdslöshet i trafik inskränks. Endast den som i väsentlig mån brister i omsorg och varsamhet skall dömas till straff enligt angiven bestämmelse. Lägsta straff skall vara 30 dagsböter.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: I stort sett samtliga de remissinstanser som yttrar sig över förslaget ställer sig positiva till att det straffbara området vid vårdslöshet i trafik inskränks. Endast två instanser, Åklagarmyndigheten i Umeå och Stockholms kommun, uttrycker tveksamhet och hänvisar därvid till trafiksäkerhetsaspekten. Flera remissinstanser framför synpunkter angående utformningen av den föreslagna lagtexten och vad utredningen anfört om dess tillämpning. Svea hovrätt föreslår att brottsbenämningen byts ut mot "Allvarlig trafikovarsamhet" med motiveringen att allmänheten lägger in någonting annat i ordet vårdslöshet än som i normalfallet svarar mot straffbar oaktsamhet. Hovrätten för Västra Sverige anmärker att straffbarheten enligt utredningens förslag inskränks endast obetydligt och att ytterligare inskränkning bör eftersträvas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Åklagarmyndigheten i Härnösand föreslår att all vårdslöshet som inte är grov avkriminaliseras. Malmö tingsrätt och Åklagarmyndigheten i Kristianstad menar däremot att förslaget är alltför långtgående och förordar istället en lösning där straffbarheten inskränks endast genom en föreskrift om lägsta påföljd.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 1 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott skall dömas för vårdslöshet i trafik om vägtrafikant, spårvagnsförare och vissa andra brister i den omsorg och varsamhet, som till förekommande av trafikolycka betingas av omständigheterna. Straffet är böter. Ansvarsfrihet gäller i de fall oaktsamheten varit ringa.

Enligt andra stycket skall dömas för grov vårdslöshet i trafik till fängelse i högst två år om någon vid förandet gjort sig skyldig till grov oaktsamhet eller visat uppenbar likgiltighet för andra människors liv eller egendom.

Det har i flera sammanhang föreslagits att kriminaliseringen för vårdslöshet i trafik skall inskränkas. Förslag av denna innebörd har lämnats av bl.a. Trafikmålskommittén i betänkandet Trafikmål (SOU 1963:27) och av Riksåklagaren i promemorian Överträdelser i trafiken från mars 1984. Dessa förslag har dock inte lett till lagstiftning.

Det straffbara området för vårdslöshet i trafik har varit i stort sett oförändrat sedan trafikbrottslagens tillkomst år 1951. Trots att trafikintensiteten, antalet registrerade motorfordon och antalet trafikolyckor ökat kraftigt har antalet lagföringar för vårdslöshet i trafik gått ner under senare år. År 1960 var antalet lagföringar cirka 25 000 för detta brott, medan det under senare år legat kring 10 000–15 000 (år 1993 var antalet cirka 9 000). Med hänsyn till att det totala antalet domar och strafföreläggande uppgår till drygt 150 000, utgör emellertid utredningar och lagföringar för vårdslöshet i trafik alljämt en inte obetydlig del av dom-

stolarnas, åklagarnas och polisens arbetsbörda. Frågan om en trafikant gjort sig skyldig till vårdslöshet i trafik bedöms utifrån de krav som lagstiftaren vid varje tid ställer på trafikanterna. Ansvarsbestämmelsen får sålunda sitt innehåll främst genom de allmänna och speciella föreskrifter som finns för trafiken. Även om man inte kan presumera ansvar för vårdslöshet i trafik när en föreskrift överträtts, är oftast grunden för en dom för ett sådant brott överträdelse av någon primär handlingsregel. Många av dessa föreskrifter är straffsanktionerade genom subsidiära bestämmelser i de särskilda trafikförfattningarna. Vissa allmänna stadganden har dock inte någon självständig straffsanktion, utan får i stället sin särskilda betydelse såsom underlag för tolkning av när vårdslöshet i trafik kan anses föreligga. De mest centrala av dessa föreskrifter är de allmänna aktsamhetsstadgandena i 5 § vägtrafik-kungörelsen (1972:603) och 38 § första stycket terrängtrafikkungörelsen (1972:594), vilka direkt korresponderar med ansvarsbestämmelsen för vårdslöshet i trafik. Även de allmänna reglerna om skyldighet att iakttä försiktighet i vägkorsning, att anpassa hastigheten, förbud att köra påverkad eller uttrötad, skyldighet att vara uppmärksam på övrig trafik och ta särskild hänsyn till oskyddade trafikanter har väsentlig betydelse för tolkningen av aktsamhetskraven i trafikbrottslagen.

Ansvar skall dock ådömas endast om oaktsamheten uppgår till viss nivå. I propositionen till trafikbrottslagen anförde den föredragande departementschefen angående gränsen mot ringa oaktsamhet (prop. 1951:30 s. 268).

En vägtrafikant kan stundom ha del i uppkomsten av en trafikolycka, oaktat han gjort allt vad i hans förmåga stått för att undvika olycksfallet. I dylika fall har med hittillsvarande praxis ej sällan dömts till ansvar för ovarsamhet, även då situationen varit sådan, att för dess bemästrande skulle ha erfordrats en alldeles exceptionell kvicktänkt och kallblodighet. Enligt min mening är det ej riktigt att åt stadgandet om ansvar för ovarsamhet i vägtrafik giva en så vidsträckt innebörd. Detta skulle nämligen innebära, att man i trafikmål skärpte de principiella krav, vilka ställas i andra mål om ansvar för oaktsamhet. Man lär icke böra av en vägtrafikant kräva mer, än att han innehar de kvalifikationer, som rimligen kunna förväntas hos en normalt skicklig trafikant, inom den grupp, varom fråga är, och att han gör vad i hans förmåga står för att undvika olycksfall.

Tolkningen av oaktsamhetsbegreppet i 1 § trafikbrottslagen har vållat problem i rättstillämpningen. Detta kan bl.a. utläsas av det stora antalet refererade rättsfall som avser detta brott.

Från praxis kan nämnas att det med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet bedömts som straffbar vårdslöshet att somna vid ratten (NJA 1973 s. 449 I och II), att underlåta att lämna företräde för mötande fordon i korsning (NJA 1976 s. 161), att underlåta att kontrollera bakomvarande trafik vid vänstersväng (SvJT 1978 ref. s. 9), att kraftigt över-skrida tillåten hastighet förbi en skola (NJA 1979 s. 274), att hålla en med hänsyn till väglaget för hög hastighet (RH 11:80), att föra en timmerbil med bristfälligt förankrad last (RH 103:93) samt att underlåta att nedbringa hastigheten och med ljus- och ljudsignaler söka

uppmärksamma föraren av ett mötande fordon om risken för sammanstötning när detta närmar sig på fel sida av vägen (NJA 1987 s. 187). Nämnas kan också rättsfallet NJA 1989 s. 552, i vilket förs en tämligen utförlig diskussion om oaktsamhetsbegreppet.

Om man ser rättsutvecklingen på lite längre sikt förefaller en viss vidgning av begreppet ringa oaktsamhet kunna märkas. En bakgrund till detta kan vara att oaktsamhet i trafiken ter sig relativt sett mindre straffvärd i ett läge då brottsligheten i övrigt i samhället blivit påtagligt grövre och allvarigare. Alltjämt ställs dock mycket höga aktsamhetskrav på trafikanterna. Den också under senare år höga frekvensen överrättsavgöranden avseende vårdslöshet i trafik tyder dels på att bestämmelsen fortfarande är svårtolkad, dels på att domstolarnas tolkning många gånger inte accepteras av parterna. Ett skäl härtill kan vara att straffbestämmelsen kommit att omfatta förfaranden som enligt vanligt språkbruk inte kan betecknas som direkt vårdslösa. Till följd härav kan bestämmelsen ha haft svårt att vinna insteg i rättsmedvetandet. Det är ett välkänt faktum att trafikanter, även om de medger att de gjort en felbedömning som de kan medge varit oaktsam, har svårt att acceptera att deras framfart betecknas som vårdslös. Också enligt vår bedömning kan det på goda grunder ifrågasättas om den gräns för straffbar oaktsamhet som i dag gäller i straffbestämmelsen för vårdslöshet i trafik är motiverad av trafiksäkerhetsskäl. Särskilt med beaktande av den återhållsamhet som bör iakttas vad gäller kriminalisering av oaktsamma förfaranden, framstår det som motiverat att diskutera straffbarhetsgränsen för vårdslöshet i trafik. Därvid bör också uppmärksammas möjligheterna att med mer rationella metoder beivra trafikfarliga överträdelser.

Utredning av misstanke om vårdslöshet i trafik slukar ofta stora resurser, särskilt eftersom trafikanten ofta bestrider ansvar. Utredningarna kan bli förhållandevis vidlyftiga, med skisser, ett flertal förhör och dylikt. Också lagföringen kan ofta bli förhållandevis kostsam. Åklagare måste alltid kopplas in, eftersom bestämmelserna om ordningsbot inte är tillämpliga (jfr 48 kap. 13 § rättegångsbalken). Omkring två tredjedelar av alla mål om vårdslöshet i trafik beivras genom strafföreläggande. Det innebär ändå att omkring 3 000 mål av detta slag årligen prövas av domstol, ofta i flera instanser. Då är ändå inte de mål där åtalet ogillas eller där misstanken tidigare avskrivits medräknade.

Påföljden för vårdslöshet i trafik är ofta relativt blygsam. År 1993 bestämdes straffet i de allra flesta fallen till penningböter eller till 30 dagsböter. Endast i 11 procent av fallen blev straffet över 30 dagsböter.

Samtidigt förekommer inom trafikrätten, som tidigare nämnts, ett mycket stort antal särskilt sanktionerade trafikregler och regler för fordons utrustning m.m. Nämnas kan bestämmelserna om hastighetsöverträdelser, körning mot rött ljus och stoppliktsförseelse samt föreskrifterna om att fordon skall ha väl fungerande bromssystem och liknande. Straffet för sådana förseelser är praktiskt taget undantagslöst penningböter och i flertalet fall sker beivrandet genom ordningsbotsföreläggande av polisman direkt på platsen. Antalet förseelser som beivras på detta sätt uppgår till flera hundra tusen varje år.

Även om straffstadgandet för vårdslöshet i trafik inte helt kan

undvaras, kan antas att den allmänpreventiva effekten av detta stadgande är relativt liten. Trots att vårdslöshet i trafik belastar rättsapparaten i relativt stor utsträckning är det uppenbarligen så att det alldeles övervägande antalet trafikhändelser där lagföring skulle kunna ifrågakomma aldrig kommer till polisens kännedom. Med nuvarande skaderegleringsrutiner och för försäkringsbolagen gemensamma skaderegleringsblanketter och dylikt finns det sällan anledning att tillkalla polis när en olycka inträffat och upptäcktsrisken när vårdslösheten inte medfört någon olycka är liten. Lagföring kommer därför att drabba slumpartat. Riktade insatser för övervakning av efterlevnaden av för trafiksäkerheten särskilt viktiga trafikregler såsom hastighetsbegränsning och stopp vid rött ljus och före infart på huvudled har då förmodligen större effekt på laglydnaden i trafiken. Genom att dessa och andra föreskrifter är direkt straffsanktionerade minskar vidare motivet för att bestraffa överträdelser av föreskrifterna som vårdslöshet i trafik. Det är också vår uppfattning att partiell avkriminalisering av vårdslöshet i trafik skulle kunna medföra att resurser frigörs för en intensifierad beteendeövervakning i trafiken. Härigenom skulle en sådan åtgärd medföra positiva effekter för trafiksäkerheten.

Enligt de ändringar av bötesystemet som trädde i kraft den 1 januari 1992 (SFS 1991:240) skall lägsta antalet dagsböter vara 30. Om ett brott för vilket är föreskrivet böter föranleder lägre straff, skall straffet utmätas i penningböter. Detta har lett till att omkring 40 procent av fallen av vårdslöshet i trafik i dag bestraffas med penningböter. Därvid torde skillnaden i påföljd mot det fall att lagföringen i stället gällt överträdelse av en särskilt straffbelagd trafikregel vara liten, kanske ingen alls. Detta måste för allmänheten framstå som svårförklarligt med hänsyn till att vårdslöshet i trafik åtminstone med avseende på brottsrubriceringen torde betraktas som en allvarligare lagöverträdelse. Detta talar enligt vår mening för att de mindre allvarliga fall av vårdslöshet i trafik där oaktsamheten huvudsakligen består i överträdelse av en särskilt straffbelagd trafikregel enbart skall kunna bestraffas som en sådan överträdelse.

Många av de fall som i dag föranleder ansvar för vårdslöshet i trafik är sådana där en trafikolycka inträffat på grund av en felbedömning eller tillfällig ouppmärksamhet hos en förare av ett motorfordon, ofta kombinerat med besvärliga väderleks- eller siktförhållanden. Utöver eventuell kroppsskada vållar sådana olyckor i allmänhet den felande föraren stora besvär och kostnader i form av verkstadsbesök, självrisk, minskad bonus på försäkringspremien etc. Det kan starkt ifrågasättas om det i dessa fall finns något allmänt intresse av att dessutom ålägga ett bötesstraff. Straffhotet torde i nu angivna situationer knappast ha någon betydelse för trafiksäkerheten. Även detta talar enligt vår mening för att det straffbara området bör inskränkas till att omfatta fall där någon gjort sig skyldig till ett medvetet risktagande eller annan allvarlig oaktsamhet.

Vid bedömning av ansvar för vårdslöshet i trafik betraktas i regel inte okunnighet, oerfarenhet eller andra intellektuella brister hos trafikanten som någon ursäkt. Detta har medfört att trafikanter som handlat efter bästa förmåga för att undvika att skapa trafikfarliga situationer, men som

på grund av bristande skicklighet kommit att göra en felhandling, kommit att betraktas som vårdslösa i lagstiftarens mening. Utredningen förordar att vid en inskränkning av det straffbara området större hänsyn också skall tas till gärningsmannens egna förutsättningar. Ett par remissinstanser har ställt sig tveksamma till ett sådant synsätt. En av dessa anför att utgångspunkten för bedömningen fortfarande bör vara kvalifikationerna hos den normalt skicklige föraren. Enligt vår mening måste en oaktsamhetsbedömning alltid ske i flera led. I en fråga om ansvar för vårdslöshet i trafik ingår som ett av dessa led att bestämma om den aktuella gärningen som sådan innefattar brister i omsorg och varsamhet och således utgör ett otillåtet risktagande. Vid denna bedömning kan den normalt skicklige förarens körsätt vara av betydelse såsom en jämförelse. Om bedömningen i detta led utmynnar i att oaktsamhet föreligger måste emellertid i ett senare led även bedömas om gärningsmannen insåg eller bort inse att hans handlande innebar ett sådant risktagande och huruvida han därigenom borde ha kunnat undvika att den aktuella trafiksituationen uppkom. Det är i detta senare led som enligt vår mening en ökad hänsyn bör tas till gärningsmannens egna förutsättningar. En trafikant bör inte i anses ha brustit i omsorg och varsamhet enbart genom att han i ett visst fall visat sig vara mindre skicklig än den normale trafikanten, om hans färdigheter inte sträckte sig längre. En annan sak är att en trafikant som bort inse att hans skicklighet inte når upp till normal nivå kan anses oaktsam om han ändå påtar sig en ansvarsfull uppgift i trafiken. Vad utredningen anför om hittillsvarande praxis tyder emellertid på att bestämmelsen i vissa fall tillämpats på ett sätt som närmar sig vad som gäller vid strikt ansvar. Med den föreslagna inskränkningen av det straffbara området är en sådan tillämpning inte möjlig. Frågan om oaktsamheten når upp till straffbar nivå måste prövas noggrant i varje enskilt fall. Regeringen delar utredningens bedömning att större hänsyn därvid skall tas till gärningsmannens egna förutsättningar i enlighet med det nu anförda.

Genom den föreslagna lydelsen av stadgandet vill vi således uppnå att ansvar för vårdslöshet i trafik förbehålls sådana beteenden i trafiken som är att beteckna som vårdslösa i egentlig mening. Det skall härvidlag vara utan betydelse om någon trafikolycka inträffat eller ej. Ur trafikdisciplinär synpunkt är det snarast mer angeläget att beivra sådan oaktsamhet i trafiken som visserligen inte medfört någon skada, men där detta bara berott på tillfälligheter utanför den vårdslöses kontroll. Som ovan anförts måste det trafikfarliga beteendet emellertid alltid vara täckt i subjektivt hänseende. Under trafikbrottslagens tillämpningsområde bör främst hänföras sådana fall där trafikanten gjort sig skyldig till medvetet risktagande.

Det är självfallet liksom nu svårt att mer exakt ange gränsen för det nya straffbara området. Klart är emellertid att det alltjämt kommer att finnas ett inte obetydligt utrymme för att döma till ansvar för vårdslöshet i trafik även i de fall då oaktsamheten inte är så allvarlig att ansvar kan komma i fråga för grov vårdslöshet enligt andra stycket. Vi återkommer i författningskommentaren med en del ytterligare uttalanden om gränserna för det straffbara området.

Det kan förutses att det i de flesta fall som omfattas av inskränkningen av det straffbara området avseende vårdslöshet i trafik i stället kommer att vara möjligt att döma för någon särskilt straffbelagd trafikregel. Med hänsyn härtill torde inte möjligheterna till körkortsingripande enligt körkortslagen (1977:477) komma att påverkas av förslaget.

När det gäller utformningen av 1 § första stycket trafikbrottslagen ansluter vi oss i huvudsak till utredningens förslag. Således föreslår vi att straffstadgandet för vårdslöshet i trafik ändras så att det för straffbarhet skall krävas att trafikanten i väsentlig mån har brustit i omsorg och varsamhet och att lägsta straff bestäms till 30 dagsböter. Enligt 25 kap. 2 § brottsbalken (BrB) skall emellertid dagsböter numera alltid dömas ut till ett antal av minst 30. Därav följer att det i lagtexten är tillräckligt att ange att straffet skall vara dagsböter (se prop. 1990/91: 68 s. 120).

Lydelsen av bestämmelsen kommer således även fortsättningsvis att direkt anknyta till de allmänna aktsamhetsreglerna i 5 § vägtrafikungörelsen och 38 § terrängtrafikungörelsen. Genom att för straffbarhet kräva att trafikanten i väsentlig mån har brustit i omsorg och varsamhet höjs gränsen för den straffbara oaktsamheten avsevärt. Risken att denna höjning skall leda till strafflindring för de allvarigare fall av vårdslöshet i trafik, vilka även framledes skall falla under bestämmelsen, undanröjs genom föreskriften om lägsta påföljd.

När det gäller förhållandet mellan vårdslöshet i trafik och andra straffbestämmelser anför utredningen att det i vart fall i underrättspraxis förekommer att ett åtal för vårdslöshet i trafik ogillas på grund av att oaktsamheten inte når upp till straffbar nivå medan ett åtal avseende samma gärning för vållande till annans död enligt 3 kap. 7 § BrB bifalles. Utredningen konstaterar att denna situation kan bli vanligare efter en lagändring. Detta torde vara en oundviklig följd av att det straffbara området inskränks avseende den förstnämnda bestämmelsen medan den sistnämnda står oförändrad. Enligt vår mening finns det inte skäl att i detta sammanhang överväga ändringar varken i bestämmelsen om vållande till annans död (3 kap. 7 § BrB) eller bestämmelsen om vållande till kroppsskada eller sjukdom (3 kap. 8 BrB). Emellertid kan det inte uteslutas att tillämpningen av dessa bestämmelser i någon mån kan komma att påverkas av att oaktsamhetsbedömningen i frågan om ansvar för vårdslöshet i trafik i enlighet med vad ovan anförts blir mer nyanserad.

6.4 Ägar- och föraransvaret vid överlast

Regeringens förslag: Gränsen för när överlastavgift skall tas ut höjs. Lägsta avgift blir 2 000 kronor.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrar sig över förslaget ställer sig Stockholms tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Regionåklagarmyndigheten i Göteborg samt Länsstyrelsen i Älvsborgs län positiva till

utredningens förslag. Vägverket avstyrker förslaget och anför att de samhällsekonomiska kostnaderna för överskridande av tillåtna fordonsvikter vida torde överstiga de vinster som förslaget skulle medföra. Verket anser dock att frågan om att införa ett enhetligt sanktionssystem i form av enbart överlastavgifter ytterligare bör övervägas. Även Stockholms kommun är kritisk till utredningens förslag med hänsyn till befärade ökning av kostnaderna för drift och underhåll av gatunätet. Regionåklagarmyndigheterna i Linköping och i Jönköping samt de elva åklagarmyndigheter som yttrar sig över förslaget förordar att ett enhetligt sanktionssystem införs i form av enbart överlastavgifter.

Skälen för regeringens förslag: I vägtrafikregleringen (1973:603) ges vissa bestämmelser om högsta tillåtna last av fordon. I 106 §, som är avsedd att förhindra att väg blir för hårt belastad, regleras frågor om maximal tillåten fordonsvikt, uttryckt i axeltryck, boggitryck, trippelaxeltryck och bruttovikt, vid färd på det allmänna vägnätet. I 114 §, som har till syfte att ett fordon inte skall bli för hårt belastat, anges att tyngre last inte får befordras med fordonet än som följer av gällande maximallast för det fordonet. Bestämmelserna är straffsanktionerade i 164 § första stycket 6 respektive 8. Straffsanktionen är riktad mot ägaren, om han inte visar att förseelsen berott på omständigheter som han inte kunnat råda över. Straffet är penningböter. Om föraren kände till hindret mot fordonets brukande döms även han till böter.

För flertalet förseelser av detta slag gäller samtidigt en administrativ sanktion enligt lagen (1972:435) om överlastavgift. Där stadgas att avgift skall utgå om lastbil, buss, tung terrängvagn eller i vissa fall släpvagn framförs på väg och ovan angivna bestämmelser om tryck och vikt överskridits med vissa marginaler. Avgiftens storlek är knuten till tyngden på överlasten och utgår med 200–1000 kronor per 100 kilogram överlast sedan vissa schabloniserade avdrag gjorts. I det enskilda fallet kan avgiften uppgå till åtskilliga tusen kronor. Vid återfall inom viss tid utgår förhöjd avgift. Det är ägaren av fordonet som påförs avgiften efter beslut av länsstyrelsen.

Det har från åtskilliga håll ifrågasatts det motiverade i den dubbla sanktion som i dag gäller vid överlast. Vad som i första hand därvid har föreslagits är att förseelser avseende överlast avkriminaliseras och att man nöjer sig med avgifter som sanktion. Som motiv härför har främst anförts att det vid en jämförelse av utdömda bötesbelopp med avgiftens storlek kan konstateras att böterna ofta är tämligen blygsamma. Sysslandet inom rättsväsendet med denna typ av ärenden har därför av många upplevts som ganska meningslös.

Att ha två parallella sanktionssystem med skilda förfaranden och olika beslutsmyndigheter medför extrakostnader för såväl samhället som den enskilde. För den enskilde framstår det också många gånger som svår-förståeligt att han skall drabbas av dubbla sanktioner för samma sak. Enligt vår mening måste mycket starka motiv finnas för att en sådan ordning skall bibehållas. Som ett motiv för överlastavgifterna har anförts att överlast utgör en form av skatteundandragande och att för tungt lastade fordon är farliga från trafiksäkerhetssynpunkt. Exakt samma motiv kan anföras för kriminaliseringen.

Enligt vår uppfattning talar starka skäl för upphävande av systemet med dubbla sanktioner. Samtidigt är det naturligtvis angeläget att ett effektivt sanktionssystem finns för att motverka överlast. Valet står då mellan att avskaffa straffansvaret och att avskaffa överlastavgifterna.

Som ovan redovisats har flertalet av de remissinstanser som har yttrat sig över utredningens förslag förordat att avkriminalisering sker och att bestämmelserna sanktioneras genom enbart överlastavgifter. Den lösningen har den obestriddliga fördelen att den avlastar åklagarna befattningen med denna typ av ärenden. Frågan är dock om det är den från samhälls-ekonomisk synpunkt mest lyckade lösningen.

Genom höjningarna av bötesbeloppen i samband med att de nya bötesreglerna trädde i kraft den 1 januari 1992, har beloppen kommit att närma sig i vart fall den nedre delen av skalan för överlastavgifter. Från preventiv synpunkt måste straffansvaret trots allt anses överlägset en administrativ avgift när beloppen är av samma storlek. I och för sig kan trafikfarliga överlaster under vissa förhållanden vara att bedöma som vårdslöshet i trafik. Detta gäller även sedan det straffbara området inskränks i enlighet med vad som sägs i föregående avsnitt. Vårt förslag i detta avseende bygger å andra sidan på att föreskrifterna om trafik och fordon i trafiklagstiftningen är förenade med straffsanktion. Överlastavgifterna fastställs och tas ut genom ett förhållandevis krångligt och kostsamt administrativt förfarande. Inte minst genom att flertalet överlastförseelser kan inordnas i ordningsbotssystemet fastställs å andra sidan bötestrafen på ett enkelt och rationellt sätt. Härigenom kommer åklagarnas befattning med dessa ärenden att minska. Att märka är också att även om en avkriminalisering skulle ske, skulle polisens hantering av dessa ärenden inte upphöra. Det är regelmässigt polisens uppgifter i primärrapporten som ligger till grund för beräkningen av överlastavgifterna. I själva verket kan ifrågasättas om en avkriminalisering skulle medföra någon större lättnad för polisens del. Det skulle knappast vara rationellt att helt överlåta ansvaret för kontroll av överlast på annan myndighet. Vid en avkriminalisering hade det därför varit nödvändigt att utfärda särskilda föreskrifter om rätt för polisen att kontrollera fordon med avseende på överlast och om skyldighet att rapportera överträdelser till länsstyrelsen.

Även om regeringen i och för sig har förståelse för inställningen hos de remissinstanser som förordar ett avskaffande av straffansvaret för överlast delar vi utredningens slutsats att det i stället för avkriminalisering är mer befogat att undersöka om det finns förutsättningar att avskaffa överlastavgifterna. Liksom utredningen anser vi att det alltså finns behov av att kunna ta ut avgifter vid de mer flagranta fallen av överlast, inte minst för att eliminera de vinster som kan vara förenade med att köra med för tung last, men att det inte är nödvändigt att ta ut avgifter i den utsträckning som förekommer i dag. Avgiftssystemets tillämpningsområde bör därför, såsom utredningen föreslagit, inskränkas genom att en nedre gräns införs som överensstämmer med det högsta normala bötesstraffet, alltså cirka 2 000 kr. De föreslagna nya beloppen och gränserna framgår av författningsförslaget och motiveras närmare i författningskommentaren.

Regeringens förslag: Straffbestämmelsen i checklagen för den som ställer ut en check utan täckning eller som förfogar över täckningen innan checken skall uppvisas upphävs.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Stockholms tingsrätt, Regionåklagarmyndigheten i Linköping, Åklagarmyndigheten i Danderyd samt Åklagarmyndigheten i Kristinehamn tillstyrker förslaget. Regionåklagarmyndigheten i Göteborg ställer sig tveksam till förslaget och förordar i stället att bestämmelsen förses med en särskild åtalsprövningsregel av innebörd att åtal får väckas endast om åtal är påkallat ur allmän synpunkt. Svenska Bankförningen avstyrker förslaget såvitt avser de uppsåtliga fallen.

Skälen för regeringens förslag: I 74 § checklagen (1932:131) finns en straffbestämmelse för den som uppsåtligen eller av oaktsamhet ställer ut check utan täckning eller som därefter men innan checken skall uppvisas för betalning antingen förfogar över täckningen eller utan skälig anledning återkallar checken. Straffet för uppsåtliga brott är dagsböter eller fängelse i högst ett år och för oaktsamhetsbrott dagsböter. Straffstadgandet är subsidiärt till bestämmelserna om bedrägeri i brottsbalken. Till straff enligt checklagen skall således inte dömas om för gärningen är stadgat straff i 9 kap. brottsbalken.

Till motivering av straffbestämmelsen i 74 § checklagen anförde departementschefen, att utställande av check utan täckning är ägnat att undergräva det allmänna förtroendet för checken som betalningsmedel (NJA II 1932 s. 654). I den dagliga handeln har checken numera i stor utsträckning ersatts av andra betalningsmedel, främst kontokort, med eller utan kredit. För dessa senare betalningsmedel saknas sådant utsträckt straffrättsligt skydd som finns för check.

Fråga är också om checklagens regler träffar några förfaranden som, utöver vad som faller under brottsbalken, har något mer markerat straffvärde. Har en check utställts utan täckning med uppsåt att annan härav skall lida förfång torde gärningen regelmässigt vara att bedöma som bedrägeri (eller bedrägligt beteende). Om det inte förekommit något vilseledande eller om gärningsmannen inte haft någon vinning av åtgärden eller om skaderekvisitet inte är uppfyllt, föreligger visserligen inte bedrägeri men då kan man å andra sidan ifrågasätta om förfarandet över huvud taget bör vara straffbart. Också beträffande de i straffbestämmelsen angivna situationerna att någon återkallat en check eller förfogat över täckningen kan starkt ifrågasättas om förfarandet bör vara straffbart om inte bedrägeriavsikt föreligger redan vid checkens utställande. Svenska Bankförningen har anført att ett uppsåt att vilseleda bör bedömas lika klandervärt oavsett när under hanteringen uppsåtet föreligger samt att ett motsatt synsätt skulle medföra stora svårigheter för åklagaren att bevisa brott. Enligt vår mening får det emellertid anses väsentligt mer klandervärt att med bedrägeriavsikt ställa ut en check utan täckning än att vid något enstaka tillfälle förfoga över täckningen till en

redan utställd check. Om det senare förfarandet däremot sätts i system måste det självfallet anses straffvärt. I ett sådant fall torde det emellertid inte innebära några svårigheter att styrka uppsåt till bedrägeri.

Beträffande situationen att någon av oaktsamhet förfarit på angivet sätt är det enligt vår mening uppenbart att, mot bakgrund av de allmänna utgångspunkter som vi ovan angett beträffande kriminalisering av oaktsamhetsbrott och med hänsyn till de kontrollmöjligheter som i dag står till förfogande, det knappast finns anledning att ingripa med straffsanktion.

Mot bakgrund härav och med beaktande även av de skäl som anförs i avsnitt 6.8 nedan för införande av särskild åtalsprövning vid vissa bedrägeribrott, bör straffbestämmelsen i 74 § checklagen avskaffas.

6.6 Brott mot jaktlagen

Regeringens förslag: Jaktlagen ändras så att det för straffbarhet krävs i vart fall grov oaktsamhet samt att straffbestämmelsen för bl.a. lindrigare former av s.k. överskjutning utgår. Samtidigt föreskrivs att länsstyrelserna äger rätt att ta ut en särskild avgift i motsvarande fall.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår dock en något annorlunda utformning av de avgifter som länsstyrelsen skall ha rätt att ta ut.

Remissinstanserna: Stockholms tingsrätt, Regionåklagarmyndigheten i Linköping samt Regionåklagarmyndigheten i Göteborg tillstyrker utredningens förslag. Svenska jägareförbundet avstyrker förslaget såvitt avser ändring av det subjektiva rekvisitet till grov oaktsamhet. I fråga om avkriminalisering av så kallad överskjutning m.m. ställer sig förbundet bakom utredningens principiella uppfattningar men förordar en annorlunda lösning.

Skälen för regeringens förslag: Bestämmelser om jakt finns i jaktlagen (1987:259), som trädde i kraft den 1 januari 1988, samt i dess följdförfattningar. Vid lagens tillkomst gjordes en fullständig genomgång av sanktionsreglerna på jaktområdet. Dessa är alltså av relativt färskt datum. Det finns därför inte anledning att i detta sammanhang göra någon mer genomgripande revidering av den straffrättsliga regleringen på området. Detta hindrar emellertid inte att det kan finnas skäl att i vissa avseenden undersöka huruvida sanktionssystemet på jaktområdet är adekvat utformat. Överträdelser på jaktområdet har traditionellt bedömts förhållandevis strängt. I och med att jakten alltmer kommit att övergå från en nödvändig näring till en fritidssysselsättning kan det finnas skäl att i någon mån ompröva denna inställning.

Enligt 43 § jaktlagen skall för jaktbrott dömas den som gör sig skyldig till allvarigare överträdelser av jaktreglerna, såsom att uppsåtligt eller av grov oaktsamhet jaga på annans jaktområde eller bryta mot någon väsentlig bestämmelse i tilldelad jaktlicens. För jaktbrott skall också

dömas om någon uppsåtligen eller av oaktsamhet, som inte behöver vara grov, bryter mot vissa angivna särskilt väsentliga föreskrifter, som meddelats med stöd av jaktlagen. Straffet är böter eller fängelse högst sex månader. Är brottet grovt kan enligt 44 § dömas till fängelse i högst två år.

Denna straffbestämmelse i kombination med bestämmelserna om jakt-häleri i 46 § fångar upp de mest straffvärda överträdelserna på jaktom-rådet. Därutöver ges bestämmelser i 45 §. Däri stadgas straff för den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot vissa angivna föreskrifter eller underlåter att fullgöra enligt lagen given anmälningsskyldighet i visst hänseende och den som med uppsåt bryter mot förbud att skrämma eller mota vilt. Straffet är böter. Vidare stadgas i 45 § tredje stycket straff för den som, utöver vad som följer av 43 §, åsidosätter vad som bestämts i en för jakten meddelad licens. På en sådan överträdelse kan dock följa endast penningböter. I ringa fall skall inte dömas till ansvar enligt 45 §.

Såsom framgår av redovisningen gäller olika subjektiva rekvisit för olika överträdelser i jaktlagen. I 43 § andra punkten och i 45 § första stycket stadgas ansvar för uppsåtliga och oaktsamma överträdelser medan det enligt 43 § första punkten fordras att oaktsamheten skall vara grov för att straffansvar skall inträda. Vi har tidigare, i det inledande avsnittet, angett att kriminalisering skall användas med försiktighet och endast avse sådana överträdelser där straffsanktion krävs med hänsyn till gärningens allvar. Särskild återhållsamhet bör iaktas med att straffbelägga oaktsamma förseelser. Syftet med straffsanktionen torde ofta kunna uppnås även om straffansvaret inträder först när uppsåt eller grov oaktsamhet föreligger. Straffsystemet i jaktlagen skulle bli mer enhetligt och vinna i klarhet om samma subjektiva rekvisit gällde för flertalet överträdelser. Fall där det i dag räcker med oaktsamhet torde inte utgöra något så allvarligt problem att det är motiverat att bibehålla detta stränga krav i subjektivt hänseende. Svenska jägareförbundet har anfört att om beviskraven ställs så höga att uppsåt eller grov oaktsamhet skall kunna styrkas i varje enskilt fall torde ett utomordentligt litet antal överträdelser av jaktlagstiftningen i framtiden komma att lagföras. Förbundet anser att detta skulle vara mycket olyckligt med hänsyn till de allmänna intressen som jaktlagstiftningen är avsedd att skydda. Enligt regeringens mening skall dessa bevisvårigheter inte överdrivas. Alltjämt kommer ett medvetet åsidosättande av reglerna för jakt samt de svårare fallen av vårdslösa beteenden omfattas av straffansvar. Den föreslagna inskränkningen tar snarast sikte på de fall där den försumlige trots allt visat vilja att följa regelsystemet men i något avseende misslyckats härmed. Vår bedömning är därför att en förutsättning för straffansvar enligt 43 § och 45 § första stycket generellt bör vara att i vart fall grov oaktsamhet föreligger.

Enligt tillgänglig statistik avser drygt hälften av alla brott mot jaktlagen överträdelser av licensbestämmelser. Den helt övervägande delen av dessa torde bestå i att fler djur fällts än vad som angetts i licens för älgjakt, alltså vad som brukar betecknas som överskjutning. Anmälan om att djur fällts utöver tilldelad kvot görs, som undersökningen visar, huvudsakligen av jägarna själva. Samtidigt är möjligheterna att undgå upptäckt

förhållandevis stor. Det innebär att den ärlige straffas, medan den som försöker dölja vad som förevarit har stor möjlighet att gå fri. Att särskilt vid älgjakt fälla fler djur än vad som tilldelats bör, i vart fall om brottet skett av oaksamhet, ses som en ordningsfråga.

Utredningen har mot bakgrund härav föreslagit att straffbestämmelsen i 45 § tredje stycket jaktlagen upphävs och i konsekvens därmed även bestämmelsen i 48 § om möjlighet att förverka vilt som åtkommit genom brott enligt den angivna straffbestämmelsen. Säsom alternativ sanktion har utredningen föreslagit att en rätt införs för länsstyrelsen att vid så kallad överskjutning ta ut en förhöjd fällavgift enligt förordningen (1980:400) om ersättning vid vissa viltskador m.m. Avgiften föreslås utgå automatiskt, oberoende av vad som i subjektivt hänseende ligger jägaren till last, och kunna uppgå till tredubbla summan mot vad som normalt utgår, enligt vad länsstyrelsen fastställt. Straffansvaret enligt 43 § första punkten för mer kvalificerade överträdelser av licensbestämmelser föreslås dock vara kvar. Mot utredningens förslag har Svenska jägareförbundet invänt att även en tredubbel fällavgift ofta skulle understiga det felaktigt fällda djurets värde och resultatet därvid blev att det lönade sig att fälla "fel älg" eller flera älgar än vad licensen tillåter. Vidare har förbundet anfört att den avgift som skall erläggas vid åsidosättande av bestämmelserna i licensen bör vara densamma i hela landet, vilket inte skulle bli fallet enligt utredningens förslag, eftersom fällavgiften varierar i de olika länen beroende på storleken av utbetalade ersättningar för skador på gröda och kostnaderna för länsstyrelsens jaktliga förvaltning. Förbundet föreslår mot bakgrund härav att ett jaktlag som fäller fler djur än tillståndet omfattar alternativt vuxet djur istället för kalv, efter anmälan av det inträffande till länsstyrelsen skall få behålla djuret mot erläggande av vissa för hela riket bestämda belopp, jämte normala fällavgifter enligt förordningen om ersättning vid vissa viltskador m.m. För övriga fall av åsidosättande av bestämmelser i en licens än vad som nu angetts har förbundet förordnat att straffansvaret i 45 § tredje stycket behålls. Regeringen instämmer i vad Svenska jägareförbundet anfört såvitt avser de avgifter som skall erläggas vid åsidosättande av bestämmelserna i licens. Således bör dessa anges direkt i förordningen och erläggas vid sidan av normala fällavgifter. Till skillnad från förbundet anser dock regeringen att de sålunda angivna avgifterna, såsom utredningen föreslagit, helt bör kunna ersätta straffansvaret enligt 45 § tredje stycket jaktlagen. Således bör 45 § tredje stycket jaktlagen upphävas samt de följdändringar i 46 och 48 §§ som utredningen föreslagit genomföras. Lika med utredningen anser regeringen också att straffansvaret i 43 § första punkten jaktlagen för de mer kvalificerade fallen av åsidosättande av bestämmelser i en licens bör vara kvar. Det bör ankomma på en länsstyrelse, som i ett avgiftsärende får kännedom om förhållanden som kan leda till ansvar enligt denna bestämmelse, att göra polisanmälan. Om 43 § första punkten jaktlagen tillämpas, skall den ovannämnda avgiften inte utgå. I ett sådant fall uppkommer i stället fråga om förverkande enligt 48 § jaktlagen.

Regeringens förslag: Särskilda restriktioner föreskrivs vid åtalsprövningen vid brott som avser olovliga förfaranden med förhyrd egendom.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: Nästan samtliga av de remissinstanser som yttrar sig över förslaget tillstyrker detta eller lämnar det utan erinran. Endast Åklagarmyndigheten i Uddevalla, Svenska Bankföreningen och Finansbolagens förening avstyrker förslaget. Åklagarmyndigheten och Finansbolagens förening åberopar därvid i huvudsak vikten av att upprätthålla principen om att avtal skall hållas. Svenska Bankföreningen anför bl.a. att vissa frågor vad gäller den rättsliga regleringen av leasing bör få sin lösning innan förslaget genomförs.

Skälen för regeringens förslag: Många av de centrala förmögenhetsbrotten har sitt upphov i att gärningsmannen åsidosatt någon förpliktelse som ålegat honom enligt avtal. Detta gäller framför allt bedrägeri- och förskingringsbrotten. I de flesta av dessa fall är naturligtvis straffsanktionen befogad. Det finns emellertid en risk att man i ekonomiska relationer anpassar sig till och drar fördel av existerande straffbestämmelser. När ett avtal ingås kan den som är berättigad enligt avtalet komma att underlåta att i tillräcklig grad kontrollera att den förpliktade är i stånd att fullgöra avtalet eller att begära tillräckliga säkerheter i förlitan på att det förhållandet att avtalets fullgörande vilar på straffhot skall väga tillräckligt tungt. Om avtalet sedan inte fullgörs kan också den berättigade använda polisens utredning för att underlätta indrivning av sin fordran.

Detta förhållande har tidigt uppmärksammats av lagstiftaren och är också bakgrunden till att brottet olovligt förfogande över avbetalningsgods lagts under särskild åtalsprövning. Åtal för sådant brott förekommer i dag endast undantagsvis.

En i dag stor och växande marknad utgör uthyrning till konsumenter av olika produkter såsom videoband, TV-apparater, maskinell utrustning, bilar och dylikt. Detta har satt sina spår i brottsstatistiken på det sättet att olika straffbara förfaranden med förhyrd egendom har ökat mycket kraftigt.

Det finns anledning att befara att viss del av denna utveckling haft sin grund i att uthyraren inte varit tillräckligt noggrann i sin kontroll av hyresmannen eller inte betingat sig säkerhet för sitt krav på att återfå egendomen. Hyresformen har också vissa rättsliga likheter med avbetalningsköp. Den innebär att mottagaren av godset fritt får utnyttja egendomen men inte rättsligt förfoga över den. Det finns också rena mellanformer mellan hyra och köp. Som exempel kan nämnas att det vid leasing inte är ovanligt att avsikten redan vid avtalets ingående är att äganderätten slutligen skall övergå till mottagaren av egendomen.

Om en person underlåter att återbetala ett lån som han erhållit, är detta i regel inte straffbart. Endast om gärningen innefattar bedrägeri eller

faller inom ramen för gäldenärsbrotten är förfarandet brottsligt. Vid penninglån (försträckning) är det således i regel inte möjligt för borgenären att använda polisen som indrivare av fordran. Det kan ifrågasättas om inte en motsvarande ordning borde gälla vid hyra av lös egendom. Om polisen har en i vart fall principiell skyldighet att ställa sina utredningsresurser till förfogande i alla de fall hyrt gods inte återställts, kan detta utgöra en frestelse att i en hårdnande marknad beakta detta förhållande i de ekonomiska kalkylerna för verksamheten. Detta kan i sin tur medverka till bristande kontroll av kunderna och en underlåtenhet att kräva säkerhet, där sådan i och för sig skulle vara motiverad. På detta sätt kan möjligheterna till polisanmälan, åtminstone teoretiskt, verka för att brottsligheten ökar. På samma sätt som blivit fallet i handeln med avbetalningsgods skulle regler om särskild åtalsprövning i dessa fall kunna verka i viss mån brottsförebyggande.

Med hänvisning till det nu anförda bör en regel om särskild åtalsprövning vid brott avseende förhyrd egendom införas. Denna bör utformas i enlighet med utredningens förslag och tas in i 10 kap. 10 § BrB. Således bör bestämmelsen i paragrafens andra stycke omfatta förutom olovligt förfogande även undandräkt eller olovligt brukande samt gälla även hyrd egendom.

För att en regel med detta innehåll skall få någon effekt krävs att gränsen mellan undandräkt och förskingring inte dras vid alltför låga belopp. Det synes inte i dag finnas någon i rättspraxis tillämpad fast beloppsgrens. Även om gärningarna straffrättsligt utgör förskingring är de i de här aktuella situationerna till sin karaktär närbesläktade med olovligt förfogande, exempelvis över avbetalningsgods. I handeln förekommer också mellanformer mellan hyra och avbetalningsköp där upplåtelseformen betecknas hyra men där avsikten är att äganderätten slutligen skall övergå till hyresmannen. Olovligt förfogande föranleder i regel inte mer än ett bötesstraff även om värdet av egendomen uppgår till åtskilliga tusen kronor. Det är svårt att se något motiv för att de rena hyresfallen straffrättsligt skulle bedömas så påtagligt strängare som skedde om värdegränsen mot förskingring skulle sättas väsentligt lägre. I dessa fall är nämligen trolöshetsmomentet ofta starkt uttunnat. Enligt regeringens uppfattning finns det därför skäl att avvakta utvecklingen av rättspraxis innan någon reglering av den aktuella gränsen övervägs.

Såsom närmare kommer att behandlas i författningskommentaren har den straffrättsliga bedömningen vad avser olika förfaranden med förhyrd egendom i vissa situationer visat sig komplicerad, vilket i någon mån kan påverka tillämpningen av en åtalsprövningsregel avseende sådana brott. Dessa svårigheter skall dock inte överdrivas. Det bör finnas förutsättningar att de rättsliga frågorna får sin lösning i rättspraxis.

Det civilrättsliga förhållandet mellan uthyrare och hyresman påverkas inte av åtalsprövningsregeln. Hyresmannen är självfallet alltid skyldig att återlämna egendomen. Om han inte har denna kvar kan han under vissa förutsättningar bli skyldig att ersätta egendomen.

Regeringens förslag: Särskilda restriktioner föreskrivs för åtalsprövningen vid brott som avser övertrasseringar av eget konto.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens utom såvitt avser tillämpningsområdet där utredningen föreslår en inskränkning till de fall där kontohavaren är konsument.

Remissinstanserna: De flesta av de remissinstanser som yttrar sig över förslaget tillstyrker detta eller lämnar det utan erinran. Åklagarmyndigheten i Kristianstad anför att bestämmelsen inte bör inskränkas till konsumenter utan bör omfatta samtliga kontohavare. Åklagarmyndigheten i Malmö förordar att den i specialmotiveringen angivna beloppsgränsen sätts lägre än vad utredningen föreslagit, t.ex. vid ett halvt eller ett tredjedels basbelopp. Åklagarmyndigheten i Stockholm uppger däremot att man sedan flera år tillbaka tvingats acceptera att övertrasseringar understigande 50 000 kr normalt inte blir föremål för någon utredning på grund av bristande utredningsresurser hos polisen. Domstolsverket, Åklagarmyndigheten i Uddevalla, Svenska Bankföreningen och Finansbolagens förening avstyrker utredningens förslag. Remissinstanserna anför därvid i huvudsak principiella synpunkter samt att en åtalsprövningsregel kan inverka negativt på betalningsmoralen och tilltron till de aktuella betalningsmedlen.

Skälen för regeringens förslag: På samma sätt som beträffande utyrning bör krav kunna ställas på kreditgivaren eller den som öppnar ett konto för en konsument att han genom olika åtgärder försöker säkerställa fullgörandet av de förpliktelser som kan följa med avtalsförhållandet och vidtar åtgärder för att förebygga missbruk i olika avseenden. Det har under några år varit förhållandevis lätt att erhålla kredit. Anledning finns att misstänka att krediter i vissa fall beviljats personer som haft svårt att hantera exempelvis ett kontokort. Också frestelsen att övertrassera sitt konto eller att ställa ut en check utan täckning kan nog i vissa fall bli övermäktig i svaga konsumentgrupper.

Det kan ifrågasättas om angivna avtalsförhållandet bör omfattas av straffrättsligt skydd i den utsträckning som gäller i dag. En utgångspunkt bör vara att det i första hand är den berörde näringsidkarens sak att så långt som möjligt tillse att missbruk förebyggs. Till skillnad mot många andra brottstyper rör det sig här om målsägande som har stora möjligheter att själva bevaka sina intressen. Genom formerna för kreditprövning, prövning i samband med öppnande av konto och olika kontrollåtgärder kan också omfattningen av och förutsättningarna för brottslighet av detta slag påverkas.

Som framgår av vad Åklagarmyndigheten i Stockholm anför i sitt remissvar förekommer bedrägerier i kreditförhållanden med en sådan frekvens att man på vissa håll sett sig föranlåten att i det närmaste helt sluta med att utreda brott under vissa belopp. Det är knappast möjligt att

råda bot på detta förhållande utan att ta i anspråk resurser som behövs för bekämpning av den allvarligare brottsligheten. I stället finns anledning att söka uppnå en enhetlig reglering av den prioritering som faktiskt sker.

Mot bakgrund härav bör särskilda restriktioner föreskrivas för åtalsprövningen vid brott som avser övertrasseringar av eget konto. De förfaranden som omfattas av sådana restriktioner är i huvudsak följande.

- Missbruk av eget konto- eller betalkort genom att överskrida gränsen för beviljad kredit eller verkställa betalning utan att täckning finns på det till kortet anknutna kontot.

- Uttag från eget konto i bank eller på post eller postgiro eller annan liknande institution trots att täckning på kontot saknas.

- Utställande av check utan täckning i de fall då detta är att bedöma som bedrägeri eller bedrägligt beteende.

Utredningen har anfört att en ytterligare förutsättning bör vara att kontot, oavsett om detta är förbundet med kredit eller inte, har beviljats av en näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet till en konsument för huvudsakligen enskilt bruk. Regeringen anser emellertid i likhet med Åklagarmyndigheten i Kristianstad att det inte finns några sakliga skäl att inskränka tillämpningsområdet i detta avseende. Åtalsprövningregeln bör således vara tillämplig oavsett vilket förhållande som råder mellan den som beviljat kontot och kontohavaren. Däremot kan nyssnämnda förhållande ha betydelse för avgörande om det är påkallat att väcka åtal.

Bestämmelsen bör placeras i 9 kap. 12 § andra stycket BrB. Den påverkar inte omfattningen av det straffbara området och får anses uppfylla de krav på precision som bör uppställas på en regel om särskild åtalsprövning.

Det bör slutligen framhållas att åtalsprövningsregeln inte i någon mån inskränker kontohavarens skyldighet att betala de belopp som påförs kontot genom det straffbelagda förfarandet. Liksom för närvarande kommer alltså fordringsägaren ha möjlighet att på sedvanligt sätt skaffa sig en exekutionstitel avseende såväl kapitalfordran som avtalsenliga räntor och avgifter samt att få denna verkställd genom kronofogdemyndighetens försorg. Med hänsyn härtill saknas skäl anta att åtalsprövningsregeln kommer att inverka negativt på betalningsmoralen.

7 Förundersökningsförfarandet

7.1 Inledning

Förundersökning skall enligt 23 kap. 1 § rättegångsbalken (RB) inledas så snart det på grund av angivelse eller annat skäl finns anledning anta att ett brott, som hör under allmänt åtal, har begåtts. Detta gäller dock

inte om det finns förutsättningar för s.k. förundersökningsbegränsning (4 a § andra stycket). Vidare gäller att förundersökning inte behöver göras i fråga om bötesbrott och brott som begås under rättegång (22 §).

En förundersökning inleds av polismyndighet eller åklagare. Har den inletts av polismyndighet och är saken inte av enkel beskaffenhet, skall ledningen av förundersökningen övertas av åklagaren så snart någon kan skäligen misstänkas för brottet. Åklagaren skall också i andra fall ta över ledningen av förundersökningen när det är påkallat av särskilda skäl. När förundersökning leds av åklagare får han anlita biträde av polismyndighet och uppdra åt polisman att vidta åtgärder som hör till utredningen (3 §).

Enligt 3 § fjärde stycket får polisman, innan förundersökning hunnit inledas, hålla förhör och vidta andra åtgärder i syfte att utreda brottet, om åtgärden inte kan skjutas upp utan olägenhet.

En förundersökning kan avslutas på två sätt. Finns det inte längre anledning att fullfölja förundersökningen skall den läggas ned (4 §). Reglerna om förundersökningsbegränsning (4 a §) innebär också att förundersökningen läggs ner. Har en fullständig förundersökning utförts skall beslut i frågan om åtal skall väckas meddelas (20 §). Beslut om åtal fattas av åklagare.

Av 23 kap. 2 § RB kan utläsas att förundersökningen har två huvudsakliga syften. Det ena är att fastslå om ett brott har begåtts, vem som i så fall skäligen kan misstänkas för brottet, samt att ge underlag för bedömning av frågan om åtal skall väckas. Det andra huvudsyftet är att förbereda målet så att bevisningen kan presenteras i ett sammanhang vid huvudförhandlingen. Ett tredje syfte, som inte är nämnt i 2 § men som är väl så väsentligt, är att ge den misstänkte inblick i åklagarens bevismaterial och göra det möjligt för honom att få detta justerat och berikat för att därigenom underlätta för den misstänkte att förbereda sitt försvar.

Ytterligare ett syfte med förundersökningen är att klargöra om det finns något enskilt anspråk och vilka omständigheter det i så fall grundas på (22 kap. 2 § RB). Åklagare är under vissa förutsättningar skyldig att föra målsägandens talan i brottmål. Underlaget för denna talan skall tas fram under förundersökningen.

Förundersökningsförfarandet är utformat för att motsvara dessa syften. Andelen ogillade åtal är mycket litet, vilket tyder på att förundersökningarna uppfyller sina syften och att åklagaren i flertalet fall haft ett gott underlag för sitt åtalsbeslut. Från denna synvinkel finns det således inget reformbehov. Problemet är i stället att så många ärenden aldrig blir föremål för någon utredning, eftersom resurser saknas. En annan påtaglig nackdel med det grundliga förfarandet är att det kan komma i konflikt med det skyndsamhetskrav som också finns. Tiden mellan brottet och straffet blir ofta relativt lång.

Förundersökningsförfarandet kräver inte på samma sätt som domstolsprocessen strikta förfaranderegler. Rättegången måste, för att uppfylla rättssäkerhetskraven, präglas av ett stort mått av förutsebarhet och formell ordning. Förundersökningsförfarandet däremot, som ju huvudsakligen har ett förberedande syfte, måste för att vara effektivt präglas av flexibilitet. Enligt regeringens mening bör regelverket vara så utformat och medge så stor flexibilitet i förfarandet att det inte i något fall av

formella skäl skall vara nödvändigt att lägga ner mer arbete på en utredning än vad som är sakligt motiverat för att medge en fullgod prövning av målet. Man får dock inte bortse från att förundersökningen ofta sker utan insyn och att det därför är viktigt att det finns viss formalia till skydd för den misstänkte och andra som berörs av utredningen. I praktiken skiljer sig också olika förundersökningar oerhört mycket från varandra. Det säger sig självt att formerna för utredningen och kraven på dokumentationen och liknande inte är desamma vid ett spaningsmord som vid ett mål om grov ekonomisk brottslighet och att omfattningen av utredningen i sådana fall inte är densamma som vid ett erkänt snatteri. De grundläggande förfarandereglerna måste emellertid vara desamma och kunna passa alla utredningar.

Mot bakgrund av det anförda finns det anledning att undersöka om det går att minska kravet på de insatser som skall göras i varje enskilt ärende på förundersökningsstadiet och på det sättet skapa möjlighet att beivra fler brott och förkorta handläggningstiderna. Varje åtgärd som kan leda till att brottsutredningar sker mer skyndsamt utan att rättssäkerheten eftersätts är positiv för såväl den enskilda utredningen som för det samlade resursutnyttjandet.

Regeringen tar i detta sammanhang även upp vissa frågor om inledande av förundersökning och ledningen av en förundersökning.

7.2 Förundersökningsplikten

Regeringens förslag: Möjligheten att underlåta förundersökning, i de fall det ändå finns tillräckliga skäl för åtal, utvidgas till att omfatta alla brott som inte kan antas leda till annan påföljd än böter.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De flesta instanser som yttrar sig på denna punkt tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. Regionåklagarmyndigheten i Linköping anför att förslaget skulle kunna få konsekvenser som inte är godtagbara ur rättssäkerhetssynpunkt.

Skälen för regeringens förslag: Det kan ifrågasättas om förundersökning är nödvändig i alla de fall där den enligt dagens regler måste göras. Utrymmet för att väcka åtal utan en formell förundersökning är mycket litet. Det inskränker sig till de allra lindrigaste brotten. Enligt 23 kap. 22 § RB gäller i dag att förundersökning inte behöver genomföras i fråga om brott för vilket inte är föreskrivet svårare påföljd än böter, om det ändå finns tillräckliga skäl för åtal. Undantaget gäller också för förseelse under rättegång och för vissa mål som tas upp direkt av högre rätt, om det inte finns anledning att döma till annat än böter.

Skillnaden mellan ett förenklat förfarande utan förundersökning och en formell förundersökning är i och för sig inte dramatisk. Utredningen måste fortfarande ge ett tillräckligt underlag för prövningen av skuld- och

påföljdsfrågan. Vad som i praktiken skiljer de fall då förundersökning inte sker från de fall då sådan genomförs är främst att förundersökningsprotokoll inte behöver upprättas i de förnämnda fallen och att den misstänkte formellt inte behöver delges misstanke och inte heller få del av utredningen enligt bestämmelserna i 23 kap. 18 § RB. I fråga om dokumentationen gäller enligt 24 och 25 §§ förundersökningskungörelsen (1947:948) endast att det av polisrapport eller annan handling bör framgå om den misstänkte erkänner eller förnekar gärningen samt att de uppgifter som hörda personer lämnat inte behöver redovisas annat än som en redogörelse för utsagans väsentliga innehåll. Av kravet på att utredningen skall kunna tjäna som tillräckligt underlag för prövning av om strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot skall utfärdas eller om åtal skall väckas följer dock att det i handlingarna måste tas in sådana uppgifter om den misstänkte och händelsen att gärningsmannen och gärningen kan identifieras samt att det även i övrigt finns tillräckliga uppgifter för prövningen av skuld- och påföljdsfrågan.

Det angivna förenklade förfarandet tillämpas i mycket stor utsträckning. Detta gäller särskilt i fråga om trafikmål. När föreläggande av ordningsbot utfärdas direkt på platsen sker normalt endast kortfattade noteringar på ordningsbotsblanketten. Andra fall där förundersökning underläts avser i regel bötesförelägganden som redovisas från polismyndigheten till åklagaren endast i form av en polisrapport. Åtalsprövningen sker därefter på grundval av vad som framgår av rapporten. Om åklagaren finner underlaget otillräckligt, kan han dock besluta att förundersökning skall inledas.

Systemet med förenklad utredning har inte visat sig vara förenat med några olägenheter. Tvärtom framstår det som en praktisk lösning som i hög grad befrämjar snabbheten i förfarandet. Det finns därför enligt regeringens mening anledning att överväga om utrymmet för att underlåta förundersökning för lindrigare brott enligt den angivna bestämmelsen bör utvidgas.

Befrielsen från skyldigheten att göra en förundersökning torde vara särskilt motiverad i de fall den misstänkte erkänner gärningen och det finns förutsättningar för att beivra brottet genom strafföreläggande eller ordningsbot. Detta är, med nuvarande reglering, inte möjligt i fråga om alla brott som kan bli föremål för strafföreläggande. En del av effektivitetsvinsterna med en förenklad reaktionsform går därför förlorad. Detta förhållande skulle bli än mer påtagligt om regeringens förslag i avsnitt 9.2 att utvidga möjligheterna att utfärda strafföreläggande genomförs utan att regeln i 23 kap. 22 § RB ändras.

Även i övrigt bör vid bötesbrott förundersökning kunna underlätas när det rör sig om saker som inte kräver mer vidlyftig utredning.

Det bör påpekas att den misstänkte genom sin inställning i skuldfrågan eller genom att påkalla ytterligare utredningsåtgärder i hög grad själv kan påverka om en fullständig utredning skall göras eller om han kan godta att förundersökning underläts. Om målsäganden riktar anspråk mot den misstänkte, kan detta också medföra att en utredning behöver vidtas. När strafföreläggande utfärdas prövar dessutom åklagaren självständigt att underlaget är tillräckligt. Det torde därför inte uppstå några negativa kon-

Regeringen föreslår med hänvisning till det anförda att tillämpningsområdet för 23 kap. 22 § RB utvidgas. En lämplig avgränsning är att förundersökning inte skall behöva göras för brott som kan antas leda till endast böter, om det ändå finns tillräckliga skäl för åtal.

7.3 Förundersökningens inledande

Regeringens förslag: En förundersökning skall inledas genom ett formligt beslut. Polismans rätt och skyldighet att innan en förundersökning hunnit inledas vidta utredningsåtgärder utvidgas. Bestämmelsen om skyldighet att på polismans tillsägelse följa med till förhör förtydligas så att det framgår att den gäller även om förundersökning inte inletts.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens förslag. Utredningen har dock inte behandlat frågan om ett förtydligande av bestämmelsen om skyldighet att på polismans tillsägelse följa med till förhör.

Remissinstanserna: De flesta instanserna lämnar förslagen utan erinran. Förslaget att förundersökning skall inledas genom ett formligt beslut avstyrks av flera åklagarmyndigheter med motivering att det skapar onödigt merarbete. Rikspolisstyrelsen föreslår att en polisman skall få inleda förundersökning i de fall då utredningen kan slutföras i ett sammanhang.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 23 kap. 1 § RB skall förundersökning inledas när det finns anledning anta att ett brott som hör under allmänt åtal förövats. Gränsen för när förundersökning skall inledas har satts lågt. Kravet på att det skall finnas anledning anta att ett brott förövats innebär i och för sig att det måste finnas en i någon mån preciserad brottsmisstanke. Misstanken kan dock vara vag och gärningsmannen kan vara okänd.

En förundersökning kan enligt gällande ordning inledas på olika sätt. Ofta sker det formlöst genom att utredningsarbetet helt enkelt sätts igång. I andra fall fattas ett särskilt beslut. Det rör sig då oftast om mer vidlyftiga mål, där åklagaren har anledning att begränsa utredningen på något sätt och också ger direktiv för utredningsarbetet. I ett stort antal mål fattas dock inte något formellt beslut om att förundersökning skall inledas.

Det följer en rad rättsverkningar av att förundersökning inleds. Förfarandereglerna i 23 kap. RB och i förundersökningskungörelsen blir fullt ut tillämpliga. Förundersökningsledare skall utses, protokoll skall föras, vittnesförhör får påkallas vid domstol, målsägandebiträde kan förordnas m.m.

Det finns skäl att tydligare än vad som ofta sker i dag markera att en förundersökning faktiskt inleds. Med hänsyn till de konsekvenser som följer av att förundersökning inleds är det inte acceptabelt att, som ibland

förekommer, oklarhet råder om en förundersökning faktiskt har inletts eller om utredningen alltjämt befinner sig på ett förberedande stadium (jfr Justitieombudsmännens ämbetsberättelse 1991/92 s. 86).

Det finns enligt regeringens uppfattning inte någon anledning att ändra den grundläggande bestämmelsen om förutsättningarna för att förundersökning skall inledas. För att det aldrig skall behöva råda oklarhet i frågan om förundersökning inletts eller inte föreslår vi emellertid att 23 kap. 3 § RB förtydligas så att det framgår att förundersökning skall inledas genom ett formligt beslut av någon som är behörig att inleda den aktuella förundersökningen.

Vi är medvetna om att ett system av detta slag kan, som en del remissinstanser påpekat, medföra ett visst merarbete. Fördelarna uppväger emellertid enligt vår mening mer än väl eventuella svårigheter. Ansvarsfrågan blir klarlagd på det sättet att det görs klart vem som är undersökningsledare och i den egenskapen ansvarar för ärendets handläggning. Rutiner bör kunna skapas som medför att beslut i frågan om förundersökning skall inledas fattas direkt i samband med att ärendet anhängiggörs på myndigheten eller vid den senare tidpunkt när det finns underlag för sådant beslut.

Enligt 23 kap. 3 § fjärde stycket RB får polisman under vissa förutsättningar hålla förhör och vidta andra åtgärder i syfte att utreda brott innan förundersökning hunnit inledas om åtgärden inte kan uppskjutas utan olägenhet. Bestämmelsen infördes 1969. I propositionen anförde den föredragande departementschefen att polisman redan enligt gällande rätt torde ha befogenhet att vidta vissa utredningsåtgärder innan behörig undersökningsledare fått tillfälle att ta befattning med saken men att oklarhet rådde om omfattningen av denna befogenhet. Han anförde vidare att det är av stort praktiskt värde om polisman på eget ansvar får göra en del av utredningen och då särskilt åtgärder som inte lämpligen bör skjutas upp. De utredningsåtgärder som främst kunde komma i fråga var enligt departementschefen platsundersökning och sådana förhör med parter och vittnen, som kan ske i nära anslutning till att brottet har begåtts. Departementschefen uttalade vidare att den misstänkte självfallet inte skulle ha sämre ställning än vid förundersökning, varför de allmänna bestämmelserna om förundersökning bör iaktas i tillämpliga delar. Han tillade att dessa, på samma sätt som är fallet vid utredning enligt 23 kap. 22 § RB, bör anses analogt tillämpliga (prop. 1969:114 s 33 ff).

Av uttalandena torde framgå att syftet med bestämmelsen är att sanktionera att polisman får vidta brottsutredande åtgärder på eget ansvar utan att förundersökning har inletts. Bestämmelsen som sådan utgör inte grund för att polisman får vidta åtgärder som innebär någon form av tvång. Det handlar i stället om att polisman har lagstöd för att inleda utredningen på brottsplatsen.

Bestämmelsen är, såsom framgår av lydelsen, att se som en undantagsregel. Det finns enligt rättegångsbalkens regler i princip inte någon skyldighet att vidta utredningsåtgärder i detta skede. Bestämmelsen har nog hittills ansetts ge uttryck för en möjlighet snarare än för ett åliggande. Inte heller polislagen innehåller någon skyldighet för polisman att vidta utredningsåtgärder innan en förundersökning hunnit inledas. I 9 §

polislagen (1984:387) sägs endast att polisman, när han får kännedom om brott som hör under allmänt åtal, skall lämna rapport om det till sin förman så snart det kan ske.

Det kan ifrågasättas om inte polisman i större utsträckning än hittills borde göra den utredning som lämpligen kan ske i anslutning till att brottet har begåtts. Såväl från utredningssynpunkt som för att påskynda förfarandet står mycket att vinna på att möjliga utredningsåtgärder genomförs i nära anslutning till brottet. Särskilt beträffande vardagsbrottslighet, såsom butiksstölder, biltillgrepp, rattfylleri, grov olovlig körning, enklare fall av misshandel och liknande är förhållandena ofta sådana att det är möjligt att praktiskt taget slutföra utredningen direkt på plats. Det bör enligt regeringens uppfattning ses som ett naturligt åliggande för all polispersonal att vidta möjliga åtgärder för utredning av brott. De uppenbarligen stora rationaliseringsvinster som ligger i att utredning sker direkt på plats bör givetvis tas tillvara.

Regeringen föreslår därför att bestämmelsen i 23 kap. 3 § RB om polismanns rätt att vidta utredningsåtgärder i berörd situation ändras så att den omfattar samtliga åtgärder som är av betydelse för utredningen och som får göras utan att förundersökning inletts. Kompletterande föreskrifter kan ges i förordningsform.

Det förtjänar att påpekas att bestämmelsen i 23 kap. 3 § RB inte ger polisman rätt att använda tvångsmedel. Förutsättningarna för tvångsmedelsanvändningen är inte reglerade i 23 kap. RB utan i 24, 26, 27 respektive 28 kap. RB. Vidare bör framhållas att polismanns rätt att vidta utredningsåtgärder på eget ansvar endast gäller för det absoluta inledningsskedet av en utredning. Detta framgår av att denna rätt endast finns i det skede då förundersökning inte hunnit inledas, dvs. innan behörig person har informerats. Av 3 a § förundersökningskungörelsen (1947:948) framgår dessutom att polisman så snart det kan ske skall anmäla vidtagna åtgärder för någon som får leda förundersökning rörande brottet. Denna ordning utgör en garanti för att polismyndigheten och åklagare har kontroll över utredningen. Beslut skall fattas om förundersökning skall inledas eller inte och ställning tas till om det skall göras ytterligare utredningsåtgärder. Det saknas mot bakgrund av denna ordning skäl för att polisman, som Rikspolisstyrelsen föreslår i sitt remissyttrande, skall ha rätt att inleda förundersökning i de fall då utredningen kan slutföras i ett sammanhang.

Utöver de åtgärder som redan nämnts kan det, i samband med att utredningsarbete påbörjas i nära anslutning till att ett brott har begåtts, bli aktuellt att ta med personer från brottsplatsen för förhör. Det måste vara möjligt för polisen att kunna genomdriva en sådan åtgärd med tvång innan förundersökning inletts. Denna typ av åtgärd regleras i 23 kap. 8 § RB. Där sägs att person som befinner sig på en brottsplats är skyldig att på tillsägelse av polisman medfölja till förhör. Vägrar personen utan giltig orsak att göra detta, får polismanen ta med honom till förhöret. Vid mycket allvarlig brottslighet gäller denna skyldighet även för personer som befinner sig inom ett område i anslutning till brottsplatsen. Bestämmelsen tillämpas t.ex. då den som misstänks för brottet skall tas med för förhör och det inte finns förutsättningar för att gripa denne, eller

då vittnen bör höras omedelbart och detta inte kan genomföras på brottsplatsen.

Bestämmelsen fanns, med undantag för den kompletterande regeln vid grov brottslighet, redan i rättegångsbalken i dess ursprungliga lydelse; alltså innan bestämmelsen om polisens rätt att vidta brottsutredande åtgärder innan förundersökning hunnit inledas tillkom. Dess placering i förundersökningskapitlet antyder att dess tillämpning förutsätter att förundersökning har inletts. Dessa omständigheter talar för att åtgärden får vidtas endast inom ramen för en förundersökning. Paragrafens ordalydelse innefattar å andra sidan inte något krav på att en förundersökning skall ha hunnit inledas. Som anfördes i 1969 års lagstiftningsärende är de allmänna bestämmelserna om förundersökning analogt tillämpliga då åtgärder vidtas enligt 23 kap. 3 § fjärde stycket RB. Detta, sammantaget med att 23 kap. 8 § RB uttryckligen anger att polismannen disponerar över frågan om en person skall följa med till ett förhör och att polismannen får besluta att ta med personen till förhöret, om denne vägrar utan giltig orsak, talar med styrka för att bestämmelsen är tillämplig även i de fall förundersökning inte hunnit inledas. För att det inte skall råda någon oklarhet på denna punkt och då möjligheten att använda visst tvång inte bör regleras genom en analogisk tillämpning av ett lagrum föreslår regeringen att bestämmelsen i 23 kap 8 § RB förtydligas så att det uttryckligen framgår att polis får vidta denna åtgärd i brottsutredande syfte redan innan en förundersökning hunnit inledas.

7.4 Förundersökningsledning

Regeringens förslag: Regeln om åklagares övertagande av ledningen av förundersökningen förtydligas så att det framgår att åklagaren i dessa fall har ansvaret för hela utredningen. Åklagares rätt att meddela anvisningar för förundersökningens bedrivande i sådana fall då polismyndigheten är förundersökningsledare tas bort.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta instanser som yttrar sig på denna punkt tillstyrker förslagen eller lämnar dem utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: I avsnitt 7.3 har betonats att det är av stor vikt att det inte råder någon oklarhet om vem som har ansvaret för förundersökningen. En med detta sammanhängande fråga är huruvida det är möjligt eller lämpligt att ansvaret för en förundersökning kan vara delat mellan polismyndigheten och åklagaren. En annan fråga som aktualiseras i detta sammanhang är om det är lämpligt att åklagare har rätt att meddela anvisningar för utredningens bedrivande i fråga om förundersökningar som han inte har ansvaret för.

Som tidigare nämnts skall åklagare enligt 23 kap. 3 § RB överta ledningen av en redan inledd förundersökning så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet och saken inte är av enkel beskaffenhet. Åklagaren skall också i andra fall ta över ledningen av förundersökningen när det

är påkallat av särskilda skäl. I olika sammanhang har det diskuterats om förundersökningsledningen kan delas upp i en och samma förundersökning så att åklagare vid förundersökning avseende ett brott är undersökningsledare beträffande en eller flera misstänkta, medan förundersökningen i övrigt leds av polismyndigheten.

Av lydelsen av 23 kap. 3 § RB synes man kunna dra slutsatsen att ledningen av en utredning ses som en enhet; ansvaret ligger antingen på polisen eller på åklagaren. Situationen har dock inte berörts i förarbetena och några föreskrifter som direkt hindrar en delning av förundersökningsledningen finns inte.

Frågan om delat förundersökningsledarskap behandlades av Justitiekanslern i ett beslut den 4 april 1986 (JK-beslut 1986 s. 144 ff) med anledning av de konflikter som uppstått mellan polis och åklagare i utredningen av mordet på Olof Palme. Frågan togs också upp av den juristkommission respektive den parlamentariska kommission som den dåvarande regeringen tillsatte (SOU 1987:72 respektive 1988:18). Justitiekanslern anförde att det inte är ovanligt att en delning av förundersökningsledningen av berört slag görs vid större brottsutredningar och att en uppdelning i allmänhet inte visat sig vara förenad med några större olägenheter. Justitiekanslern pekade dock på vissa risker med en uppdelning. Den mest påtagliga risken för att konfliktsituationer skall uppstå vid ett delat ansvar för förundersökningen torde enligt honom ligga i det förhållandet att det kommer fram omständigheter vid den av polismyndigheten ledda delen av undersökningen som har betydelse också för den åklagarledda delen. Det är naturligt att polismyndigheten tidigare än åklagaren får fram uppgifter eftersom polismyndighetens utredning bedrivs i form av ett bredare spanings- och efterforskningsarbete. Justitiekanslern betonade att det därför är viktigt att åklagaren hålls informerad även om de delar av förundersökningen som han inte har det omedelbara ledningsansvaret för.

Justitiekanslerns bedömning var att en delning av ansvaret i vissa fall måste anses tillåtet. Han anförde följande (JK-Beslut 1986 s. 161).

Under förutsättning att klara ansvarsgränser dras upp och erforderlig information utbyts, synes den nuvarande ordningen, som får anses tillåta en delning av ansvaret för förundersökningen, väl gagna en effektiv och rättssäker brottsutredning. Rättegångsbalkens och förundersökningskungörelsens syften att förundersökningen snabbt och betryggande skall ge erforderligt material för åtalsfrågans bedömning och att förbereda rättegången med hänsyn till kraven på koncentration och omedelbarhet torde således kunna uppfyllas (jfr 23 kap. 2 § rättegångsbalken). Ett delat ledarskap utgör såvitt jag har kunnat finna inte något generellt problem.

Juristkommissionen intog en mer restriktiv hållning till frågan om det är tillåtet och lämpligt med ett delat förundersökningsledarskap (SOU 1987:72 s. 100 ff). Enligt kommissionen är det obestridligt att möjligheten att dela förundersökningsledningen inte direkt förutsetts av lagstiftaren och att det vidare är tydligt att ett sådant förfarande för med sig allvarliga risker. Kommissionen anmärkte också att rättsfrågan synes avsevärt mer kontroversiell ute på fältet än vad Justitiekanslerns beslut

gav intryck av.

Det är enligt Juristkommissionen inte enbart risken för mer eller mindre öppna konflikter mellan polis och åklagare som talar emot en delning av förundersökningsledningen. Den mest väsentliga invändningen är att man kan förledas att begränsa utredningen i den del som avskiljs från förundersökningen i övrigt för att ställas under åklagarens ledning. För att rätt kunna bedöma grunden för misstankarna mot en viss person måste åklagaren ha överblick över utredningen i dess helhet och därmed underlag för att avgöra vilka andra möjligheter som finns än att det är den misstänkte som är skyldig.

Juristkommissionen framhöll också att, om det över huvud taget är möjligt att dela förundersökningsledningen, det helt måste ligga i åklagarens hand att avgöra om han vill ta över hela utredningen eller låta någon del av ledningsansvaret stanna hos polisen.

I rapporten av den parlamentariska kommissionen anfördes att lagen inte ger något entydigt svar på frågan om tillåtligheten av en delning av förundersökningsledarskapet av det slag som då var av intresse. Det skulle således vara en fråga om lämplighet. Enligt den parlamentariska kommissionen talar de skäl som Juristkommissionen anført med styrka mot lämpligheten av en delning. Till dessa skäl, anfördes i rapporten, kan läggas att det förefaller föga rationellt att på angivet sätt dela ledningen av en och samma organisation. Den parlamentariska kommissionen anför att för det fall Riksåklagaren inte med stöd av åklagarinstruktionen meddelar anvisningar till åklagarna av innebörd att delning av förundersökningsledarskapet inte får förekomma det bör övervägas att göra erforderliga förtydliganden i rättegångsbalken (SOU 1988:18 s. 84 ff).

I Åklagarutredningens betänkande anføres att kommittén i allt väsentligt instämmer i den bedömning av rättsläget och de synpunkter angående lämpligheten av delning av förundersökningsledarskapet som Juristkommissionen och den parlamentariska kommissionen anført.

De skäl mot en delning som anförts i kommissionernas rapporter väger också tungt. Regeringen vill särskilt peka på risken att åklagaren kan komma att sakna en helhetsbild av utredningsläget och att han därigenom inte rätt kan bedöma styrkan av bevisningen mot en misstänkt. Detta inger farhågor eftersom den misstänkte ofta kan vara frihetsberövad. Även i övrigt kan en delning motverka att utredningen drivs rationellt, effektivt och rättssäkert. De olika delarna av utredningen går regelmässigt in i varandra och det bör inte finnas någon osäkerhet om vem som i varje läge har ledningsansvaret för de förundersökningsåtgärder som skall eller bör vidtas. Övervägande skäl talar därför för att det inte skall vara möjligt att dela det formella ansvaret som förundersökningsledare på det sätt som förut beskrivits.

Såsom tidigare anförts har rättsläget avseende tillåtligheten av delning av förundersökning varit något oklart. Denna oklarhet bör undanröjas. Ett skäl till oklarheten kan vara att det inte stått klart att en förundersökning alltid avser ett brott och inte en misstänkt. Även om man säger att förundersökning inletts mot en viss person finns det skäl att understryka att förundersökningen enligt rättegångsbalken avgränsas av

det brott beträffande vilket misstanke föreligger. Enligt vår mening bör reglerna i rättegångsbalken förtydligas så att det klart framgår vad som gäller i berörda avseenden. I 23 kap. 3 § första stycket RB bör framgå att åklagaren övertar förundersökningsledningen avseende brottet. Härigenom markeras dels att åklagaren ansvarar för förundersökningen i sin helhet och således inte bara beträffande den misstänkte, dels att en förundersökning avgränsas genom det brott den avser och inte genom vilka personer som berörs.

Det anförda behöver dock inte i och för sig leda till att en viss uppdelning av den dagliga ledningen av utredningsarbetet inte skulle kunna ske. Reglerna om förundersökningen ger generellt polis- och åklagarmyndigheter stora möjligheter att utforma förfarandet efter vad som kan bedömas lämpligt i det enskilda fallet. Detta torde gälla även frågor om hur ledningsansvaret skall utövas i praktiken. Även om åklagaren formellt är undersökningsledare bör således detta inte hindra att den konkreta inriktningen av utredningsarbetet i större eller mindre mån kan överlåtas på polisen. Det bör emellertid betonas att det alltid är åklagaren som i den angivna situationen har det yttersta ansvaret för förundersökningen, även om polisen i praktiken skall stå för de resurser som behöver tas i anspråk.

Åklagares rätt att med stöd av 23 kap. 3 § andra stycket RB meddela anvisningar rörande en förundersöknings bedrivande, i sådana fall då polismyndigheten är förundersökningsledare, tillämpas i mycket liten utsträckning. Om en åklagare anser sig behöva meddela formella anvisningar beträffande en förundersökning, så är den naturliga åtgärden att han utnyttjar sin rätt att överta ledningen av förundersökningen. På det sättet tvingas han också att ta ansvaret för de anvisningar han utfärdar. Enligt regeringens mening finns därför inte något behov av att ha kvar denna rätt. De remissinstanser som yttrar sig i denna fråga gör samma bedömning. Vi föreslår därför att anvisningsrätten enligt 23 kap. 3 § andra stycket RB upphävs. Det innebär självfallet inte att åklagare inte skall ge råd och synpunkter, när sådana efterfrågas, i de fall polismyndigheten är förundersökningsledare. Tvärtom är en sådan dialog ofta angelägen.

7.5 Förundersökningsprotokollet

Regeringens bedömning: Dokumentationen av vad som framkommit under en förundersökning bör inte göras mer omfattande än vad som behövs i det enskilda fallet för att syftet med förundersökningen skall uppfyllas. Inga lagstiftningsåtgärder krävs.

Utredningens förslag: Utredningen har gjort samma bedömning som regeringen men föreslagit en ändring av 23 kap. 21 § RB av innebörd att det av lagtexten tydligare skall framgå vad som är syftet med förundersökningsprotokollet. Utredningen föreslår dessutom vissa ändringar i förundersökningskungörelsen som tar sikte på dokumenta-

tionen av vad som framkommit under förundersökningen.

Remissinstanserna: Utredningens förslag tillstyrks eller lämnas utan erinran av flertalet instanser som yttrar sig på denna punkt. En del remissinstanser har synpunkter på hur förundersökningsprotokollet skall utformas. Bland annat Riksåklagaren, Stockholms tingsrätt och Malmö tingsrätt ifrågasätter om de författningsändringar som Åklagarutredningen föreslagit totalt sett leder till några rationaliseringsvinster. Från flera håll anförs att förslagen kan utgöra grund för fortsatta överväganden eller användas vid en försöksverksamhet.

Skälen för regeringens bedömning: Den grundläggande bestämmelsen om vad ett förundersökningsprotokoll skall innehålla finns i 23 kap. 21 § RB. I första stycket stadgas att vid förundersökningen skall protokoll föras över vad därvid förekommit av betydelse för utredningen. I förundersökningskungörelsen finns en rad detaljerade bestämmelser om vad som skall tas med i protokollet.

Förundersökningsprotokollet har till huvudsaklig uppgift att ge åklagaren underlag för bedömningen av åtalsfrågan och att förbereda målet inför huvudförhandlingen i domstolen. Av detta följer att protokollet skall ge en rättvisande bild av vad som framkommit i samband med de olika utredningsåtgärderna. Såväl sådant som är till fördel som sådant som är till nackdel för den misstänkte skall redovisas. Men protokollet har betydelse inte bara för att dokumentera utredningsresultatet. Det är också av stor vikt från kontrollsynpunkt. Protokollet skall ge en trogen bild av vad som förekommit under förundersökningen av betydelse för målet (22 § förundersökningskungörelsen). Detta är en förutsättning för att det skall gå att på ett riktigt sätt kontrollera att allt gått rätt till under utredningen. Såväl den enskilde som utsatts för olika åtgärder som utredningspersonalen kan ha ett påtagligt behov av att i efterhand kunna kontrollera t.ex. när och på vilken grund en tvångsåtgärd vidtagits.

Möjligheten att kunna kontrollera polis och åklagares arbete under förundersökningen är enligt regeringens mening av väsentlig betydelse för tilltron till rättsväsendet. Förundersökning innebär, oavsett om några tvångsmedel kommit till användning, praktiskt taget alltid någon form av ingripande mot enskilda. Det är av stor vikt att polisens och åklagarens åtgärder verkligen dokumenteras och att det är möjligt att granska deras förehavanden. En central uppgift för protokollet måste därför även i fortsättningen vara att rättvist spegla förundersökningens förlopp, vilka åtgärder som vidtagits, vem som fattat olika beslut och grunderna för slutet.

Uppmärksamheten bör i stället främst inriktas på att undersöka om det finns möjlighet att minska redovisningen av vad som framkommit vid utredningsåtgärderna, alltså redovisningen av själva utredningsresultatet.

Man måste här skilja på sådan bevisning som tas in i protokollet och som presenteras vid huvudförhandlingen i det skick den gets under förundersökningen och sådan bevisning som skall tas upp direkt vid huvudförhandlingen. Skriftlig bevisning, t.ex. läkarintyg, bokföringsmaterial, sakkunnigutlåtanden och protokoll över konfrontationer, måste naturligtvis i sin helhet tas in i protokollet i exakt det skick i vilken den är

avsedd att presenteras vid huvudförhandlingen. Avsikten är ju normalt inte att denna bevisning skall förändras på något sätt i samband med huvudförhandlingen och den misstänkte har ett berättigat intresse av att i förväg få granska vad som åberopas mot honom.

Det förhåller sig i viss mån annorlunda med förhör som hållits under förundersökningen. Enligt principerna om muntlighet och omedelbarhet vid huvudförhandling skall förhör normalt tas upp vid förhandlingen. Skriftliga vittnesberättelser är endast undantagsvis tillåtna. Huvudprincipen är sålunda att det är förhöret vid förhandlingen i domstol som är avgörande för vilket bevisvärde som skall tillerkännas den hördes uppgifter. Om förhöret tas upp vid förhandlingen, får protokollen över förhören under förundersökningen åberopas endast om den hörde avviker från vad han uppgivit under polisförhören eller vägrar lämna uppgifter under förhandlingen.

Enligt 23 kap. 21 § RB andra stycket skall, sedan förhöret med den misstänkte eller annan upptecknats och innan förhöret avslutas, den hördes ges tillfälle att granska uppteckningen och tillfrågas om han har någon erinran mot innehållet. Närmare föreskrifter om redovisning av förhör ges i förundersökningskungörelsen. I dess 22 § föreskrivs att utsaga skall i de delar den bör tas in i protokollet återges i så nära överensstämmelse som möjligt med det talade ordet. Ordagrann återgivning behöver dock inte ske annat än då det är särskilt viktigt att de exakta ordalagen framgår av protokollet. Om flera personer hörs om samma sak får hänvisning göras till tidigare uppteckning, men skiljaktigheter i utsagorna skall noggrant antecknas.

I dag sker i regel en förhållandevis utförlig redovisning av hållna förhör i protokollen. Detta är den främsta orsaken till att protokollen ofta blir tämligen omfattande. Inte minst i de fall utskrift sker av förhöret i sin helhet tar utskriften ofta omfattande utrymme och arbete i anspråk. Detta är å andra sidan det enda sättet att exakt redogöra för en utsaga. När vad den hörde sagt skall omformuleras av förhørsledaren till en sammanhängande berättelse finns alltid en risk att nyanser i utsagan går förlorade eller får ett annat innehåll. Till bilden hör också att förhör under förundersökningen i allt högre utsträckning kommit att åberopas vid huvudförhandlingen på grund av att där hörda personer lämnar andra uppgifter än de gjort under förundersökningen.

Enligt regeringens mening bör synen på dokumentationen av utsagor under förundersökningen i viss mån kunna förändras. Den grundläggande principen är och har varit att protokollet skall tjäna som underlag för åklagarens åtalsprövning och för att förbereda målet i domstol. Redovisningen av hållna förhör bör inte göras mer vidlyftig än vad som behövs för att fylla dessa syften och för att ge den misstänkte möjlighet att förbereda sitt försvar. Med den ökande allvarliga och närmast yrkesinriktade brottsligheten går det emellertid inte att undvika att det även i framtiden kommer att finnas ett behov av att åberopa vad som sagts under brottsutredningen. I dessa fall måste dokumentationen ske i så rättvisande former som möjligt och utformas så att förhöret blir tjänligt som bevisning.

Regeringen vill med det sagda framhålla att det inte går att lägga någon

mall över förfarandet, som skall passa i samtliga utredningar. Möjligheterna att begränsa dokumentationen, för att på det sättet påskynda förfarandet, bör uppmärksammas i samtliga ärenden. Det finns anledning att anta att förutsättningarna för detta är störst vid handläggningen av relativt okomplicerade ärenden rörande vardagsbrottslighet, t.ex. mindre allvarlig misshandel, stölder, trafiknykterhetsbrott, försäkringskassebedrägerier och liknande. Eftersom det är denna typ av ärenden som trots allt dominerar bör också sådana åtgärder ge störst effekt från rationaliseringssynpunkt. I de fall där den misstänkte erkänner brottet eller skuldfrågan på annat sätt är uppenbar bör förundersökningsprotokollet ofta kunna göras kort. I mer komplicerade fall torde möjligheterna att begränsa redovisningen av vad som framkommit under utredningen vara mindre. Åklagaren måste alltid ha tillgång till det material som är väsentligt för åtalsprövningen och den misstänkte får inte undanhållas uppgifter som kan ha betydelse för försvaret. Förnekar den misstänkte brottet och är utredningen komplicerad kan det ofta vara svårt att under utredningens gång bedöma vilka uppgifter som är väsentliga. Det finns i dessa fall mindre utrymme för att minska på redovisningen av vad som framkommit under förundersökningen.

Regeringen gör sammanfattningsvis den bedömningen att vissa rationaliseringsvinster kan uppstå om man i framtiden i större utsträckning beaktar möjligheten att begränsa dokumentationen i förundersökningsprotokollen. Detta kan, som Åklagarutredningen påpekat, i stor utsträckning ske inom ramen för den nuvarande lagstiftningen. Frågan lämpar sig enligt vad Riksåklagaren anför i sitt remissvar väl för metodutveckling i fråga om användning av modern teknik och den allmänna uppläggningsen av förundersökningsprotokollen. Regeringen delar denna uppfattning.

Rikspolisstyrelsen driver i sitt utvecklingsarbete ett huvudprogram avseende utredningverksamhet. Inom programmet faller åtgärder för att förenkla förundersökningarna och att utveckla metoder och teknik inom utredningsarbetet. Det är av grundläggande betydelse för hur effektivt kriminalpolisverksamheten kan bedrivas att det finns ett väl fungerande samarbete mellan polisen och åklagarna. Åklagarutredningen har behandlat denna fråga och angivit att formerna för samverkan i löpande prioriteringsfrågor, i metodfrågor m.m. behöver utvecklas på alla nivåer. Detta gäller även rutiner och förenklade handläggningsformer. Regeringen har i 1994 års budgetproposition anfört att det ankommer på Riksåklagaren att i samråd med Rikspolisstyrelsen ange riktlinjer och vidta de åtgärder som bedöms nödvändiga för att tillse att detta arbete kommer till stånd (prop. 1993/94:100 bilaga 3 s. 91). Det får ankomma på Riksåklagaren att inom ramen för det givna uppdraget behandla frågan om en mer flexibel utformning av förundersökningsprotokollen. Arbetet kan aktualisera att det görs ändringar i förundersökningskungörelsens bestämmelser om förundersökningsprotokoll. Riksåklagaren bör i sådant fall lämna förslag till sådana ändringar.

8.1 Åtalsplikten

Regeringens bedömning: Principen om absolut åtalsplikt bör behållas.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Så gott som samtliga instanser som yttrar sig i denna del delar utredningen uppfattning. Några instanser anför dock att man bör närma sig en relativ åtalsplikt.

Skälen för regeringens bedömning: En grundläggande princip inom straffrättens område är att, om ett förfarande är kriminaliserat, den som gör sig skyldig till en sådan gärning skall få ett straff. Kraven på likhet inför lagen, förutsebarhet i straffrättskipningen och legalitet talar för att alla som gör sig skyldiga till straffbara förfaranden bestraffas. Denna princip kommer bl.a. till uttryck i fråga om åtalsplikten. Enligt 20 kap. 6 § RB är åklagaren, om inte annat är föreskrivet, skyldig att väcka åtal för brott som hör under allmänt åtal. Åklagaren har således i princip en absolut åtalsplikt. På motsvarande vis är polisen i princip skyldig att utreda alla sådana brott.

En processordning som innebär att åtal alltid väcks då det i och för sig finns förutsättningar för detta skulle emellertid i många fall uppfattas som alltför rigid och rentav stötande. Strafflagstiftningen saknar den precision som behövs för att endast klart straffvärda förfaranden skall falla under det straffbara området. Det torde dessutom vara på det sättet att inte något modernt samhälle har kunnat ställa upp resurser för att kunna beivra alla i och för sig straffbelagda beteenden som medborgarna gör sig skyldiga till. En viss prioritering är i praktiken därför nödvändig. Motsättningen mellan intresset av att straffbelagda gärningar lagförs och intresset av att lagstiftningen inte skall leda till stötande resultat och att resurserna används på en ändamålsenligt sätt kan lösas på olika sätt.

I flera länder gäller inte principen om en absolut åtalsplikt. Åklagaren ges en rätt att, utifrån förhållandena i det enskilda fallet, pröva om ett åtal är påkallat. Han kan alltså göra en diskretionär prövning. Åklagaren har vad som brukar kallas en relativ åtalsplikt. Denna är vanligen förenad med en relativ förundersökningsplikt.

Frågan om åtalspliktens utformning har under senare år varit föremål för omfattande intresse i många länder. Den har också tagits upp i internationella sammanhang. Av särskild betydelse är den rekommendation om förenklat brottmålsförfarande som Europarådet antog 1987, recommendation No R (87) 18. Efter att ha erinrat om att Europarådets mål är att nå en större enhetlighet mellan länderna konstateras i rekommendationen att den ökande belastningen på domstolarna av framför allt mål om mindre brott medför problem. Handläggningstiderna förlängs och rättsväsendet råkar i vanrykte. Denna utveckling kan, sägs

det, inte åtgärdas enbart genom fördelning av resurser. Det krävs också klarare prioriteringsregler för straffrätten, såväl vad gäller form som innehåll. I rekommendationen ingår att medlemsstaternas processlagstiftning bör vila på principen om relativ (discretionary) åtalsplikt. Om detta, av konstitutionella, historiska eller andra skäl, inte anses möjligt, bör andra lagstiftningsåtgärder vidtas för att samma effekt skall uppnås.

I början av detta sekel gällde i Sverige principen om absolut åtalsplikt i stort sett utan undantag. Frågan om att införa en relativ åtalsplikt har dock fortlöpande diskuterats. Fördelarna med att behålla den absoluta åtalsplikten har hittills ansetts väga över. Den absoluta åtalsplikten har i stället försetts med alltmer betydande undantag. Reglerna om undantag från åtalsplikten är av två slag, särskild åtalsprövning och åtalsunderlåtelse.

För vissa brott har lagstiftaren valt *särskild åtalsprövning* och har då uttryckligen angett att presumtionen är mot åtal. Åtalet har i dessa fall gjorts fakultativt. Dessa särskilda åtalsprövningsregler är intagna under respektive straffstadgande. Reglerna har olika innehåll och markerar en varierande grad av presumtion mot åtal. I vissa fall får åtal väckas bara om målsäganden angett brottet till åtal och åtal är påkallat av särskilda skäl. I andra fall gäller att åtal får väckas endast om det av särskilda skäl är påkallat ur allmän synpunkt. Även andra exempel på typfall finns, såsom att krav finns på antingen en angivelse från målsäganden eller att åtal är påkallat ur allmän synpunkt. I 2 kap. BrB finns dessutom mer generella regler om åtalsprövning i fråga om brott som begåtts i Sverige på utländskt fartyg eller flygplan eller utom riket.

Bestämmelser av det här slaget är relativt vanliga i brottsbalken och de förekommer också inom specialstraffrätten. De brottstyper för vilka särskild åtalsprövning är föreskriven är i regel sådana där brottet har utpräglad civilrättsliga inslag, rör förhållanden inom familjen eller annars vad som brukar anses tillhöra privatlivet eller där andra sanktionsformer gäller vid sidan av det straffrättsliga regelsystemet. I avsnitten 6.7 respektive 6.8 föreslås att det införs regler om särskild åtalsprövning vid brott som avser olovliga förfoganden med förhyrd egendom respektive övertrasseringar av eget konto.

Den andra huvudtypen av inskränkning i åtalsplikten utgörs av bestämmelserna om *åtalsunderlåtelse*. I dessa fall kvarstår i princip presumtionen för åtal, men åklagaren ges en rätt att under vissa givna förutsättningar underlåta att åtala. Reglerna om åtalsunderlåtelse är, till skillnad från flertalet av de regler som föreskriver särskild åtalsprövning, av generell karaktär. De gäller allmänt för vissa i lagstiftningen angivna typfall, som kan hänföras till brottets art, gärningsmannens person eller andra speciella omständigheter.

Genom senare års lagstiftningsarbete har inskränkningarna i åtalsplikten fått en sådan omfattning att det med fog kan påstås att denna har kommit att närma sig ett system med relativ åtalsplikt. Det torde också höra till undantagen i modern straffprocesslagstiftning att åtalsplikten är absolut, alltså i det närmaste fri från undantag. Å andra sidan förekommer det heller knappast att åtalsplikten är fullständigt relativ och att åtal kan underlåtas på helt diskretionära grunder. En jämförelse i praktiken av

olika näraliggande länders åtalssystem ger en påfallande enhetlighet i fråga om vilka mål som förs till åtal, närmast oberoende av vilken grundläggande reglering beträffande åtalsplikten som ligger i botten. I vart fall gäller detta vid en jämförelse med länder som har en med Sverige likartad rättstradition. Vid en jämförelse med Danmark och Norge, vilka anses ha en i princip relativ åtalsplikt, visar det sig att åtalsreglerna tillämpas på i stort sett samma sätt och med samma resultat i de enskilda fallen som i Sverige. Fråga är om en faktisk övergång till en relativ åtalsplikt, mot denna bakgrund, bättre skulle tillvarata rättsväsendets resurser än det nuvarande systemet med en i grunden absolut åtalsplikt, som är försedd med i lag angivna undantag.

Utvecklingen inom straffprocessrätten internationellt går mot en större användning av principen om relativ åtalsplikt. Även om någon omfattande harmonisering av olika europeiska länders processlagstiftning inte kan förväntas inom överblickbar tid talar framför allt den tidigare nämnda rekommendationen från Europarådet om införande av diskretionär åtalsrätt med viss styrka för att en anpassning bör eftersträvas.

För en relativ åtalsplikt talar vidare att det inte går att undvika att strafflagstiftningen med allmänt utformade straffbestämmelser i undantagssituationer kommer att omfatta vissa förfaranden, som det i det enskilda fallet skulle te sig uppenbart stötande för rättsmedvetandet att straffbelägga. Det kan också vara fråga om brott där omständigheterna kring brottet eller gärningsmannens person är sådan, att en lagföring framstår som meningslös eller uppenbart obehövlig eller rent av skulle motverka sitt syfte. En regel om diskretionär åtalsprövning torde i större utsträckning än den nuvarande lagstiftningen leda till att åtal kan undvikas i berörda fall.

En regel om relativ åtalsplikt torde vidare ha den fördelen att det blir en överensstämmelse mellan åtalsplikten och förundersökningsplikten. Med nuvarande regler kan den situationen uppstå att en förundersökning genomförs varvid det visar sig att denna inte skulle ha inletts om man haft kännedom om alla omständigheter, men det finns inte förutsättningar för åtalsunderlåtelse.

Enligt regeringens mening talar emellertid en rad starka skäl mot en övergång till relativ åtalsplikt.

De grundläggande kraven på förutsebarhet, legalitet och enhetlighet i rättstillämpningen blir bättre tillgodosedda med en principiellt absolut åtalsplikt.

Den ökande brottsligheten och knappheten på resurser medför i och för sig att alla brott inte kan utredas. En prioritering måste ske. Starka skäl talar dock för att regler om en sådan prioritering ses som undantag från en i övrigt gällande absolut åtalsplikt. Arbetsbelastningen på olika polis- och åklagarmyndigheter är ofta ojämn. Det är t.ex. väl känt att balanssituationerna i storstäderna generellt är mer besvärande än på mindre orter. Ett system som grundar sig på en mer eller mindre diskretionär prövning skulle kunna leda till att en måltyp, som generellt beivras på ett håll, kan komma att i stor utsträckning avskrivs på ett annat, eftersom man på den senare myndigheten av resursskäl måste prioritera andra måltyper. Även om vissa olikheter i praktiken alltid uppstår, måste enligt

regeringens mening ambitionsnivån beträffande brottsbekämpningen vara lika över hela landet. Åtalsreglerna får inte heller användas för att i praktiken avkriminalisera vissa brottstyper.

Ett system med en absolut åtalsplikt främjar legaliteten och förutsebarheten i strafflagstiftningen. Principen om allas likhet inför lagen är lättare att uppfylla, om det i botten finns en presumtion för åtal i de fall det finns förutsättningar för en fällande dom. Genom en sådan presumtion, kombinerat med i lag definierade undantag från åtalsplikten, bör det finnas rimliga möjligheter för allmänheten att uppfatta och förstå grunderna för åklagarens avgöranden. Om allmänheten får uppfattningen att åklagarna fattar sina beslut på i stort sett skönsmässiga grunder, finns det en uppenbar risk att tilltron till åklagarna och till rättsväsendet i stort minskar. Också det allmänpreventiva värdet av straffrätten skulle därigenom minskas. Det är dessutom lättare att föreskriva undantag från en regel om absolut åtalsplikt än att komplettera en relativ åtalsplikt med regler om när åtal skall väckas. Man undviker också det motsatsförhållande som kan sägas finnas mellan en relativ åtalsplikt och det förhållandet att kriminaliseringen av en gärning är generell.

Det är vidare omvittnat att åklagarna i viss utsträckning uppfattar den absoluta åtalsplikten som ett stöd i verksamheten. Ett beslut att inte underlåta åtal kan motiveras med att den grundläggande presumtionen är för åtal vid utsikter till en fällande dom. Åklagaren kan därför stå emot påtryckningar av olika slag. Principen kan i viss utsträckning sägas medverka till åklagarnas oberoende och underlätta upprätthållandet av skyldigheten att inte ta obehöriga hänsyn i sitt beslutsfattande.

Redan den omständigheten att svensk rätt sedan lång tid innehåller en princip om absolut åtalsplikt talar i själva verket mot den relativa åtalsplikten. Ett förslag om en övergång till denna princip skulle av allmänheten kunna uppfattas som att lagstiftaren lägger mindre vikt vid de värden som den absoluta åtalsplikten vilar på. Det kan således inte uteslutas att ett sådant förslag av allmänheten uppfattas som att legalitetshänsyn och enhetlighet i rättstillämpningen är värden som inte längre gör sig lika starkt gällande.

Samhällsutvecklingen och den ökande brottsligheten har inneburit att det diskretionära inslaget i åtalsplikten har ökat. Detta är en internationell företeelse, oavsett vilken grundläggande regel om åtalsplikten som olika länder bekant sig till. Samtidigt kan en harmonisering av de materiella förutsättningarna för åtal förväntas öka, inte minst genom det alltmer utbredda internationella samarbetet i straffrättsliga frågor. Den grundläggande begreppsmässiga skillnaden mellan absolut och relativ åtalsplikt blir alltmer uttunnad. Den utveckling som skett i Sverige mot ett alltmer vidsträckt utrymme för åklagare att på diskretionära grunder låta bli att åtala, har kunnat äga rum inom ramen för en bibehållen princip om presumtion för åtal när det finns anledning till fällande dom. Även möjligheten att inte inleda förundersökning eller att lägga ner en sådan har kunnat införas utan att man behövt överge den grundläggande principen angående åtalsplikten.

Enligt regeringens mening svarar det svenska systemet med en principiell absolut åtalsplikt förenad med en förhållandevis vidsträckt möjlighet

till diskretionär bedömning i det enskilda fallet väl mot den lösning som förespråkas i den tidigare nämnda europaparårsrekommendationen. Prop. 1994/95:23

Enligt vår mening bör därför åklagarens principiella skyldighet att väcka åtal för brott som hör under allmänt åtal behållas.

8.2 Åtalsunderlåtelse

Regeringens bedömning: De nuvarande reglerna i rättegångsbalken om åtalsunderlåtelse bör inte ändras.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Den övervägande delen av instanserna delar utredningens bedömning. Någon instans ifrågasätter om inte åtalsunderlåtelse borde kunna komma i fråga i större utsträckning än i dag.

Skälen för regeringens bedömning: I 20 kap. 7 § RB ges allmänna regler om åtalsunderlåtelse. Enligt nu gällande regler får en åklagare med stöd av första stycket besluta att underlåta åtal för brott under förutsättning att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts

- om det kan antas att brottet inte skulle leda till annan påföljd än böter,
- om det kan antas att påföljden skulle bli villkorlig dom och det finns särskilda skäl för åtalsunderlåtelse,
- om den misstänkte begår ett annat brott och det, utöver påföljden för det brottet, inte krävs påföljd för det aktuella brottet, eller
- om psykiatrisk vård eller vård i specialsjukhus eller vårdhem för vuxna enligt 35 § lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda eller insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade kommer till stånd.

Åtal får vidare enligt andra stycket underlåtas i andra fall, om det av särskilda skäl är uppenbart att det inte krävs någon påföljd för att avhålla den misstänkte från vidare brottslighet och det med hänsyn till omständigheterna inte heller av andra skäl krävs att åtal väcks.

Ett beslut om åtalsunderlåtelse består bl.a. av ett konstaterande från åklagarens sida att den misstänkte gjort sig skyldig till ett visst brott, för vilket emellertid åtal inte skall väckas. I princip förutsätts därför för ett beslut om åtalsunderlåtelse att utredningen är fullständig och att det är klarlagt att den misstänkte begått brottet. I praktiken fordras normalt att den misstänkte erkänt gärningen.

Möjligheterna att ge åtalsunderlåtelse har successivt utvidgats genom åren. Enligt den ursprungliga lydelsen av 20 kap. 7 § RB kunde åtal underlåtas i två typfall. Den ena gällde situationen då på brottet inte kunde följa svårare straff än böter och det var uppenbart att den misstänktes lagföring inte var påkallad från allmän synpunkt. Det andra gällde vissa situationer då flera brott hade begåtts och var föranledd främst av processekonomiska skäl. I samband med införandet av brottsbalken gjordes det vissa ändringar i fråga om bötesfallen. Vidare infördes en uttrycklig bestämmelse om åtalsunderlåtelse i de fall brottet begåtts

under inflytande av själslig abnormitet. Riksåklagaren gavs dessutom rätt att ge åtalsunderlåtelse när extraordinära omständigheter förelåg. I fråga om ungdomar som inte fyllt 18 år ges särskilda regler om åtalsunderlåtelse i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Där ges mycket vidsträckta möjligheter till åtalsunderlåtelse.

Reglerna i rättegångsbalken fick sin nuvarande utformning 1985 (prop. 1984/85:3, bet. 1984/85:JuU10, rskr. 1984/85:72, SFS 1985:13). Förändringarna innebar att utrymmet för att medge åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning utvidgades väsentligt. I de fall brottet inte kunde antas ge annat än ett bötestraff gällde tidigare som förutsättning för åtalsunderlåtelse att åtal inte skulle krävas ur allmän synpunkt. Genom reformen infördes en ny regel av innebörd att åtalsunderlåtelse får ske om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts. Detta nya grundrekvisit föreskrevs att gälla generellt för samtliga åtalsunderlåtelsegrunder i 20 kap. 7 § RB utom för de extraordinära fallen.

I fråga om de fall då den misstänkte gjort sig skyldig till flera brott gavs åklagaren en möjlighet att göra en friare bedömning än vad som ditills gällt i fråga om vilken betydelse i påföljdshänseende det aktuella brottet skulle ges i jämförelse med övrig brottslighet. Tidigare gällde att åtal fick underlåtas om brottet hade begåtts innan den misstänkte dömts för något annat brott som han begått eller helt avtjänat straff eller annan påföljd för sådant brott, och det var uppenbart att brottet i jämförelse med det andra brottet var utan nämnvärd betydelse för påföljden. Numera gäller som förutsättning endast att den misstänkte begått annat brott och att det utöver påföljden för detta brott inte krävs påföljd med anledning av det aktuella brottet.

I de fall den misstänkte lider av en psykisk störning krävs inte längre för åtalsunderlåtelse att slutna psykiatrisk vård kommer till stånd. Även öppen psykiatrisk vård kan medföra åtalsunderlåtelse.

Möjligheten att ge åtalsunderlåtelse när påföljden i händelse av lagföring kan antas bli villkorlig dom var en nyhet som infördes genom 1985 års lagstiftning. För åtalsunderlåtelse i dessa fall krävs, utöver att grundrekvisitet är uppfyllt, att det finns särskilda skäl för ett sådant beslut.

Ett system med absolut åtalsplikt kombinerat med förhållandevis stora möjligheter att underlåta åtal i det enskilda fallet tillgodoser behovet av flexibilitet och möjligheterna att ta hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet vid åtalsprövningen. Detta krav på flexibilitet måste sedan vägas mot den grundläggande principen att på brott skall följa straff, för att inte trovärdigheten i straffsystemet skall sättas i fara.

Efter 1985 års ändringar av reglerna om åtalsunderlåtelse har motioner väckts i riksdagen med yrkande om återgång till de äldre reglerna om åtalsunderlåtelse. Man har menat att de nya reglerna satte principerna om likhet inför lagen och förutsebarheten i rättskipningen i fara och att tilltron till rättsväsendet genom detta kunde komma att allvarligt skadas. Justitieutskottet har i flera fall avstyrkt bifall till motionerna med huvudsaklig motivering att de nya reglerna får anses utgöra en rimlig avvägning mellan de intressen av skilda slag som gör sig gällande inom brotts-

bekämpningen (bet. 1985/86:JuU22, 1986/87:JuU19, 1987/88:JuU28 och 36 samt 1989:90:JuU14, 16 och 23). I anledning av förnyade motioner i saken anförde utskottets majoritet att Åklagarutredningen bl.a. skulle se över om de gällande bestämmelserna om åtalsunderlåtelse är ändamålsenliga och avstyrkte bifall till motionerna (bet. 1990/91:JuU10 s. 99).

Mot bakgrund av det anförda bör ställning tas till om de nuvarande reglerna om åtalsunderlåtelse utgör en rimlig avvägning mellan de motstående intressen som finns.

Åklagarutredningen har gjort en utvärdering av tillämpningen av reglerna för åtalsunderlåtelse (betänkandet s. 168-175). Som underlag för utvärderingen har utredningen haft tillgång till statistiskt material från Statistiska centralbyrån och från Riksåklagarens anslagsframställning för budgetperioden 1991/92-1993/94. Utredningen anför att det statistiska materialet måste bedömas med viss försiktighet men anför att tendenserna i det är så förhållandevis klara att det ger tillräckligt underlag för ett ställningstagande.

Utredningen konstaterar att den förväntade eller befarade ökningen av användningen av åtalsunderlåtelse i stort sett uteblivit. Tvärtom har såväl antalet åtalsunderlåtelser totalt sett som andelen av samtliga åklagarbeslut som avser åtalsunderlåtelse gått ner något efter reformen. Det gäller särskilt åtalsunderlåtelse vid bötesbrott. Införandet av rätten att ge åtalsunderlåtelse i fall av villkorlig dom har använts i mycket liten utsträckning och tenderar dessutom att minska. Den enda grund för åtalsunderlåtelse som inte minskat, är den då flera brott har begåtts och vid återfall. Det är samtidigt den grund för vilken de kriminalpolitiska effekterna av en åtalsunderlåtelse är minst uttalade. Åtalsunderlåtelse i dessa fall förutsätter nämligen att den misstänkte får en adekvat påföljd för den samlade brottsligheten som han gjort sig skyldig till. Åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning har här huvudsakligen processekonomisk betydelse.

Utredningen anför att det är svårt att bedöma vad som är skälen till att antalet åtalsunderlåtelser minskar. En omständighet kan vara att de mål som handläggs av åklagare avser allt allvarigare brottslighet, dels på grund av brottsutvecklingen, dels då lindrigare brott kan bli liggande i balans hos polisen. Utrymmet för åtalsunderlåtelse kan därför ha blivit mindre.

Enligt utredningen är det uppenbart att åklagarna i allmänhet inte fullt ut utnyttjat det utrymme för åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning som lagstiftningen i och för sig medger.

Regeringen gör för sin del följande bedömning. Reglerna om åtalsunderlåtelse har framför allt två syften. Det ena är av processekonomiskt slag. Genom åtalsunderlåtelsereglerna, i kombination med rätten att inte inleda eller att lägga ner en förundersökning, ges åklagare möjlighet att prioritera mellan olika ärenden och att begränsa utredningen i enskilda fall. Det andra syftet är att undvika åtal i sådana fall där straffvärdet av ett förfarande är begränsat eller omständigheterna i övrigt talar mot ett åtal eller där en process i domstol framstår som tämligen onödig eller meningslös.

Den grund för åtalsunderlåtelse som har särskild processekonomisk be-

tydelse, nämligen den vid brottskonkurrens och återfall, torde inte ha inneburit några kriminalpolitiska nackdelar. Påföljdspraxis i domstolarna är sådan att det oftast är närmast utan betydelse för påföljden om vissa brott i en omfattande brottslighet som en tilltalad gjort sig skyldig till undantas från lagföring. En ändring av åtalsunderlåtelsereglerna i denna del skulle förutsätta en nyordning beträffande reglerna om påföljd vid sammanträffande av brott. Det har heller inte framkommit omständigheter som tyder på att exempelvis målsägandens intresse av åtal inte tillgodoses i tillräcklig utsträckning. Skulle detta varit fallet borde det ha märkts i framför allt överåklagarnas och Riksåklagarens överprövningsverksamhet och i sista hand genom enskilda åtal. Trots ökad arbetsbelastning för åklagarna har åtalsunderlåtelse på denna grund inte ökat under senare år. Detta förhållande tyder på att åklagarna inte fullt ut använder möjligheterna till åtalsunderlåtelse, utan att omständigheterna som talar för åtal i många fall får väga över. Genom kopplingen till reglerna om förundersökningsbegränsning ger dagens regler goda möjligheter att vid brottskonkurrens och återfall undvika att resurser tas i anspråk för utredningar som inte är processekonomiskt försvarbara. Regeringen ser därför inget behov av att utvidga eller inskränka möjligheterna till åtalsunderlåtelse på denna grund.

Det formella utrymmet för åtalsunderlåtelse vid bötesbrottslighet, vid förväntad villkorlig dom och vid psykisk störning måste sägas vara stort. Vid genomförandet av 1985 års lagstiftning fördes också farhågor fram beträffande reglernas inverkan på intresset av likformighet i rättstillämpningen. I Riksåklagarens cirkulär angående åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning finns det en noggrann genomgång av regelsystemet och dess tillämpning. Riksåklagaren genomförde också i det sammanhanget en omfattande utbildning av åklagarna. Vid Riksåklagarens tillsynsbesök ägnas vidare frågor om åtalsunderlåtelse en betydande uppmärksamhet. Det statistiska underlag som legat till grund för Åklagarutredningens utvärdering av reglerna om åtalsunderlåtelse ger inte underlag för en bedömning av om det finns olikheter i tillämpningen mellan olika distrikt eller regioner. Enligt utredningen tyder emellertid vissa tecken på att så är fallet. Riksåklagarens tillsynsbesök ger enligt utredningen belägg för att vissa olikheter kan förekomma, dock sällan så att åtal underlåts i större utsträckning än vad som förutsätts i cirkuläret. Snarare är det så att praxis i fråga om att underlåta åtal är strängare på vissa håll och beträffande vissa brottstyper. Vad som klart kan konstateras av statistiken är att åtalsunderlåtelse för bötesbrott och vid förväntad villkorlig dom är i minskande. Hela den minskningen torde inte kunna förklaras av ändringar i lagstiftningen eller i brottslighetens karaktär. I någon mån måste åklagarna iaktta större restriktivitet vid prövningen av om åtalsunderlåtelse bör meddelas. Det anförda visar om inte annat att åklagarna tillämpar ett regelsystem som innebär möjligheter att av diskretionära skäl efterge åtal med försiktighet och med iakttagande av omständigheterna i det enskilda fallet. Lika lite som vid åtalsunderlåtelse vid flerfaldig brottslighet finns det underlag för att påstå att åklagarna reglerar sin arbetsbörda genom att använda sig av reglerna om åtalsunderlåtelse.

Av det anförda följer enligt regeringens mening att det inte finns något behov av att utvidga möjligheterna till åtalsunderlåtelse på de grunder som nu berörs. De formella möjligheter som lagstiftningen i dag ger används inte fullt ut. Det finns inte heller skäl för att inskränka möjligheterna till åtalsunderlåtelse. Alla tecken tyder på att åklagarna använder reglerna med en återhållsamhet. Om möjligheterna till åtalsunderlåtelse på dessa grunder inskränks kan det befaras att en minskad flexibilitet skulle leda till att åklagarna måste åtala förfaranden där straffvärdet är begränsat eller omständigheterna i övrigt starkt talar mot åtal. En sådan ändring av reglerna skulle också stå i strid med Europarådets rekommendation om åtalsplikten.

Regeringen finner sammanfattningsvis att reglerna i rättegångsbalken om åtalsunderlåtelse har en lämplig utformning som tillåter en sammanvägning av de motstående intressen som gör sig gällande. I propositionen Handläggning av ungdomsmål (prop. 1994/95:12) föreslår regeringen att det i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare görs en markering av att det vid bedömningen av om åtalsunderlåtelse skall meddelas särskilt skall beaktas om den unge tidigare har gjort sig skyldig till brott.

8.3 Förundersökningsbegränsning

Regeringens förslag: Förundersökning skall inte behöva inledas om det är uppenbart att brottet inte går att utreda. Möjligheterna till förundersökningsbegränsning i s.k. disproportionsfall utvidgas inte.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår en utvidgning av möjligheterna till förundersökningsbegränsning i disproportionsfallen. I övrigt överensstämmer utredningens förslag med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet instanser tillstyrker eller lämnar utredningens förslag utan erinran. Riksdagens ombudsmän, Hovrätten för Västra Sverige och ytterligare några instanser avstyrker en utvidgning av möjligheterna till förundersökningsbegränsning i disproportionsfallen.

Skälen för regeringens förslag: Den absoluta åtalsplikten är, som nämnts tidigare, förenad med en absolut förundersökningsplikt. I likhet med vad som gäller i fråga om åtalsplikten är även förundersökningsplikten förenad med en rad undantag.

Om åklagaren kan förutse att, om en fullständig utredning genomförs, åtal skulle komma att underlåtas till följd av någon regel om åtalsunderlåtelse eller inte väckas på grund av att särskild åtalsprövning är föreskriven, får han enligt 23 kap. 4 a § andra stycket RB besluta att inte inleda förundersökning. Har en förundersökning inletts får åklagaren enligt paragrafens första stycke under samma förutsättningar lägga ner undersökningen. En sådan s.k. förundersökningsbegränsning får ske bara om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts genom detta.

Beslut om att inte inleda eller att lägga ner en förundersökning får

också fattas enligt en s.k. disproportionsregel i samma paragrafs första punkt. Om en utredning skulle kräva kostnader som inte står i rimligt förhållande till sakens betydelse och det dessutom kan antas att brottet inte skulle leda till allvarligare påföljd än böter, behöver utredning inte inledas och en inledd utredning får läggas ner.

Till skillnad från vad som gäller vid åtalsunderlåtelse behöver, av naturliga skäl, skuldfrågan inte vara klarlagd för att en förundersökningsbegränsning skall få beslutas.

Reglerna om förundersökningsbegränsning har mycket stor praktisk betydelse. Detta gäller särskilt möjligheterna till begränsning av utredningen vid en förväntad åtalsunderlåtelse och i fråga om brott där särskild åtalsprövning är föreskriven. Från resurssynpunkt är det givetvis effektivare att på ett tidigt stadium lägga ner en utredning som ändå inte kan förväntas leda till åtal i stället för att besluta om att åtal inte skall väckas efter det att en fullständig utredning har gjorts.

Under 1990 blev cirka 1,2 miljoner brott registrerade hos polisen. I denna siffra ingår inte de brott som faller utanför polisens särskilda anmälningsrutin, huvudsakligen brott med endast böter i straffskalan. Antalet sådana brott uppgår till flera hundratusen årligen. Flertalet beivras genom ett föreläggande av ordningsbot.

Av de registrerade brotten blev drygt 200 000 föremål för åtal. I 35 000 fall utfärdades strafföreläggande och i fråga om 28 000 brott meddelades åtalsunderlåtelse. I ytterligare cirka 60 000 fall blev brottsmisstänkarna fullständigt utredda, men målet skrevs av utan fullständig förundersökning med motivering exempelvis att gärningen inte var brott eller att den misstänkte var underårig. Därutöver företogs förundersökning i fråga om cirka 86 000 brott utan att brottet klarades upp. Den vanligaste avskrivningsgrunden i dessa fall var att brott inte var styrkt.

Sammanlagt har således förundersökning inletts eller ärendet avskrivits genom ett s.k. brottsuppläsningsbeslut i fråga om drygt 400 000 brott. Statistiken ger inte något besked om vad som hänt beträffande övriga registrerade brott. En mycket stor del av dessa, förmodligen de flesta, utgörs av brott som anmäls men där det redan från början står klart att det knappast finns utsikter att klara upp brottet. Ofta är en anmälan en förutsättning för att ett försäkringsbolag skall medge att reglera den skada som vållats genom brottet. I dessa fall skrivs ärendet av direkt på anmälan med motivering att spaningsuppslag saknas eller liknande. Ett typexempel på sådan brottslighet är cykelstölder. Av anmälda cykelstölder klaras endast cirka två procent upp. Ett inte oväsentligt antal torde vidare utgöras av ärenden där en utredningsåtgärd gjorts, men därefter har utredningen lagts ner utan att någon kunnat misstänkas för brottet med motivering att spaningsuppslag saknas. Till denna kategori kan många fall av inbrottsstölder hänföras. Också för dessa brott är upplärningsprocenten låg. Även om denna alltför låga upplärningsprocent kan ökas i framtiden, är det orealistiskt att tro att situationen skall förändras helt radikalt för dessa brottstyper. Det finns även andra situationer där det i praktiken saknas möjligheter att utreda och lagföra brottet, trots att ett brott utan tvekan har begåtts och brottet förmellt omfattas av den absoluta förundersökningsplikten. Som exempel kan nämnas sådana fall

då den misstänkte avvikit och inte kan förväntas bli anträffad. Andra fall är då gärningsmannen lämnat landet och inte kan förväntas återkomma och det inte finns förutsättningar för utlämning eller då brottet begåtts utomlands och bevisning inte finns tillgänglig här.

Det kan ifrågasättas om lagstiftningen medger att polis och åklagare underlåter att inleda en förundersökning av endast det skälet att ett fullföljande av utredningen inte är praktisk möjlig. Det är enligt regeringens mening inte rimligt att ha en reglering som inte medger detta. Även om inget fall i teorin är omöjligt att utreda är det närmast självklart att verkligheten sätter en gräns för vilka insatser som kan göras för att utreda ett brott. I praxis har det också godtagits att det inte finns någon förundersökningsplikt i dessa fall och att ärendet kan skrivas av med motiveringen att spaningsuppslag saknas.

Denna bristande överensstämmelse mellan lagens bokstav och dess praktiska tillämpning är inte tillfredsställande. Det kan säkert av de tillämpande myndigheterna i många fall upplevas så att man tänjer på regelsystemet om man beslutar att inte inleda förundersökning på denna grund. Detta kan medföra att utredningsåtgärder vidtas för att uppfylla en, som man uppfattar det, formell förundersökningsplikt, trots att det redan från början står klart att utredningen aldrig kommer att leda till att brottet blir uppkälat och bestraffat.

Principen om en absolut förundersökningsplikt bör tolkas på det sättet att den innebär en skyldighet att inleda utredning endast då det ligger inom det rimligas gräns att anta att en utredning kan leda till att saken blir uppkälad och någon kan lagföras för brottet. För att undanröja den osäkerhet som kan råda på denna punkt bör lagstiftningen förtydligas. Ett sådant förtydligande torde också främja en enhetlig och rättssäker rättstillämpning. Lagtekniskt kan detta lösas på så sätt att det i 23 kap. 1 § RB uttryckligen anges att förundersökning inte behöver inledas, om det är uppenbart att brottet inte går att utreda.

Åklagarutredningen har föreslagit att möjligheterna till förundersökningsbegränsning utvidgas i fråga om fall då insatserna för att utreda brottet inte står i rimligt förhållande till brottets straffvärde eller resultatet i övrigt av en lagföring. Som exempel anförs grannfejder eller anmälningar i trakasserings syfte och saker som berör förhållanden av mycket komplicerad civilrättslig eller teknisk natur. Den bestämmelse som i gällande lagstiftning tar sikte på sådana ärenden får inte tillämpas om svårare straff än böter kan förväntas och beslut skall fattas av överåklagare eller statsåklagare. Utredningen föreslår att förundersökning skall få underlåtas även i fall då det inte kan förväntas svårare straff än villkorlig dom eller skyddstillsyn och att beslut skall få fattas av åklagare med normal behörighet, dvs. lägst en assistentåklagare som tjänstgjort i sådan egenskap i minst två år.

En utvidgning av möjligheten till förundersökningsbegränsning i angivna fall skulle onekligen kunna leda till att vissa resurser frigörs så att dessa kan användas till utredningar som framstår som mer angelägna. Det finns emellertid andra hänsyn att beakta. Den föreslagna regeln är långtgående. Den skulle omfatta brott med ett inte obetydligt straffvärde, eftersom villkorlig dom och skyddstillsyn utgör alternativ till ett

fängelsestraff. Regeln skulle vidare medföra bl.a. att åklagare skulle behöva tillämpa påföljds- och straffmättningsreglerna i 29 och 30 kap. brottsbalken, och detta i ett läge då någon utredning om brottet eller den misstänktes person inte har inhämtats. Flera remissinstanser har avstyrkt förslaget på nu anförda grunder. Regeringen är av den uppfattningen att fördelarna med förslaget inte uppväger de nackdelar som finns. Förslaget bör därför inte genomföras.

9 Strafföreläggande och ordningsbot

9.1 Inledning

Effektiv användning av resurserna för brottsbekämpningen förutsätter bl.a. att handlägningsformerna i olika avseenden förenklas. Ett viktigt inslag i reformarbetet har varit att i fråga om mindre brott minska belastningen på domstolarna och även åklagarna. Införandet och den successiva utvidgningen av strafföreläggande- och ordningsbotsinstitutet har haft stor effekt i detta avseende. Det stora flertalet mindre brott beivras i dag utan domstols och, vad avser ordningsbot, utan åklagares medverkan. En målsättning med reformarbetet har varit att domstolsprövningen skall förbehållas sådana mål där parterna inte är ense eller som avser allvarigare eller komplicerade brott.

Erfarenheterna av det tidigare reformarbetet på detta område är positiva. Strafföreläggande och ordningsbot medger en snabb och effektiv form för att fastställa straff i de fall den misstänkte erkänner gärningen, brottet inte är alltför allvarligt och det inte råder någon tvekan om påföljden. Systemet har, förutom att det innebär en effektivare användning av resurserna, obestridliga fördelar även för den misstänkte. Avgörandet kommer snabbt och den misstänkte kan ta ställning till det förelagda straffet och själv bedöma om det står i rimlig proportion till gärningen. Han får direkt kännedom om den samlade straffrättsliga reaktionen på brottet. Genom att ansvarspåståendet enligt båda processformerna föreläggs enligt mall och då straffets storlek i fråga om ordningsbot följer av ordningsbotsbeslutet och beträffande strafföreläggande normalt bedöms i enlighet med rekommendationer från Riksåklagaren och respektive överåklagare blir straffnivån förutsebar, vilket är en fördel ur legalitetssynpunkt. Den misstänkte slipper vidare, om han godkänner föreläggandet, en ibland tidskrävande och kostsam inställelse vid domstol.

Det kan naturligtvis inte bestridas att det innebär vissa risker från rätts-säkerhetssynpunkt att inte pröva målen i domstol. Förelägganden innefattar inslag som skulle kunna uppfattas som pressande från den misstänktes sida. Den förelagde vet att, oavsett om han är skyldig eller inte, ett bestridande innebär att han kan komma att behöva inställa sig vid domstol. Systemet med föreläggande innebär dessutom att ansvarsfrågan prövas av de myndigheter som svarat för utredningen av brottet. Detta förhållande uppvägs dock i viss mån av den omständigheten att såväl

polis som åklagare är skyldiga att iaktta objektivitet i sin prövning och alltså skall se även till sådana omständigheter som talar till den misstänktes förmån.

Tillgänglig statistik visar att förelägganden godkänns i mycket hög utsträckning. Av utfärdade strafförelägganden år 1990 godkändes cirka 85 procent. Utfärdade ordningsförelägganden godkänns i än högre utsträckning. År 1990 utfärdades drygt 200 000 förelägganden, varav drygt 10 000 i tullmål. Av dessa godkändes över 194 000 eller cirka 96,5 procent direkt vid utfärdandet. Ytterligare närmare 2 procent godkände föreläggandet skriftligen i efterhand. Andelen bestridda ordningsbotsförelägganden är alltså endast cirka 1,5 procent. Dessa siffror har varit tämligen konstanta genom åren.

Antalet straff- och ordningsbotsförelägganden som upphävs med hjälp av extraordinära rättsmedel är också relativt få.

För den lindrigare brottsligheten ligger sålunda tyngdpunkten i rättsskipningen utanför domstolen. De summariska formerna för lagföring har genom detta kommit att spela en allt viktigare roll. Mot bakgrund av detta bör det övervägas om tillämpningsområdet för dessa enkla och förhållandevis billiga processformer kan utvidgas ytterligare.

9.2 Strafföreläggande

Regeringens förslag: Åklagare skall få utfärda strafföreläggande för alla typer av brott där böter ingår i straffskalan. Ett föreläggande skall också få omfatta medgivna enskilda anspråk som avser betalningsskyldighet.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag utom så till vida att utredningen föreslår att strafföreläggande skall få utfärdas även med tillämpning av straffnedsättningsreglerna i brottsbalken och få omfatta även enskilda anspråk som avser annat än betalningsskyldighet. Dessutom föreslår utredningen att strafföreläggande skall få utfärdas i de fall det är uppenbart att påföljden skall bestämmas till villkorlig dom.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag eller lämnar det utan erinran men flera instanser är kritiska till eller avstyrker olika delar av förslaget. Riksdagens ombudsmän, Svea hovrätt, Hovrätten för Västra Sverige m.fl. avstyrker förslaget att åklagare skall få förelägga villkorlig dom. Som skäl anges bl.a. att förslaget inte kan godtas ur rättssäkerhetssynpunkt och att det kan få negativa verkningar på den enskildes syn på allvaret i olika lagstridiga handlingssätt. Bland annat Domstolsverket och Hovrätten för Västra Sverige menar att åklagare inte skall ges rätt att förelägga böter med tillämpning av straffnedsättningsreglerna i brottsbalken eftersom dessa fall bör avgöras av domstol. Riksdagens ombudsmän avstyrker förslaget att medgivna enskilda anspråk skall kunna tas upp i ett strafföreläggande. Hovrätten för Västra Sverige förespråkar, i vart fall under en övergångstid, en beloppsbegränsning av de enskilda anspråk som tas upp i

samband med strafföreläggande.

Skälen för regeringens förslag: Enligt nu gällande bestämmelser får strafföreläggande utfärdas beträffande brott, för vilket är stadgat enbart böter, dock ej normerade böter, eller böter eller fängelse i högst sex månader. Föreläggandet får avse endast påföljden böter och därutöver förverkande och annan sådan särskild rättsverkan av brottet samt kostnader för bl.a. blodprov. Högsta tillåtna straff är 120 dagsböter. Denna gräns tillkom 1 januari 1992. Tidigare straffgräns var 100 dagsböter, vilken tillkom år 1982. Dessförinnan var gränsen 60 dagsböter. Ändringen år 1982 medförde att framför allt ett stort antal fall av rattonykerhet kunde beivras genom strafföreläggande.

Brott för vilka böter ingår i straffskalan

Strafföreläggande kan sålunda inte utfärdas för alla brott för vilka böter ingår i straffskalan. Såväl i brottsbalken som inom specialstraffrätten finns straffstadganden för vilka böter ingår i straffskalan, men där formella förutsättningar att beivra brottet genom strafföreläggande saknas, eftersom straffmaximum överstiger fängelse i sex månader.

I fråga om många av dessa brott bestäms påföljden emellertid regelmässigt till böter. Som exempel kan nämnas lindrigare fall av olaga hot, olovligt förfogande, vårdslös skatteuppgift och brott mot miljöskyddslagen och arbetsmiljölagen.

I de fall böter ingår i straffskalan utgör straffskalans utformning i övrigt enligt regeringens mening inte någon naturlig avgränsning av tillämpningsområdet för strafföreläggande. För många av de brott som i dag kan beivras genom strafföreläggande gäller att brotten är gradindelade. De ringa formerna eller normalgraden av brottet kan beivras genom strafföreläggande, medan straffet för det grövre brottet ligger på en högre nivå. Det framstår ofta som ganska slumpartat om ett brott på detta sätt kommit att bli uppdelat på olika grader. Det kan antas att lagstiftaren i många fall inte särskilt beaktat straffskalans effekt på vilken processform som är möjlig att använda. För flertalet av de brott där straffskalan innebär en spännvidd från böter till fängelse i två år skulle säkert en uppdelning i olika grader av brottet i och för sig kunna försvaras. Den omständigheten att ett brott har ett straffmaximum på två års fängelse medför inte att ett brott som ligger på bötesnivån har ett annat straffvärde än andra brott som föranleder motsvarande straff.

Det avgörande för om strafföreläggande skall kunna utfärdas bör därför enligt regeringens mening vara om brottet i det enskilda fallet skall leda till ett bötesstraff. Därutöver måste påföljdspraxis för brottet ha en sådan stadga att det är möjligt för en åklagare att bedöma vad som är rätt påföljd. Brottet skall även i övrigt vara lämpligt att beivra genom strafföreläggande. Exempel på brott som då skulle kunna bli föremål för strafföreläggande är mindre allvarliga former av olaga hot, vissa former av sexuellt ofredande (särskilt blottning och andra anstötliga beteenden), olovlig kraftavledning, olovligt förfogande, överträdelse av myndighets bud, vårdslös skatteuppgift, varusmuggling, olovlig försäljning av

Mot denna bakgrund bör det öppnas en generell möjlighet att utfärda strafföreläggande i de fall böter ingår i straffskalan. Liksom nu bör dock normerade böter undantas från tillämpningsområdet.

Tillämpning av straffnedsättningsregler

En särskild fråga är om strafföreläggande också skall kunna användas i de fall böter kan följa på brottet till följd av straffnedsättningsreglerna i 29 kap. 5 § och 7 § brottsbalken. I lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare finns en sådan regel beträffande ungdomar under arton år. Möjlighet i sig att döma till lindrigare straff än vad som är stadgat för brottet finns, förutom för denna kategori, för den som begått brott innan han har fyllt tjuogoett år (29 kap. 7 § brottsbalken) och i de fall det finns sådana till den misstänktes person hänförliga omständigheter, som särskilt skall beaktas vid straffmätningen enligt 29 kap. 5 § första stycket brottsbalken. Frågan om att på det sättet gå under straffminimum för brottet torde normalt vara av sådan karaktär att bedömningen bör göras av domstol. Som nyss påpekats måste påföljdspraxis ha en viss stadga för att det skall vara möjligt för åklagare att i det enskilda fallet utfärda ett strafföreläggande. Med undantag för ungdomar under arton år torde det endast i mycket liten utsträckning finnas underlag för att mer generellt tillämpa straffnedsättningsreglerna i fråga om vissa brott. Dessutom gör sig vissa speciella hänsyn gällande i fråga om ungdomar under arton år som motiverar att åklagaren i de fallen kan utfärda strafföreläggande. Det är beträffande dem av särskild vikt att det blir en snabb reaktion på brottet. Vidare framstår det som en fördel att regeln i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare gör det möjligt att den unge i ett ytterligare antal fall kan besparas den påfrestning och den offentlighet som en domstolsbehandling kan innebära. Dessa hänsyn gör sig inte lika starkt gällande för övriga lagöverträdare.

En ändring av reglerna om strafföreläggande bör därför inte innefatta att åklagare i större utsträckning än vad som gäller i dag får förelägga böter som kan ådömas med tillämpning av reglerna om straffnedsättning.

Brott som föranleder villkorlig dom

Åklagarutredningen har föreslagit att strafföreläggande skall få utfärdas även i de fall där det är uppenbart att påföljden skall bestämmas till villkorlig dom. Utredningen anför att det i domstolarnas praxis förekommer en rad fall, främst förmögenhetsbrott, där påföljden bestäms till villkorlig dom, normalt i kombination med ett bötesstraff. Skuldfrågan är i regel okomplicerad och påföljdsvalet ofta helt förutsebart. Mål av denna karaktär kan i domstol ofta tas till huvudförhandling utan att den tilltalade är närvarande. Man pekar också på att åklagare har möjlighet att under vissa förutsättningar meddela åtalsunderlåtelse i sådana fall där

det kan antas att påföljden i händelse av åtal och fällande dom skulle bli villkorlig dom. Utredningen anför vidare att målsättningen måste vara att för varje måltyp finna den handläggningsform som objektivt sett är så effektiv och rationell som möjligt och som samtidigt uppfyller nödvändiga rättssäkerhetskrav.

Utredningens förslag innebär otvivelaktigt att vissa mål skulle kunna handläggas mer rationellt. Enligt regeringens mening måste dock en rad andra omständigheter vägas in i bedömningen. Villkorlig dom är en påföljd på fängelsenivå. En grundtanke bakom de nuvarande reglerna för påföljdsval är att fängelse skall ådömas endast när någon annan påföljd inte kan komma i fråga. Det finns sålunda en presumtion för icke frihetsberövande påföljd även vid relativt allvarliga brott. En möjlighet att förelägga villkorlig dom genom strafföreläggande innebär mot denna bakgrund en principiellt betydelsefull förskjutning av tyngdpunkten i rättskipningen från domstolarna till åklagare. Detta är inte önskvärt. Villkorlig dom kommer i första hand i fråga för förstagångsförbrytare. Ur kriminalpolitisk synvinkel finns det ett värde i att påföljden i dessa fall döms ut av domstol. Det skulle säkert uppfattas som en mindre allvarlig reaktion om påföljden bestäms genom ett strafföreläggande. Detta kan "smitta av sig" på villkorlig dom som åläggs av domstol. Över huvud taget torde det vara en allmän uppfattning att strafföreläggande används bara i fråga om inte alltför allvarliga lagöverträdelser. Den föreslagna utvidgningen skulle i så fall kunna få negativa verkningar i fråga om den enskildes syn på allvaret i olika lagstridiga handlingssätt och därmed för moralbildningen i samhället. Som åtskilliga remissinstanser anför talar dessa skäl med styrka för att åklagare inte skall få förelägga villkorlig dom som påföljd. Regeringen avvisar därför en sådan utvidgning av institutet.

Enskilda anspråk m.m.

Det är i dag inte möjligt att utfärda strafföreläggande i de fall målsäganden förklarar att han vill föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet. Denna regel skall ses mot bakgrund av åklagarens skyldighet enligt 22 kap. 2 § RB att föra målsägandens talan om enskilt anspråk i samband med åtalet.

Det finns en rad brottstyper som i och för sig kan beivras genom strafföreläggande men där enskilda anspråk ofta framställs. Som exempel kan nämnas skadegörelser, ringa misshandel och bedrägliga beteenden. Anspråken är ofta ostridiga, som t.ex. när de avser läkarkostnader eller självrisk på en försäkring. Ett annat exempel, där anspråket i regel är ostridigt men samtidigt utgör hinder mot strafföreläggande, utgör de tilläggsavgifter som tas ut enligt lagen (1977:67) om tilläggsavgift i kollektiv persontrafik i samband med bedrägliga beteenden avseende färd utan giltig biljett. Det kan här påpekas att återbetalningsskyldighet för statens kostnader för blodprov som tagits på grund av misstanke om brott kan tas upp i ett strafföreläggande, se lagen (1946:864) om återgäldande av kostnad för blodundersökning i brottmål. Enligt en undersökning som

Åklagarutredningen gjort skulle ett inte obetydligt antal mål kunna handläggas genom föreläggande av åklagaren i stället för att föras till domstol om det öppnas en möjlighet att ta upp enskilda anspråk i ett strafföreläggande (se betänkandet s. 210 ff).

Starka praktiska och processekonomiska skäl talar för att ansvars- och ersättningsfrågorna även fortsättningsvis handläggs i ett sammanhang. Detta ligger väl i linje med den förstärkning av målsägandens ställning som regering och riksdag uttalat sig för vid flera tillfällen under senare tid. Det är också angeläget att effektiva och rationella handläggningsformer inte förhindras av omotiverade formella regler.

Enskilda anspråk är praktiskt sett alltid av dispositiv karaktär. Till skillnad mot straffet och särskild rättsverkan av brott kan anspråket bli föremål för förhandlingar mellan parterna. Det är för den enskilde i regel inte svårare att ta ställning till ett civilrättsligt anspråk än att bedöma om skuld- och påföljdsfrågan är riktigt avvägd. De anspråk som kan bli aktuella vid de brott som strafföreläggande kan utfärdas för är normalt begränsade och uppgår sällan till mer än något eller några tusental kronor. Strafföreläggande skall utfärdas endast om det kan förväntas att den misstänkte kommer att godkänna föreläggandet i dess helhet och strafföreläggandet vinner rättskraft endast om så också sker. I fråga om enskilda anspråk innebär detta, till skillnad mot vad som gäller vid den summariska processen i civilrättsliga mål, att det krävs ett aktivt handlande från den som föreläggandet avser för att betalningsansvar skall kunna utkrävas. Mot denna bakgrund kan det enligt regeringens mening inte anföras några invändningar ur rättssäkerhetssynpunkt mot att kombinera ett strafföreläggande avseende ansvar och särskild rättsverkan med ett enskilt anspråk. Regeringen föreslår därför att strafföreläggande skall få omfatta även enskilda anspråk.

Ett enskilt anspråk kan avse inte bara skadestånd eller betalning av en tilläggsavgift, utan även andra former av fullgörelse, exempelvis att viss egendom skall lämnas ut. Även en ren fastställsetalan, såsom talan om bättre rätt, kan komma ifråga. Sådana enskilda anspråk är ofta av mer komplicerad natur än ett anspråk som avser betalningsskyldighet. De lämpar sig därför inte särskilt väl för den förenklade handläggning som strafföreläggandesystemet innebär. Det torde dessutom i praktiken bli relativt ovanligt att ett sådant enskilt anspråk framställs vid brott som kan bli föremål för strafföreläggande. Med hänsyn till detta bör möjligheten att ta upp ett enskilt anspråk i ett strafföreläggande endast gälla för sådana anspråk som avser betalningsskyldighet.

I dag kan strafföreläggande inte utfärdas i de fall målsäganden förklarat att han tänker föra talan om enskilt anspråk. Detta bör gälla även i fortsättningen i fråga om enskilda anspråk som avser annat än betalningsskyldighet. I de fall anspråket kan tas upp i föreläggandet förfaller givetvis motivet för denna regel. I sådana fall då det enskilda anspråket är stridigt kommer detta att utgöra hinder mot att över huvud taget utfärda strafföreläggande på grund av brottet. När omständigheterna är sådana att förutsättningar över huvud taget inte föreligger för åklagaren att föra målsägandens talan, nämligen då detta inte kan ske utan väsentlig olägenhet eller då anspråket är uppenbart ogrundat, bör

dock anspråket inte få hindra att strafföreläggande utfärdas i fråga om ansvar och andra straffrättsliga frågor. Intresset av att handlägga brottmålet i den mest processekonomiska ordningen måste i dessa fall få väga över målsägandens intresse av att åtal väcks i domstol.

I dag gäller vidare att strafföreläggande inte får utfärdas om målsäganden begär att åtal skall väckas. Det framstår enligt regeringens mening som tveksamt om målsäganden på detta sätt, oberoende av om han för talan eller inte, skall ha rätt att disponera över processformen. Målsägandens rätt i detta avseende tycks vidare i praktiken ha mycket liten betydelse. Rätten för målsägande att utverka åtal även i de fall då det i och för sig finns förutsättningar för strafföreläggande bör därför upphävas.

I fråga om verkställighet av ett strafföreläggande som innehåller ett enskilt anspråk bör gälla att bötesstraffet liksom tidigare handläggs enligt bestämmelserna i bötesverkställighetslagen (1979:189) och att i fråga om det enskilda anspråket gäller samma ordning som för ett av domstol utdömt skadestånd. Av 3 kap. 1 § och 14 § utsökningsbalken framgår att ett godkänt strafföreläggande utgör en exekutionstitel och att det verkställs såsom lagakraftäggande dom.

Sedan den 1 juli 1994 gäller enligt 2 kap. 2 § utsökningsbalken att en målsägande, som är fysisk person, inte själv skall behöva ta initiativ till indrivning av det skadestånd han eller hon tillerkänts av domstol. Denna skall automatiskt sända domen till kronofogdemyndigheten varefter målsäganden skall tillfrågas om domen skall verkställas genom kronofogdemyndighetens försorg (prop. 1993/94:143, bet. 1993/94:JuU25, rskr 1993/94:320, SFS 1994:421)..

Samma ordning bör gälla i fråga om ett strafföreläggande som godkänts av den misstänkte. Förslaget föranleder, utöver förordningsändringar, en ändring i 2 kap. 2 § utsökningsbalken.

Frågor om rättskraft m.m.

Ett godkänt strafföreläggande gäller enligt 48 kap. 3 § andra stycket RB som en lagakraftvunnen dom. Den förelagde kan efter godkännandet inte angripa föreläggandet på annat sätt än genom s.k. extraordinära rättsmedel. Ställning måste tas till om den nu föreslagna utvidningen av strafföreläggandesystemet gör att det finns skäl att mjuka upp denna regel.

När det gäller frågan om ansvar för brott innebär förslagen inte någon dramatisk förändring. Även om åklagare ges rätt att utfärda strafföreläggande för alla brott som föranleder ett bötesstraff oberoende av straffskalans utformning, kommer prövningen ändå att vara beroende av om brottet i det enskilda fallet ligger på bötesnivån. Brottets straffvärde skall alltså inte skilja sig från straffvärdet för de brott som i dag omfattas av strafföreläggandesystemet. Dagens regler om rättskraft har inte visat sig innebära några problem ur rättssäkerhetssynpunkt eller i övrigt medfört några olägenheter för den enskilde. En uppluckring av denna regel skulle kunna innebära en inte oväsentligt ökad arbetsbelastning på åklagare och

domstolar. Förslaget att strafföreläggande skall få utfärdas för alla brott som leder till ett bötestraff utgör inte skäl för att ändra på rättskraftsregeln.

Inte heller förslaget om att strafföreläggande skall omfatta även enskilda anspråk innebär att regeln behöver mjukas upp. Det enskilda anspråket utgör praktiskt sett en med brottmålet förenad dispositiv tvistemålstalan. Parterna disponerar sålunda över tvisteföremålet. En misstänkts godkännande kan jämföras med ett medgivande i ett tvistemål. Ett sådant medgivande kan fritt återkallas i samma instans där det är givet men är i princip bindande för parten i högre rätt. Ett återkallande i högre rätt kan beaktas endast om det föranletts av alldeles speciella omständigheter (se NJA 1981 s. 780). Efter det att en dom meddelats är sålunda parten i stort sett bunden av sitt ställningstagande. Enligt vår mening bör samma princip kunna tillämpas när det gäller förhållandet mellan ett godkänt strafföreläggande och rättegång. Rättegångsbalkens regler om resning och om extraordinära besvär över strafföreläggande torde därför utan ändring kunna göras tillämpliga även på ett föreläggande som tar upp skadestånd eller andra former av enskilda anspråk.

När ett enskilt anspråk handläggs enligt 22 kap. RB inom ramen för en brottmålsrättegång är åtskilliga av reglerna i 11-18 kap. RB tillämpliga i fråga om det enskilda anspråket i stället för motsvarande brottmålsregler i 20-31 kap. Någon uttrycklig regel om detta finns emellertid inte i rättegångsbalken. På motsvarande sätt bör man kunna avstå från uttryckliga regler när det gäller enskilda anspråk i ett strafföreläggande. Det behövs alltså inga särskilda regler om t.ex. tillåtligheten av talan eller om rättskraft.

Det är Riksåklagaren som har till uppgift att utfärda föreskrifter och allmänna råd för tillämpningen av de utökade möjligheterna till strafföreläggande. Det är vidare nödvändigt att anpassa handläggningsrutiner och blanketter och dyligt till de nya reglerna. Detta torde få ske i samråd mellan Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen.

9.3 Ordningsbot

Regeringens bedömning: Tillämpningsområdet för föreläggande av ordningsbot utvidgas inte. Inga ändringar föreslås när det gäller beslutsordningen.

Utredningens förslag: Ordningsbot skall få utfärdas för brott på vilka dagsböter kan följa men som föranleder endast penningböter. Vidare föreslår utredningen att regeringen skall ges rätt att förordna tjänsteman vid annan myndighet än polis och tull att utfärda föreläggande om ordningsbot.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag eller lämnar det utan erinran men flera instanser är kritiska till eller avstyrker förslaget. Bland annat Riksdagens ombudsmän avstyrker

förslaget att ordningsbot skall få utfärdas för brott på vilka dagsböter kan följa eftersom dessa brott är juridiskt betydligt mer komplicerade än de brott som omfattas i dag. Även Riksåklagaren ställer sig på den grunden tveksam till förslaget samt anför att även praktiska skäl kan tala mot att förslaget genomförs.

Skälen för regeringens bedömning: Institutet ordningsbot infördes år 1966 i syfte bl.a. att ge möjlighet till ett snabbt beivrande av trafikförseelser och därmed medverka till en förbättrad trafikdisciplin och ökad trafiksäkerhet. Reglerna fanns till en början i en särskild lag men inarbetades år 1968 i rättegångsbalken, varvid möjligheterna till ordningsbotsförelägganden också byggdes ut.

Föreläggande av ordningsbot utfärdas i första hand av polisman. Därutöver kan föreläggande ges även av åklagare, vilket dock är ovanligt. För varusmugglingsbrott har vissa tulljänstemän också getts rätt att utfärda ordningsbotsförelägganden.

Ordningsbot får ges endast för sådana brott för vilka inte är föreskrivet annat straff än penningböter. Den yttre ramen för vilka brott som kan beivras genom ordningsbot inskränks vidare genom att det föreskrivs (48 kap. 14 § andra stycket RB) att Riksåklagaren i samråd med Rikspolisstyrelsen skall göra ett urval av de brott som skall omfattas av denna möjlighet. Med stöd av denna bestämmelse har Riksåklagaren meddelat beslut (1991:2047) om ordningsbot för vissa brott. För varje typ av brott anges i beslutet en ordningsbot. Straffet bestäms sålunda efter en i förhand fastställd taxa. Rikspolisstyrelsen har vidare utfärdat föreskrifter och allmänna råd för tillämpningen inom polisväsendet av ordningsbotsinstitutet.

Föreläggande får inte utfärdas om den misstänkte förnekar gärningen. Vidare utgör misstanke om andra brott för vilket ordningsbot inte kan utfärdas hinder mot föreläggandet. Det måste också vara fråga om ett normalfall. Innefattar gärningen några särskiljande omständigheter i förhållande till vad som förutsatts i ordningsbotsbeslutet skall ärendet överlämnas till åklagare. Avsteg från de i ordningsbotsbeslutet upptagna beloppen får inte ske. Så kan exempelvis inte återfall beaktas i straffskärpande riktning.

Föreläggandet utfärdas normalt direkt i samband med händelsen i den misstänktes närvaro. Föreläggandet ges på en blankett vars utformning fastställts i samråd mellan Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen.

Formerna för extraordinära besvär över godkänt föreläggande av ordningsbot är desamma som gäller för strafföreläggande.

Detta att det för ordningsbotsföreläggande gäller den begränsningen att endast penningböter får vara stadgat för brottet innebär att ordningsbot inte kan komma i fråga bl.a. beträffande snatteri. Frågan om att införa en möjlighet att beivra snatterier genom ordningsbot har behandlats av riksdagen vid flera tillfällen under senare år. Riksdagen har hittills uttalat tveksamhet till införandet av en sådan möjlighet. Även till 1990/91 års riksmöte lades flera motioner med förslag i denna riktning. Motionerna har behandlats i justitieutskottet. Utskottet har i betänkandet (1990/91:JuU10) hänvisat till Åklagarutredningens arbete. I betänkandet uttalas dock att utskottet utgår från att Åklagarutredningen prövar frågan

om ordningsbot för snatteri i positiv anda.

I ordningsbottsinstitutets natur ligger att tillämpningen måste kunna göras i hög grad schabloniserad. Systemet måste kunna tillämpas av polisen ute på fältet och får inte kräva omfattande utredning eller några mer ingående juridiska analyser. Genom att tillämpningsområdet är inskränkt till penningböter kan taxor fastställas för de brott som skall beivras genom ordningsbot. I praktiken torde detta vara nödvändigt för att rättssäkerhetskraven och kraven på likhet inför lagen skall kunna bibehållas. Det bör därför, som Åklagarutredningen anför, inte komma i fråga att utvidga möjligheten till föreläggande av ordningsbot på det sättet att andra påföljdsformer, närmast dagsböter, förs in i systemet.

Genom ändringar i brottsbalken om bötesstraffets utformning och tillämpningsområde är det numera möjligt att döma till penningböter även i fråga om vissa brott för vilka dagsböter ingår i straffskalan (prop. 1990/91:68, bet. 1990/91:JuU10, rskr. 1990/91:155, SFS 1991:240). Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 1992. Enligt 25 kap. 1 § brottsbalken skall, om en viss bötesform inte är angiven i straffstadgandet, böter dömas i form av dagsböter eller, om brottet har ett lägre straffvärde än 30 dagsböter, i penningböter. I propositionen anfördes att brott som före lagändringen ledde till 20 dagsböter i fortsättningen bör föranleda 30 dagsböter (s. 111). Emellertid anfördes vidare när det gäller snatteri att det finns vissa typer av butikstillgrepp, som visserligen avser högre värden än de 50 kronor som enligt Riksåklagarens allmänna råd (RÅC I:105) i allmänhet iaktas som värdegräns för åtalsunderlåtelse när tillgreppet är av engångsnatur, men som med hänsyn till det tillgripnas värde eller andra speciella omständigheter ändå kan bedömas som mindre allvarliga. Det bör enligt propositionen i dessa fall vara möjligt att döma till penningböter även i många fall som i dag normalt bestraffas med 20 dagsböter (s. 112).

Åklagarutredningen har mot bakgrund av bötesreformen föreslagit att det införs en möjlighet att förelägga ordningsbot även för brott som har dagsböter i straffskalan om brottet inte föranleder svårare påföljd än penningböter. Det huvudsakliga syftet med förslaget är att det därigenom blir möjligt att förelägga ordningsbot för vissa fall av snatteri. Utredningen menar att starka praktiska skäl talar för att denna möjlighet införs och att detta blivit möjligt genom den ovan nämnda bötesreformen. Utredningen anför vidare att de farhågor som tidigare framförts är överdrivna. Det gäller invändningar om att polis saknar tillräcklig utbildning för att klara av att göra en uppsåtsbedömning och att denna bedömning över huvud taget är vanskelig att göra i samband med ordningsbotts förelägganden samt att snatteri är ett så allvarligt brott att de kriminalpolitiska effekter som ligger i själva förfarandet vid straff föreläggande och förhandling i domstol bör tas tillvara. Utredningen tar upp en del praktiska svårigheter i samband med ett genomförande av förslaget men anför att dessa inte bör utgöra något hinder mot att denna möjlighet införs.

Även om det är en förutsättning för att förslaget skall genomföras att endast helt okomplicerade fall blir föremål för ett föreläggande kvarstår enligt regeringens mening en viss tveksamhet om det lämpliga i att polis

anförtros denna uppgift. Riksåklagaren anför i sitt remissvar att snatteri-brottet enligt hans mening ofta är juridiskt svårbedömt och att det därför inte är någon slump att många förundersökningar slutar med ett beslut att inte väcka åtal och att åtal inte sällan leder till en frikännande dom. Förutom uppsåtsfrågan skall det beaktas om brottet är fullbordat och om gärningen är sådan att det är tillräckligt med penningböter som påföljd. Det är inte endast värdet av det tillgripna som är avgörande för den senare frågan. Som Riksdagens ombudsmän påpekar torde det ofta krävas goda kunskaper i straffrätt för att avgöra om situationen är problematisk ur rättslig synvinkel eller inte. Enligt regeringens mening kan det därför ur rättssäkerhetssynpunkt ifrågasättas om utredningens förslag skall genomföras.

För att det över huvud taget skall vara aktuellt att genomföra förslaget måste det stå klart att detta leder till en effektivare användning av de befintliga resurserna för brottsbekämpningen. Utredningen tar upp en del praktiska svårigheter i sammanhanget. Den mest påtagliga invändningen mot förslaget är enligt regeringens mening att det, särskilt i de större städerna, är relativt sällan som polis kommer till platsen sedan ett snatteri upptäckts. Det sker i allmänhet endast då gärningsmannen inte kan identifieras, dvs. då han inte är känd sedan tidigare och inte har legitimation med sig. Utredningen görs i stället på det sättet att en butikskontrollant eller motsvarande får vissa uppgifter av den misstänkte på platsen eller genom att polis kontaktas per telefon varefter ett telefonförhör hålls med den misstänkte. Utredningen anför att förslaget kan få genomslag endast om polis tillkallas i större utsträckning än i dag. Man måste här väga in att ordningsbot endast kan komma i fråga i vissa fall. Då detta inte är möjligt, t.ex. för att det tillgripnas värde är för högt, innebär utryckningen endast ett merarbete jämfört med de rutiner som tillämpas i dag. Riksåklagaren anför i sitt remissvar att det, mot bakgrund av den resursbrist som råder inom polisen, inte är realistiskt att tänka sig några radikala förändringar i detta avseende. Riksåklagaren anför vidare att åklagarna, i samband med att åklagarväsendet genomförde särskilda insatser för att komma till rätta med butikstillgreppen, framhöll att dessa brott inte bereder några problem. Arbetsbelastningen är liten eftersom ärendena kan handläggas snabbt och enkelt av den som är van.

Utredningens förslag tycks mot bakgrund av detta inte medföra några effektivitetsvinster. Som anförts tidigare är det vidare av rättssäkerhetsskäl tveksamt om förslaget bör genomföras. Regeringen lägger därför inte fram något förslag om att polis skall kunna förelägga ordningsbot för brott som har dagsböter i straffskalan.

Ett annat sätt att då utvidga tillämpningsområdet för ordningsbot, som också berörts av utredningen, är att ändra straffskalan för vissa brott från dagsböter till penningböter. Så har under senare tid skett exempelvis beträffande vägtrafikkungörelsen och andra trafikförfattningar. Utredningen har lämnat några konkreta förslag på ytterligare sådana ändringar i gällande författningar. Det rör sig om förordningsändringar. Regeringen avser att överväga denna fråga i annat sammanhang.

Utredningen föreslår att det skall öppnas en möjlighet för regeringen att förordna tjänsteman vid annan myndighet än polis och tull att utfärda

föreläggande om ordningsbot. Utredningen anför att detta skulle öppna en möjlighet att i framtiden ge andra yrkesgrupper rätt att utfärda föreläggande där så kan anses lämpligt. Som exempel på områden där detta skulle kunna övervägas nämns yrkesinspektionens tillsyn över arbetsmiljöfrågor, trafikinspektörers besiktningssyftighet och kustbevakningens övervakning av fritidsbåttrafiken.

Enligt 11 kap. 4 § regeringsformen skall föreskrifter om domstolarnas rättskipningsuppgifter, om huvuddragen av deras organisation och om rättegången föreskrivas i lag. Reglerna om strafföreläggande och ordningsbot utgör en begränsning av domstolarnas rättskipningsuppgifter som enligt denna bestämmelse kräver lagform. Det torde därför inte utan vidare vara möjligt att bemyndiga regeringen att ge tjänstemän vid en myndighet behörighet att utfärda föreläggande om ordningsbot. Med hänsyn till detta, och då utredningens betänkande inte ger underlag för regeringen att nu föreslå att en sådan behörighet skall ges till tjänstemän vid andra myndigheter än polis och tull, lägger regeringen inte nu fram något förslag på denna punkt.

9.4 Sammanslagning av strafföreläggande- och ordningsbotsinstituten

Regeringens bedömning: Strafföreläggande och föreläggande av ordningsbot behålls oförändrat som två separata institut.

Utredningens förslag: Strafföreläggande och ordningsbot slås samman till ett institut – föreläggande av påföljd.

Remissinstanserna: De flesta instanserna lämnar förslaget utan erinran. En del instanser riktar dock kritik mot förslaget.

Skälen för regeringens bedömning: Åklagarutredningen har föreslagit att strafföreläggande och ordningsbot slås samman till ett nytt gemensamt institut, föreläggande av påföljd. Som skäl anförts främst att de båda instituten i många hänseenden är likartade och att detta förstärks om utredningens förslag om utvidgning av ordningsbotssystemet genomförs. Förslaget innebär att föreläggande av polisman kan ges för överträdelse som är mer att hänföra till kategorin brott än till förseelser. Ordningsbot framstår då enligt utredningen inte som en adekvat benämning på institutet.

Förslaget kritiserar av en del remissinstanser. Domstolsverket påpekar att det är av värde att redan av beteckningen kunna avgöra om det är polis eller åklagare som meddelat föreläggandet. Riksdagens ombudsmän anför att det har ett pedagogiskt värde att reglerna om ordningsbot är skilda från reglerna om strafföreläggande eftersom det för den enskilde polismannen torde vara enklare att tillämpa ett samlat regelsystem avsett just för hans verksamhet än att behöva läsa ut sina befogenheter ur en reglering som också avser annat. Riksåklagaren anför att förslaget innebär en påtaglig nackdel eftersom en polismans befogenheter att

utfärda ett föreläggande i vissa avseenden måste omges med större begränsningar än åklagarens. Prop. 1994/95:23

Eftersom regeringen inte föreslår någon utvidgning av ordningsbottsinstitutet kommer utredningens förslag i ett annorlunda läge. Regeringen delar också uppfattningen att det finns ett värde i att reglerna för de två instituten hålls isär och att de har olika beteckning. Med hänsyn till detta bör utredningens förslag inte genomföras.

10 Förverkande och beslag

10.1 Rätt för åklagare och polis att förordna om förverkande

Regeringens förslag: Åklagare ges en generell rätt att besluta om förverkande utan samband med talan om ansvar för brott, om inte egendomen har betydande värde eller det finns särskilda skäl att saken prövas av rätten. Vidare införs en rätt för polisman att besluta om förverkande, när någon ansvarstalan inte skall föras. Som förutsättning härför skall gälla att saken är uppenbar och att egendomen saknar saluvärde eller kan antas vara värd mindre än en tiondel av basbeloppet. Den som drabbas av förverkande skall dock alltid ha rätt att påkalla domstolsprövning.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: Så gott som samtliga av de remissinstanser som yttrar sig över utredningens förslag i denna del tillstyrker detta eller lämnar det utan erinran. Endast Riksdagens ombudsmän avstyrker förslaget i dess helhet och anför därvid att huvudregeln bör vara att beslut om en för den enskilde så ingripande åtgärd som förverkande skall beslutas av domstol. I frågan om införande av rätt för polisman att besluta om förverkande åberopar Riksdagens ombudsmän att det inte sällan rör sig om rättsligt komplicerade frågor. Justitiekanslern och Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet anser att framför allt förslaget att utvidga polisens befogenhet till att gälla beslut om förverkande inger betänkligheter. Justitiekanslern anser att en sådan befogenhet först bör införas i form av en försöksverksamhet. Riksåklagaren anför på samma skäl som åberopats av Riksdagens ombudsmän att rätten för polisman att besluta om förverkande bör inskränkas till att gälla beslagtagna alkohol och narkotika. Vidare anmärker Riksåklagaren att uttrycket "betydande belopp" är mindre lämpligt att använda som avgränsning av åklagares behörighet eftersom detta förekommer i flera lagar och tolkas olika. Umeå tingsrätt anför att istället för rekvisitet "betydande belopp" en tydlig värdegräns bör införas för åklagarens behörighet. Därutöver framför remissinstanserna synpunkter på frågor av lagtekniskt karaktär.

Bakgrunden till regeringens förslag: De grundläggande bestämmelserna om förverkande finns i 36 kap. BrB. I 1 och 2 §§ ges

bestämmelser om att förverkande under vissa förutsättningar skall eller kan ske på grund av brott som avses i brottsbalken. I 3 § stadgas att förverkande får ske beträffande vapen och annan egendom som kan komma till användning vid brott. Bestämmelsen i 4 § slutligen stadgar rätt till förverkande av ekonomiska fördelar som uppkommit vid brott i näringsverksamhet. Medan 1 och 2 §§ för sin tillämpning förutsätter brott enligt brottsbalken, gäller 3 och 4 §§ generellt. Inom specialstraffrätten finns vidare en rad bestämmelser om förverkande, vilka anknyter till regelsystemet i 36 kap. BrB.

Det vanligaste är att frågan om förverkande beslutas i samband med prövningen av ansvar för brottet. Det förekommer emellertid en rad situationer där förverkandet angår någon som inte kan eller bör lagföras för brott. Förverkande enligt 36 kap. 3 § BrB förutsätter inte att brott har begåtts. Har brottsverktyg, vapen eller annat som kan komma till brottslig användning beslagtogs får egendomen förverkas även om brott inte föreligger. Även i sådana fall då brott är begånget kan förhållandena vara sådana att åtal inte kan eller bör väckas, exempelvis på grund av att gärningsmannen är underårig eller när särskild åtalsprövning är föreskrivet för brottet. Ett annat exempel där förverkandet inte kan föras mot gärningsmannen är då egendomen inte tillhör denne. I sådant fall måste talan riktas mot ägaren.

Huvudregeln är att talan om förverkande som sker utan samband med åtal skall väckas vid rätten. I viss utsträckning har emellertid åklagare rätt att själv besluta om förverkande. Enligt 4 § lagen (1986:1009) förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m. får åklagare besluta om förverkande såvitt avser beslagtagna egendom vars värde kan uppskattas till mindre än en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes. Med egendomens värde avses dess saluvärde. Om det i samma ärende är fråga om flera föremål avses det sammanlagda värdet. Avser förverkandet egendom som saknar saluvärde, exempelvis räkenskapshandlingar, identitetskort och liknande gäller huvudregeln att talan skall prövas av rätten.

Beslut av åklagare om förverkande av egendom enligt bestämmelserna i 4 § förverkandelagen skall meddelas skriftligt. Den från vilket beslaget skett får hos åklagaren anmäla missnöje med förverkandebeslutet inom en månad från det han fick del av det. Om en anmälan om missnöje görs hos åklagaren, medför detta att åklagarens beslut om förverkande inte längre gäller. Åklagaren måste i sådant fall väcka särskild talan hos domstolen om förverkande för att ett sådant skall kunna ske. I förarbetena uttalas att åklagaren naturligtvis bör beakta ägarens inställning till ett förverkande innan han fattar ett beslut härom. Om ägaren motsätter sig ett förverkande som åklagaren anser kan ske, bör åklagaren väcka talan vid domstolen utan att själv dessförinnan besluta om förverkande. Det samma bör gälla i tveksamma fall.

Enligt 3 § andra stycket förverkandelagen får, om värdet av det den beslagtagna egendomen uppgår till mindre än två tusen kronor, delgivning av en stämning ske genom att denna anslås på rättens kansli. Samma sak gäller enligt 4 § beträffande en åklagares beslut om förverkande. Lagen är inte tillämplig i tryckfrihets- eller yttrandefrihetsmål.

Skälen för regeringens förslag: Den nuvarande ordningen där åklagare har rätt att besluta om förverkande upp till ett visst belopp har såvitt känt inte inneburit några problem. Vad som emellertid kan ifrågasättas är om inte hanteringen av förverkandefrågorna kan göras ännu mer effektiv och rationell utan att rättssäkerheten i förfarandet behöver sättas i fara.

Åklagare har i dag rätt att förelägga förverkande i samband med utfärdande av strafföreläggande. Denna rätt gäller oavsett egendomens värde. Om den som föreläggandet avser därvid godkänner föreläggandet, är även egendomen förverkad i enlighet med vad åklagaren angivit i föreläggandet. Det bör dock i sammanhanget nämnas att Riksåklagaren i sina allmänna råd angående strafföreläggande angivit att åklagare inte bör uppta förverkande i strafföreläggande i sådana fall då egendomens värde är sådant att den inte kunnat förverkas av åklagare enligt förverkandelagen. Den i förverkandelagen angivna värdegränsen gäller inte heller vid förverkande av rusdrycker enligt bestämmelserna i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. Åklagare ges däri rätt att på vissa i lagen angivna grunder förordna om förverkande oberoende av egendomens värde även om åtal inte väcks för brott. Dessa bestämmelser är tillämpliga även vid förverkande av beslagtagna narkotika och viss annan i narkotikastrafflagen (1968:64) angiven egendom.

Det kan tyckas märkligt att åklagare har en principiellt obegränsad rätt att förelägga förverkande i samband med strafföreläggande, medan rätten att besluta om förverkande utan att lagföring för brottet sker är så kraftigt beskuren, utom såvitt avser rusdrycker och narkotika. Handläggningen av ansvarsfrågan måste normalt anses vara en mer maktpåliggande uppgift än att pröva frågan om förverkande. Att en viss skillnad upprätthålls kan i och för sig motiveras genom att det för att ett strafföreläggande skall bli gällande som dom krävs ett positivt godkännande, medan det beträffande förverkandebeslut enligt förverkandelagen räcker med passivitet från den berörde för att beslutet skall bli gällande mot honom. Enligt vår uppfattning bör dock åklagares befogenheter att förverka egendom utan risker från rättssäkerhetssynpunkt kunna avse väsentligt högre värden än för närvarande. Av stort praktiskt värde är vidare att åklagare ges rätt att besluta om förverkande av sådan egendom som saknar saluvärde, exempelvis förfalskade handlingar och dylikt. Den inskränkning som i dag gäller beträffande sådan egendom framstår som omotiverad. Lagtekniskt bör saken kunna lösas så att man i lagtexten tar bort den fasta värdegränsen och i stället begränsar området för åklagarens beslutanderätt genom andra kriterier.

Vi föreslår med hänvisning till det anförda att åklagare skall ges generell rätt att besluta om förverkande av beslagtagna egendom utan samband med åtal, om inte egendomen har ett betydande värde eller det finns särskilda skäl att saken prövas av rätten. Ett sådant skäl kan vara att förverkandet innebär avsevärda olägenheter för den enskilde trots att värdet är begränsat. Åklagarens ställningstagande huruvida saken bör prövas av rätten kommer självfallet alltid att innehålla ett mått av skälighetsbedömning, dels eftersom den i beslag tagna egendomen måste värderas, dels genom att åklagaren måste pröva om särskilda skäl före-

ligger. Därvid bör åklagaren i tveksamma fall välja att låta frågan om förverkande prövas av rätten. Vi anser mot bakgrund härav att begreppet betydande belopp som utredningen föreslagit utgör en tillräckligt tydlig avgränsning. Beträffande tolkningen av detta begrepp hänvisas till författningss kommentaren, avsnitt 13.14.

Stora rationaliseringsvinster torde också kunna erhållas genom att man ger polisen befogenhet att besluta om förverkande utan samband med åtal i vissa situationer. Som exempel på föremål som lämpar sig för en sådan befogenhet kan nämnas påträffade farliga föremål, föremål som kan komma till brottslig användning, mindre narkotikapartier, alkoholdrycker och förfalskade passhandlingar som påträffas vid asylutredningar utan att handlingen kunnat härledas till viss person. I dessa fall torde förverkande frågan ofta vara helt uppenbar. I många fall finns den från vilken förverkandet skall ske på plats och kan omedelbart delges. Genom att polisman i dag saknar rätt att besluta om förverkande måste saken gå till åklagare som i sin tur i vissa fall måste väcka talan vid rätten. De personer det här är fråga om är inte sällan svåra att delge, vilket kan medföra såväl tidsutdräkt som oproportionerligt höga kostnader för förfarandet.

Vi anser att en befogenhet av nu angivet slag bör införas. Genom att kräva att saken skall vara uppenbar bör några risker från rättssäkerhetssynpunkt inte uppstå. Det kan i sammanhanget påpekas att polisman redan i dag har rätt att förelägga om förverkande i samband med föreläggande av ordningsbot, låt vara att denna rätt är kraftigt inskränkt genom bestämmelsen i 5 § ordningsbotskungörelsen (1968:199).

Enligt det senaste ordningsbotsbeslutet (SFS 1991:2047) har det högsta bötesbelopp som polisman har rätt att förelägga i form av ordningsbot fastställts till 2 500 kronor, vilket kan bli aktuellt vid gemensamt straff för flera brott. Frågan om förverkande avser visserligen en rättslig bedömning som inte kan schabloniseras på samma sätt som bötesstraffet vid ett ordningsbotsföreläggande. Å andra sidan måste ett förverkande i regel bedömas som mindre ingripande än åläggande av ansvar och påföljd. Med hänsyn härtill bör värdet av den egendom som polisman har rätt att förverka kunna sättas något högre än det sålunda angivna högsta bötesstraffets storlek. En lämplig avgränsning för polisens beslutanderätt är enligt vår mening att egendomen inte får vara värd mer än en tiondel av basbeloppet, alltså enligt dagens basbelopp cirka 3 500 kronor. En sådan värdegräns bör vara tillräcklig för att i praktiken täcka de fall där ett behov av snabbt beslut av polisman är motiverat. Den föreslagna bestämmelsen ger rätt för polisman att förordna om förverkande inte bara mot kända ägare utan även om ägaren är okänd. Förverkandet behöver heller inte ske direkt på plats, utan kan beslutas också efter viss tid och där viss utredning, exempelvis beträffande äganderätten, kan erfordras.

Förfarandereglerna för beslut av polisman skall vara desamma som gäller för åklagares beslut om förverkande. Anmälan om missnöje skall dock inges till polismyndigheten. Om polismyndigheten finner att talan om förverkande bör föras, skall saken överlämnas till åklagare för prövning. I annat fall bör beslutet hävas. Har inte talan väckts inom en månad från det att missnöjesanmälan inkom till polismyndigheten skall,

på samma sätt som gäller när åklagare fattat beslutet, beslaget automatiskt gå åter.

Vi föreslår sålunda att också polisman ges rätt att besluta om förverkande av beslagtagna egendom utan samband med lagföring för brott, om egendomen saknar saluvärde eller dess värde understiger en tiondel av basbeloppet och det är uppenbart att förverkande skall ske. Förslaget kommer att kräva noggranna behörighetsregler, utarbetande av en rad besluts- och kontrollrutiner samt framtagande av blanketter m.m. Frågor av denna karaktär får lösas genom Rikspolisstyrelsens försorg. Rikspolisstyrelsen bör bemyndigas att utfärda de övriga råd och föreskrifter beträffande tillämpningen som kan komma att krävas.

Om de föreslagna reglerna införs, finns inte något behov av de särskilda förfaranderegler som gäller beträffande förverkande av narkotika och alkoholhaltiga drycker utan samband med åtal. De bör därför upphävas. Härigenom uppnås också en större enhetlighet i systemet.

Förslagen innebär också att lagen om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m. disponeras om. Därvid bör även, vilket påpekats av Riksdagens ombudsmän och av Riksåklagaren, den ändringen av lagtexten göras att orden "Den från vilken beslaget har skett" i nuvarande 4 § byts ut mot "Den som drabbats av beslaget" när bestämmelsen förs över till 3 §. Den senare formuleringen har hämtats från 27 kap. RB och uttrycker på ett klarare sätt omfattningen av den krets som är berättigad att anmäla missnöje.

Utredningen har slutligen föreslagit att beloppsgränsen för när delgivning får ske genom anslag på rättens kansli höjs till 4 000 kr. I utredningens förslag har bestämmelsen om sådan delgivning placerats i 4 § andra stycket. Vi delar utredningens bedömning att beloppsgränsen bör höjas. Emellertid finner vi det lämpligare att anknyta denna till basbeloppet än att ange ett belopp i siffror. Därmed kommer gränsen att följa med inflationen. Beloppsgränsen för delgivning genom anslag kan lämpligen sättas i överensstämmelse med den som föreslås gälla för polis-mans behörighet att besluta om förverkande och således bestämmas till en tiondel av basbeloppet.

Förverkande i samband med åtalsunderlåtelse och rapporteftergift

Det kan inte sällan inträffa att omständigheterna är sådana att ett förverkande bör ske samtidigt som förutsättningar i och för sig föreligger att medge åtalsunderlåtelse eller besluta om förundersökningsbegränsning. I förarbetena till gällande åtalsunderlåtelserregler har departementschefen uttalat att ett skäl för åtal kan vara att förverkande av egendom av icke obetydligt värde kan komma ifråga (prop. 1984/85:3 s. 22). I många fall kan visserligen förutsättningar saknas för att besluta om förverkande utan att det samtidigt sker en bedömning av ansvarsfrågan. Detta skall emellertid enligt vår mening inte uppfattas så att det finns några hinder mot att underlåta åtal eller besluta om förundersökningsbegränsning trots att ett förverkande bör ske, om förhållandena är sådana att åtal bör underlåtas och tillräckligt underlag ändå finns för prövningen av för-

verkande frågan. Tvärtom bör enligt vår mening betonas att de rationaliseringsvinster som ligger i möjligheten att besluta om förverkande utan medverkan av rätten skall tas till vara.

På samma grund bör inte heller några principiella invändningar kunna resas mot att polisman beslutar om förverkande samtidigt som rapporteftergift ges för brottet. Liksom för åtalsunderlåtelse fordras för rapporteftergift att skuldfrågan är klarlagd. Detta kombinerat med förutsättningen för polismands beslut om förverkande att saken skall vara uppenbar medför enligt vår mening en tillräcklig restriktivitet från rätts-säkerhetssynpunkt. Det praktiska utrymmet för ett förverkandebeslut samtidigt som förutsättningar för rapporteftergift föreligger lär dock vara tämligen litet. Det måste också framhållas att tillämpningen i detta avseende bör omgärdas av noggranna föreskrifter från Rikspolisstyrelsens sida.

10.2 Förlängning av beslag

Regeringens förslag: Åklagarens skyldighet att i vissa fall hos domstol begära en förlängning av åtalstiden när beslag skett upphävs.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De flesta instanserna tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. Svea hovrätt avstyrker förslaget men anför att tiden för väckande av åtal i dessa fall kan förlängas från en månad till sex månader.

Skälen för regeringens förslag: I 27 kap. RB ges bestämmelser om beslag i brottmål. Beslut om beslag fattas av undersökningsledaren eller åklagaren. I samband med ingripande mot brott och i vissa andra situationer får beslut om beslag fattas också av bl.a. polisman. Beslutet skall då underställas undersökningsledaren eller åklagaren för prövning. Rätten får också besluta om beslag på föremål som företes vid rätten eller annars finns tillgängligt för beslag. Rätten kan också på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren eller, efter det att åtal väckts, av målsäganden ta upp frågan om beslag.

I 27 kap. 7 § första stycket anges att rätten i de fall den prövar ett beslag eller fastställer ett verkställt beslag skall, om åtal inte redan har väckts, bestämma den tid inom vilken åtal skall väckas. I 7 § andra stycket anges att i de fall då rätten inte prövat beslaget skall åtal väckas inom en månad från det att ett beslag verkställts, om inte värdet av den i beslag tagna egendomen är mindre än en tiondel av det basbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes. Om denna tid är otillräcklig kan enligt 7 § tredje stycket rätten, om det begärs, förlänga tiden. I samband med att en värdegräns infördes i andra stycket anförde departementschefen att i de fall då egendom, som har tagits i beslag, inte har något direkt ekonomiskt värde är åklagaren skyldig att väcka åtal inom en månad efter det beslaget

Bestämmelsen att åtal skall väckas inom en månad från det ett beslag verkställdes kan ofta inte infrias av åklagaren. Särskilt i mål om ekonomisk brottslighet är beslagen ofta mycket omfattande. Det är ett tidsödande arbete att gå igenom och analysera materialet. Samma förhållanden förekommer även i andra typer av brottmål, t.ex. miljömål och mål om arbetsmiljöbrott. Åklagaren är ofta tvungen att hos rätten begära förlängning av tiden för åtals väckande och detta oberoende av om den som drabbats av beslaget har någon invändning mot beslaget eller inte.

Bevakningen av åtalsfristerna och framställningarna om förlängning av åtalsfristen torde ta en hel del tid och resurser i anspråk. Ett flertal åklagarmyndigheter har i sina remissvar också anfört att denna ordning innebär ett onödigt merarbete för åklagarna.

Enligt 27 kap. 6 § RB har den som drabbas av ett beslag en ovillkorlig rätt att få beslaget prövat av rätten. Prövningen skall ske skyndsamt och rätten skall, om beslaget fastställs, bestämma den tid inom vilken åtal skall vara väckt. Denna möjlighet att få rättens prövning av beslaget är enligt regeringens mening fullt tillräcklig från rättssäkerhetssynpunkt. Att vid sidan av denna ordning dessutom ha en obligatorisk prövning av frågan om förlängning av tiden för åtals väckande då beslag skett medför onödigt merarbete. Bestämmelsen strider dessutom mot principen för i vilka situationer domstolsmedverkan bör ske. Det finns i de flesta av dessa fall ingen tvist.

Bestämmelsen om obligatorisk prövning av frågan om förlängning av tiden för åtals väckande bör därför upphävas. Det innebär att rätten endast kommer att pröva de beslag där den drabbade särskilt begär detta och att frister för åtals väckande endast bestäms i dessa fall.

Då bestämmelsen i 27 kap. 7 § RB ändras på detta sätt finns det inte längre skäl att i fråga om tiden för åtals väckande i andra författningar föreskriva en avvikelse från rättegångsbalkens regler. Följdändringar bör därför göras i 2 § 2 lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m., 16 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling, 7 § narkotikastrafflagen (1968:64), 41 § 2 vapenlagen (1973:1176), 6 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel och 2 kap. 31 § samt 3 kap. 25 § ordningslagen (1993:1617).

11 Kostnader

Den samlade effekten av regeringens förslag bör bli att resurserna, främst polis- och åklagarväsendets, för den brottsbekämpande verksamheten kan användas på ett mer rationellt och effektivt sätt. Sammantaget bör förslagen kunna ge relativt stora vinster för verksamheten. Flera av förslagen inverkar även på andra myndigheters verksamhet. De föreslagna reformerna är till stor del av sådant slag att det inte är möjligt att mer i detalj beräkna effekterna av dem.

För polisväsendets del innebär förslagen att polisen befrias från utred-

ning av mellan 1 000 och 2 000 fall som blir föremål för avkriminalisering och några tusen fall som omfattas av de föreslagna åtalsprövningsreglerna. Förslagen i avsnittet om förundersökningsförfarandet leder inte till någon minskad arbetsbelastning för polisen. Däremot kommer arbetet att kunna bedrivas mer rationellt med följd att polisväsendet kan hantera fler ärenden inom givna resursramar.

För åklagarväsendets del minskar belastningen med åtminstone 15 000 mål per år. Vidare kommer ett ökat antal brott att kunna beivras genom strafföreläggande vilket innebär att åklagarna i de fallen inte behöver väcka åtal och infinna sig till huvudförhandling vid domstolen. Förslagen i avsnitten om åtalspliktens utformning och förundersökningsbegränsning och om förundersökningsförfarandet torde endast i mindre utsträckning påverka arbetsbelastningen på åklagarna. Sammantaget innebär förslagen för åklagarväsendets del att arbetet i större utsträckning kan inriktas på att beivra allvarigare brottslighet och att handläggningstiderna kan förkortas.

Förslagen till avkriminalisering, särskild åtalsprövning och utvidgade möjligheter till strafföreläggande innebär för de allmänna domstolarnas del att ett betydande antal brottmål försvinner från hanteringen. Förslagen i avsnitt 10 om förverkande och beslag torde medföra vissa rationaliseringsvinster inom rättsväsendet som också kommer domstolarna till del. Det är dock inte möjligt att närmare fastslå hur stor effekt förslaget kommer att få.

Förslaget till inskränkningar i uttaget av överlastavgifter (avsnitt 6.4) bör medföra att antalet handlagda sådana ärenden hos länsstyrelsen minskar med cirka 2 000 per år.

Enligt regeringens bedömning är de föreslagna ändringarna inte förknippade med några ökade kostnader för staten.

12 Ikraftträdande m.m.

De lagändringar som syftar till att renodla åklagarrollen föreslås träda i kraft den 1 januari 1995. I fråga om ändringarna i 23 och 27 kap. RB och lagen om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m. krävs det viss tid att utarbeta nya rutiner m.m. I denna del föreslås att lagändringarna och följdändringarna i annan lagstiftning skall träda i kraft den 1 april 1995.

De nya reglerna om strafföreläggande bör inte träda i kraft förrän den av Riksåklagaren framtagna ADB-baserade strafförelägganderutinen anpassats till dem. Lagändringarna i denna del föreslås träda i kraft den dag regeringen bestämmer.

Förslagen i avsnitt 5 innebär att vissa uppgifter tas ifrån åklagare och i vissa fall att ärenden skall handläggas av en annan myndighet än tidigare. Har en ansökan gjorts före ikraftträdandet bör därför äldre bestämmelser tillämpas. Detta bör framgå av en särskild övergångsbestämmelse för respektive lag.

Av 5 § lag (1964:163) om införande av brottsbalken följer att ny lag

skall tillämpas om den leder till frihet från straff även då gärningen begicks före ikraftträdandet. I fråga om förslagen till avkriminalisering krävs det därför inte några övergångsbestämmelser. De föreslagna ändringarna av rättegångsbalken bör kunna tillämpas genast även i ärenden som redan är anhängiga. Det finns därför inte heller i fråga om dessa ändringar något behov av övergångsbestämmelser.

13 Författningskommentar

13.1 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

9 kap. 12 §

I *första stycket* har endast gjorts språkliga ändringar.

Motiven för ändringarna i *andra stycket* behandlas i avsnitt 6.8. Begreppen kredit- och tillgångskonto anknyter till vedertagen terminologi i konsumentlagstiftningen. Den nya regeln är avsedd att tillämpas vid missbruk av eget konto, oavsett om detta är förbundet med kredit eller inte och oavsett de tekniska formerna för disposition över kontot. Med eget konto avses här ett konto som gärningsmannen har rätt att disponera.

Vid åtalsprövningen enligt denna regel bör särskilt beaktas storleken av det belopp som överträdelsen avser. Ju större belopp, desto starkare är skälen för åtal. Som en allmän utgångspunkt bör kunna anföras att om uttag skett av en summa motsvarande ett basbelopp (för närvarande cirka 35 000 kr) eller mer bör allmänt åtal normalt väckas. Andra omständigheter som bör beaktas och som kan föranleda att åtal väcks vid bedrägerier avseende lägre belopp är om gärningsmannen visat förlagenhet eller satt verksamheten i system. Det bör också särskilt beaktas om målsägandens slutliga förlust omfattats av gärningsmannens uppsåt. Om gärningsmannens avsikt varit att endast tillfälligt bevilja sig en kredit bör det angivna beloppet kunna sättas högre. Någon ändring beträffande åtalsprövningen vid bedrägligt beteende som avses i 2 § 2 stycket är inte avsedd.

10 kap. 10 §

I *första stycket* har endast gjorts språkliga ändringar.

Motiven för ändringarna i *andra stycket* behandlas i avsnitt 6.7. Genom ändringarna görs åtalsprövningsregeln tillämplig även på olovliga förfaranden med förhyrd egendom. Det bör påpekas att den rättsliga bedömningen av sådana förfaranden visat sig komplicerad. Om gärningsmannens avsikt redan vid avtalsslutet varit att inte återställa godset föreligger helt naturligt bedrägeri. Detta är emellertid ofta svårt att styrka. Om godset sålts av hyresmannen eller han på annat sätt har tillägnat sig det bör gärningen normalt kunna bedömas som ett förskingningsbrott. Även ansvar för olovligt förfogande kan emellertid under vissa omständigheter förekomma, exempelvis om någon annan än hyresmannen förfogar över egendomen och gärningen inte innefattar ett häleribrott. När det gäller olovligt brukande framgår av rättsfallet NJA

1987 s. 388 att endast det förhållandet att förhyrd egendom inte återlämnats i rätt tid inte kan grunda ansvar för detta brott. Det fordras därutöver att det hyrda brukas på något sätt som kan medföra risk för skada eller annan olägenhet för uthyraren.

Anmälningar avseende att uthyrare inte återfått egendom innehåller ofta inte andra uppgifter än att hyresmannen har kvar egendomen i sin besittning. Det kan i dessa fall ifrågasättas om en sådan anmälan över huvud taget innehåller påstående om brott, varför anmälan i dessa fall ofta bör kunna avskrivas med motiveringen att gärningen ej är brott. Finns, trots detta, anledning till antagande att ett brott begåtts torde inte sällan förundersökning ändå kunna underlätas med hänvisning till den föreslagna åtalsprövningsregeln.

För att åtalsprövningsregeln skall vara tillämplig vid förskingringsbrott krävs emellertid att brottet bedöms som undandräkt. Beträffande gränsdragningen mellan detta brott och förskingringsbrottet hänvisas till avsnitt 6.7.

13.2 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

23 kap. 1 §

Paragrafen tillförs ett nytt andra stycke som innebär att förundersökning inte behöver inledas, om det är uppenbart att brottet inte går att utreda. Även i fortsättningen gäller en principiell skyldighet att inleda förundersökning om det finns anledning anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats. Genom det nya stycket markeras att förundersökning får underlätas om det inte finns praktiska förutsättningar för att brottet kommer att kunna utredas. Vid bedömningen skall hänsyn endast tas till sådana omständigheter som kan hänföras till det enskilda fallet. Sådana omständigheter att arbetsbelastningen på myndigheten är ansträngd och att det finns utredningsbalanser medför inte att förundersökningsplikten bortfaller.

23 kap. 3 §

Bestämmelsen i paragrafens andra stycke i dess nuvarande lydelse, som innebär att åklagaren har rätt att ge anvisningar för undersökningens bedrivande då förundersökningen leds av polismyndigheten, har upphävts. Skälen för detta har redovisats i avsnitt 7.4.

Bestämmelsen i *första stycket* om vem som får inleda förundersökning har formulerats om. Den nya lydelsen innebär att förundersökning skall inledas genom ett formligt beslut. I avsnitt 7.3 har närmare redogjorts för skälen till denna ändring.

Även bestämmelsen om åklagares övertagande av förundersökningsledningen har ändrats. Av den nya lydelsen framgår uttryckligen att åklagaren övertar ledningen av förundersökningen avseende brottet. Genom detta klargörs att åklagaren alltid övertar ansvaret för hela förundersökningen. Det är inte möjligt att dela en förundersökning på det sättet att åklagaren har ledningen av utredningen mot viss person, medan ledningen av utredningen i övrigt ligger kvar hos polisen. Skälen för denna

ändring har redovisats i avsnitt 7.4.

I *andra stycket* har endast några redaktionella ändringar gjorts.

I *tredje stycket* ges regler om polismanns rätt att vidta utredningsåtgärder innan förundersökning hunnit inledas. Enligt nuvarande ordning får åtgärder vidtas endast om de inte kan uppskjutas utan olägenhet. Den nya lydelsen innebär att de utredningsåtgärder, som det finns förutsättningar för att vidta, bör göras redan i detta skede av utredningen. Som påpekats i avsnitt 7.3 ger bestämmelsen i sig inte polismanns rätt att vidta åtgärder som innehåller någon form av tvång. Liksom tidigare måste beaktas om det är lämpligt att åtgärden vidtas. Förhör bör naturligtvis inte hållas med någon som är chockad eller påverkad av alkohol eller annat. Den utvidgade möjligheten att vidta utredningsåtgärder kommer i praktiken att innebära att utredningen i fler fall än tidigare kan slutföras genom att behörig person beslutar att förundersökning skall inledas samt att polismannens utredningsåtgärder och resultatet av dessa dokumenteras i akten.

23 kap. 8 §

Bestämmelsen har förtydligats så att det uttryckligen anges att den gäller även då polisman vidtar åtgärder med stöd av 23 kap. 3 § RB. Skälen för detta har redovisats i avsnitt 7.3. Reglerna i 23 kap. 9 § RB om hur länge den som skall höras är skyldig att stanna kvar för förhör är tillämplig oavsett i vilket läge av utredningen som en åtgärd enligt 8 § vidtas.

23 kap. 22 §

Möjligheten att underlåta formell förundersökning, i de fall det ändå finns tillräckliga skäl för åtal, har utvidgats till alla brott som inte kan antas föranleda annat än ett bötesstraff. Som närmare utvecklas i avsnitt 7.2 innebär regeln inte att det kan ställas mindre krav på det materiella underlaget för prövningen av ansvarsfrågan. Den tar endast sikte på hur dokumentationen sker. I förundersökningskungörelsen ges vissa regler om vad som skall framgå av handlingarna i de fall förundersökning inte behöver göras.

27 kap. 7 §

Skyldigheten för åklagaren att begära förlängning av åtalstiden i de fall beslag skett och åtal inte väckts inom en månad har tagits bort. Skälen för detta har redovisats i avsnitt 10.2. I övrigt har några redaktionella ändringar gjorts.

48 kap. 2 §

Av paragrafen framgår vad som kan tas upp i ett föreläggande enligt 48 kap. Den har kompletterats med en upplysning om att även enskilt anspråk som avser betalningsskyldighet kan tas upp i ett strafföreläggande.

48 kap. 4 §

Av paragrafen framgår att det, med undantag för de sällsynta fall då normerade böter utgör påföljd, är möjligt att utfärda strafföreläggande för alla brott som har böter i straffskalan. Att strafföreläggande bara får utfärdas för brott som föranleder böter framgår av 48 kap. 2 § RB. I avsnitt 9.2 redogörs för de överväganden som ligger bakom utvidgningen av möjligheten att utfärda strafföreläggande.

48 kap. 5 §

I paragrafen ges bestämmelser om vilka omständigheter som utgör hinder mot att strafföreläggande utfärdas. Det förhållandet att målsäganden förklarar att han skall föra talan om enskilt anspråk som avser betalningsskyldighet eller begär att åtal skall väckas, skall inte längre i sig kunna utgöra hinder mot att strafföreläggande utfärdas. Om målsäganden förklarar att han tänker föra talan om något annat slag av enskilt anspråk, t.ex. en talan om bättre rätt, utgör detta hinder mot att strafföreläggande utfärdas. Ändringarna har behandlats i avsnitt 9.2.

48 kap. 5 a §

Bestämmelsen innebär att strafföreläggande får omfatta även enskilda anspråk som avser betalningsskyldighet. Skälen för detta har redovisats i avsnitt 9.2.

I de fall åklagare i dag enligt 22 kap. 2 § första stycket rättegångsbalken är skyldig att föra målsägandens talan – alltså då anspråket är grundat på brottet, talan av åklagaren kan ske utan väsentlig olägenhet och anspråket inte är uppenbart ogrundat – skall han pröva om anspråket kan tas med i föreläggandet. Om så inte är fallet skall, såsom gäller då brottet är förenat med en fråga om särskild rättsverkan, strafföreläggande över huvud taget inte utfärdas. Åklagaren är i dessa fall hänvisad till att väcka åtal vid domstol. Om det enskilda anspråket är sådant att det inte omfattas av åklagarens skyldighet enligt 22 kap. 2 § RB, utgör anspråket dock inte hinder mot att föreläggande utfärdas. Detta framgår av att föreläggande skall omfatta det enskilda anspråket endast då denna skyldighet finns.

Vid prövningen av om det enskilda anspråket kan föreläggas för godkännande måste en rad omständigheter beaktas. Det skall finnas anledning anta att den misstänkte kommer att godkänna anspråket. Detta skall vara klart formulerat och det skall tydligt framgå på vilka omständigheter anspråket grundas. Det får inte finnas skäl för jämkning av anspråket. Tillgänglig dokumentation, t.ex. faktura på en reparationskostnad, bör ha getts in. Inget hindrar att det fordrade beloppet är förenat med ränta.

48 kap. 6 §

Paragrafen har kompletterats med en bestämmelse om vilka uppgifter föreläggandet skall innehålla då ett enskilt anspråk föreläggs för godkännande (jfr 48 kap. 5 a §). I övrigt har några redaktionella ändringar gjorts.

48 kap. 9 §

I paragrafen ges bestämmelser om hur ett strafföreläggande godkänns. Det tillägget har gjorts att ett godkännande i förekommande fall även skall omfatta det enskilda anspråk som tagits upp i strafföreläggandet.

48 kap. 10 §

I paragrafen, som innehåller bestämmelser om fullmakt att godkänna ett strafföreläggande, har tillagts en bestämmelse om att fullmakten även skall innehålla uppgift om det enskilda anspråk som den misstänkte är villig att godkänna. I övrigt har några ändringar av redaktionell natur gjorts.

13.3 Förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken

2 kap. 2 §

Paragrafen, som innehåller vissa bestämmelser om ansökan i utsökningsmål, har kompletterats med en bestämmelse som innebär att en sökande inte behöver ge in exekutionstiteln om denna är ett strafföreläggande som på grund av föreskrift i lag eller annan författning överlämnas till kronofogdemyndigheten av en myndighet. Ändringen tar sikte på de fall då ett enskilt anspråk har tagits upp i ett strafföreläggande. Syftet är att målsäganden inte själv skall behöva ta initiativ till indrivning av det enskilda anspråket. Skälen för denna ändring redovisas i avsnitt 9.2. Bestämmelsen förutsätter vissa förordningsändringar.

2 kap. 15 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om föreläggande av vite. Rätten för åklagare att föra talan om utdömande av vite har tagits bort. Ändringen kommenteras i avsnitt 5.4.

13.4 Förslaget till lag om ändring i checklagen (1932:131)

Förslaget, som innebär en avkriminalisering av brott enligt 74 § checklagen, har kommenterats i avsnitt 6.5.

13.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1939:608) om enskilda vägar

I 106 § ges vissa regler om vite och handräckning i fråga om åtgärder som vidtagits i strid med förordnanden som länsstyrelsen meddelat enligt 100 §. Åklagares rätt att ansöka om handräckning har tagits bort. Ändringen kommenteras i avsnitt 5.3.

1 §

Ändringen i *första stycket*, som kommenteras relativt utförligt i avsnitt 6.3 ovan, innebär att gränsen för straffbar oaktsamhet enligt straffstadgandet för vårdslöshet i trafik höjs och att ett minimistraff om trettio dagsböter införs.

I enlighet med vad som anförts i avsnitt 6.3 bör från det straffbara området för vårdslöshet i trafik i regel undantas sådana förfaranden där trafikanten, på grund av tillfällig ouppmärksamhet eller bristande förståelse, gjort en felbedömning av trafiksituationen. Likaså bör rena manövreringsmisslag normalt inte leda till ansvar enligt aktuell bestämmelse.

Avsikten med den föreslagna lydelsen av stadgandet är att ansvar för vårdslöshet i trafik skall förbehållas sådana beteenden i trafiken som är att beteckna som vårdslösa i egentlig mening. Det skall härvidlag vara utan betydelse om en trafikolycka inträffat eller ej. Detta innebär ett kraftigare understrykande av att det trafikfarliga beteendet verkligen skall vara täckt i subjektivt hänseende. Under trafikbrottslagens tillämpningsområde skall sålunda främst hänföras sådana fall där trafikanten gjort sig skyldig till medvetet risktagande. Vid överträdelse av en trafikregel skall vid bedömningen hänsyn tas till regelns större eller mindre betydelse ur trafiksäkerhetssynpunkt. Till sådana typiskt sett trafikfarliga beteenden som bör kunna föranleda ansvar för vårdslöshet i trafik hör exempelvis förande av bil i uttröttat tillstånd, allvarliga brott mot regler till skydd för oskyddade trafikanter, trafikfarliga omkörningar, brott mot stopplikt eller körning mot rött ljus som medfört eller kunnat medföra en trafikfarlig situation, allvarligare hastighetsöverträdelser i trafikfarliga miljöer och förande av trafikfarliga fordon. Beaktas bör också om föraren påtagit sig en särskilt ansvarsfull trafikuppgift, t.ex. förande av en skolbuss. Vid bedömningen bör således mer ses till skyldigheten att inte skapa trafikfarliga situationer än till av den enskilde trafikanten visad större eller mindre skicklighet att klara uppkomna problem i trafiken.

Ifråga om förhållandet mellan vårdslöshet i trafik och andra straffstadganden blir liksom för närvarande vanliga konkurrensregler tillämpliga.

I *andra stycket* har endast gjorts språkliga ändringar.

13.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.

Undantaget i 2 § 2 från rättegångsbalkens regler om att åtal skall väckas inom viss tid när beslag förekommer har upphävts i konsekvens med att bestämmelsen om detta i 27 kap. 7 § RB har upphävts. Vidare har de särskilda reglerna i 2 § 3 om formerna för förverkande av alkoholhaltiga drycker utan samband med talan om ansvar upphävts och ersatts med de föreslagna generella reglerna i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa

13.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1016) om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.

Ändringsförfattningen utgör en följdförfattning till sjölagen (1994:1009) som enligt beslut av regeringen träder i kraft den 1 oktober 1994. Avsikten var endast att i paragrafens första stycke byta ut hänvisningen till vissa bestämmelser i den tidigare sjölagen mot en hänvisning till relevanta bestämmelser i den nya sjölagen. Emellertid kom ändringsförfattningen att formuleras utan beaktande av de ändringar av paragrafen som följer av lagen (1993:1622) om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m., vilka trädde i kraft den 1 april 1994. Således återges paragrafens tredje stycke i sin tidigare lydelse och har det fjärde stycket utelämnats. Regeringen har med anledning härav avstått från att besluta om ikraftträdande av den nu aktuella ändringsförfattningen.

Förslaget innebär att ändringsförfattningen såvitt avser paragrafens tredje och fjärde stycke anpassas till den nu gällande lydelsen av grundförfattningen. Vidare ändras ikraftträdandebestämmelsen så att ändringen träder i kraft utan att regeringen behöver fatta något särskilt beslut därom.

13.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling

I 16 § ges regler om beslag i varusmugglingsmål. Undantaget i bestämmelsen från rättegångsbalkens regler om att åtal skall väckas inom viss tid när beslag förekommer har upphävts i konsekvens med att bestämmelsen om detta i 27 kap. 7 § andra stycket RB har upphävts.

13.10 Förslaget till lag om ändring i naturvårdslagen (1964:822)

I 39 § ges de grundläggande bestämmelserna om vite och handräckning enligt naturvårdslagen. Åklagares rätt att ansöka om handräckning har tagits bort. Ändringen kommenteras i avsnitt 5.3.

13.11 Förslaget till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64)

I 7 § ges bestämmelser om beslag av egendom som kan antas vara förverkad enligt 6 § samma lag. Undantaget i bestämmelsen från rättegångsbalkens regler om att åtal skall väckas inom viss tid när beslag

förekommer har upphävts i konsekvens med att bestämmelsen om detta i 27 kap. 7 § andra stycket RB har upphävts. Prop. 1994/95:23

13.12 Förslaget till lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift

2 och 3 §§

Beloppen och viktavdragen för uttagande av överlastavgift har ändrats för att åstadkomma en ordning där endast de allvarigare fallen av överlast blir föremål för avgiftsbeläggning. För att åstadkomma detta har de avdrag som sker vid beräkning av överlastavgifterna höjts. Samtidigt har en höjning skett av avgiften i de fall avgift skall utgå.

Systemet har utformats så att ett grundbelopp på 2 000 kr skall utgå när gränsen för avgiftspliktig överlast överskridits och att avgiften därutöver ökas progressivt i förhållande till överlastens storlek. Viktavdragen föreslås höjda till 1 000 kg för varje axel vid för högt axeltryck och till 500 kg för varje axel vid för hög bruttovikt. På detta sätt bör avgifterna vid fall av kraftig överlast kunna bli ungefär av samma storleksordning som de som idag utgår, samtidigt som länsstyrelsen befrias från hanteringen av avgifter i de lägre intervallen.

13.13 Förslaget till lag om ändring i vapenlagen (1973:1176)

I 41 § regleras frågor om beslag i fråga om egendom som kan antas vara förverkad enligt 40 § samma lag. Undantaget i bestämmelsen från rättegångsbalkens regler om att åtal skall väckas inom viss tid när beslag förekommer har upphävts i konsekvens med att bestämmelsen om detta i 27 kap. 7 § andra stycket RB har upphävts.

13.14 Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.

2 §

Paragrafens första stycke är i sak oförändrat.

Av systematiska skäl har regleringen av förfarandet när stämning utfärdas överflyttats från 3 § tredje stycket till förevarande paragraf.

3 §

Paragrafens *första stycke* motsvarar 4 § första stycket första meningen i lagens nuvarande lydelse. Gränsen för när åklagaren får besluta om förverkande har höjts och skall enligt förslaget gå vid betydande värde. Tolkningen av detta rekvisit bör kunna hämtas från bestämmelserna om grov stöld och grovt bedrägeri. Det innebär i praktiken att gränsen för åklagares beslutanderätt skall ligga kring 100 000 kronor. Regleringen innebär också att åklagaren får besluta om förverkande av sådan egendom som saknar saluvärde, exempelvis förfalskade handlingar, under förut-

sättning att särskilda skäl inte talar för att saken prövas av rätten. Sådana skäl kan vara att det är tveksamt om vikten av att egendomen förverkas står i proportion till de olägenheter för den enskilde som åtgärden medför. Det senare rekvisitet skall gälla för samtliga fall där åklagare har beslutanderätt.

I *andra* och *tredje styckena* har intagits förfaranderegler när åklagare beslutar om förverkande. Reglerna är i sak oförändrade. Andra stycket *andra* meningen har dock formulerats något annorlunda i förhållande till den nuvarande lydelsen. Ändringen har kommenterats i avsnitt 10.1.

I *fjärde stycket* har intagits en rätt för polisman att besluta om förverkande i uppenbara fall beträffande egendom som saknar saluvärde eller där värdet understiger en tiondel av basbeloppet. Formerna för sådana beslut skall i princip vara desamma som för åklagarbeslut. Missnöjesanmälan skall inges till polismyndigheten, som därefter får överlämna ärendet till åklagare om anledning finns att vidhålla att egendomen skall förverkas.

I *femte stycket* har intagits ett bemyndigande för Rikspolisstyrelsen att meddela föreskrifter om tillämpningen. Med hänsyn till att rätten att besluta om förverkande för att bli praktiskt användbar bör få användas av polisman i det dagliga arbetet, bör förhållandevis noggranna tillämpningsföreskrifter utarbetas.

4 §

Paragrafen, som motsvarar 3 § första och andra stycket i lagens nuvarande lydelse, upptar bestämmelser om kungörelsedelgivning. Reglerna blir gemensamma för såväl beslut av domstol som beslut av åklagare eller polisman. Beloppsgränsen för när delgivning får ske genom anslag på rättens kansli har anknutits till basbeloppet och bestämts till en tiondel av detta belopp. Detta innebär en omedelbar höjning av beloppsgränsen till för närvarande cirka 3 500 kronor.

13.15 Förslaget till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10)

I 10 kap. 8 § ges regler om i vilken ordning olika avgifter, som kan tas ut enligt 10 kap. 4-7 §§, skall prövas. Enligt nuvarande ordning skall frågan om tilläggsavgift skall tas ut prövas av allmän domstol på talan av åklagare. Ändringen innebär att det anförtros byggnadsnämnden att självständigt pröva om talan om tilläggsavgift skall föras och att också utföra denna talan. Talan skall i fortsättningen prövas av allmän förvaltningsdomstol, dvs. länsrätt. Vid överklagande till kammarrätt krävs det prövningstillstånd. Skälen för ändringarna har redovisats i avsnitt 5.2.

13.16 Förslaget till lag om ändring i jaktlagen
(1987:259)

Prop. 1994/95:23

41 §

I paragrafen har tagits in ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om skyldighet för den som jagar att betala en särskild avgift för vilt som fålls i strid mot gällande licens. Regeringen avser att ta in regler om särskild avgift i förordningen (1980:400) om ersättning vid vissa viltskador m.m.

43 och 45 §§

Det subjektiva rekvisitet oaktsamhet i 43 § andra stycket och 45 § första stycket har ändrats till grov oaktsamhet.

Straffbestämmelsen i 45 § tredje stycket för åsidosättande av vad som föreskrivits i en för jakten meddelad licens har upphävts. Straff för brott mot licensbestämmelser kommer härigenom endast att regleras i 43 § 1.

Ändringarna kommenteras närmare i avsnitt 6.6.

46 och 48 §§

Ändringarna är en konsekvens av att straffansvaret i 45 § tredje stycket föreslås upphävt.

13.17 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:950)
om kulturminnen m.m.

I 3 kap. 17 § ges vissa regler om vite och handräckning. Möjligheten för åklagare att ansöka om handräckning har upphävts. Ändringen kommenteras närmare i avsnitt 5.3.

13.18 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1969)
om förbud mot vissa dopningsmedel

I 6 § ges bestämmelser om beslag av egendom som kan antas vara förverkad enligt 5 § samma lag. Undantaget i bestämmelsen från rättegångsbalkens regler om att åtal skall väckas inom viss tid när beslag förekommer har upphävts i konsekvens med att bestämmelsen om detta i 27 kap. 7 § andra stycket RB har upphävts.

13.19 Förslaget till lag om ändring i ordningslagen
(1993:1617)

I 2 kap. 31 § och 3 kap. 25 § ges vissa bestämmelser om beslag. Undantaget i bestämmelserna från rättegångsbalkens regler om att åtal skall väckas inom viss tid när beslag förekommer har upphävts i konsekvens med att bestämmelsen om detta i 27 kap. 7 § andra stycket RB har upphävts.

Inledning

Åklagarväsendet, liksom rättsväsendet i övrigt, har under en lång följd av år utsatts för påfrestningar bl.a. i form av ökade arbetsmängder. Resurser har inte kunnat tillföras för att fullt ut kompensera denna utveckling. Det har medfört att arbetssituationen inom åklagarväsendet blivit alltmer pressad. Medan regelverket för förfarandet i domstol genomgått stora förändringar har reglerna om förundersökning varit i stort sett oförändrade sedan rättegångsbalken trädde i kraft år 1948. Någon samlad översyn av åklagarverksamheten har inte heller i övrigt företagits.

Mot denna bakgrund har utredningen getts i uppdrag att se över regelverk, rutiner och organisation inom åklagarverksamheten i syfte att undersöka om dessa svarar mot dagens krav och de krav som kommer att ställas i framtiden.

Utgångspunkten och målsättningen för våra överväganden har varit att åklagarverksamheten skall präglas av effektivitet och rättssäkerhet, att åklagarna inte skall syssla med annat än sådant som kräver åklagar-kompetens och att en slagkraftig åklagarorganisation skall skapas som kan möta framtidens krav på bl.a. decentraliserat beslutsfattande och flexibilitet i verksamheten.

Betänkandet kan indelas i fyra huvudavsnitt. I det första behandlas avkriminalisering m.m., i det andra frågor om åtalsplikens utformning, åtalsunderlåtelse och annat som avser åklagarens prövning av åtalsfrågan, i det tredje reglerna om förundersökning och i det fjärde åklagarväsendets organisation.

Avkriminalisering m.m.

Tillväxten av antalet straffbestämmelser har under många år varit betydande. Det totala antalet straffbestämmelser är numera mycket stort, särskilt inom specialstraffrätten. Samtidigt är det utredningens uppfattning att kriminalisering som sanktionsform bör användas med försiktighet. Andra sanktionsformer kan vara väl så effektiva och inte sällan enklare att hantera. Mot denna bakgrund gör vi bedömningen att utrymmet för avkriminalisering i och för sig borde vara betydande. Med hänsyn till de svårigheter som är förknippade härmed har vi emellertid begränsat oss till att gå in på vissa områden där begränsning av straffansvaret framstår som särskilt motiverat. Vi föreslår att regeringen *därutöver skall ge generella direktiv till departement och kommittéer att iakttä* restriktivitet med nykriminalisering.

Vi föreslår en inskränkning av det straffbara området vid *vårdslöshet i trafik*. Endast den som i väsentlig mån brister i omsorg och varsamhet skall dömas till straff enligt angiven bestämmelse. Lägsta straff skall vara 30 dagsböter. Merparten av de trafikhandlingar som härigenom

faller utanför tillämpningen av straffstadgandet för vårdslöshet i trafik utgör överträdelser av någon särskilt straffbelagd regel i trafiklagstiftningen. De kommer härigenom att kunna beivras genom föreläggande av bötesstraff av polisman direkt på plats i samband med ingripandet utan någon tidsödande utredning.

Vi föreslår att gränsen för när *överlastavgift* skall tas ut höjs. Samtidigt föreslås att avgifterna skall höjas i de fall denna gräns överskrids. Lägsta avgift föreslås bli 2 000 kronor.

Straffbestämmelsen i *checklagen* för den som ställer ut en check utan täckning eller som förfogar över täckningen innan checken skall uppvisas föreslås upphävd. Straffbestämmelsen för bedrägeri bör fånga upp de fall som enligt vårt uppfattning är straffvärda.

Vi föreslår avkriminalisering av brott enligt *utlänningslagen* som består i att utlännning haft anställning utan arbetstillstånd.

Vi föreslår att *jaktlagen* skall ändras så att det för straffbarhet skall krävas att i vart fall grov oaktsamhet föreligger och att straffbestämmelsen för bl.a. lindrigare former av s.k. överskjutning upphävs. Samtidigt föreslås en rätt för länsstyrelsen att i sådana fall ta ut en förhöjd fällavgift.

Frågan om *förbud mot politiska uniformer* har av regeringen överlämnats till utredningen. Enligt vår mening talar i och för sig starka skäl för att förbudet i dess nuvarande form bör inskränkas i vart fall till mer samhällsfarlig uniformering. Med hänsyn till det lagstiftningsarbete som pågår angående förbud mot rasistiska organisationer och straffbestämmelser som har samband därmed avstår vi dock från att lämna något konkret förslag i denna del.

Vi föreslår att straffansvaret i *värnpliktslagstiftningen* för underlåtenhet av värnpliktig att tillse att han nås av postförsändelse och att kvittera ut postförsändelse avskaffas. Samtidigt föreslås att värnpliktsmyndigheterna får vissa möjligheter att vid vite anmoda värnpliktig att lämna upplysningar om personliga förhållanden av betydelse för hans tjänstgöring.

Skyldigheten att betala *hundskatt* föreslås avskaffad. Vi föreslår att lagen om hundskatt upphävs.

Vi behandlar frågor om *enklare utrustningsbestämmelser för fordon*, men föreslår ingen förändring.

Vi föreslår att det skall stadgas särskilda restriktioner vid åtalsprövningen vid vissa brott som har sin grund i ett avtalsförhållande mellan en näringsidkare och en konsument och där förhållandena är sådana att näringsidkaren enligt vår bedömning har goda förutsättningar att betunga sig säkerhet eller på annat sätt motverka överträdelser. De brott som avses är *olovliga förfaranden med förhyrd egendom* och *övertrasseringar av eget konto*.

Åtalsplikten

De svenska åtalsreglerna bygger på principen om *absolut åtalsplikt*. En åklagare är i princip skyldig att väcka åtal när förutsättningar för detta

föreligger. Principen är dock urholkad genom förhållandevis omfattande undantagsregler. Vi för mot bakgrund av arbetsläget och annat en diskussion om det finns anledning att ta steget över till en relativ åtalsplikt, alltså att grundprincipen skall vara att åklagare på skönsmässiga grunder får pröva om åtal skall väckas. Vi föreslår dock att den grundläggande regeln om absolut åtalsplikt skall bibehållas.

Möjligheterna till *åtalsunderlåtelse* utvidgades år 1985. Inom ramen för övervägandena om åtalspliktens utformning har vi gjort en utvärdering av hur reglerna har tillämpats och övervägt om de bör förändras. Vi konstaterar att det totala antalet åtalsunderlåtelser enligt rättegångsbalken varit förhållandevis konstant under senare år och faktiskt sjunkit något efter reformen år 1985. Det är särskilt åtalsunderlåtelse vid bötesbrott som minskat. Mot bakgrund bl.a. av utfallet av utvärderingen finner vi inte anledning att föreslå någon ändring av åtalsunderlåtelsereglerna.

Av stor processekonomisk betydelse är reglerna om *förundersökningsbegränsning*. Med hänsyn inte minst till brottsutvecklingen måste i det sammanhanget beaktas möjligheterna till prioritering på förundersökningsstadiet. Vi har övervägt förutsättningarna för att författningsreglerna prioriteringsfrågorna. Vi konstaterar dock att prioritering, utöver vad som redan gäller enligt dagens lagstiftning, mer är en fråga resurser och hur de används. Erfarenheterna av den betydande frihet vad avser resurshanteringen som givits den lokala polisorganisationen kan eventuellt komma att aktualisera någon form av föreskrifter angående prioriteringen av resurser i framtiden. Den frågan får emellertid övervägas i ett annat sammanhang.

Vi har härutöver funnit att förundersökningsplikten, såsom den kommer till uttryck i rättegångsbalken, bör förtydligas. Vi föreslår att det uttryckligen skall anges att det inte föreligger skyldighet att inleda förundersökning, om det är uppenbart att en utredning inte kan komma att leda till att brottet blir uppklarat.

I ett avseende föreslår vi en direkt utvidgning av möjligheterna till förundersökningsbegränsning. Rätten att underlåta att inleda eller att nedlägga en förundersökning i s.k. disproportionsfall, alltså då kostnaden för att utreda och lagföra brottet inte står i rimlig proportion till sakens betydelse, föreslås sålunda utvidgad.

Möjligheterna till *strafföreläggande och föreläggande av ordningsbot* har enligt vår mening haft stor betydelse för att snabbt och effektivt beivra lindrigare brott. Vi föreslår att möjligheterna härtill utvidgas. Vi föreslår också att strafföreläggande och ordningsbot slås samman till ett institut - föreläggande av påföljd. Enligt det nya institutet, som beträffande förfarandet helt ansluter till dagens regler, skall åklagare få förelägga påföljd när brottet förskyller böter, oavsett vilket högsta straff som är stadgat för brottet, och när det är uppenbart att påföljden skall bestämmas till villkorlig dom. Föreläggande skall också få uppta medgivna enskilda anspråk. Polisman skall få utfärda bötesföreläggande i de fall brottet förskyller penningböter och upptagits i vad som motsvarar dagens ordningsbotskatalog. Det innebär att möjligheter öppnas att ge sådant föreläggande exempelvis för lindrigare snatteribrott

och andra enklare brott med dagsböter i straffskalan. Vi föreslår också att det införs en möjlighet att ge andra myndigheter än, såsom idag, polis och tull rätt att utfärda bötesföreläggande. Bland de myndigheter som bör kunna komma ifråga kan nämnas kustbevakningen och yrkesinspektionen.

För att ytterligare utvidga möjligheterna till bötesföreläggande och bättre anpassa straffskalan till förseelsernas straffvärde föreslår vi att påföljden ändras från dagsböter till penningböter för överträdelse av reglerna om arbetstid vid vägtransport samt för brott mot sjötrafikförordningen och lagen om register för fritidsbåtar. Vi avvisar möjligheterna att ta upp körkortsfrågor i föreläggande av påföljd.

Rätten för åklagare att själv besluta om *förverkande* utan samband med talan om ansvar för brott föreslås utvidgad. Idag gäller att saken måste prövas av rätten om värdet av egendomen överstiger en tiondel av basbeloppet eller om egendomen saknar saluvärde. Vi föreslår att åklagare skall ges generell rätt att besluta om förverkande i denna situation om inte egendomen har ett betydande värde eller det finns särskilda skäl att saken prövas av rätten. Den som drabbas av förverkandet skall dock alltid ha rätt att påkalla domstolsprövning.

Vi föreslår vidare att det införs en rätt för polisman att exempelvis i samband med ingripande besluta om förverkande, när ansvarstalan inte skall föras. Som förutsättning härför föreslås gälla att saken är uppenbar och att egendomen saknar saluvärde eller är värd mindre än en tiondel av basbeloppet.

I konsekvens med våra förslag om förverkande utan samband med åtal föreslår vi att polis och åklagares rätt att förelägga förverkande i samband med föreläggande av påföljd utvidgas i motsvarande mån.

En grundläggande tanke i direktiven är *renodling av åklagarrollen*, alltså att åklagare bara skall syssla med sådant som kräver straffrättslig kompetens. Mot bakgrund härav har vi gjort en genomgång av de uppgifter som åvilar åklagare utanför brottmålsområdet och funnit att de allra flesta av dessa uppgifter bör föras över till någon annan myndighet.

Uppgiften att föra talan om påförande av tilläggsavgifter för olovligt byggande bör föras över till byggnadsnämnderna. Uppgiften att föra det allmännas talan vid överklagade beslut angående disciplinansvar för krigsmän bör anförtros den beslutande militära myndigheten. Uppgiften att föra talan om uttagande av felparkeringsavgifter bör läggas på kommunen och samordnas med det gällande systemet för uttagande av kontrollavgifter vid s.k. tomtmarksparkering. Uppgiften att föra talan om handräckning bör avlastas allmän åklagare utom i ett särskilt angivet fall. Åklagarnas befattning med ärenden angående viten bör helt upphöra förutom såvitt avser de s.k. generella vitena.

I detta avsnitt behandlar vi slutligen frågan om *delegering av åklagaruppgifter till administrativ personal*. De formella delegationsmöjligheterna är enligt vår mening tillfredsställande. Vi framhåller samtidigt det angelägna i att varje personalkategoris förutsättningar och kompetens tas till vara.

Målsättningen för *översynen av reglerna om förundersökningsledning och av förundersökningsförfarandet* är att skapa ett förfarande som är snabbt och effektivt och leder till förkortad tid mellan brott och straff, samtidigt som rättssäkerhetsintressena tas tillvara.

Förundersökning i brottmål leds av antingen polis eller åklagare. I mål av enkel beskaffenhet och när utredningen är på spaningsstadiet leds utredningen normalt av polis. När utredningen kommit så långt att någon kan skäligen misstänkas för brottet och saken inte är av enkel beskaffenhet skall ledningen övertas av åklagare. Vi har efter en genomgång av reglerna funnit detta vara en i stort sett tillfredsställande ordning och föreslår ingen ändring härav. Ett förslag har väckts i utredningen att det bör undersökas om polis och åklagare på lokal nivå skall slås samman till en organisation. Utredningen finner dock att dagens ordning med polis och åklagare i skilda organisationer bör bibehållas. De fördelar som eventuellt kan vinnas genom en sammanslagning uppväger inte nackdelarna från bl.a. tillsyns- och kontrollsynpunkt av att åklagarna inte längre skulle vara fristående från polisen. Vi uttalar oss dock för ett utvidgat *samarbete mellan polis och åklagare*, särskilt på det lokala planet. Företrädare för åklagarmyndigheten föreslås ges rätt och skyldighet att närvara i polisstyrelsen när frågor av betydelse för åklagarverksamheten behandlas.

Vi föreslår också att regeringen skall ge riksåklagaren och rikspolisstyrelsen i uppdrag att driva ett projekt för att utveckla samarbetet mellan polis- och åklagarorganisationen på olika nivåer.

Vad avser förundersökningsförfarandet har vi med utgångspunkt i förundersökningens syfte undersökt om det är möjligt att *slopa kravet på förundersökning* i vissa fall. Vi föreslår att kravet på formell förundersökning slopas generellt för bötesbrott, om tillräckliga skäl för åtal ändå föreligger. Förslaget innebär i princip ingen skillnad i det materiella underlaget för åtalsbeslutet, utan avser i huvudsak en lättnad i dokumentationskravet. För allvarigare brott anser vi att kravet på förundersökning skall vara kvar i sin nuvarande form. Det innebär inte att förfarandet som sådant inte skulle kunna ändras. Tvärtom är det vår uppfattning att redan dagens regler medger stor frihet att anpassa förfarandet efter vad som är lämpligt i det enskilda fallet.

I direktiven tas upp frågan om behov av reglering av förutsättningarna och formerna för *förutredning och förspaning*. Vi finner för vår del att behov av författningsreglering inte föreligger, men att vissa råd och föreskrifter vad avser dokumentation och liknande bör utfärdas av riksåklagaren och rikspolisstyrelsen.

Det föreligger inte sällan problem med att avgöra när en *förutredning* formellt övergår i en förundersökning och omfattningen av en pågående förundersökning. Vi framhåller betydelsen, inte minst från kontrollsynpunkt, av att kunna avgöra en utrednings formella status och omfattning. Mot bakgrund härav föreslår vi att *beslut om att inleda eller utvidga en förundersökning* alltid skall dokumenteras.

En möjlighet att påskynda och effektivisera förundersökningsförfarandet är att ta tillvara de möjligheter som finns att *hålla förhör och vidta andra utredningsåtgärder direkt på platsen för ett brott eller i samband med anmälningsupptagning*. Idag ses denna möjlighet närmast som en undantagssituation. Vi föreslår med anledning härav att polisens rätt och skyldighet att vidta utredningsåtgärder i berörda situationer innan en förundersökning hunnit inledas skall utvidgas.

Vid behandlingen av förundersökningsförfarandet tar vi också upp vissa *metodfrågor* såsom kallelse och hämtning till förhör, kommunikation mellan polis och åklagare i förundersökningens inledningsskede och behovet av s.k. feed-back. Några regelförändringar i detta avseende föreslås dock inte. Vi understryker vikten av centralt metodutvecklingsarbete, såväl internt inom åklagarväsendet som i samarbete mellan riksåklagaren och rikspolisstyrelsen.

Vår uppmärksamhet har också riktats mot *formerna för dokumentation av olika förundersökningsåtgärder, särskilt förhör*. Det är vårt allmänna intryck att det här finns ett förhållandevis stort utrymme för effektivisering av förfarandet. Vi föreslår att reglerna om förundersökningsprotokollets utformning skall ändras så att det klart framgår att i protokollet, utöver vad som krävs från kontrollsynpunkt, inte skall upptas mer än vad som behövs för prövning av åtalsfrågan och målets beredande till huvudförhandling. I den mån ett förhör under förundersökning kan förväntas komma att behöva återopas vid kommande huvudförhandling föreslår vi att bandinspelning av förhöret i ökad utsträckning skall användas härför. Vi är medvetna om att de förändringar i dokumentationsmetoderna som vi föreslår kan kräva ett betydande metodutvecklingsarbete och måhända särskilda utbildningsinsatser. Vi föreslår att regeringen ger riksåklagaren och rikspolisstyrelsen i uppdrag att genomföra en försöksverksamhet för att undersöka vilka möjligheter till effektivisering som vårt förslag kan innebära.

Stora svårigheter föreligger inte sällan idag att genomföra s.k. *slutdelgivning*, alltså att delge den misstänkte underrättelse om rätten att ta del av förundersökningsmaterialet innan åtal väcks. Vi föreslår att sådan underrättelse skall få göras genom förenklad delgivning enligt delgivningslagen. I samband därmed föreslås att det i förundersökningskungörelsen också skall anges vilka övriga delgivningsformer som får användas vid sådan underrättelse.

Åklagarväsendets organisation

Vårt övergripande mål vid *översynen av åklagarväsendets organisation* – vid vilken vi biträtts av statskontoret – är att få till stånd ett mera slagkraftigt och effektivt åklagarväsende. Det finns flera alternativ till en framtida struktur av åklagarväsendets organisation. Ett alternativ är givetvis den nuvarande organisationsstrukturen, kanske med vissa smärre förändringar. De andra alternativ som vi bedömt vara realistiska är dels en sammanslagning av åklagardistrikt till större distrikt, dels den

s.k. länspolisvärdmodellen och dels den s.k. läns/regionmodellen. Vi belyser och tar ställning till samtliga dessa alternativ. Sammanfattningsvis anser vi att metoden att koncentrera resurserna inom åklagarvärdet till färre verksamhetsorter liksom den s.k. länspolisvärdmodellen inte tillgodoser de krav som bör ställas på en framtida åklagarorganisation. De egentliga alternativ som finns är därför enligt vår uppfattning den nuvarande organisationen och den s.k. regionmodellen. Den nuvarande organisationen bör och kan förbättras i vissa avseenden. En avvägning mellan en sådan förbättrad organisation och en regionmodell utfaller dock - i enlighet med vad även statskontoret funnit - till regionmodellens fördel. Vår uppfattning är att det genom en övergång till en regionmodell inom åklagarvärdet skapas bättre förutsättningar för att i framtiden kunna bedriva åklagarverksamheten mer flexibelt och effektivt.

Regionmodellen innebär att samtliga åklagarmyndigheter inom en region läggs samman till en enda myndighet. Åklagarverksamheten skall dock bedrivas på samma orter som i dag. Chefen för åklagarmyndigheten, överåklagaren, har både det övergripande och det direkta ansvaret för att verksamheten inom hela regionen bedrivs på ett effektivt sätt. Överåklagaren har frihet att disponera och använda resurser i form av personal och medel på det sätt han anser vara mest effektivt för verksamheten. Förslagen i denna del innebär enligt vår mening ett konsekvent fullföljande av den decentralisering av det ekonomiska ansvaret som sker den 1 juli 1992. Administrationen skall i princip vara samlad hos överåklagaren. Därmed kommer åklagardistriktet i huvudsak att vara avlastade allt administrativt arbete och helt kunna inrikta sig på det operativa arbetet. Chefsåklagaren skall liksom i dag ha det direkta ansvaret för det operativa arbetet inom sitt distrikt.

Vi föreslår att dagens indelning i regioner behålls med två undantag. Vi föreslår dels att Stockholmsregionen delas i två regioner och dels att Vänersborgsregionen förs samman med Göteborgsregionen. Vi föreslår också att de nuvarande regionåklagarmyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö omlokaliseras till Solna, Huddinge, Borås respektive Lund.

Vårt förslag till ny åklagarorganisation innebär inte några förändringar av indelningen i åklagardistrikt. Förändringar av distriktsindelningen bör enligt vår mening i första hand initieras inom respektive region. Det är verksamhetens behov jämte de ekonomiska ramarna för myndighetens verksamhet som bör bilda underlag för en bedömning härvidlag. En sådan bedömning bör göras av överåklagaren som på lämpligt sätt bör ta initiativ till ifrågavarande förändringar. Det bör dock ankomma på regeringen att besluta om på vilka orter åklagarverksamhet skall bedrivas.

Vi föreslår att det vid varje åklagarmyndighet, förutom vid statsåklagarmyndigheten för speciella mål, inrättas en *ledningsgrupp*. I ledningsgruppen bör ingå myndighetschefen, statsåklagare, samtliga chefsåklagare inom myndigheten samt den administrativa chefen. Ledningsgruppen skall ha till uppgift att inför myndighetschefens beslut behandla viktiga för verksamheten övergripande frågor. Vi framhåller

vikten av att den nya åklagarorganisationen inte får innebära att åklagarverksamheten förlorar sin lokala tyngdpunkt. Överåklagarens uppgifter som myndighetschef inom regionen bör också i fortsättningen vara av huvudsakligen övergripande karaktär. Det skall dock vara chefsåklagaren som inom sitt distrikt svarar för att åklagarverksamheten bedrivs på avsett sätt. För att överåklagaren skall kunna leda verksamheten på ett effektivt sätt bör han enligt vår uppfattning kunna delegera ansvar och befogenheter till åklagardistriktet. Det bör ankomma på riksåklagaren att utforma riktlinjer för delegationen. Vi diskuterar även behovet av *medborgerligt inflytande* inom åklagarväsendet men avstår med hänsyn till annat pågående utredningsarbete från att lämna förslag i denna del.

Enligt vår uppfattning bör det i första hand ankomma på överåklagaren att ansvara för hur respektive myndighet organiseras. Vi påpekar dock att det kan vara rimligt att vid utformningen av myndigheternas organisation utgå från dagens ordning.

Det ingår inte i vårt uppdrag att göra en översyn av riksåklagarens uppgifter och organisation. Riksåklagarens framtida roll är dock av stor betydelse vid utformningen av den framtida åklagarorganisationen. Vi föreslår därför att det görs en översyn av riksåklagarens verksamhet och organisation. Översynen bör även omfatta riksåklagarens administration samt ansvarsförhållandena för ADB-frågorna inom åklagarväsendet. Vi redogör dock något kortfattat för vår syn på *riksåklagarens framtida roll*. Vi redovisar också ett förslag till en framtida administrativ ansvars- och arbetsfördelning mellan riksåklagaren, åklagarmyndigheterna och åklagardistriktet.

Vi föreslår att en ordning med *tidsbegränsade förordnanden* för överåklagarna bör övervägas i särskild ordning. Med hänsyn till det väsentligt ändrade arbetsinnehållet i arbetsuppgifterna för en överåklagare bör också övervägas om tjänsterna som överåklagare skall kungöras lediga då den nya organisationen genomförs. En annan fråga som enligt vår uppfattning bör beaktas, exempelvis inom ramen för översynen av riksåklagarens framtida roll, är om även riksåklagarens och biträdande riksåklagarens tjänster bör tidsbegränsas.

Enligt vår uppfattning är det av stor vikt att varje åklagare har en bred kunskap och en allmän överblick över olika typer av juridiska frågor. Vi anser dock att det på områden som kräver särskild utbildning och erfarenhet kan finnas skäl för *en ökad specialisering*. De brottstyper vi anser närmast kan komma ifråga för en ökad specialisering är sexualbrott mot barn, ungdomsmål, miljömål, eko-mål och narkotikamål. Vi vill dock inte utesluta en ökad specialisering på ytterligare områden. Det är dock den operativa verksamhetens behov som skall styra inriktningen av specialiseringen. Specialiseringens nackdelar bör motverkas genom en ökad cirkulation. Vi anser därför att riksåklagaren bör ta under övervägande frågan om specialtjänsterna som eko-åklagare och narkotikaåklagare skall tidsbegränsas. Vi föreslår att riksåklagaren skall ange de riktlinjer som behövs för att nå en ändamålsenlig specialisering inom åklagarväsendet. Det bör sedan ankomma på överåklagaren att

bedriva verksamheten med utgångspunkt i de riktlinjer som riks-
åklagaren lagt fast.

Vi föreslår att *åklagarnas lokala behörighet* regleras i åklagar-
fördordningen. Att därutöver införa formella forumregler för åklagarna,
på det sätt som gäller för domstol, anser vi inte vara motiverat.

Slutligen föreslår vi att *statsåklagarmyndigheten för speciella mål*
behålls i sin nuvarande form men att myndigheten ges administrativt
stöd av någon av de större åklagarmyndigheterna i Stockholm. Vi
föreslår vidare att myndigheten skall fungera som central informa-
tionsbank, bl.a. när det gäller frågor av internationell karaktär. Vi
betonar också vikten av ett väl fungerande samarbete med polisen och
då framförallt med rikskriminalens eko-rotel.

Konsekvenser och genomförande

Vi redovisar vilka konsekvenser som kan uppkomma om våra förslag
genomförs. Sammanfattningsvis anser vi att förslagen som rör av-
kriminalisering m.m., åtalsplikten och förundersökning bör frigöra viss
kapacitet hos polis, åklagare och domstol. Med hänsyn till brotts-
utvecklingen och arbetsläget inom rättsväsendet är det enligt vår mening
uppenbart att dessa resurser måste stanna inom rättsväsendet och
användas för i första hand beivrande av allvarigare brottslighet och för
att få ned handläggningstiderna. För åklagarnas del bör frigjord
kapacitet främst användas för en mer aktiv förundersökningsledning.
Härigenom bör förslagen kunna leda till att rättsväsendet förmår hantera
fler ärenden inom givna resursramar. De organisatoriska förslagen bör
skapa förutsättningar för att i framtiden kunna bedriva åklagar-
verksamheten mer effektivt. Att närmare uppskatta de framtida
effekterna av organisationsförändringarna är dock förenat med stora
svårigheter. Sammantaget bör dock förslagen medföra vissa bespa-
ringseffekter och en ökad effektivitet inom hela åklagarväsendet. I
anslutning till våra konsekvensanalyser belyser vi frågan om våra
förslag allmänt ligger i linje med Sveriges internationella åtaganden
eller om det av andra skäl finns anledning att beakta internationella
förhållanden. Vår bedömning är att vi för vår del inte finner att något
av det vi föreslagit skulle kunna komma i konflikt med vad Sverige i
internationella sammanhang förbundit sig.

Våra förslag föreslås träda i kraft den 1 januari 1994.

1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken att 9 kap. 12 § och 10 kap. 10 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

12 §

Vad i 8 kap. 13 § sägs om inskränkning i åklagares åtalsrätt skall äga motsvarande tillämpning beträffande annat i detta kapitel omförmålt brott än grovt bedrägeri.

Bedrägeri eller bedrägligt beteende som består i att en konsument gjort avtalsstridigt uttag på eget kredit- eller tillgångskonto får åtalas av åklagare endast om åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Bedrägligt beteende som avses i 2 § andra stycket må ej åtalas av åklagare, med mindre åtal finnes påkallat ur allmän synpunkt.

10 kap.

10 §

Vad i 8 kap. 13 § sägs om inskränkning i åklagares åtalsrätt skall äga motsvarande tillämpning beträffande annat i detta kapitel omförmålt brott än grov förskingring och sådan trolöshet mot huvudman som är att anse som grov.

Olovligt förfogande över egendom, som kommit i gärningsmannens besittning genom avtal, enligt vilket äganderätten skall övergå först sedan betalning erlagts, eller som gärningsmannen eljest innehar på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt, må ej åtalas av åklagare, med mindre åtal finnes påkallat ur allmän synpunkt.

Undandräkt, olovligt förfogande eller olovligt brukande beträffande egendom, som kommit i gärningsmannens besittning genom avtal som avser hyra av egendomen eller enligt vilket äganderätten skall övergå först sedan betalning erlagts, eller som gärningsmannen eljest innehar på grund av kreditköp med förbehåll om återtaganderätt, får åtalas av åklagare endast om åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken
dels att i 22 kap. skall införas en ny paragraf, 9 §, av följande lydelse
dels att 23 kap. 1, 3, 4 a, 21 och 22 §§, 27 kap. 7 §, 48 kap. och
59 kap. 9 § skall ha nedan angivna lydelse
dels att i 59 kap. 5-8 §§ ordet "strafföreläggande" skall bytas ut mot
"föreläggande".

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 kap.

9 §

*Vad som sägs i 1 och 2 §§ om
åtal för brott skall i tillämpliga
delar gälla även utfärdande av
föreläggande om påföljd.*

23 kap.

1 §

Förundersökning skall inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats. *Detta gäller, om inte något annat följer av 4 a § eller 22 §.*

Förundersökning skall inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats. *Förundersökning behöver dock inte inledas, om det är uppenbart att brottet inte kommer att kunna utredas. Att förundersökning inte behöver inledas i vissa andra fall följer av 4 a § eller 22 §.*

Om det krävs angivelse för att brottet skall höra under allmänt åtal, får förundersökningen trots det inledas utan angivelse, om det innebär fara att avvakta en angivelse. I så fall skall målsägande underrättas snarast. Om denne då inte anger brottet till åtal, skall förundersökningen läggas ned.

3 §

Förundersökningen inleds av polismyndigheten eller åklagaren. Har den inletts av polismyndighet och är saken ej av enkel beskaffenhet, skall ledningen övertagas av åklagaren, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet. Åklagaren skall ock eljest överta ledningen, när det finnes påkallat av särskilda skäl.

Beslut att inleda förundersökning fattas av polismyndighet eller åklagare. Har förundersökningen inletts av polismyndighet och är saken inte av enkel beskaffenhet, skall ledningen av förundersökningen avseende brottet övertas av åklagare, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet. Åklagaren skall också i annat fall

Åklagaren äge, då undersökningen ledes av polismyndighet, meddela anvisningar rörande undersökningens bedrivande.

Då undersökningen ledes av åklagaren, äge han vid undersökningens verkställande anlita biträde av polismyndighet så ock uppdraga åt polisman att vidtaga särskild till undersökningen hörande åtgärd, om dess beskaffenhet tillåter det.

Innan förundersökning hunnit inledas, må polisman hålla förhör och vidtaga annan åtgärd i syfte att utreda brottet, om åtgärden icke kan uppskjutas utan olägenhet.

överta ledningen, när det är påkallat av särskilda skäl.

När förundersökningen leds av åklagaren, får han vid undersökningens verkställande anlita biträde av polismyndigheten. Han får också uppdra åt en polisman att vidta en viss åtgärd som hör till förundersökningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet.

Innan förundersökning hunnit inledas, får polisman hålla förhör och vidta annan utredningsåtgärd som är av betydelse för utredningen.

4 a §

Förundersökning får vidare läggas ned

1. om fortsatt utredning skulle kräva kostnader som inte står i rimligt förhållande till sakens betydelse och det dessutom kan antas att brottet i händelse av lagföring inte skulle leda till svårare påföljd än böter

2. om det kan antas att åtal för brottet inte skulle komma att ske till följd av bestämmelser om åtalsunderlåtelse i 20 kap. eller om särskild åtalsprövning samt något väsentligt allmänt eller enskilt intresse ej åsidosätts genom att förundersökningen läggs ned.

Förundersökningen får, under förutsättning att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse däri genom inte åsidosätts, vidare läggas ned

1. om det, med hänsyn till brottets straffvärde eller andra sådana omständigheter, krävs insatser för att utreda och lagföra brottet som inte står i rimligt förhållande till sakens betydelse och det dessutom kan antas att brottet i händelse av lagföring inte skulle leda till svårare påföljd än villkorlig dom eller skyddstillsyn eller

2. om det kan antas att åtal för brottet inte skulle komma att ske till följd av bestämmelser om åtalsunderlåtelse i 20 kap. eller om särskild åtalsprövning.

Om förutsättningar att lägga ned en förundersökning enligt första stycket föreligger redan innan en sådan har inletts, får det beslutas att förundersökning inte skall inledas.

Beslut enligt denna paragraf meddelas av åklagare.

21 §

Vid förundersökningen skall Vid förundersökningen skall protokoll föras över vad därvid föras protokoll.

förekommit av betydelse för utredningen.

Sedan utsaga av misstänkt eller annan upptecknats, skall, innan förhöret avslutas, utsagan uppläsas eller tillfälle på annat sätt lämnas att granska uppteckningen samt den hörde tillfrågas, om han har något att erinra mot innehållet. Erinran, som ej föranleder ändring, skall antecknas. Därefter må uppteckningen ej ändras. Har utsagan först efter granskningen antecknats i protokollet, skall uppteckningen biläggas handlingarna.

I mindre mål må i stället för protokoll föras kortfattade anteckningar över det väsentliga, som förekommit vid förundersökningen.

Så snart åtal beslutats, har den misstänkte eller hans försvarare rätt att på begäran få en avskrift av protokoll eller anteckningar från förundersökningen. Har offentlig försvarare förordnats för den misstänkte, skall en avskrift utan särskild begäran lämnas eller sändas till försvararen.

I protokollet skall redovisas
1. vidtagna åtgärder och vad i övrigt förekommit av betydelse för att följa utredningens huvudsakliga gång

2. vad som framkommit under utredningen, i den utsträckning det är erforderligt för prövning av åtalsfrågan och målets beredande till huvudförhandling.

Den som förhörts under förundersökningen skall innan denna avslutas ges tillfälle att granska vad som upptagits av förhöret i protokollet. En sådan invändning mot protokollet som inte föranleder ändring skall antecknas i protokollet.

Så snart åtal beslutats, har den misstänkte eller hans försvarare rätt att på begäran få en kopia av protokoll från förundersökningen. Har offentlig försvarare förordnats för den misstänkte, skall ett exemplar utan särskild begäran lämnas eller sändas till försvararen.

22 §

Förundersökning enligt detta kapitel är, om tillräckliga skäl för åtal ändå föreligga, ej erforderlig beträffande brott, för vilket icke svårare straff än böter är stadgad, eller beträffande brott, som avses i 45 kap. 2 § första eller andra stycket. Ej heller är förundersökning erforderlig i mål om brott, som avses i 3 kap. 3 § och 7 kap. 4 § andra stycket, med mindre anledning förekommer till ådömande av annan påföljd än böter.

Vill åklagaren utvidga väckt åtal, må det ske, utan att förundersökning enligt detta kapitel ägt rum.

Förundersökning enligt detta kapitel behöver inte företas, om det ändå finns tillräckliga skäl för åtal och det gäller ett brott som inte kan antagas föranleda annan påföljd än böter, eller ett sådant brott som avses i 45 kap. 2 § första eller andra stycket.

Vill åklagaren utvidga väckt åtal, får det ske, utan att förundersökning enligt detta kapitel ägt rum.

Då rätten förordnar om beslag eller fastställer verkställt beslag, skall, om ej åtal redan väckts, rätten utsätta den tid, inom vilken åtal skall väckas. Denna må ej bestämmas längre än som finnes oundgängligen erforderlig.

I annat fall än som avses i första stycket skall åtal väckas inom en månad från det att beslaget verkställdes, om inte den beslagtagna egendomens värde understiger en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes.

Finnes tid, som avses i första eller andra stycket, otillräcklig, må rätten om framställning därom göras före tidens utgång, medgiva förlängning av tiden.

Finnes tid, som avses i första stycket, otillräcklig, må rätten om framställning därom göras före tidens utgång, medgiva förlängning av tiden.

48 Kap. Om strafföreläggande och föreläggande av ordningsbot

Allmänna bestämmelser

1 §

Fråga om ansvar för brott, som hör under allmänt åtal, får under de villkor som föreskrivas i detta kapitel upptagas av åklagare och av polisman genom föreläggande av ordningsbot. Föreläggande som nu nämnts träder i stället för åtal i den utsträckning som framgår av 3 §.

Närmare föreskrifter angående tillämpningen av detta kapitel meddelas av regeringen eller av myndighet som regeringen bestämmer.

48 Kap. Om föreläggande av påföljd m.m.

Frågan om ansvar för ett brott, som hör under allmänt åtal, får under de villkor som föreskrivs i detta kapitel tas upp av åklagare och polis genom föreläggande av påföljd. Ett sådant föreläggande ersätter åtal i den utsträckning som framgår av 3 §.

Närmare föreskrifter angående tillämpningen av detta kapitel meddelas av regeringen eller av myndighet som regeringen bestämmer.

2 §

Föreläggande enligt detta kapitel innebär att den misstänkte till godkännande omedelbart eller inom viss tid förelägges ett bötesstraff, fastställt vid strafföreläggande efter vad åklagaren anser brottet

Föreläggande av påföljd får utfärdas beträffande brott som förskyller böter (bötesföreläggande). Föreläggande får också utfärdas i fall då det är uppenbart att påföljden ska bestämmas till vill-

förskylla och vid föreläggande av ordningsbot efter vad som bestäms enligt 14 §.

Är brott förenat med egendoms förverkande eller annan sådan särskild rättsverkan, skall också denna föreläggas den misstänkte till godkännande.

korlig dom eller sådan påföljd i förening med böter (föreläggande av villkorlig dom).

Prop. 1994/95:23
Bilaga 2

3 §

Har föreläggande enligt detta kapitel utfärdats till godkännande inom viss tid, får fråga om ansvar för brottet ej upptagas på nytt förrän denna tid utgått.

Har föreläggande godkänts, gäller det som dom vilken har vunnit laga kraft.

Bötesföreläggande och föreläggande av villkorlig dom innebär att den misstänkte för godkännande antingen omedelbart eller inom viss tid föreläggs frågan om ansvar och påföljd för brottet.

Är brottet förenat med förverkande av egendom eller någon annan sådan särskild rättsverkan, skall också denna föreläggas den misstänkte för godkännande.

Har målsäganden förklarat att han ämnar föra talan om enskilt anspråk och är omständigheterna sådana att det åligger åklagaren att enligt 22 kap 2 § första stycket utföra målsägandens talan, skall också det enskilda anspråket föreläggas den misstänkte för godkännande.

4 §

Strafföreläggande får utfärdas beträffande brott, för vilket ej stadgas svårare straff än böter, dock ej normerade böter, och beträffande brott, för vilket stadgas dagsböter eller fängelse i högst sex månader. Om dagsböter skall användas som påföljd för brottet, få dock strafföreläggande utfärdas endast när brottet ensamt eller tillsammans med annat sådant brott som nu har nämnts förskyller högst etthundra dagsböter.

Det finns särskilda bestämmelser om strafföreläggande för brott som begåtts av någon som är under arton år.

Har föreläggandet utfärdats för godkännande inom viss tid, får en fråga som omfattas av föreläggandet inte tas upp på nytt förrän den tiden gått ut.

Har föreläggandet godkänts, gäller det som en lagakraftvunnen dom.

5 §

Strafföreläggande får inte utfärdas

om förutsättningar för allmänt åtal inte föreligger

om i föreläggandet inte tas upp alla brott av den misstänkte, vilka enligt åklagarens vetskap föreligger till bedömning

om målsäganden förklarar, att han ämnar föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet, eller begärt, att åtal skall väckas

om talan om företagsbot skall föras i anledning av brottet.

Föreläggande får utfärdas av åklagare.

Bötesföreläggande för brott som förskyller penningböter och för vilka bötesbeloppet bestämts på sätt som anges i 6 § får utfärdas också av polisman. Beträffande sådana brott får regeringen förordna att föreläggande får utfärdas också av tjänsteman vid en annan myndighet.

Har målsäganden framställt enskilt anspråk på grund av brottet, får föreläggande utfärdas endast av åklagare. Även i annat fall skall, när omständigheterna är sådana att beslut i saken bör ankomma på åklagare, frågan om utfärdande av föreläggande överlämnas till åklagaren för prövning.

6 §

Strafföreläggande avfattas skriftligen och undertecknas av åklagaren.

Föreläggandet skall innehålla uppgift om

1. den misstänkte
2. brottet med angivande av tid och plats för dess begående samt övriga omständigheter som behövs för att känneteckna det
3. det eller de lagrum som äro tillämpliga,
4. det straff och den särskilda rättsverkan, som föreläggas den misstänkte.

Riksåklagaren väljer i samråd med rikspolisstyrelsen ut de brott, för vilka polisman eller annan tjänsteman skall få utfärda bötesföreläggande enligt 5 § andra stycket.

Riksåklagaren bestämmer för de olika brotten de belopp som skall anges i föreläggandet. Därvid anges även grunderna för beräkning av gemensamt straff för flera brott. Om särskilda skäl föreligger, får riksåklagaren uppdra åt en statsåklagare att bestämma bötesbeloppets storlek i fråga om vissa brott.

7 §

Utfärdas strafföreläggande till godkännande inom viss tid, skall den misstänkte genom anteckning i föreläggandet eller på annat sätt givas

upplysning om sättet för godkännande och om den tid som fastställts härför,

Föreläggande får inte utfärdas,

1. om det inte finns förutsättningar för allmänt åtal,
2. om i föreläggandet inte tas upp alla brott av den misstänkte, som enligt utfärdarens vetskap föreligger till bedömning eller

upplysning att, om godkännande ej sker, åtal kan äga rum efter utgången av den fastställda tiden.

3. om talan om företagsbot skall föras i anledning av brottet.

Prop. 1994/95:23
Bilaga 2

8 §

Strafföreläggande lämnas eller sändes till den misstänkte.

Regeringen äger förordna att i stället för föreläggandet får lämnas eller sändas skriftligt besked, som upptager föreläggandets innehåll och sådana upplysningar som anges i 7 §.

Föreläggandet avfattas skriftligen och undertecknas av den tjänsteman som utfärdar det.

Föreläggandet skall innehålla uppgift om

1. den misstänkte,
2. brottet med angivande av tid och plats för dess begående samt övriga omständigheter som fordras för att känneteckna det samt
3. den påföljd och särskilda rättsverkan som föreläggs den misstänkte.

Upptas ett enskilt anspråk i föreläggandet skall också lämnas uppgift om målsäganden och anspråket samt de omständigheter, som detta grundas på.

9 §

Strafföreläggande godkännes genom att den misstänkte undertecknar och tillställer vederbörlig mottagare förklaring, att han erkänner gärningen och godtager det straff och den särskilda rättsverkan som upptagits i föreläggandet. Närmare bestämmelser om vem som skall mottaga sådan förklaring meddelas av regeringen.

Godkännande, som tecknas på annan handling än föreläggandet, är gällande endast om det klart framgår vilket föreläggande som avses.

Föreläggande lämnas eller sänds till den misstänkte.

Bötesföreläggande enligt 5 § första stycket andra meningen bör utfärdas i den misstänktes närvaro, varvid den misstänkte skall få tillfälle att omedelbart godkänna föreläggandet.

Föreläggande av villkorlig dom skall delges den misstänkte muntligen av åklagaren, varvid upplysning skall lämnas om innebörden av den förelagda påföljden och de skyldigheter som är förknippade med denna.

Utfärdas föreläggande för att godkännas inom viss tid, skall den misstänkte genom anteckning i föreläggandet eller på annat sätt ges upplysning om sättet för godkännande och den tid som fastställts för detta. Han skall också upplysas om att åtal kan

10 §

Skriftligt godkännande av strafföreläggande får i den misstänktes ställe lämnas av ombud för honom, om till åklagaren inges fullmakt i huvudskrift vilken, utöver vad som följer av 12 kap., innehåller

förklaring att ombudet äger godkänna strafföreläggande på den misstänktes vägnar,

uppgift om det brott som godkännandet får avse, varvid skall anges brottets art samt tid och plats för dess begående,

uppgift om den högsta bötespåföljd som den misstänkte är villig att godtaga,

uppgift om särskild rättsverkan som är i fråga som den misstänkte är villig att godtaga.

Har sådan fullmakt ingivits till åklagaren, får ombudet mottaga handlingar i saken på den misstänktes vägnar.

Föreläggandet godkänns genom att den misstänkte undertecknar och tillställer behörig mottagare en förklaring att han erkänner gärningen och godtar den påföljd och särskilda rättsverkan samt det enskilda anspråk som upptagits i föreläggandet. Närmare bestämmelser om vem som skall motta sådan förklaring meddelas av regeringen.

Har föreläggandet godkänts i endast viss del är godkännandet ogiltigt.

Ett godkännande, som skrivs på någon annan handling än föreläggandet, är giltigt endast om det klart framgår vilket föreläggande som avses.

11 §

Avser strafföreläggande ej annat än böter och betalas böterna till myndighet, som regeringen bestämmer, utan att skriftligt godkännande skett, anses betalningen som godkännande, om det icke framgår att den misstänkte ej har avsett att godkänna föreläggandet.

Skriftligt godkännande av bötesföreläggande får i den misstänktes ställe lämnas av den som är ombud för honom, om det till den utfärdande myndigheten inges fullmakt i original. Fullmakten skall, utöver vad som följer av 12 kap., innehålla

1. förklaring att ombudet har rätt att godkänna bötesföreläggande på den misstänktes vägnar,

2. uppgift om det brott som godkännandet får avse, varvid skall anges brottets art samt tid och plats för dess begående samt

3. uppgift om den högsta bötespåföljd, den särskilda rättsverkan och det enskilda anspråk som den misstänkte är villig att godta.

Har sådan fullmakt ingivits till myndigheten, får ombudet motta handlingar i saken på den misstänktes vägnar.

Prop. 1994/95:23
Bilaga 2

12 §

Godkännande, som sker sedan åklagaren utfärdat stämning eller stämningsansökan, är utan verkan. Avser föreläggandet inget annat än böter och betalas böterna till den myndighet, som regeringen bestämmer, utan att skriftligt godkännande skett, anses betalningen som godkännande, om det inte framgår att den misstänkte inte har avsett att godkänna föreläggandet.

12 a §

Om åklagaren finner att ett strafföreläggande, som har godkänts, innehåller en uppenbar oriktighet till följd av åklagarens eller någon annans skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende, skall han, sedan den som har godkänt föreläggandet getts tillfälle att yttra sig, besluta om rättelse av föreläggandet.

Rättelse får inte göras, om den som har godkänt föreläggandet motsätter sig det.

En rättelse får inte innebära att straffet höjs.

Om föreläggande av ordningsbot

13 §

Föreläggande av ordningsbot får utfärdas beträffande brott, för vilket ej stadgas annat straff än böter omedelbart i penningar och ej heller normerade böter och för vilket ordningsbot bestäms på sätt som föreskrivs i 14 §. Om godkännande sker sedan stämning eller stämningsansökan utfärdats, är det ogiltigt.

Bestämmelserna om föreläggande av ordningsbot äro icke tillämpliga, om särskilt villkor är stadgat för allmänt åtal.

14 §

Regeringen äger meddela föreskrifter om det högsta belopp, till vilket ordningsbot får bestämmas, och om andra begränsningar för användningen av föreläggande av ordningsbot.

Riksåklagaren företager i samråd med rikspolisstyrelsen urval av de brott, för vilka ordningsbot skall bestämmas.

Riksåklagaren bestämmer för olika brott de belopp som skola upptagas såsom ordningsbot. Därvid anges även grunder för beräkning av gemensam ordningsbot för flera brott. Om särskilda skäl föreligga, äger riksåklagaren uppdraga åt statsåklagare att i fråga om vissa brott bestämma beloppet för ordningsbot.

Om utfärdaren finner att ett föreläggande, som har godkänts, innehåller en uppenbar oriktighet till följd av utfärdarens eller någon annans skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende, skall han, sedan den som godkänt föreläggandet beretts tillfälle att yttra sig, besluta om rättelse av föreläggandet.

Rättelse får inte göras, om den som har godkänt föreläggandet motsätter sig det.

En rättelse får inte innebära att straffet höjs.

15 §

Föreläggande av ordningsbot får icke utfärdas,

om den misstänkte förnekar gärningen,

om i föreläggandet ej upptagas alla brott av den misstänkte, vilka enligt polismannens vetskap föreligga till bedömning, eller

om det föreligger anledning att antaga att talan om enskilt anspråk kommer att föras.

Föreläggande bör ej utfärdas, om det i annat fall kan antagas vara påkallat att åklagare prövar fråga om strafföreläggande eller åtal för brottet.

Finner den som utfärdat sådant bötesföreläggande som avses i 5 § första stycket andra meningen i omedelbart samband med att föreläggandet utfärdats och godkänts att föreläggandet innehåller en uppenbar oriktighet, och avser denna annat än att bötesbeloppet är för lågt, får den utfärdande tjänstemannen, om det kan ske genast, utan hinder av 4 § andra stycket bereda den misstänkte tillfälle att stryka över godkännandet. Sker detta, skall föreläggandet återkallas. Ett nytt föreläggande får därefter utfärdas.

16 §

Föreläggande av ordningsbot avfattas skriftligen och undertecknas av polismannen.

Föreläggande bör utfärdas i den misstänktes närvaro, varvid den misstänkte skall erhålla tillfälle att omedelbart godkänna föreläggandet.

Om föreläggande utfärdas i den misstänktes frånvaro eller om misstänkt, som är närvarande när föreläggande utfärdas, behöver rådrum, får polismannen tillstålla honom föreläggandet för senare ställningstagande till frågan om godkännande.

17 §

Bestämmelserna i 6 § andra stycket 1, 2 och 4 samt i 7, 9, 11 och 12 a §§ gäller även i fråga om föreläggande av ordningsbot. Vad som sägs om åklagare i 12 a § skall därvid i stället avse polisman.

18 §

Finner polisman i omedelbart samband med att föreläggande av ordningsbot utfärdats och godkänts, att föreläggandet innehåller uppenbart oriktighet, och avser denna annat än att ordningsbotsbeloppet är för lågt, får polismannen, om det kan ske genast, utan hinder av 3 § andra stycket bereda den misstänkte tillfälle att stryka över godkännandet. Sker detta, skall föreläggandet återkallas. Nytt föreläggande får därefter utfärdas.

19 §

Godkännes föreläggande av ordningsbot sedan åklagaren utfärdat stämning eller stämningsansökan, är godkännandet utan verkan. Sker godkännandet sedan strafföreläggande utfärdats, är godkännandet också utan verkan, om icke den åklagare som utfärdat strafföreläggandet förklarar, att godkännandet skall gälla, och återkallar strafföreläggandet.

20 §

Regeringen äger förordna, att föreläggande av ordningsbot får utfärdas även av åklagare och tulltjänsteman. De bestämmelser i detta kapitel som gälla polisman äga motsvarande tillämpning beträffande den som avses med sådant förordnande.

59 kap.

9 §.

Bestämmelserna i 5-8 §§ äga motsvarande tillämpning i fråga om besvär över godkänt föreläggande av ordningsbot. I mål om besvär över sådant föreläggande är allmän åklagare motpart till den misstänkte.

I mål om besvär över föreläggande av påföljd är allmän åklagare motpart till den misstänkte.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994. Har föreläggande utfärdats före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

3 Förslag till lag om ändring i utsökningsbalken

Prop. 1994/95:23
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 15 § utsökningsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

15 §

När kronofogdemyndigheten enligt 4 kap. 14 eller 15 § eller 16 kap. 9 eller 12 § eller 13 § jämförd med 4 kap. 14 och 15 §§ förelägger svaranden eller tredje man att fullgöra eller underlåta något, får myndigheten föreskriva vite till belopp som finnes behövt.

Fråga om utdömande av vite som har förelagts enligt första stycket prövas, på talan av *allmän åklagare eller* kronofogdemyndigheten, av en tingsrätt i det län där kronofogdemyndigheten finns. Har ändamålet med vitet förfallit, får det ej dömas ut.

Fråga om utdömande av vite som har förelagts enligt första stycket prövas, på talan av kronofogdemyndigheten, av en tingsrätt i det län där kronofogdemyndigheten finns. Har ändamålet med vitet förfallit, får det ej dömas ut.

Om föreläggande vid vite ej iaktas, kan kronofogdemyndigheten ge nytt vitesföreläggande utan hinder av att det förra ej har vunnit laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994. Har talan väckts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

4 Förslag till lag om ändring i checklagen (1932:131)

Prop. 1994/95:23
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om checklagen (1932:131) att 74 § skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1939:608) om enskilda vägar

Prop. 1994/95:23
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 106 § lagen (1939:608) om enskilda vägar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Länsstyrelsen får vid vite förelägga den som uppfört byggnad eller vidtagit annan åtgärd i strid mot förbud enligt 100 § att undanröja eller ändra det utförda. Tingsrätten får meddela handräckning till rättelse i vad olagligen skett. Ansökan om handräckning får göras av *allmän åklagare*, byggnadsnämnd samt ägare eller innehavare av fastighet, som får begagna vägen. Beträffande sådan handräckning finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981:847).

Efterkoms ej föreläggande, som meddelats med stöd av 101 §, skall på anmodan av länsstyrelsen kronofogdemyndigheten föranstalta om att åtgärden vidtages.

Föreslagen lydelse

106 §

Länsstyrelsen får vid vite förelägga den som uppfört byggnad eller vidtagit annan åtgärd i strid mot förbud enligt 100 § att undanröja eller ändra det utförda. Tingsrätten får meddela handräckning till rättelse i vad olagligen skett. Ansökan om handräckning får göras av byggnadsnämnd samt ägare eller innehavare av fastighet, som får begagna vägen. Beträffande sådan handräckning finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981: 847).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994. Har ansökan gjorts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (1950:596) om rätt till fiske

Prop. 1994/95:23
Bilaga 2

Häri genom föreskrivs att 39 § lagen (1950:596) om rätt till fiske skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

39 §

Är det uppenbart att fiskeredskap utsatts eller anordning vidtagits i strid med vad som gäller om fiskådra och sker inte rättelse genast efter tillsägelse, får tingsrätten på ansökan av den som lider skada meddela handräckning. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981:847).

Detsamma skall gälla, om någon begagnar av länsstyrelsen fastställt märke för redskap eller notvarp på sätt som är ägnat att obehörigen avhålla annan från att fiska.

Om ett allmänt fiskeintresse berörs får ansökan om handräckning även göras av *allmän åklagare*, av fiskeristyrelsen eller av fisketillsynsman som särskilt förordnats för detta.

Om ett allmänt fiskeintresse berörs får ansökan om handräckning även göras av fiskeristyrelsen eller av fisketillsynsman som särskilt förordnats för detta.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994. Har ansökan gjorts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

7 Förslag till lag om ändring i trafikbrottslagen (1951:649)

Prop. 1994/95:23
Bilaga 2

Häri genom föreskrivs i fråga om trafikbrottslagen (1951:649) att 1 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Brister vägtrafikant, den som för spårvagn eller den som annorstädes än på väg för motordrivet fordon i den omsorg och varsamhet, som till förekommande av trafikolycka betingas av omständigheterna, *och är ej oaksamheten ringa*, dömes för vårdslöshet i trafik till böter.

Där någon vid förande av motordrivet fordon ådagalägger grov oaksamhet eller visar uppenbar likgiltighet för andra människors liv eller egendom, dömes för grov vårdslöshet i trafik till fängelse i högst två år.

Föreslagen lydelse

1 §

Brister vägtrafikant, den som för spårvagn eller den som annorstädes än på väg för motordrivet fordon *i väsentlig mån* i den omsorg och varsamhet, som till förekommande av trafikolycka betingas av omständigheterna, dömes för vårdslöshet i trafik till böter, *dock lägst trettio dagsböter*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

8 Förslag till lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.

Prop. 1994/95:23
Bilaga 2

Häriigenom föreskrivs 2 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Angående beslag av egendom som avses i 1 § skall vad i allmänhet är stadgat om beslag i brottmål äga motsvarande tillämpning med följande avvikelser:

1. Beslagtagen egendom må bevisligen förstöras om dess värde är ringa eller egendomens förstörande eljest måste anses försvarligt. I annat fall må egendomen försäljas, spritdrycker, vin eller starköl till det i lagen (1977:293) om handel med drycker omnämnda partihandelsbolaget, öl till tillverkare av sådan vara och annan egendom på sätt som med hänsyn till egendomens beskaffenhet finnes lämpligt. Belopp, som erhållits vid försäljning av beslagtagen egendom, tillfaller kronan.

Beslut om förstörande eller försäljning meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren. I fall som avses i 23 kap. 22 § första stycket första punkten rättegångsbalken får sådant beslut meddelas även av polismyndigheten.

Går beslag åter och är egendomen jämlikt denna paragraf förstörd eller såld, skall ersättning av allmänna medel utgå med belopp, som motsvarar egendomens pris vid försäljning till allmänheten eller eljest finnes skäligt. Beslut om ersättning meddelas av åklagaren. Är den som drabbats av beslaget missnöjd med beslut om ersättning, äge han inom en månad från det han erhöll del av beslutet påkalla rättens prövning därav. Ansökan härom göres vid den domstol, som ägt upptaga fråga om beslagets bestånd. Ersättning utbetalas av länsstyrelsen efter framställning av åklagaren.

2. Vad i 27 kap. 7 § rättegångsbalken är stadgat om att åtal skall väckas inom viss tid skall ej gälla i annat fall än då rätten utsatt sådan tid.

3. Har förverkande av beslagtagna egendom ej förelagts och godkänts i samband med strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot och väckes ej åtal, prövar åklagaren, huruvida egendomen skall vara förverkad enligt 1 §. Förordnande därom meddelas skriftligen. Den, från vilken beslaget skett, äger hos åklagaren anmäla missnöje med förordnandet inom en månad från det han erhöll del därav. Anmäles missnöje, har åklagaren att, om ej beslaget finnes böra hävas, väcka talan om egendomens förverkande. Sker det ej inom en månad från det anmälan gjorts, skall beslaget gå åter.

4. Om polisman verkställer beslag och förelägger förverkande av den beslagtagna egendomen i föreläggande av ordningsbot, skall anmälan om beslaget göras hos polismyndigheten.

5. I fråga om spritdrycker, vin eller starköl, som i strid mot gällande bestämmelser medföres vid offentlig tillställning, har den som tjänstgör som ordningsvakt vid tillställningen samma rätt att taga egendomen i beslag som enligt rättegångsbalken tillkommer polisman.

2. Om polisman verkställer beslag och förelägger förverkande av den beslagtagna egendomen i föreläggande av ordningsbot, skall anmälan om beslaget göras hos polismyndigheten.

3. I fråga om spritdrycker, vin eller starköl, som i strid mot gällande bestämmelser medföres vid offentlig tillställning, har den som tjänstgör som ordningsvakt vid tillställningen samma rätt att taga egendomen i beslag som enligt rättegångsbalken tillkommer polisman.

Ordningsvakt som verkställt beslag skall skyndsamt till polismyndigheten göra anmälan härom och överlämna den beslagtagna egendomen.

Ordningsvakt som verkställt beslag skall skyndsamt till polismyndigheten göra anmälan härom och överlämna den beslagtagna egendomen.

Prop. 1994/95:23
Bilaga 2

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

Häriigenom föreskrivs att 39 § första stycket naturvårdslagen (1964:822) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

39 §

Har någon överträtt beslut eller föreskrift som avses i 37 § första stycket 1, 2, 4, 6 eller 8 får länsstyrelsen förelägga honom att åstadkomma rättelse. Har i fråga om en viss fastighet eller byggnad, anordning eller anläggning på annans mark ägaren till egendomen begått överträdelsen och övergår egendomen till ny ägare, får denne föreläggas att vidta rättelse, om det inte är oskäligt. Är fråga om överträdelse av beslut eller föreskrift över vars efterlevnad kommunal nämnd med stöd av överlåtelse enligt 18b § utövar tillsyn, tillkommer det i stället nämnden att meddela sådant föreläggande. I beslut om föreläggande får vite sättas ut. Vidare får tingsrätten meddela handräckning för att åstadkomma rättelse. Ansökan om handräckning får göras av *allmän åklagare*, statens naturvårdsverk, länsstyrelsen, den kommunala nämnd som handhar naturvårdsfrågor eller, i fall där kommunal nämnd har att meddela föreläggande, av den nämnden. Beträffande sådan handräckning

Har någon överträtt beslut eller föreskrift som avses i 37 § första stycket 1, 2, 4, 6 eller 8 får länsstyrelsen förelägga honom att åstadkomma rättelse. Har i fråga om en viss fastighet eller byggnad, anordning eller anläggning på annans mark ägaren till egendomen begått överträdelsen och övergår egendomen till ny ägare, får denne föreläggas att vidta rättelse, om det inte är oskäligt. Är fråga om överträdelse av beslut eller föreskrift över vars efterlevnad kommunal nämnd med stöd av överlåtelse enligt 18b § utövar tillsyn, tillkommer det i stället nämnden att meddela sådant föreläggande. I beslut om föreläggande får vite sättas ut. Vidare får tingsrätten meddela handräckning för att åstadkomma rättelse. Ansökan om handräckning får göras av statens naturvårdsverk, länsstyrelsen, den kommunala nämnd som handhar naturvårdsfrågor eller, i fall där kommunal nämnd har att meddela föreläggande, av den nämnden. Beträffande sådan handräckning

finns bestämmelser i 17 § hand- finns bestämmelser i 17 § hand- Prop. 1994/95:23
räckningslagen (1981: 847). räckningslagen (1981:847). Bilaga 2

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994. Har ansökan gjorts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

10 Förslag till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64)

Prop. 1994/95:23
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 7 § narkotikastrafflagen (1968:64) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Angående beslag av egendom, som kan antagas vara förverkad enligt 6 §, gäller bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken med följande avvikelser.

Bestämmelsen att åtal skall väckas inom viss tid gäller ej i annat fall än då rätten utsatt sådan tid.

Bestämmelserna i 2 § 1 och 3 samt 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall tillämpas på motsvarande sätt då beslag har skett av narkotika eller egendom som avses i 6 § tredje stycket denna lag. Tiden för att anmäla missnöje skall dock räknas från dagen för förordnandet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om förfarandet med narkotika som tagits i beslag.

Bestämmelserna i 2 § 1 och 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall tillämpas på motsvarande sätt då beslag har skett av narkotika eller egendom som avses i 6 § tredje stycket denna lag. Tiden för att anmäla missnöje skall dock räknas från dagen för förordnandet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om förfarandet med narkotika som tagits i beslag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

11 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift

Prop. 1994/95:23
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1972:435) om överlastavgift att 2 och 3 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

2 §

Har högsta tillåtna axeltryck, boggitryck eller trippelaxeltryck överskridits, avrundas överlasten för varje axel, boggi eller trippelaxel till närmast lägre, hela hundratal kilogram. Vidare dras för varje axel av 500 kilogram.

För återstående överlast (avgiftspliktig överlast) *beräknas* överlastavgift för varje axel, boggi eller trippelaxel på följande sätt.

Del av överlasten	Överlastavgift
100-2 000 kg	200 kr. per 100 kg
2 100-4 000 kg	400 kr. per 100 kg
4 100-6 000 kg	600 kr. per 100 kg
6 100-8 000 kg	800 kr. per 100 kg
8 100 kg och däröver	1 000 kr. per 100 kg

Föreslagen lydelse

2 §

Har högsta tillåtna axeltryck, boggitryck eller trippelaxeltryck överskridits, avrundas överlasten för varje axel, boggi eller trippelaxel till närmast lägre, hela hundratal kilogram. Vidare dras för varje axel av 1 000 kilogram.

För återstående överlast (avgiftspliktig överlast) *utgår* överlastavgift med ett grundbelopp om 2 000 kr. samt därutöver ett belopp beräknat för varje axel, boggi eller trippelaxel på följande sätt.

100-2 000 kg
2 100-4 000 kg
4 100-6 000 kg
6 100 kg och däröver

400 kr. per 100 kg
600 kr. per 100 kg
800 kr. per 100 kg
1 000 kr. per 100 kg

3 §

Har högsta tillåtna bruttovikt överskridits i fråga om ett fordon som inte ingår i ett fordonståg, fördelas överlasten lika på fordonets axlar. Överlasten för varje axel avrundas därefter till närmast lägre, hela hundratal kilogram och minskas sedan med 300 kilogram. För varje axel beräknas härafter överlastavgift med tillämpning av tabellen i 2 § andra stycket.

Har högsta tillåtna bruttovikt överskridits i fråga om ett fordon som inte ingår i ett fordonståg, fördelas överlasten lika på fordonets axlar. Överlasten för varje axel avrundas därefter till närmast lägre, hela hundratal kilogram och minskas sedan med 500 kilogram. För varje axel beräknas härafter överlastavgift med tillämpning av tabellen i 2 § andra stycket.

Bestämmelserna i första stycket äger motsvarande tillämpning i fråga om fordon, som ingår i fordonståg, när den för tåget tillåtna bruttovikten ej överskridits.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994. Har den avgiftsgrundande färden ägt rum före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser.

12 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.

Prop. 1994/95:23
Bilaga 2

Häri genom föreskrivs att 2-4 §§ lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande skall ha följande lydelse

Nuvarande lydelse

En fråga som avses i 1 § prövas av tingsrätten efter särskild talan. Om inte annat framgår av denna lag, gäller för sådan talan i tillämpliga delar reglerna i rättegångsbalken om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare straff än böter.

Om talan avser förverkande av beslagtagna egendom, får kungörelsedelgivning av stämningen enligt de förutsättningar som anges i 15 § delgivningslagen (1970:428). Dessa regler får också tillämpas, om den mot vilken talan förs är okänd.

Om värdet av den beslagtagna egendomen uppskattas till mindre än tvåtusen kronor, får delgivning

Föreslagen lydelse

2 §

En fråga som avses i 1 § prövas, om inte annat följer av 3 §, av tingsrätten efter särskild talan. Om inte annat framgår av denna lag, gäller för sådan talan i tillämpliga delar reglerna i rättegångsbalken om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare straff än böter.

Utfärdas stämning, skall den mot vilken talan riktas föreläggas att inställa sig till huvudförhandling vid påföljd att egendomen annars kan förklaras förverkad. Uteblir han, skall egendomen förklaras förverkad, om det inte framgår att talan är ogrundad.

3 §

Avser saken förverkande av beslagtagna egendom, får frågan om förverkande prövas av åklagaren. Om värdet av det som skall förverkas uppgår till betydande belopp eller annars särskilda skäl föreligger, skall dock frågan om förverkande prövas av rätten.

Åklagarens beslut i fråga om förverkande skall meddelas skriftligen. Den från vilken beslaget har skett får hos åklagaren anmäla

ske genom att stämningen anslås på rättens kansli.

I stämningen skall den mot vilken talan riktas föreläggas att inställa sig till huvudförhandling vid påföljd att egendomen annars får förklaras förverkad. Uteblir han, skall egendomen förklaras förverkad, om det inte framgår att talan är ogrundad.

missnöje med förverkandebeslutet inom en månad från det att han fick del av det.

Anmäls missnöje, skall beslutet om förverkande inte vidare gälla. Om åklagaren inte häver beslaget, skall han väcka talan om egendomens förverkande. Gör han inte det inom en månad från det anmälan kom in, skall beslaget gå åter.

Uppgår värdet av det som skall förverkas till mindre än en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes eller saknar egendomen saluvärde får, om saken är uppenbar, förverkande beslutas också av polisman. Därvid gäller andra och tredje styckena. Missnöjesanmälan skall dock inges till polismyndigheten. Finner polismyndigheten att talan om förverkande bör föras skall ärendet överlämnas till åklagare.

Närmare föreskrifter om polis- mans rätt att besluta om förverkande meddelas av rikspolisstyrelsen.

4 §

Om värdet av beslagtalen egendom uppskattas till mindre än en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes, får åklagaren pröva frågan om förverkande. Ett beslut om förverkande skall meddelas

Avser saken förverkande av beslagtalen egendom, får kungörelsedelgivning av beslutet eller stämningen ske enligt de förutsättningar som anges i 15 § delgivningslagen (1970:428). Dessa regler får också tillämpas, om den

skriftligen. Den från vilken beslaget har skett får hos åklagaren anmäla missnöje med förverkandebeslutet inom en månad från det han fick del av det. I fall som anges i 3 § första stycket får beslutet delges genom att det anslås på rättskansli.

från vilken förverkande sker är okänd.

Om värdet av den beslagtagna egendomen uppskattas till mindre än fyratusen kronor eller om egendomen saknar saluvärde, får delgivning ske genom att beslutet eller stämningen anslås på rättskansli.

Anmäls missnöje, skall beslutet om förverkande inte vidare gälla. Om beslaget inte hävs, skall åklagaren väcka talan om egendomens förverkande. Har detta inte skett inom en månad från det anmälan kom in till åklagaren, skall beslaget gå åter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

13 Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10)

Prop. 1994/95:23
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 8 § plan- och bygglagen (1987:10) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

8 §

Frågor om byggnadsavgift och särskild avgift prövas av byggnadsnämnden.

Finner byggnadsnämnden att förutsättningar föreligger att ta ut tilläggsavgift på grund av bestämmelserna i 7 § första och andra styckena, skall nämnden anmäla förhållandet till allmän åklagare.

Frågor om tilläggsavgift prövas av länsrätten på talan av byggnadsnämnden.

Frågor om tilläggsavgift prövas av allmän domstol på talan av åklagaren. Talan får väckas endast om byggnadsnämnden har gjort anmälan enligt andra stycket. I fråga om sådan talan tillämpas bestämmelserna i rättegångsbalken om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare straff än böter och om kvarstad i brottmål.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994. Har talan väckts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

Härigenom föreskrivs i fråga om jaktlagen (1987:259) att 41, 43, 45, 46 och 48 §§ jaktlagen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

41 §

För att främja viltvården eller andra liknande ändamål som är förenliga med syftet med denna lag får regeringen meddela föreskrifter om skyldighet för den som jagar

1. att betala en årlig avgift (jaktvårdsavgift),

2. att betala en avgift för vissa slag av vilt som fälls.

Avgifter som avses i första stycket 1 skall bilda en fond (jaktvårdsfonden) som efter regeringens bestämmande får användas för angivna ändamål.

För att främja viltvården eller andra liknande ändamål som är förenliga med syftet med denna lag får regeringen meddela föreskrifter om skyldighet för den som jagar

1. att betala en årlig avgift (jaktvårdsavgift),

2. att betala en avgift för vissa slag av vilt som fälls.

Avgifter som avses i första stycket 1 skall bilda en fond (jaktvårdsfonden) som efter regeringens bestämmande får användas för angivna ändamål.

Har vilt fällts i strid mot gällande licens eller annan inskränkning som gäller för jakten får, enligt grunder som regeringen föreskriver, avgift som avses i första stycket 2 uttas med förhöjt belopp.

43 §

För jaktbrott döms till böter eller fängelse i högst sex månader den som

1. med uppsåt eller av grov oaktsamhet olovligen jagar på annans jaktområde eller där tillägnar sig vilt eller vid jakt som

För jaktbrott döms till böter eller fängelse i högst sex månader den som

1. med uppsåt eller av grov oaktsamhet olovligen jagar på annans jaktområde eller där tillägnar sig vilt eller vid jakt som

sker med stöd av licens bryter mot en för jakten väsentlig bestämmelse i licensen eller

2. med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot 3 §, 31 § första stycket, 32 § eller mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 25 §, 29 § 1 eller 30 § första stycket.

sker med stöd av licens bryter mot en för jakten väsentlig bestämmelse i licensen eller

2. med uppsåt eller av *grov* oaktsamhet bryter mot 3 §, 31 § första stycket, 32 § eller mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 25 §, 29 § 1 eller 30 § första stycket.

Prop. 1994/95:23
Bilaga 2

45 §

Till böter döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. bryter mot 5 § andra stycket, 6 § första stycket eller 13 §,

2. underlåter att fullgöra anmälningsskyldighet som har föreskrivits med stöd av 26 §, om ansvar för gärningen inte kan ådömas enligt lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott,

3. bryter mot 27 §, om ansvar för gärningen inte kan ådömas enligt brottsbalken,

4. underlåter att fullgöra skylldighet enligt 28 § eller vad som åligger honom enligt 38 § andra stycket,

5. bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 6 § andra stycket, 29 § 4, 30 § tredje stycket eller 31 § tredje stycket eller

6. bryter mot 35 § eller mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 36 §, 37 §, 38 § första stycket, 40 § första stycket eller 41 § första stycket.

Den som med uppsåt bryter mot 34 § döms till böter.

Till böter döms den som med uppsåt eller av *grov* oaktsamhet

1. bryter mot 5 § andra stycket, 6 § första stycket eller 13 §,

2. underlåter att fullgöra anmälningsskyldighet som har föreskrivits med stöd av 26 §, om ansvar för gärningen inte kan ådömas enligt lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott,

3. bryter mot 27 §, om ansvar för gärningen inte kan ådömas enligt brottsbalken,

4. underlåter att fullgöra skylldighet enligt 28 § eller vad som åligger honom enligt 38 § andra stycket,

5. bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 6 § andra stycket, 29 § 4, 30 § tredje stycket eller 31 § tredje stycket eller

6. bryter mot 35 § eller mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 36 §, 37 §, 38 § första stycket, 40 § första stycket eller 41 § första stycket.

Den som i annat fall än som avses i 43 § 1 med uppsåt eller av oaktsamhet åsidosätter vad som bestämts i en för jakten meddelad licens döms till böter, högst ettusen kronor.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar enligt denna paragraf.

46 §

Den som obehörigen tar befattning med vilt som han vet eller har skälig anledning anta har dödats eller åtkommit genom jaktbrott *eller brott som avses i 45 § tredje stycket*, döms för jakthäleri till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som obehörigen tar befattning med vilt som han vet eller har skälig anledning anta har dödats eller åtkommit genom jaktbrott, döms för jakthäleri till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är att anse som grovt, döms till fängelse i högst två år. Vid bedömandet av om brottet skall särskilt beaktas sådana omständigheter som anges i 44 § andra stycket 1 och 2.

48 §

Om någon har begått jaktbrott, jakthäleri *eller brott som avses i 45 § tredje stycket*, skall vilt som han kommit över genom brottet förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för viltet kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Om någon har begått jaktbrott *eller* jakthäleri, skall vilt som han kommit över genom brottet förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för viltet kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Det som förverkats tillfaller jakträttshavaren i de fall som föreskrivs av regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

15 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950)
om kulturminnen m.m.

Prop. 1994/95:23
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 17 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

17 §

Om ett byggnadsminne har ändrats i strid mot meddelade skyddsföreskrifter, får länsstyrelsen förelägga ägaren att återställa ändringen om det är möjligt. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Tingsrätten får besluta om handräckning för att avbryta pågående förstörelse av ett byggnadsminne eller för att återställa det. Även i annat fall får handräckning beslutas, om det behövs för att bestämmelse i detta kapitel skall efterlevas.

Ansökan om handräckning får göras av länsstyrelsen *eller allmän åklagare*. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i handräckningslagen (1981: 847).

Ansökan om handräckning får göras av länsstyrelsen. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i handräckningslagen (1981:847).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994. Har ansökan gjorts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

Förteckning över de remissinstanser som har yttrat sig över betänkandet Ett reformerat åklagarväsende (1992:61)

Prop. 1994/95:23
Bilaga 3

Efter remiss har yttrande över betänkandet avgetts av Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern, Domstolsverket, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Överbefälhavaren, Försvarets civilförvaltning, Kustbevakningen, Vägverket, Trafiksäkerhetsverket, Sjöfartsverket, Statskontoret, Generaltullstyrelsen, Riksrevisionsverket, Riksskatteverket, Statens invandrarverk, Konsumentverket, Svea hovrätt, Hovrätten för Västra Sverige, Stockholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, Jönköpings tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Östersunds tingsrätt, Umeå tingsrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Länsrätten i Stockholms län, Statsåklagarmyndigheten för speciella mål, Regionåklagarmyndigheten i Stockholm, Regionåklagarmyndigheten i Linköping, Regionåklagarmyndigheten i Jönköping, Regionåklagarmyndigheten i Kalmar, Regionåklagarmyndigheten i Malmö, Regionåklagarmyndigheten i Göteborg, Regionåklagarmyndigheten i Vänersborg, Regionåklagarmyndigheten i Karlstad, Regionåklagarmyndigheten i Västerås, Regionåklagarmyndigheten i Gävle, Regionåklagarmyndigheten i Härnösand, Regionåklagarmyndigheten i Umeå, Regionåklagarmyndigheten i Luleå, Åklagarmyndigheten i Alingsås, Åklagarmyndigheten i Arvika, Åklagarmyndigheten i Avesta, Åklagarmyndigheten i Boden, Åklagarmyndigheten i Bollnäs, Åklagarmyndigheten i Borlänge, Åklagarmyndigheten i Borås, Åklagarmyndigheten i Danderyd, Åklagarmyndigheten i Eksjö, Åklagarmyndigheten i Enköping, Åklagarmyndigheten i Eskilstuna, Åklagarmyndigheten i Eslöv, Åklagarmyndigheten i Falun, Åklagarmyndigheten i Gällivare, Åklagarmyndigheten i Gävle, Åklagarmyndigheten i Göteborg, Åklagarmyndigheten i Hallsberg, Åklagarmyndigheten i Halmstad, Åklagarmyndigheten i Handen, Åklagarmyndigheten i Haparanda, Åklagarmyndigheten i Helsingborg, Åklagarmyndigheten i Huddinge, Åklagarmyndigheten i Hudiksvall, Åklagarmyndigheten i Härnösand, Åklagarmyndigheten i Hässleholm, Åklagarmyndigheten i Jönköping, Åklagarmyndigheten i Kalmar, Åklagarmyndigheten i Karlshamn, Åklagarmyndigheten i Karlskoga, Åklagarmyndigheten i Karlskrona, Åklagarmyndigheten i Karlstad, Åklagarmyndigheten i Katrineholm, Åklagarmyndigheten i Kiruna, Åklagarmyndigheten i Kristianstad, Åklagarmyndigheten i Kristinehamn, Åklagarmyndigheten i Kungälv, Åklagarmyndigheten i Köping, Åklagarmyndigheten i Landskrona, Åklagarmyndigheten i Lidköping, Åklagarmyndigheten i Lindesberg, Åklagarmyndigheten i Linköping, Åklagarmyndigheten i Ludvika, Åklagarmyndigheten i Luleå, Åklagarmyndigheten i Lund, Åklagarmyndigheten i Lycksele, Åklagarmyndigheten i Malmö, Åklagarmyndigheten i Mariestad, Åklagarmyndigheten i Mora, Åklagarmyndigheten i Motala, Åklagarmyndigheten i Mölndal, Åklagarmyndigheten i Nacka, Åklagarmyndigheten i Norrköping, Åklagarmyndigheten i Norrtälje, Åklagarmyndigheten i Nyköping, Åklagarmyndigheten i Oskarshamn, Åklagarmyndigheten i Piteå, Åklagarmyndigheten i Sala, Åklagarmyndigheten i

Sandviken, Åklagarmyndigheten i Simrishamn, Åklagarmyndigheten i Skellefteå, Åklagarmyndigheten i Skövde, Åklagarmyndigheten i Sollefteå, Åklagarmyndigheten i Sollentuna, Åklagarmyndigheten i Solna, Åklagarmyndigheten i Stockholm, Åklagarmyndigheten i Sundsvall, Åklagarmyndigheten i Sunne, Åklagarmyndigheten i Södertälje, Åklagarmyndigheten i Tierp, Åklagarmyndigheten i Trelleborg, Åklagarmyndigheten i Trollhättan, Åklagarmyndigheten i Uddevalla, Åklagarmyndigheten i Umeå, Åklagarmyndigheten i Uppsala, Åklagarmyndigheten i Varberg, Åklagarmyndigheten i Visby, Åklagarmyndigheten i Vänersborg, Åklagarmyndigheten i Värnamo, Åklagarmyndigheten i Västervik, Åklagarmyndigheten i Västerås, Åklagarmyndigheten i Växjö, Åklagarmyndigheten i Ystad, Åklagarmyndigheten i Ängelholm, Åklagarmyndigheten i Örebro, Åklagarmyndigheten i Örnköldsvik, Åklagarmyndigheten i Östersund, Länsstyrelsen i Stockholms län (länspolismästaren), Länsstyrelsen i Uppsala län (länspolismästaren), Länsstyrelsen i Älvsborgs län (länspolismästaren), Länsstyrelsen i Värmlands län (länspolismästaren), Länsstyrelsen i Västerbottens län (länspolismästaren), Länsstyrelsen i Västernorrlands län (länspolismästaren), Polismyndigheten i Nyköping, Polismyndigheten i Helsingborg, Polismyndigheten i Ystad, Polismyndigheten i Kalmar, Polismyndigheten i Gävle, Polismyndigheten i Haparanda, Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Föreningen Sveriges åklagare, Föreningen Sveriges polischefer, Stockholms kommun, Malmö kommun, Göteborgs kommun, Svenska Kommunförbundet, Småkom, Tjänstemännens Centralorganisation, Centralorganisationen SACO/SR, Statstjänstemannaförbundet, Landsorganisationen i Sverige, Svenska Bankföreningen, Sparbanksgruppen AB, Finansbolagens förening, Nämndemännens riksförbund, Föreningen Sveriges kommunala parkeringsbolag, Sveriges privata parkeringsövervakningsföretag, Svenska Kennelklubben och Svenska jägareförbundet.

Förteckning över de remissinstanser som har yttrat sig över Rapport av Parlamentariska kommissionen med anledning av mordet på Olof Palme (SOU 1988:18)

Prop. 1994/95:23
Bilaga 4

Efter remiss har yttrande över avsnitt 3.3.6 Delning av förundersökningsledning i rapporten avgetts av Justitiekanslern, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvårdsstyrelsen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Svea hovrätt, Hovrätten för Västra Sverige, Stockholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, Regionåklagarmyndigheten i Stockholm, Regionåklagarmyndigheten i Luleå, Åklagarmyndigheten i Huddinge, Åklagarmyndigheten i Malmö, Åklagarmyndigheten i Göteborg, Åklagarmyndigheten i Örebro, Åklagarmyndigheten i Härnösand, Åklagarmyndigheten i Skellefteå, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Länsstyrelsen i Kristianstads län, Länsstyrelsen i Värmlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Polismyndigheten i Stockholm, Polismyndigheten i Jönköping, Polismyndigheten i Kalmar, Polismyndigheten i Malmö, Polismyndigheten i Göteborg, Polismyndigheten i Skövde, Polismyndigheten i Örebro, Polismyndigheten i Härnösand, Polismyndigheten i Kiruna, Centralorganisationen SACO/SR (JUSEK), Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Föreningen Sveriges polischefer och Föreningen Sveriges åklagare.

1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 12 § och 10 kap. 10 § brottsbalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

9 kap.

12 §¹

Vad i 8 kap. 13 § sägs om inskränkning i åklagares åtalsrätt skall äga motsvarande tillämpning beträffande annat i detta kapitel omförmålt brott än grovt bedrägeri.

Bedrägligt beteende som avses i 2 § andra stycket må ej åtalas av åklagare, med mindre åtal finnes påkallat ur allmän synpunkt.

Vad som föreskrivs i 8 kap. 13 § om inskränkning i åklagares åtalsrätt skall gälla även de brott som angetts i detta kapitel, dock inte grovt bedrägeri.

Bedrägeri eller bedrägligt beteende som består i att någon gjort avtalsstridigt uttag på eget kredit- eller tillgångskonto, och bedrägligt beteende som avses i 2 § andra stycket, får åtalas av åklagare endast om åtal är påkallat från allmän synpunkt.

10 kap.

10 §²

Vad i 8 kap. 13 § sägs om inskränkning i åklagares åtalsrätt skall äga motsvarande tillämpning beträffande annat i detta kapitel omförmålt brott än grov förskingring och sådan trolöshet mot huvudman som är att anse som grov.

Olovligt förfogande över egendom, som kommit i gärningsmannens besittning genom avtal, enligt vilket äganderätten skall övergå först sedan betalning erlagts, eller som gärningsmannen eljest innehar på grund av kreditköp med förbehåll om återtagan-

Vad som föreskrivs i 8 kap. 13 § om inskränkning i åklagares åtalsrätt skall gälla även de brott som angetts i detta kapitel, dock inte grov förskingring och sådan trolöshet mot huvudman som är att anse som grov.

Undandräkt, olovligt förfogande eller olovligt brukande beträffande egendom, som kommit i gärningsmannens besittning genom avtal om hyra av egendomen eller avtal enligt vilket äganderätten skall övergå först sedan betalning erlagts, eller som gärningsmannen

¹ Senaste lydelse 1976:1139.

² Senaste lydelse 1977:984 och 1978:597.

derätt, *må ej* åtalas av åklagare,
med mindre åtal av särskilda skäl
finnes påkallat *ur* allmän syn-
punkt.

annars innehar på grund av kre-
ditköp med förbehåll om åter-
taganderätt, *får* åtalas av åklagare
endast om åtal av särskilda skäl *är*
påkallat *från* allmän synpunkt.

Prop. 1994/95:23
Bilaga 5

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Prop. 1994/95:23
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken
dels att 23 kap. 1, 3, 8 och 22 §§, 27 kap. 7 § och 48 kap. 2, 4, 5, 6,
9 och 10 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i 48 kap. skall införas en ny paragraf, 5 a §, av följande
lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 kap.

1 §¹

Förundersökning skall inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats. *Detta gäller, om inte något annat* följer av 4 a § eller 22 §.

Förundersökning skall inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats.

Förundersökning behöver dock inte inledas, om det är uppenbart att brottet inte går att utreda. Att förundersökning inte behöver inledas i vissa andra fall följer av 4 a § och 22 §.

Om det krävs angivelse för att brottet skall höra under allmänt åtal, får förundersökning trots det inledas utan angivelse, om det innebär fara att avvakta en angivelse. I så fall skall målsäganden underrättas snarast. Om denne då inte anger brottet till åtal, skall förundersökningen läggas ned.

3 §²

Förundersökningen inleds av polismyndighet eller åklagaren. Har *den* inletts av polismyndighet och är saken *ej* av enkel beskaffenhet, skall ledningen *övertagas* av åklagaren, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet. Åklagaren skall *ock eljest övertaga* ledningen, när det *finnes* påkallat av särskilda skäl.

Beslut att inleda en förundersökning skall fattas av polismyndighet eller åklagare. Har förundersökningen inletts av polismyndighet och är saken inte av enkel beskaffenhet, skall ledningen av förundersökningen avseende brottet övertas av åklagare, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet. Åklagaren skall också i annat fall överta

¹ Senaste lydelse 1982:184.

² Senaste lydelse 1969:588.

Åklagaren äge, då undersökningen ledes av polismyndighet, meddela anvisningar rörande undersökningens bedrivande.

Då förundersökningen ledes av åklagaren, äge han vid undersökningens verkställande anlita biträde av polismyndighet så ock uppdraga åt polisman att vidtaga särskild till undersökningen hörande åtgärd, om dess beskaffenhet tillåter det.

Innan förundersökning hunnit inledas, må polisman hålla förhör och vidtaga annan åtgärd i syfte att utreda brottet, om åtgärden icke kan uppskjutas utan olägenhet.

När förundersökningen leds av åklagaren, får han vid undersökningens verkställande anlita biträde av polismyndigheten. Han får också uppdra åt polisman att vidta en viss åtgärd som hör till förundersökningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet.

Innan förundersökning hunnit inledas, får polisman hålla förhör o c h v i d t a a n d r a utredningsåtgärder som är av betydelse för utredningen.

8 §³

På tillsägelse av en polisman är den som befinner sig på den plats, där ett brott förövas, skyldig att medfölja till ett förhör som hålls omedelbart därefter. Vägrar han utan giltig orsak, får polismannen ta med honom till förhöret.

Vad som sägs i första stycket gäller också den som befinner sig inom ett område i anslutning till den plats där ett brott nyligen förövats, om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år. Detta gäller också vid försök till ett sådant brott.

Bestämmelserna i första och andra stycket gäller även innan förundersökning hunnit inledas.

22 §⁴

Förundersökning enligt detta kapitel är, om tillräckliga skäl för åtal ändå föreligga, ej erforderlig beträffande brott, för vilket icke svårare påföljd än böter är stadgad, eller beträffande brott, som avses i 45 kap. 2 § första eller andra stycket. Ej heller är

Förundersökning enligt detta kapitel behöver inte genomföras, om det ändå finns tillräckliga skäl för åtal och det gäller ett brott som inte kan antas föranleda någon annan påföljd än böter eller ett sådant brott som avses i 45 kap. 2 § första eller andra stycket.

³ Senaste lydelse 1991:666.

⁴ Senaste lydelse 1975:670.

förundersökning erforderlig i mål om brott, som avses i 3 kap. 3 § och 7 kap. 4 § andra stycket, med mindre anledning förekommer till ådömande av annan påföljd än böter.

Vill åklagaren utvidga väckt åtal, må det ske, utan att förundersökning enligt detta kapitel ägt rum.

Vill åklagaren utvidga väckt åtal, får det ske, utan att förundersökning enligt detta kapitel ägt rum.

27 kap.
7 §⁵

Då rätten förordnar om beslag eller fastställer verkställt beslag, skall, om *ej* åtal redan väckts, rätten utsätta den tid, inom vilken åtal skall väckas. *Denna må ej bestämmas* längre, än som finnes *oundgängligen* erforderligt.

I annat fall än som avses i första stycket skall åtal väckas inom en månad från det att beslaget verkställdes, om inte den beslagtagna egendomens värde understiger en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes.

Finnes tid, som avses i första eller andra stycket, otillräcklig, må rätten om framställning därom göras före tidens utgång, medgiva förlängning av tiden.

Då rätten förordnar om beslag eller fastställer verkställt beslag, skall, om *inte* åtal redan *har* väckts, rätten utsätta den tid, inom vilken åtal skall väckas. *Tiden får inte sättas* längre, än *vad som är* nödvändigt.

Om den tid som avses i första stycket är otillräcklig, får rätten medge förlängning av tiden, om framställning om detta görs före tidens utgång.

48 kap.
2 §⁶

Föreläggande enligt detta kapitel innebär att den misstänkte till godkännande omedelbart eller inom viss tid föreläggs ett bötesstraff, fastställt vid strafföreläggande efter vad åklagaren anser att brottet bör föranleda och vid föreläggande av ordningsbot efter vad som bestäms enligt 14 §.

⁵ Senaste lydelse 1989:650.

⁶ Senaste lydelse 1994:000.

Är brott förenat med egendoms förverkande, annan sådan särskild rättsverkan eller särskild rättsverkan i form av avgift enligt lagen (1994:000) om brottsofferfond, skall också denna föreläggas den misstänkte till godkännande.

Är brott förenat med egendoms förverkande, annan sådan särskild rättsverkan eller särskild rättsverkan i form av avgift enligt lagen (1994:000) om brottsofferfond, skall också denna föreläggas den misstänkte till godkännande.
Av 5 a § framgår att ett strafföreläggande också får omfatta ett enskilt anspråk som avser betalningsskyldighet.

4 §⁷

Strafföreläggande får utfärdas beträffande brott, för vilket *inte föreskrivs svårare straff än böter*, dock inte normerade böter, och beträffande brott, för vilket föreskrivs böter eller fängelse i högst sex månader. Om dagsböter skall användas som påföljd för brottet, får dock strafföreläggande utfärdas endast när brottet ensamt eller tillsammans med annat sådant brott som nu har nämnts bör föranleda högst etthundrajugo dagsböter.

Strafföreläggande får utfärdas beträffande brott, för vilket *böter ingår i straffskalan*, dock inte normerade böter.

Det finns särskilda bestämmelser om strafföreläggande för brott som har begåtts av någon som är under arton år.

5 §⁸

Strafföreläggande får inte utfärdas, om förutsättningar för allmänt åtal inte föreligger, om i föreläggandet inte tas upp alla brott av den misstänkte, vilka enligt åklagarens vetskap föreligger till bedömning, om målsägande förklarar, att han *om målsäganden* förklarar, att han *avser att* föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet, eller begärt, att åtal skall väckas, *avser annat än betalningsskyldighet eller* om talan om företagsbot skall föras i anledning av brottet.

⁷ Senaste lydelse 1993:200.

⁸ Senaste lydelse 1986:649.

5 a §

Har målsäganden anmält enskilt anspråk i anledning av brottet som avser betalningsskyldighet och är omständigheterna sådana att åklagaren enligt 22 kap. 2 § första stycket skall utföra målsägandens talan, skall också det enskilda anspråket föreläggas den misstänkte för godkännande.

6 §⁹

Strafföreläggande avfattas skriftligen och undertecknas av åklagaren. Föreläggandet skall innehålla uppgift om

1. den misstänkte
2. brottet med angivande av tid och plats för dess begående samt övriga omständigheter som *fordras* för att känneteckna det,
3. *det* eller de *lagrum* som *äro* tillämpliga,
4. det straff och den särskilda rättsverkan, som *föreläggas* den misstänkte.
2. brottet med angivande av tid och plats för dess begående samt övriga omständigheter som *behövs* för att känneteckna det,
3. *den* eller de *bestämmelser* som *är* tillämpliga när *det* gäller brottet,
4. det straff och den särskilda rättsverkan, som *föreläggs* den misstänkte.
5. *det* enskilda *anspråk* som *föreläggs* den misstänkte med uppgift om målsägande och de omständigheter som *anspråket* grundar sig på.

9 §¹⁰

Strafföreläggande *godkännes* genom att den misstänkte undertecknar och tillställer *vederbörlig* mottagare förklaring, att han erkänner gärningen och *godtager* det straff och den särskilda rättsverkan som upptagits i föreläggandet. Närmare bestämmelser om vem som skall mottaga sådan förklaring meddelas av regeringen.

Strafföreläggande *godkänns* genom att den misstänkte undertecknar och tillställer *behörig* mottagare *en* förklaring, att han erkänner gärningen och *godtar* det straff och den särskilda rättsverkan *samt det* enskilda *anspråk* som upptagits i föreläggandet. Närmare bestämmelser om vem som skall mottaga sådan förklaring meddelas av regeringen.

⁹Senaste lydelse 1968:193.

¹⁰Senaste lydelse 1976:1137.

Godkännande, som tecknas på annan handling än föreläggande, *är gällande* endast om det klart framgår vilket föreläggande som avses.

Godkännande, som tecknas på annan handling än föreläggande, *gäller* endast om det klart framgår vilket föreläggande som avses.

10 §¹¹

Skriftligt godkännande av strafföreläggande får i den misstänktes ställe lämnas av ombud för honom, om till åklagaren inges fullmakt i *huvudskrift vilken, utöver vad som följer av 12 kap., innehåller*

förklaring att ombudet *äger* godkänna strafföreläggande på den misstänktes vägnar,

uppgift om det brott som godkännandet får avse, varvid skall anges brottets art samt tid och plats för dess begående,

uppgift om den högsta bötespåföljd *som den misstänkte är villig att godtaga,*

uppgift om *särskild* rättsverkan *som är i fråga och* som den misstänkte är villig att godtaga.

Har sådan fullmakt *ingivits* till åklagaren, får ombudet *mottaga* handlingar i saken på den misstänktes vägnar.

Skriftligt godkännande av strafföreläggande får i den misstänktes ställe lämnas av *den som är* ombud för honom, om *det* till åklagaren inges fullmakt i *original. Fullmakten skall, utöver vad som följer av 12 kap., innehålla*

1. förklaring att ombudet *har rätt att* godkänna strafföreläggande på den misstänktes vägnar,

2. uppgift om det brott som godkännandet får avse, varvid skall anges brottets art samt tid och plats för dess begående, *samt*

3. uppgift om den högsta bötespåföljd, *den särskilda rättsverkan och det enskilda anspråk* som den misstänkte är villig att godtaga.

Har sådan fullmakt *getts in* till åklagaren, får ombudet *motta* handlingar i saken på den misstänktes vägnar.

Denna lag träder i kraft, i fråga om 23 kap, 1, 3, 8 och 22 §§ och 27 kap. 7 § den 1 april 1995, och i övrigt den dag regeringen bestämmer.

¹¹ Senaste lydelse 1976:1137.

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 2 och 15 §§ utsökningsbalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 kap.

2 §¹

Sökanden skall ange den åtgärd som han yrkar.

Vid ansökan skall inges den exekutionstitel på grund varav verkställighet söks. Grundas anspråket på löpande skuldebrev eller annan handling, vars företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning eller påkalla fullgörande av annan förpliktelse, skall den handlingen inges.

Exekutionstiteln skall inges i huvudskrift eller, om kronofogdemyndigheten anser det tillräckligt, i bestyrkt avskrift. Handling som avses i andra stycket andra meningen skall inges i huvudskrift. Annan handling bör inges i huvudskrift eller bestyrkt avskrift.

Görs ansökan på medium för automatisk databehandling behöver exekutionstiteln inte inges, om den är ett utslag i mål om betalningsföreläggande, som har meddelats tidigast tre år innan verkställighet söks.

Om exekutionstiteln är en dom som har översänts från en domstol till kronofogdemyndigheten på grund av föreskrift i lag eller annan författning, behöver sökanden inte ge in den.

Sökanden behöver inte inge exekutionstiteln, om denna är en dom eller ett strafföreläggande som på grund av föreskrift i lag eller annan författning har översänts till kronofogdemyndigheten från en domstol eller en myndighet.

15 §²

När kronofogdemyndigheten enligt 4 kap. 14 eller 15 § eller 16 kap. 9 eller 12 § eller 13 § jämförd med 4 kap. 14 och 15 §§ förelägger svaranden eller tredje man att fullgöra eller underlåta något, får myndigheten föreskriva vite till belopp som finnes behövligt.

Fråga om utdömande av vite som har förelagts enligt första stycket prövas, på talan av *allmän åklagare eller* kronofogdemyndigheten, av en tingsrätt i det län där kronofogdemyndigheten finns. Har

Fråga om utdömande av vite som har förelagts enligt första stycket prövas, på talan av kronofogdemyndigheten, av en tingsrätt i det län där kronofogdemyndigheten finns. Har ändamålet

¹ Senaste lydelse 1994:000.

² Senaste lydelse 1988:385.

ändamålet med vitet förfallit, får med vitet förfallit, får det ej
det ej dömas ut. dömas ut.

Prop. 1994/95:23
Bilaga 5

Om föreläggande vid vite ej iakttas, kan kronofogdemyndigheten ge
nytt vitesföreläggande utan hinder av att det förra ej har vunnit laga
kraft.

Denna lag träder i kraft, i fråga om 2 kap. 15 § den 1 januari 1995,
och i övrigt den dag regeringen bestämmer. I fråga om 2 kap. 15 §
gäller äldre bestämmelser om talan väckts före ikraftträdandet.

4 Förslag till lag om ändring i checklagen (1932:131)

Prop. 1994/95:23
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 74 § checklagen (1932:131)¹ skall upphöra att gälla vid utgången av år 1994.

¹ Senaste lydelse 1991:248.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1939:608) om enskilda vägar

Prop. 1994/95:23
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 106 § lagen (1939:608) om enskilda vägar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

106 §¹

Länsstyrelsen får vid vite förelägga den som uppfört byggnad eller vidtagit annan åtgärd i strid mot förbud enligt 100 § att undanröja eller ändra det utförda. Kronofogdemyndigheten får meddela särskild handräckning till rättelse i vad olagligen skett. Ansökan om handräckning får göras av *dels allmän åklagare, dels* en nämnd som avses i 39 § första stycket, *dels* en ägare eller innehavare av fastighet, som får begagna vägen. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Länsstyrelsen får vid vite förelägga den som uppfört byggnad eller vidtagit annan åtgärd i strid mot förbud enligt 100 § att undanröja eller ändra det utförda. Kronofogdemyndigheten får meddela särskild handräckning till rättelse i vad olagligen skett. Ansökan om handräckning får göras av en nämnd som avses i 39 § första stycket *samt av* en ägare eller innehavare av fastighet, som får begagna vägen. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Efterkoms ej föreläggande, som meddelats med stöd av 101 §, skall på anmodan av länsstyrelsen kronofogdemyndigheten föranstalta om att åtgärden vidtages.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995. Har ansökan gjorts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹Senaste lydelse 1991:1676.

6 Förslag till lag om ändring i trafikbrottslagen (1951:649)

Prop. 1994/95:23
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs ifråga om trafikbrottslagen (1951:649) att 1 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

1 §¹
Brister vägtrafikant, den som för spårvagn eller den som annorstädes än på väg för motor- drivet fordon i den omsorg och varsamhet, som till förekommande av trafikolycka betingas av omständigheterna, *och är ej oaksamheten ringa, dömes* för vårdslöshet i trafik till böter.

Där någon vid förande av motordrivet fordon eller spårvagn ådagalägger grov oaksamhet eller visar uppenbar likgiltighet för andra människors liv eller egendom, *dömes* för grov vårdslöshet i trafik till fängelse i högst två år.

Föreslagen lydelse

Brister vägtrafikant, den som för spårvagn eller den som *någon annanstans* än på väg för motor- drivet fordon *i väsentlig mån* i den omsorg och varsamhet som till förekommande av trafikolycka betingas av omständigheterna, *döms* för vårdslöshet i trafik till *dagsböter*.

Om någon vid förande av motordrivet fordon eller spårvagn *gör sig skyldig till* grov oaksamhet eller visar uppenbar likgiltighet för andra människors liv eller egendom, *döms* för grov vårdslöshet i trafik till fängelse i högst två år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

¹Senaste lydelse 1975:611.

7 Förslag till lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.

Prop. 1994/95:23
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Angående beslag av egendom som avses i 1 § skall vad i allmänhet är stadgat om beslag i brottmål äga motsvarande tillämpning med följande avvikelser:

1. Beslagtagen egendom må bevisligen förstöras om dess värde är ringa eller egendomens förstörande eljest måste anses försvarligt. I annat fall må egendomen försäljas, spritdrycker, vin eller starköl till det i lagen (1977:293) om handel med drycker omnämnda partihandelsbolaget, öl till tillverkare av sådan vara och annan egendom på sätt som med hänsyn till egendomens beskaffenhet finnes lämpligt. Belopp, som erhållits vid försäljning av beslagtagen egendom, tillfaller kronan.

Beslut om förstörande eller försäljning meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren. I fall som avses i 23 kap. 22 § första stycket första punkten rättegångsbalken får sådant beslut meddelas även av polismyndigheten.

Går beslag åter och är egendomen jämlikt denna paragraf förstörd eller såld, skall ersättning av allmänna medel utgå med belopp, som motsvarar egendomens pris vid försäljning till allmänheten eller eljest finnes skäligt. Beslut om ersättning meddelas av åklagaren. Är den som drabbats av beslaget missnöjd med beslut om ersättning, äge han inom en månad från det han erhöll del av beslutet påkalla rättens prövning därav. Ansökan härom göres vid den domstol, som ägt upptaga fråga om beslagets bestånd. Ersättning utbetalas av länsstyrelsen efter framställning av åklagaren.

2. Vad i 27 kap. 7 § rättegångsbalken är stadgat om att åtal skall väckas inom viss tid skall ej gälla i annat fall än då rätten utsatt sådan tid.

3. Har förverkande av beslagtagen egendom ej förelagts och godkänts i samband med strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot och väckes ej åtal, prövar åklagaren, huruvida egendomen skall vara förverkad

¹Senaste lydelse 1980:582.

enligt 1 §. Förordnande därom meddelas skriffligen. Den, från vilken beslaget skett, äger hos åklagaren anmäla missnöje med förordnandet inom en månad från det han erhöll del därav. Anmäles missnöje, har åklagaren att, om ej beslaget finnes böra hävas, väcka talan om egendomens förverkande. Sker det ej inom en månad från det anmälan gjorts, skall beslaget gå åter.

4. Om polisman verkställer beslag och förelägger förverkande av den beslagtagna egendomen i föreläggande av ordningsbot, skall anmälan om beslaget göras hos polismyndigheten.

5. I fråga om spritdrycker, vin eller starköl, som i strid mot gällande bestämmelser medföres vid offentlig tillställning, har den som tjänstgör som ordningsvakt vid tillställningen samma rätt att taga egendomen i beslag som enligt rättegångsbalken tillkommer polisen.

Ordningsvakt som verkställt beslag skall skyndsamt till polismyndigheten göra anmälan härom och överlämna den beslagtagna egendomen.

2. Om polisman verkställer beslag och förelägger förverkande av den beslagtagna egendomen i föreläggande av ordningsbot, skall anmälan om beslaget göras hos polismyndigheten.

3. I fråga om spritdrycker, vin eller starköl, som i strid mot gällande bestämmelser medföres vid offentlig tillställning, har den som tjänstgör som ordningsvakt vid tillställningen samma rätt att taga egendomen i beslag som enligt rättegångsbalken tillkommer polisen.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

8 Förslag till lag om ändring i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling

Prop. 1994/95:23
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 16 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §

När beslag lagts å egendom, som kan antagas vara enligt denna lag förverkad, skall åklagaren antingen så snart ske kan väcka åtal för brott, som föranlett beslaget, eller talan vid domstol med yrkande om egendomens förverkande eller ock förfara på sätt i 21 § sägs.

Vad i rättegångsbalken är stadgat om den tid, inom vilken åtal sist skall hava väckts, skall ej äga tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

Härigenom föreskrivs att 39 § naturvårdslagen (1964:822) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

39 §¹

Har någon överträtt beslut eller föreskrift som avses i 37 § första stycket 1, 2, 4, 6 eller 8 får länsstyrelsen förelägga honom att åstadkomma rättelse. Har i fråga om en viss fastighet eller byggnad, anordning eller anläggning på annans mark ägaren till egendomen begått överträdel- sen och övergår egendomen till ny ägare, får denne föreläggas att vidta rättelse, om det inte är oskäligt. Är fråga om överträdelse av beslut eller föreskrift över vars efterlevnad kommunal nämnd med stöd av överlåtelse enligt 18 b § utövar tillsyn, tillkommer det i stället nämnden att meddela sådant föreläggande. I beslut om före- läggande får vite sättas ut. Vidare får kronofogdemyndigheten med- dela särskild handräckning för att åstadkomma rättelse. Ansökan om handräckning får göras av *allmän åklagare*, Statens naturvårdsverk, länsstyrelsen, den kommunala nämnd som handhar natur- värdsfrågor eller, i fall där kom- munal nämnd har att meddela föreläggande, av den nämnden. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföre- läggande och handräckning.

Har någon överträtt beslut eller föreskrift som avses i 37 § första stycket 1, 2, 4, 6 eller 8 får läns- styrelsen förelägga honom att åstadkomma rättelse. Har i fråga om en viss fastighet eller byggnad, anordning eller an- läggning på annans mark ägaren till egendomen begått överträdel- sen och övergår egendomen till ny ägare, får denne föreläggas att vidta rättelse, om det inte är oskäligt. Är fråga om överträdelse av beslut eller föreskrift över vars efterlevnad kommunal nämnd med stöd av överlåtelse enligt 18 b § utövar tillsyn, tillkommer det i stället nämnden att meddela sådant föreläggande. I beslut om före- läggande får vite sättas ut. Vidare får kronofogdemyndigheten med- dela särskild handräckning för att åstadkomma rättelse. Ansökan om handräckning får göras av Statens naturvårdsverk, länsstyrelsen, den kommunala nämnd som handhar naturvårdsfrågor eller, i fall där kommunal nämnd har att meddela föreläggande, av den nämnden. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläg- gande och handräckning.

Vid meddelande av föreläggande eller förbud enligt 17 § första stycket, 20 § eller 22 § andra stycket får länsstyrelsen utsätta vite.

¹Senaste lydelse 1991:1697.

Efterkoms ej sådant föreläggande eller förbud, skall på anmodan av länsstyrelsen kronofogdemyndigheten föranstalta om att föreläggande eller förbud följs. Har någon påbörjat utförandet av ett arbetsföretag som omfattas av samrådsplikt enligt 20 § innan samråd skett, får länsstyrelsen meddela vitesförbud mot verksamheten till dess att samrådsärendet har avgjorts.

En sådan nämnd som avses i 17 § får utsätta vite vid meddelande av föreläggande enligt 17 § tredje stycket. Detsamma gäller den nämnd som svarar för frågor enligt 24 §. Efterkoms inte föreläggandet, får nämnden låta genomföra åtgärden på den försumliges bekostnad.

I beslut om föreläggande som avses i första, andra eller tredje stycket får förordnas att beslutet skall gälla utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995. Har ansökan gjorts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

10 Förslag till lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64)

Prop. 1994/95:23
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 7 § narkotikastrafflagen (1968:64) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Angående beslag av egendom, som kan antagas vara förverkad enligt 6 §, gäller bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken med följande avvikelser.

Bestämmelsen att åtal skall väckas inom viss tid gäller ej i annat fall än då rätten utsatt sådan tid.

Bestämmelserna i 2 § 1 och 3 samt 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall tillämpas på motsvarande sätt då beslag har skett av narkotika eller egendom som avses i 6 § tredje stycket denna lag. Tiden för att anmäla missnöje skall dock räknas från dagen för förordnandet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om förfarandet med narkotika som tagits i beslag.

Bestämmelserna i 2 § 1 och 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall tillämpas på motsvarande sätt då beslag har skett av narkotika eller egendom som avses i 6 § tredje stycket denna lag. Tiden för att anmäla missnöje skall dock räknas från dagen för förordnandet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om förfarandet med narkotika som tagits i beslag.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

¹Senaste lydelse 1983:363.

11 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift

Prop. 1994/95:23
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1972:435) om överlastavgift att 2 och 3 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

2 §¹

Har högsta tillåtna axeltryck, boggitryck eller trippelaxeltryck överskridits, avrundas överlasten för varje axel, boggi eller trippelaxel till närmast lägre, hela hundratal kilogram. Vidare dras för varje axel av 500 kilogram.

För återstående överlast (avgiftspliktig överlast) *beräknas* överlastavgift för varje axel, boggi eller trippelaxel på följande sätt.

Del av överlasten	Överlastavgift
100–2 000 kg	200 kr. per 100 kg
2 100–4 000 kg	400 kr. per 100 kg
4 100–6 000 kg	600 kr. per 100 kg
6 100–8000 kg	800 kr. per 100 kg
8 100 kg och däröver	1 000 kr. per 100 kg

Föreslagen lydelse

2 §

Har högsta tillåtna axeltryck, boggitryck eller trippelaxeltryck överskridits, avrundas överlasten för varje axel, boggi eller trippelaxel till närmast lägre, hela hundratal kilogram. Vidare dras för varje axel av 1 000 kilogram.

För återstående överlast (avgiftspliktig överlast) *tas* överlastavgift *ut med ett grundbelopp om 2 000 kr samt därutöver med ett belopp beräknat* för varje axel, boggi eller trippelaxel på följande sätt.

Del av överlasten	Överlastavgift
100–2 000 kg	400 kr per 100 kg
2 100–4 000 kg	600 kr per 100 kg
4 100–6 000 kg	800 kr per 100 kg
6 100 kg och däröver	1 000 kr per 100 kg

¹ Senaste lydelse 1990:14.

Har högsta tillåtna bruttovikt överskridits i fråga om ett fordon som inte ingår i ett fordonståg, fördelas överlasten lika på fordonets axlar. Överlasten för varje axel avrundas därefter till närmast lägre, hela hundratal kilogram och minskas sedan med 300 kilogram. För varje axel beräknas härefter överlastavgift med tillämpning av tabellen i 2 § andra stycket.

Har högsta tillåtna bruttovikt överskridits i fråga om ett fordon som inte ingår i ett fordonståg, fördelas överlasten lika på fordonets axlar. Överlasten för varje axel avrundas därefter till närmast lägre, hela hundratal kilogram och minskas sedan med 500 kilogram. För varje axel beräknas härefter överlastavgift med tillämpning av tabellen i 2 § andra stycket.

Bestämmelserna i första stycket äger motsvarande tillämpning i fråga om fordon, som ingår i fordonståg, när den för tåget tillåtna bruttovikten ej överskridits.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995. Har den avgiftsgrundande färden ägt rum före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser.

² Senaste lydelse 1990:14.

Härigenom föreskrivs att 41 § vapenlagen (1973:1176) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

41 §¹

Angående beslag av egendom, som kan antas vara förverkad enligt 40 §, gäller bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken med följande *avvikelser*.

1. Av länsstyrelsen förordnade jakttillsynsmän samt personal vid Kustbevakningen och Tullverket eller särskilt förordnade tjänstemän vid länsstyrelsen har samma rätt att ta egendom i beslag som tillkommer en polisman.

2. *Bestämmelsen att åtal skall väckas inom viss tid gäller inte i annat fall än då rätten utsatt sådan tid.*

Angående beslag av egendom, som kan antas vara förverkad enligt 40 §, gäller bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken med följande *avvikelse*.

Av länsstyrelsen förordnade jakttillsynsmän samt personal vid Kustbevakningen och Tullverket eller särskilt förordnade tjänstemän vid länsstyrelsen har samma rätt att ta egendom i beslag som tillkommer en polisman.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

¹Senaste lydelse 1992:1088.

13 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.

Prop. 1994/95:23
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 2–4 §§ lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande skall ha följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

En fråga som avses i 1 § prövas av tingsrätten efter särskild talan. Om inte annat framgår av denna lag, gäller för sådan talan i tillämpliga delar reglerna i rättegångsbalken om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare straff än böter.

En fråga som avses i 1 § prövas, *om inte annat följer av 3 §*, av tingsrätten efter särskild talan. Om inte annat framgår av denna lag, gäller för sådan talan i tillämpliga delar reglerna i rättegångsbalken om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare straff än böter.

3 §

Om talan avser förverkande av beslagtagna egendom, får kungörelsedelgivning av stämningen ske enligt de förutsättningar som anges i 15 § delgivningslagen (1970:428). Dessa regler får också tillämpas, om den mot vilken talan förs är okänd.

(4 § första stycket)

Om värdet av den beslagtagna egendomen uppskattas till mindre än två tusen kronor, får delgivning ske genom att stämningen anslås på rättens kansli.

(4 § fjärde stycket)

I stämningen skall den mot vilken talan riktas föreläggas att inställa sig till huvudförhandling vid påföljd att egendomen annars får förklaras förverkad. Uteblir han, skall egendomen förklaras förverkad, om det inte framgår att talan är ogrundad.

Utfärdas stämning, skall den mot vilken talan riktas föreläggas att inställa sig till huvudförhandling vid påföljd att egendomen annars kan förklaras förverkad. Uteblir han, skall egendomen förklaras förverkad, om det inte framgår att talan är ogrundad.

4 §¹

Om värdet av beslagtagna egendom uppskattas till mindre än en

3 §

Avser saken förverkande av beslagtagna egendom, får frågan

¹ Senaste lydelse 1989:653.

tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes, får åklagaren pröva frågan om förverkande. Ett beslut om förverkande skall meddelas skriftligen. Den från vilken beslaget har skett får hos åklagaren anmäla missnöje med förverkandebeslutet inom en månad från det han fick del av det. I fall som anges i 3 § första stycket får beslutet delges genom att det anslås på rättens kansli.

Anmäls missnöje, skall beslutet om förverkande inte vidare gälla. Om beslaget inte hävs, skall åklagaren väcka talan om egendomens förverkande. Har detta inte skett inom en månad från det anmälan kom in till åklagaren, skall beslaget gå åter.

om förverkande prövas av åklagaren. Om värdet av det som skall förverkas uppgår till betydande belopp eller om det finns andra särskilda skäl, skall dock frågan om förverkande prövas av rätten.

Åklagarens beslut i fråga om förverkande skall meddelas skriftligen. Den som drabbats av beslaget får hos åklagaren anmäla missnöje med förverkandebeslutet inom en månad från det att han fick del av det.

Anmäls missnöje, skall beslutet om förverkande inte vidare gälla. Om åklagaren inte häver beslaget, skall han väcka talan om egendomens förverkande. Har talan inte väckts inom en månad från det anmälan kom in, skall beslaget gå åter.

Uppgår värdet av det som skall förverkas till mindre än en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes eller saknar egendomen saluvärde får också polisman besluta om förverkande, om det är uppenbart att förutsättningarna för ett förverkande är uppfyllda. Därvid gäller andra och tredje styckena. Missnöjesanmälan skall dock inges till polismyndigheten. Finner polismyndigheten att talan om förverkande bör föras, skall ärendet överlämnas till åklagare.

Närmare föreskrifter om polis- mans rätt att besluta om förverkande meddelas av Rikspolisstyrelsen.

4 §

Avser saken förverkande av beslagtagnen egendom, får kungörelsedelgivning av beslutet eller stämningen ske enligt de förutsättningar som anges i 15 §

(3 § första stycket)

delgivningslagen (1970:428). Dessa regler får också tillämpas, om den från vilken förverkande sker är okänd.

(3 § andra stycket)

Om värdet av den beslagtagna egendomen uppskattas till mindre än en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes eller om egendomen saknar saluvärde, får delgivning ske genom att beslutet eller stämningen anslås på rättskansli.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

14 Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10)

Prop. 1994/95:23
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 8 § plan- och bygglagen (1987:10) skall ha följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.
8 §

Frågor om byggnadsavgift och särskild avgift prövas av byggnadsnämnden.

Finner byggnadsnämnden att förutsättningar föreligger att ta ut tilläggsavgift på grund av bestämmelserna i 7 § första och andra styckena, skall nämnden anmäla förhållandet till allmän åklagare.

Frågor om tilläggsavgift prövas av allmän domstol på talan av åklagaren. Talan får väckas endast om byggnadsnämnden har gjort anmälan enligt andra stycket. I fråga om sådan talan tillämpas bestämmelserna i rättegångsbalken om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare straff än böter och om kvarstad i brottmål.

Frågor om tilläggsavgift prövas av allmän förvaltningsdomstol på talan av byggnadsnämnden.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995. Har talan väckts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

Härigenom föreskrivs att 41, 43, 45, 46 och 48 §§ jaktlagen (1987:259) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

41 §

För att främja viltvården eller andra liknande ändamål som är förenliga med syftet med denna lag får regeringen meddela föreskrifter om skyldighet för den som jagar

1. att betala en årlig avgift (jaktvårdsavgift),

2. att betala en avgift för vissa slag av vilt som fälls.

3. att betala en särskild avgift för vilt som fällts i strid mot vad som bestämts i en för jakt meddelad licens.

Avgifter som avses i första stycket 1 skall bilda en fond (jaktvårdsfonden) som efter regeringens bestämmande får användas för angivna ändamål.

43 §

För *jaktbrott* döms till böter eller fängelse i högst sex månader den som

1. med uppsåt eller av grov oaktsamhet olovligen jagar på annans jaktområde eller där tillägnar sig vilt eller vid jakt som sker med stöd av licens bryter mot en för jakten väsentlig bestämmelse i licensen eller

2. med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot 3 §, 31 § första stycket, 32 § eller mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 25 §, 29 § 1 eller 30 § första stycket.

2. med uppsåt eller av grov oaktsamhet bryter mot 3 §, 31 § första stycket, 32 § eller mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 25 §, 29 § 1 eller 30 § första stycket.

45 §¹

Till böter döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

Till böter döms den som med uppsåt eller av grov oaktsamhet

1. bryter mot 5 § andra stycket, 6 § första stycket eller 13 §,

2. underlåter att fullgöra anmälningsskyldighet som har föreskrivits med stöd av 26 §, om ansvar för gärningen inte kan ådömas enligt lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott,

3. bryter mot 27 §, om ansvar för gärningen inte kan ådömas enligt brottsbalken,

¹ Senaste lydelse 1991:310.

4. underlåter att fullgöra skyldighet enligt 28 § eller vad som åligger honom enligt 38 § andra stycket,

5. bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 6 § andra stycket, 29 § 4, 30 § tredje stycket eller 31 § tredje stycket eller

6. bryter mot 35 § eller mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 36 §, 37 §, 38 § första stycket, 40 § första stycket eller 41 § första stycket.

Den som med uppsåt bryter mot 34 § döms till böter.

Den som i annat fall än som avses i 43 § 1 med uppsåt eller av oaktsamhet åsidosätter vad som bestämts i en för jakten meddelad licens döms till penningböter.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar enligt denna paragraf.

46 §

Den som obehörigen tar befattning med vilt som han vet eller har skälig anledning anta har dödats eller åtkommit genom jaktbrott eller brott som avses i 45 § tredje stycket, döms för jakthäleri till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som obehörigen tar befattning med vilt som han vet eller har skälig anledning anta har dödats eller åtkommit genom jaktbrott, döms för jakthäleri till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är att anse som grovt, döms till fängelse i högst två år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas sådana omständigheter som anges i 44 § andra stycket 1 och 2.

48 §

Om någon har begått jaktbrott, jakthäleri eller brott som avses i 45 § tredje stycket, skall vilt som han kommit över genom brottet förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för viltet kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Om någon har begått jaktbrott eller jakthäleri, skall vilt som han kommit över genom brottet förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för viltet kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

Det som förverkats tillfaller jakträttshavaren i de fall som föreskrivs av regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

16 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950)
om kulturminnen m.m.

Prop. 1994/95:23
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 17 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.
17 §¹

Om ett byggnadsminne har ändrats i strid mot meddelade skydds- föreskrifter, får länsstyrelsen förelägga ägaren att återställa ändringen om det är möjligt. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Kronofogdemyndigheten får meddela särskild handräckning för att avbryta pågående förstörelse av ett byggnadsminne eller för att återställa det. Även i annat fall får handräckning beslutas, om det behövs för att bestämmelse i detta kapitel skall efterlevas.

Ansökan om handräckning får göras av länsstyrelsen *eller allmän åklagare*. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Ansökan om handräckning får göras av länsstyrelsen. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995. Har ansökan gjorts före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹Senaste lydelse 1991:872.

17 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel

Prop. 1994/95:23
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Angående beslag av egendom som kan antas vara förverkad enligt 5 § gäller bestämmelserna i rättegångsbalken, *med den avvikel- sen att bestämmelsen om att åtal skall väckas inom viss tid inte gäller i annat fall än då rätten utsatt sådan tid.*

Bestämmelserna i 2 § 1 och 3 samt 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall tillämpas på motsvarande sätt då beslag har skett av medel som avses i 1 § denna lag. Tiden för att anmäla missnöje skall dock räknas från dagen för förordnandet.

Föreslagen lydelse

6 §

Angående beslag av egendom som kan antas vara förverkad enligt 5 § gäller bestämmelserna i rättegångsbalken.

Bestämmelserna i 2 § 1 och 3 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. skall tillämpas på motsvarande sätt då beslag har skett av medel som avses i 1 § denna lag. Tiden för att anmäla missnöje skall dock räknas från dagen för förordnandet.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

18 Förslag till lag om ändring i ordningslagen (1993:1617)

Prop. 1994/95:23
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 31 § och 3 kap. 25 § ordningslagen (1993:1617) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

31 §

Om en anordnare av en allmän sammankomst eller offentlig tillställning har gjort sig skyldig till en överträdelse som avses i 29 §, får vad som har uppburits i avgifter eller i någon annan ersättning för att bevista sammankomsten eller tillställningen förklaras förverkat efter vad som kan anses skäligt. Om ersättningen har utgått i något annat än pengar och om den inte finns i behåll, får i stället värdet förklaras förverkat.

Angående beslag av egendom som kan antas vara förverkad enligt första stycket, gäller bestämmelserna i rättegångsbalken om beslag *med den avvikelsen att bestämmelsen om att åtal skall väckas inom viss tid inte gäller i annat fall än då rätten har satt ut sådan tid.*

Angående beslag av egendom som kan antas vara förverkad enligt första stycket, gäller bestämmelserna i rättegångsbalken.

3 kap.

25 §

Har en offentlig plats tagits i anspråk för varor eller någon annan egendom i strid med bestämmelserna i 1 §, får egendomen förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga fortsatt överträdelse och förverkandet inte är oskäligt.

Vapen som har använts i strid med 6 § första eller andra stycket och ammunition som är avsedd för vapnet, får förklaras förverkade efter vad som kan anses skäligt.

Angående beslag av egendom som kan antas vara förverkad enligt första eller andra stycket, gäller bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken *med den avvikelsen att bestämmelsen om att åtal skall väckas inom viss tid inte gäller i annat fall än då rätten har satt ut sådan tid.*

Angående beslag av egendom som kan antas vara förverkad enligt första eller andra stycket, gäller bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken.

I fråga om beslag och förverkande av spritdrycker, vin eller starköl hos den som förtär sådana drycker i strid med lokala föreskrifter finns

bestämmelser i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga
drycker m.m.

Prop. 1994/95:23
Bilaga 5

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1994-06-16

Närvarande: justitierådet Per Jermsten, justitierådet Lars Å. Beckman, regeringsrådet Sigvard Holstad.

Enligt en lagrådsremiss den 26 maj 1994 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i rättegångsbalken,
3. lag om ändring i utskökningsbalken,
4. lag om ändring i checklagen (1932:131),
5. lag om ändring i lagen (1939:608) om enskilda vägar,
6. lag om ändring i trafikbrottslagen (1951:649),
7. lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker,
8. lag om ändring i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling,
9. lag om ändring i naturvårdslagen (1964:822),
10. lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64),
11. lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift,
12. lag om ändring i vapenlagen (1973:1176),
13. lag om ändring i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.,
14. lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10),
15. lag om ändring i jaktlagen (1987:259),
16. lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,
17. lag om ändring i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,
18. lag om ändring i ordningslagen (1993:1617).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn

Lars-Johan Eklund.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 1 september 1994

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Lundgren, P. Westerberg.

Föredragande: Gun Hellsvik

Regeringen beslutar proposition 1994/95:23 Ett effektivare brottmålsförfarande.

